

The
Economist

Гіллари Клінтон Про жінок **Маттео Ренці** План для Італії
Мері Барра Машина, що розмовляє **Девід Блейн** Майбутнє магії
Джокові Індонезія береться до роботи **Білл Ґейтс** Ставити цілі,
рятувати життя **Ян Томбінський** Реформи для України

За ексклюзивною ліцензією

Тиждень

Світ у 2015

Український випуск

Успіх за будь-яких умов.

Mercedes-Benz E-Class 4MATIC.

Mercedes-Benz E-Class – лідер 2014 року серед преміальних бізнес седанів.
Інноваційний повний привід від Mercedes-Benz забезпечує оптимальне співвідношення динаміки, ефективності та тяги в будь-якій дорожній ситуації за будь-яких погодних умов.

www.mercedes-benz.ua

0 800 500 160

(Дзвінки зі стаціонарних телефонів в межах України безкоштовні)

ПРАТ "АвтоКапітал"

Mercedes-Benz
Найкраще або нічого

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Даніель Франклін
(Daniel Franklin)
ШЕФ-РЕДАКТОР
Івонні Райан (Yvonne Ryan)
ЗАСТУПНИКИ РЕДАКТОРА
Адам Барно
(Adam Barnes),
Лео Абрюзес (Leo Abruzzese)
ПОМІЧНИК ГОЛОВНОГО
РЕДАКТОРА
Файза Малік
(Faiza Malik)
РЕДАКТОРИ ВИДДІЛІВ
КРАЇНИ
Аласдаір Росс (Alasdair Ross)
ПРОМИСЛОВІСТЬ
Марлін Адамс
(Martin Adams)
ДИЗАЙН І АРТ-ДИРЕКЦІЯ
Майк Кенні (Mike Kenny),
Bailey and Kenny
АРТ-ДИРЕКТОР
Аніта Райт (Anita Wright)
ГРАФІКІ
Майкл Робінсон
(Michael Robinson)
ІЛЮСТРАЦІЇ
Стив Керролл (Steve Carroll),
Кевін Каллагер (Kevin "KAL"
Kallaugher), Девід Саймонс
(Dave Simonds), Метт Геррінг
(Matt Henning)
ФОТОРЕДАКТОР
Джуліет Брайтмор
(Juliet Brightmore)
ДОСЛІДЖЕННЯ
Керол Говард (Carol Howard),
Джонні Вільямс (Jonny
Williams)
АСИСТЕНТИ РЕДАКЦІЇ
Інґрід Еслінг (Ingrid Esling),
Петі Драйден (Patsy Dryden),
Керолін Картер (Caroline
Carter)
МЕНЕДЖЕРИ З РЕКЛАМИ
Мінал Джетва (Minal Jethwa),
Велика Британія
Сара Джейн-Ліндсей (Sarah
Jane-Lindsay), Європа
Садія Аман (Sadia Aman),
Близький Схід та Африка
Петер Біанчі (Peter Bianchi),
Північна Америка
Девід Сміт (David Smith), Азія
РОЗПОВСЮДЖЕННЯ
І МАРКЕТИНГ
Маріна Гайдн (Marina Hayden)
Том Мак-Кейв (Tom McCave)
ПРОДАКШН
Фей Джікоук (Faye Jeacocke),
Саймон Мейтс (Simon Maggs),
Ендрю Роллінгс
(Andrew Rollings)
ПОСТ-ПРОДАКШН
Ноель Аллен (Noel Allen)
ЦИФРОВІ ПРОДУКТИ
Робін Рейвен (Robin Raven),
Гарі Лінґард (Gary Lingard),
Річард Голден
(Richard Holden)
ВИДДІЛІ ВСЕСВІТНЬОГО
ЛІЦЕНЗУВАННЯ І СИНДИКАЦІЇ
Сара Ван Кірк (Sarah Van Kirk),
Дженніфер Бечелор
(Jennifer Batchelor)
ОПЕРАЦІЙНИЙ ДИРЕКТОР
Джеймі Кредленд
(Jamie Credland)
ВИДАВЕЦЬ
Нік Бланден
(Nick Blunden)

8 Від редактора

Головне

10 Болячки Заходу

Стан демократії змусить похвилюватися

11 Світовий безлад

Звикайте!

13 Розійшлися дороги

Рік економічної нестабільності

14 Уроки смерті

Політика щодо епідемій має змінитися

15 Революція згори і знизу

Землетруси в бізнесі

16 Розмноження шляхом поділу

Сепаратизму побільшає

17 Гордість і упередження

Розкол через права геїв

18 Mega Carta

Велика хартія вольностей епохи інтернету

19 Політичні фантазії

Який уряд потрібен Британії

20 Календар на 2015 рік

Британія

22 Коаліціада

Підвішений парламент

23 Виграшна поразка

Шотландія: що далі?

24 Уроки по-італійськи

Дружні поради на 2015-й

24 Land Rover Defender,

спочивай в Бозі

Кінець британського драндулета

25 Думи про літаки

Де в Лондоні втиснути новий аеропорт

25 Не боятися темряви

У Британії не вимикатимуть світло. Поки що

26 Альянс із розрахунку

Франсуа Ейсбур про франко-британські відносини

Європа

27 У хаті з ведмедем

Що Європі робити з Росією

28 Брюссель: завдання на рік

Великі випробування для нової команди ЄС

29 Політичний марафон Франції

І запізнілий забіг за економічною реформою

30 Італія напоказ

Усі побачать її принади, і не тільки

30 Сила проти абсурду

Дискусія про роль Німеччини у світі

31 І Берлін туди ж?

Квартирна бульбашка

32 Незавершена справа

Черговий непростий рік в Іспанії

33 План для Італії

Маттео Ренці про економічне зростання

США

34 Президентські важелі

Накласти вето чи не накласти?

35 Великі очікування

Дорога до Білого дому

36 Незворотній процес

Обамаска тут надовго

37 Зробити це ніжно

Відсоткові ставки зростуть помірно

38 Час вилітати з гнізда

Діти нарешті виїдуть від батьків

38 Фізична реальність

Кремнієва долина стає ближчою до тіла

39 Вибійстий шлях

Безпілотники готові до зльоту

40 Зміна пріоритетів

Ен Бреммер про можливості для президента, що займається зовнішньою політикою

Північна

та Південна Америка

41 Похмілля

Латинська Америка після сировинного буму

42 Звільнити ринг! Раунд перший!

Боротьба за мексиканську нафту

43 Час лібералів

Ще один Трюдо на чолі Канади

44 Політика залученості

Мішель Бачелет про розвиток

Азія

45 Свіжий старт Індонезії

Непрості завдання для Джокови

46 Чи справді є вибір?

М'янка готується до виборів

47 Не словом, а ділом

Чи дотримає Нарендра Моді обіцянок?

48 Університетська проблема Індії

Не якістю, а кількістю

49 Безпека в цифрах

Новий економічний союз АСЕАН

50 Розв'язка не за горами

Обмаль часу для абеноміки

51 На австралійському радарі

Від Галліполі до Китаю

51 Велике бар'єрне лихо

Судний день для коралового рифу

52 Індонезія береться до роботи

Джоко Відодо про реформи в країні

Китай

53 Нарощуючи м'язи

Повільніше зростання — посилення влади

54 Китай прагне якісних послуг

Імперія магії в Середній Імперії

55 Час зав'язувати з дутими цифрами

Планка економічного зростання знижується

Міжнародна плутанина

Азійські можливості Барака Обами *с. 34*. Владіміру Путіну вдається об'єднати лідерів ЄС *с. 27*, а російське питання тяжитиме над Європою *с. 29*. Німеччина переглядає свою пацифістську позицію *с. 30* на тлі дедалі гучніших закликів до інтервенції на Близькому Сході *с. 56*. Але повернення націоналізму не обіцяє нічого доброго міжнародному співробітництву *с. 68*.

Пристебніть паски

Вибійста дорога для бізнесу *с. 15* на тлі повернення на ринки волатильності *с. 98*.

Три джерела потенційної паніки *с. 99*. Монетарна політика йде різними дорогами *с. 13*. Більше тиску від активних інвесторів *с. 106*. Понаднормова робота виходить із моди *с. 93*.

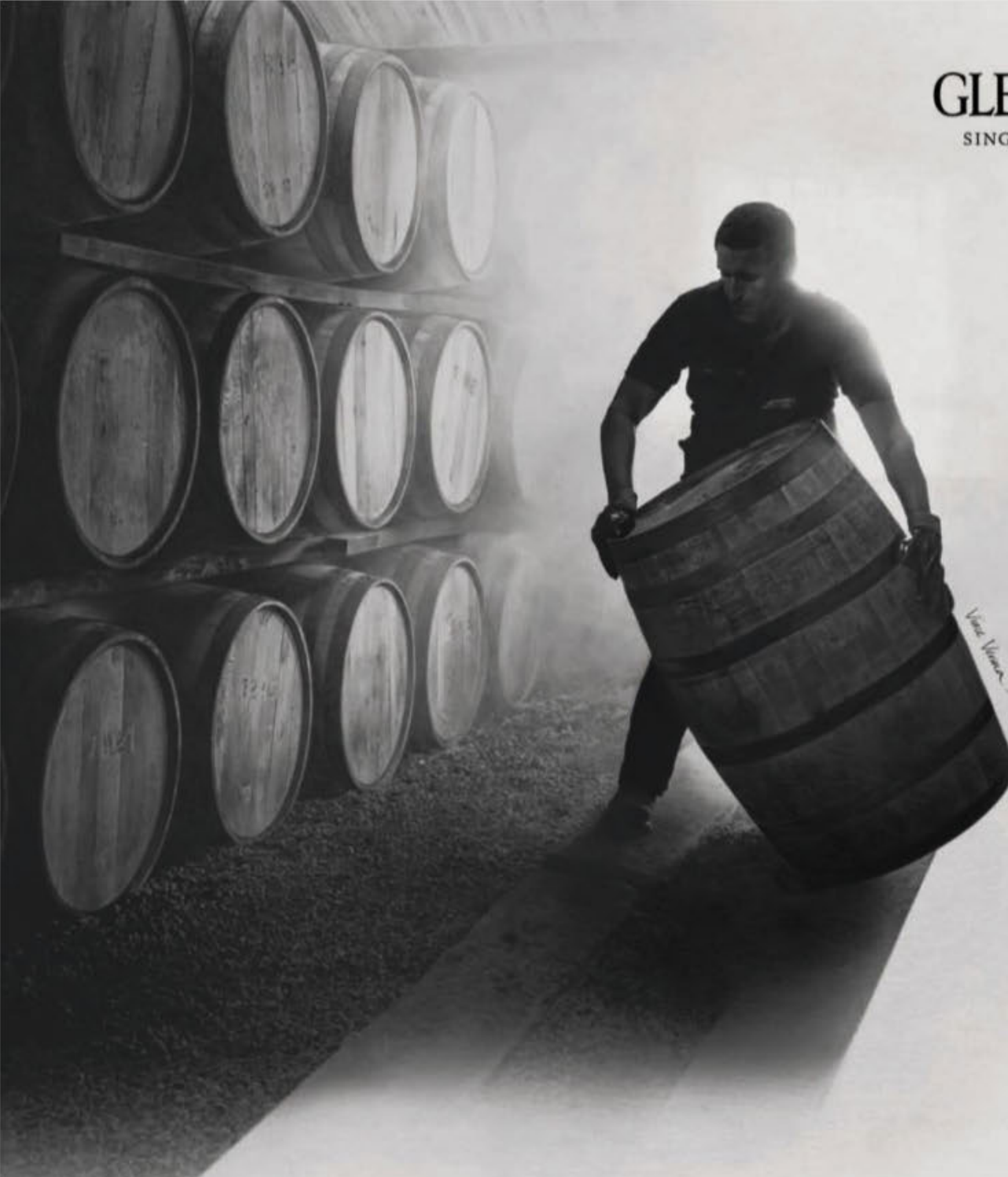

Назад у майбутнє

Друга Хартія вольностей, 800 років потому — для епохи інтернету *с. 18*. Кремнієва долина повертається до «заліза» *с. 38*. Телефони почнуть читати думки *с. 87*, а віртуальна реальність стане справжньою *с. 90*. Технологія змінює керування авто *с. 97*. На дорогах з'являються водневі машини *с. 94*, а на літаках і кораблях ставлять нові рекорди *с. 107*. Космічний зонд долітає до Плутона *с. 109*.

GLENMORANGIE

SINGLE MALT SCOTCH WHISKY

Чому ми використовуємо
бочки лише двічі?

Спробуйте наш віскі та зрозумієте,
що це риторичне питання.

Майстерність,
що перевершує сподівання.

Glenmorangie, односолодовий шотландський віскі регіону Хайлендс, вміст спирту 40 % об.

Гленморанджі

НАДМІРНЕ СПОЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ ШКІДЛИВЕ ДЛЯ ВАШОГО ЗДОРОВ'Я

За ексклюзивною ліцензією

Тиждень

Засновник: ЕСЕМ Медіа ГмбХ
ВИДАВЕЦЬ
ТОВ «Український тиждень»
ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Дмитро Крапивенко
ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО
РЕДАКТОРА
Наталія Петринська
Анна Корбут
НАД ВИПУСКОМ
ПРАЦЮВАЛИ
Богдан Букевич
Денис Казанський
Олександр Крамар
Олена Кухар
Юрій Махаров
Роман Малко
Оксана Хмельовська

ДИЗАЙНЕР
Юрій Барабаш
БІЛЬШЕ РЕДАКТОР
Максим Соловійов

ПЕРЕКЛАДАЧІ
Оксана Гулійчук
Зорина Корабліна
Юлія Кузьменко
Оксана Лемішка
Петро Тарашук
ЛІТЕРАТУРНІ РЕДАКТОРИ
Юрій Бедрик
Михайло Іванов
Лариса Міщенко
КОРЕКТОР
Наталія Рудевич

ФІНАНСОВИЙ ДИРЕКТОР
Андрій Решетник
ДИРЕКТОР ЗІ ЗБУТУ
Олександр Грищенко
ДИРЕКТОР З РЕКЛАМИ
Олена Андреева
ВІДДІЛ МАРКЕТИНГУ
Андрій Ломакін
АДРЕСА ДЛЯ ЛИСТУВАННЯ
03067, м. Київ, а/с 2
АДРЕСА РЕДАКЦІЇ
ТА ВИДАВЦЯ
03067, Київ,
Машинобудівна, 37
E-mail: office@tyzhden.ua
Тел.: (044) 351-13-00
Друк: ТОВ «НОВИЙ ДРУК»,
Київ, вул. Малинаторська, 1
Свідоцтво суб'єкта
видавничої справи
ДК № 1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 14-3675
Наклад 50 000
Номер підписано до друку
5.12.2014 р.
Розповсюджується
в роздрібній торгівлі.

Відтворення цього видання
цілком чи частинами,
зберігання в інформаційно-
пошукових системах або
передача в будь-якій формі
та будь-якими носіями
(електронними, механічними,
фотокопіями, записом
та ін.) без попереднього
дозволу The Economist
Newspaper Limited заборонена.

Думка автора не обов'язково
збігається з редакційними
поглядами видавця або
The Economist.

Всю інформацію тут пере-
вірено з максимальною
ретельністю. Однак The
Economist Newspaper
Limited не несе відповідальності
за будь-які збитки,
спричинені використанням
цієї інформації.

Матеріали на блакитному
тлі, позначені літерою «P»,
публікуються на комерційній
основі

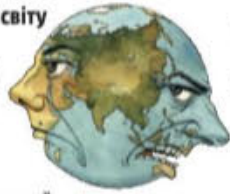
ДЖЕРЕЛА ФОТОГРАФІЙ
УНІАН, AP, Reuters, архів
«Українського тижня»,
обкладинка
© Alamy, © PA/Press
Association Images,
© General Motors, © Getty
Images, © Musée de Louvre/
RMN/Angele Dequier,
© The Picture Desk/Art
Archive, © Reuters,
Rex Features/© Columbia
Pictures/Everett Collection,
Siemens NX, Agus Suparto,
Courtesy of Victoria & Albert
Museum, London.

Близький Схід та Африка

- 56 **Наступ джихадистів**
Інтервенція Заходу на тлі
краху арабських держав
- 57 **Чого чекати від курдів?**
Рівняння з багатьма невідомими
- 58 **Усе не так погано**
Світлі плями на Близькому Сході
- 59 **Високі ставки в Ірані**
Бути угоди чи не бути?
- 59 **Згубні наслідки Еболи**
Вірус забере не тільки життя
- 60 **Африка на порозі боргової кризи**
Тривожне накопичення боргів
- 61 **Розквіт афрокапіталізму**
Тоні Елумелу про африканських
підприємців

Міжнародні справи

- 62 **Думка про клімат**
Якесь кліматична угода та буде
- 63 **Ретроспектива 2014-го**
Які з наших прогнозів справдилися,
а які ні
- 64 **Цілі, цілі, цілі**
Визначити нові орієнтири розвитку
- 65 **Закінчити розпочате**
Гілларі Клінтон про подолання
гендерної прірви
- 66 **Йога розтягнеться**
Суцільна пранаяма
- 66 **Три чемпіонати світу**
Крикет, регбі й
жіночий футбол
- 67 **І досі на порозі
знищення**
Відчайдушна
спроба Обама
створити без'ядерний
світ
- 68 **Націоналізм повертається**
Погані новини для міжнародного
співробітництва
- 69 **Великі сподівання**
Білл Гейтс про прогрес у боротьбі
з бідністю
- 70 **Знакові числа року**
Глобальні зміни в графіках
- 72 **Світ змінює форму**
Кінець вікової піраміди

Світ у цифрах

- 74 Прогнози для 81 країни
- 83 Прогнози для 14 сегментів
промисловості

Бізнес

- 87 **Розумний, аж страшно**
Телефони перетворюються
на телепатів
- 88 **Мімімі**
Китайський супербренд
виходить на глобальний рівень
- 89 **Час розплати**
Робоча сила подорожує
- 90 **Побачити і повірити**
Віртуальна реальність існує
- 92 **Зрушення в нерухомості**
Як технології змінюють ринок
- 93 **І знову з дев'ятої до п'ятої**
Кінець ненормованого дня

- 94 **Повний газ**
На траси виходять авто
з водневими двигунами
- 95 **Увімкни книжку**
Друковані видання процвітатимуть
- 95 **Світло, камера, мотор!**
Голлівуд затагує паски
- 96 **З днем народження, Сінгапуре!**
Найкраще середовище для
ведення бізнесу
- 97 **Час машинам говорити**
Мері Барра про авто майбутнього

Фінанси

- 98 **Прогнозовано шторми**
Коливання на фінансових ринках
- 99 **Криза? Яка ще криза?**
Три можливих приводи для паніки
- 100 **Обмежений підйом**
Де відсоткові ставки
зростатимуть, а де ні
- 101 **Святі і грішники**
Банкіри намагаються
повернути довіру
- 102 **Банківський розрив**
Європейцям варто активніше
працювати з ринками капіталу
- 103 **Ідеальний формат**
Невеликі банки виграють
у важковаговиків
- 103 **Заправимось?**
Наслідки дешевої нафти
- 104 **Дохідність мрій**
Інвесторам доведеться креативити
- 106 **Маніфест активіста**
Карл Айкан про відповідальність
керівництва перед акціонерами

Наука і техніка

- 107 **Шляхом досягнень**
Рекорди в повітрі, на землі й воді
- 108 **Смерть на далекому Півдні**
Південна Георгія бореться
з пацюками
- 109 **Рік карлика**
Нам відкриються дивні нові світи
- 110 **Розшифровані гени**
Маса генетичних даних
знайде нове застосування
- 111 **Малі кроки, великі зміни**
Аластер Рейнольдс про те,
як наукова фантастика стає
науковим фактом

Культура

- 112 **Лувр іде в Перську затоку**
Новий культурний хаб
- 114 **Віддані шанувальники моди**
Музеї виходять на подіум
- 115 **Безпаперові комікси**
Планшет могутніший за меч
- 116 **Щедрий усміх**
Аліса святкує 150-й день
народження
- 117 **Майбутнє магії**
Девід Блейн про ілюзії і людський
розум

Некролог

- 118 **Прощання з ескапізмом**
Від технологій не схватися

Україна

РОЗДІЛ «УКРАЇНСЬКОГО ТИЖНЯ»

- 119 **Виграти час**
Політолог і публіцист Ігор Лосев
про головні загрози року
- 121 **Реформи для України**
Посол ЄС Ян Томбінський про те,
хто і що зробить Україну успішною
- 122 **Від реформування ООН
залежить її існування**
Постійний представник України
при організації Юрій Сергєєв про
реформи міжнародної системи
безпеки і Росію в РБ
- 123 **Європейська та євроатлантична
перспективи України**
Правознавець-міжнародник
Володимир Василенко про
зовнішньополітичні орієнтири Києва
- 124 **Ми повернемося**
Чи існує «повсталий Донбас»?
- 125 **Поворот не туди**
У яких ілюзіях уже розчарувалися
мешканці окупованих територій
- 126 **Півострів свободи**
Головні загрози, які чекають
на Крим у 2015-му
- 128 **Розбита вітрина**
Чому Крим не стане вільною
економічною зоною
- 130 **Диверсифікація в муках**
Які зміни чекають на українську
економіку
- 132 **Рекомендована дієта**
Чи є шанс зменшити залежність
енергетики
- 134 **Дискусія про місцеві вибори**
Чи переживе Україна ще одну
дострокову електоральну кампанію
- 136 **Армія або смерть**
Чому Україні слід самотужки
готуватися до збройного
протистояння з Росією
- 137 **Саботаж і показуха**
Чи подолають урядовці корупцію
суддів та правоохоронців
- 138 **Без кардинальних змін**
Які виклики чекають на нового
міністра охорони здоров'я
- 139 **Навчити вчитися**
2015-й обіцяє стати роком якісних
змін в освіті
- 141 **За чесну гру**
Український медіа-ринок має діяти
за новим принципом, вважає
публіцист Юрій Махаров
- 142 **Історико-політична
часова зона України**
Литовський публіцист Леонідас
Донскіс про народження нової нації
- 144 **Українські зірки на світових
оперних сценах**
- 146 **Антикризова комунікація**
Українську культуру врятує взаємодія
приватних і державних ініціатив,
упевнений галерист і музикант
Павло Гудімов

Ресурси людини обмежені, але можливості - нескінченні

Для лідерів, які змінюють світ
Старт навчання на MBA-програмах - березень 2015
kmbs.ua, [044] 490 6635

Коли думаєш про 2015-й, оптимізм закінчується. Два великі форуми наприкінці року — зустріч ООН для визначення Цілей сталого розвитку та Міжнародна конференція з питань зміни клімату в Парижі — покажуть, чи можуть країни домовитися про те, як вирішувати найбільші проблеми планети. Але головну увагу притягуватимуть розколи у світі — економічні, політичні й культурні.

Країни Заходу наближаються до роздоріжжя. Америка і Британія, які нині стрімко рухаються попереду, прямують до підвищення відсоткових ставок, дякуючи Федеральній резервній системі та Банку Англії. Єврозона і Японія, яким загрожують рецесія і дефляція, оберуть, навпаки, шлях монетарних стимулів. Це спричинить волатильність на

Головну увагу притягуватимуть розлами світу — економічні, політичні й культурні

фінансових ринках. Підвищення ставок ФРС, проблеми неповороткої єврозони та стурбованість із приводу зростання в Китаї — все це може періодично викликати паніку.

2015 року міжнародна співпраця в багатьох питаннях страждатиме від націоналістичних настроїв. Захід сперечатиметься про те, як ефективно відповісти на посилення ролі Китаю і свавілля Росії. У США політичний поділ буде ще різкіший, ніж доти: Конгрес під контролем республіканців протистоятиме Бараку Обамі.

У культурі лінія поділу особливо різко проявиться у ставленні до геїв. Одна половина світу буде ліберальніша, ніж будь-коли. Друга — обмежуватиме й заборонятиме.

Галас навколо цих розбіжностей у 2015 році багатьом завадить побачити успіхи в найрізноманітніших сферах. Світова економіка повинна зростати дещо швидше, ніж у 2014-му, вслід за американською. Запізніла відповідь Заходу на епідемію Еболи та появу

«Ісламської держави» повинна дати перші плоди. До створення транстихоокеанської ЗВТ рукою подати, як і до мирної угоди між колумбійським урядом та повстанцями ФАРК; коли пощастить, то цим закінчиться війна, що точиться вже понад півстоліття.

Прогрес технології інколи лякатиме, адже здаватиметься, ніби смартфони вміють читати думки, дешеве секвенування розшифруватиме геноми, а автомобілі на очах «розумнішатимуть» і вчитимуться спілкування. У Кремнієвій долині в моду ввійдуть портативні гаджети. Можливості технології змусять Енн Роу, редакторку некрологів у нашому виданні, провести в останню путь ескапізм. Проте Люсі Келлавей із Financial Times радо очікує повернення нормального робочого графіка, від дев'ятої до п'ятої.

Не всі можуть дійти згоди про те, що нам готує майбутнє або що буде найголовнішим; хор голосів у «Світі у 2015» допоможе кожному знайти відповіді. Одні політики накреслюють плани реформ (Маттео Ренці — для Італії, Джоко Відодо — для Індонезії). Інші займаються розвитком людини (Гіллари Клінтон — проблемами жінок, Білл Гейтс — дітей і бідності). Карл Айкан пропонує ідеї для інвесторів. Девід Блейн запевняє, що магія залишатиметься актуальною навіть в епоху, коли в інтернеті можна прочитати, як робити будь-який фокус.

І справді, магічні моменти на будь-який смак траплятимуться весь рік. Команди зухвальців готуватимуться бити світові рекорди. Уболівальники чекатимуть на кубки світу з крикету, регбі й жіночого футболу. Кіномани побіжать на новий фільм про Бонда, продовження «Зоряних воєн» і екранізацію «П'ятдесяти відтінків сірого».

Знавці кіно пригадають, що саме у 2015-й вирушили герої «Назад у майбутнє. Ч.2». Упродовж наступних 12 місяців не буде ніяких мандрівок у часі, але уяву вражатиме надзвичайна подорож: після майже дев'яти років у Космосі, здолавши 3 млрд миль, корабель NASA New Horizons у липні досягне Плутона. Хоч би що розділяло світ, у нього ще буде шанс об'єднатися навколо дива.

Даніель Франклін, редактор, Світ у 2015

Увесь 2014-й ми жили емоціями. По-іншому й не вийшло б. Переходити з одного шокового стану в інший без болю, лихоманки й марень просто неможливо. Все як у давніх казках про змієборців: герой відтинає драконові голову, а на її місці виростає нова чи навіть три замість однієї. Охочих прогнозувати в таких ситуаціях хоч греблю гати.

Очікувано, що більшість прогнозів апокаліптичні чи постапокаліптичні. Та хоч би за яким сценарієм пішли події в прийдешньому році, його головною ознакою має стати тверезість у сприйманні дійсності. Війна триватиме. Її масштаб, імовірно, розчарує читачів мемуарів маршала Жукова, але вона не припиниться одного сонячного дня, не щезне за помахом чарівної палички міжнародних спостерігачів. Її характер важко передбачити: Бог дасть, ми уникнемо трагедій, як під Іловайськом та Ізвариним, але чи буде надійним і тихим, як йому належить, наш тил? Політична дестабілізація в країні, саботаж, третій нещадний Майдан — ворог аплодує такому розвитку подій і потирає руки. Але успіх реалізації цього плану залежить не від нього. Можна виділити чергові мільярдні транші агентурі, активізувати п'яту колону у великій політиці, вдосконалити інформаційну тактику. Однак, якщо суспільство тверезо сприйматиме таку загрозу, влада прагнучиме давати якомога менше приводів для вуличних бунтів, а органи держбезпеки працюватимуть у режимі дезінфекції, контрреволюційний заколот приречений.

2015-й не стане роком здійснення реформ. Він може виявитися початком їх реалізації. Ліміт зволікань для влади вичерпано: ані закордонні фінансові донори, ані власне суспільство не слухатимуть більше пояснень про якісь перешкоди. Твереза влада повинна вийти нарешті з кафкіанського замку і тримати постійний зв'язок із громадськістю, щоб мати спільне з нею розуміння реформ, їх коротко- та довгострокових перспектив. Тим часом саме новонароджене громадянське суспільство має не розчинятись у коридорах влади, а плекати народжені Майданом навички самоорганізації.

За оптимістичного сценарію бізнес постане перед вибором: платити зменшені податки чи залишатись у тіні й не відраховувати державі нічого. Той самий середній і малий бізнес, завдяки якому вистояли Майдан і фронт на Сході, має скласти черговий тест на зрілість і європейськість. Зрештою, і на патріотизм. Чи протверезіли українські олігархи, можемо дізнатись тільки в одному випадку: якщо влада надасть комунікації з ними бодай трохи більше публічності. Якщо ж таємні сходи мільярдерів і перших осіб держав, «приватизація» великим бізнесом окремих міністерств та відомств, кишенькові тендери й інша «специфіка української ділової культури» залишаться без змін, розмови про боротьбу з корупцією та інвестицій-

2015-й не стане роком здійснення реформ. Він може виявитися початком їх реалізації

ний клімат матимуть той самий ефект, що й за правління Януковича.

На початку 1990-х агітатори за незалежність часто апелювали до шлунка: мовляв, вийдемо із Союзу, ковбаси на всіх вистачить. На жаль, чимало співгромадян сприйняли саме цю риторику. Ціну спекуляції тепер ми сплачуємо кров'ю. Щось подібне трапилося із євроінтеграцією, котру в нас часто тлумачили як таку собі реінкарнацію комунізму: от увійдемо до ЄС — будуть високі зарплати, пенсії, кожному за потребою тощо, майже за Марксом. 2014-й зруйнував в уяві українців ідилічну картинку Європи, ми збагнули, що однією з головних рис європейця є прагматичність, і плекати на-самперед варто саме її, а вже потім — толерантність і екологічну свідомість.

Дмитро Крапивенко, головний редактор, Тиждень, редактор українського видання Світ у 2015

Болячки Заходу

Джон Міклтвейт про нові переживання за демократію у 2015-му

З усіх прогнозів на 2015 рік жоден не викликає менших сумнівів, як той, що в усіх демократичних державах люди відчуватимуть глибоке розчарування владою. У Британії, Іспанії і Канаді вибори дадуть електорату шанс частково виявити своє обурення, можливо, на користь політичних аутсайдерів на кшталт Найдржела Фараджа і його Партії незалежності Сполученого Королівства. Американський електорат дав волю злості на проміжних виборах 2014-го, а зараз на нього знову чекає глухий кут: «республіканський Конгрес» з президентом-демократом. Принаймні в американців є чим потішитися — оздоровленням економіки. У Європейському Союзі, над яким нависла тінь рецесії і де після голосування до Європарламенту 2014 року виборці мало що отримали у відповідь на свої гнівні вимоги, настрої будуть похмуріші. Те саме, можливо, і в Японії, де у 2015-му електорату набридне абеноміка.

То й що з того, скажете ви, адже на Заході політиків ніколи не люблять, а виборці зрідка бувають задоволені. Але це залишає за кадром три аспекти, які багато чого можуть прояснити про стан демократії в 2015 році.

По-перше, рівень непопулярності і байдужості на Заході зараз високий як ніколи. З 2004-го в опитуваннях Інституту Геллапа переважна частина американців відповідають, що не задоволені керівництвом держави, і частка цих незадоволених кілька разів перевищувала 80% (тобто більше, ніж під час Вотергейту). Британська Консервативна партія, одна з найуспішніших політичних машин Заходу, у 1950-х роках мала 3 млн чле-

нів; на травневі вибори вона вийде, не маючи навіть 200 тис. У 2015-му Франсуа Олланд цілком може побити власний рекорд президентської непопулярності: нинішній рейтинг (13%) опуститься нижче ніж 10%. Найбільше виграє Марін Ле Пен, лідерка «Національного фронту».

По-друге, хоч би як поміркованіші західні політики не зневажали популістів на кшталт Ле Пен і Фараджа, демократична система виявилася неготовою до викликів сьогодення. Особливо це проявиться в Європі 2015-го, коли розпочнеться шостий рік кризи євро, а лідери континенту змарнують безліч шансів для боротьби з нею. У 2015-му (а це буде 50-та річниця смерті Вінстона Черчилля і 200-річчя з дня народження Отто фон Бісмарка) можна чекати великих дискусій про занепад лідерства.

Чекайте великих дискусій про занепад лідерства

В Америці лідери не так нашкодили, як у Європі, але вони все ще обирають суперництво замість серйозної державної роботи. Конгрес 114-го скликання, який збереться в січні 2015 року у Вашингтоні, цілком може встановити новий рекорд законодавчої бездіяльності: республіканці розроблятимуть законопроекти, знаючи, що Барак Обама накладе на них вето.

Дисфункція Брюсселя і Вашингтона буде ще помітнішою через третю проблему західної демократії: з'явилася ще азійська альтернатива. Схоже, що китайському варіанту авторитарної модернізації краще вдається довгострокове планування. Рівень життя ▶

Втілення лідерства

► бідних китайців поліпшився набагато швидше, ніж у демократичній Індії; цим пояснюється бажання індійського прем'єра Нарендри Моді перейняти китайський досвід. Звісно, у 2015-му Китай зіткнеться зі складнощами, особливо з наріканнями нового середнього класу на корупцію, погану якість послуг і брак свободи. Але навіть продемократичні демонстранти Гонконгу, дивлячись на Захід, повинні замислитися, чи може демократія принести ефективну владу. Тож ця хвороба Заходу небезпечна. Неефективність демократичних держав поставить питання про інші аспекти відкритого суспільства, як-от свободу преси, вільні ринки і відносно відкриті кордони. Популісти і далі вимагатимуть легких відповідей на складні запитання. На правому фланзі іммігранти будуть цапами-відбувайлами, а політики заграватимуть із націоналізмом. На лівому актуальною темою стане перерозподіл багатства.

Викликати дух Черчилля

На такому небезпечному тлі мають початися дві великі дискусії. Одна — про реформу держави. У плані продуктивності і використання технологій держсектор на Заході на покоління відстає від приватного. З часу кредитної кризи борг західних держав зріс на понад \$13 трлн. Населення далі старіє і вимагає все більше витрат на охорону здоров'я і пенсійне забезпечення, і в багатьох країнах гроші в бюджетах закінчуються. А як сказав колись Черчилль, «коли в нас закінчуються гроші, потрібно починати думати». Із поширенням у 2015 році дебатів про державний сектор навіть на такі країни, як Франція, західні політики можуть почути відлуння з Азії. За межами Заходу знаходяться не лише деякі з найменших і найефективніших держав, особливо Сінгапур. Нові країни, що розвиваються, також прагнуть розбудувати соціальну систему. Навряд чи вони хотітимуть копіювати роздуті левіафанів Заходу. Інша дискусія стосується самої демократії. Як старий чемпіон, котрий вже звик перемагати, західна демократія відросла собі черевце. В Америці немає нічого особливо демократичного у приході великих грошей у політику, таємничих процедурах блокування у Конгресі або перекроюванні меж виборчих округів. Насправді це все нагадує «гнилі містечка» Англії XVIII століття, якими так обурювалися батьки-засновники. В ЄС еліти, що завжди остерігалися громадської думки, завели звичку робити все з чорного ходу; трагікомедія Європарламенту — це швидше маска, ніж вирішення.

Демократія — найгірша форма держави, але всі інші ще гірші. Подібні черчиллівські цитати ви чутимете весь наступний рік. Черчилль мав рацію: демократія все ще гнучкіша і справедливіша за будь-яку альтернативу. Але це не привід, щоб не вдосконалювати її. Чому б не почати вже у 2015-му? ■

Світовий безлад

Едвард Карр закликає не надто розраховувати на повільну реакцію Заходу

«**П**рошу тиші! Прошу тиші!» Щосереді у британському парламенті спікер високим, здушеним голосом перекикує гвалт під час заслуховування прем'єр-міністра. Цей голосовий еквівалент тупання ногою зрідка наводить лад серед парламентаріїв надовго. У подібний спосіб авторитети зовнішньої політики вимагають того, що називають «світовим порядком». Вони бояться, що міжнародна канва зношується. Куди не глянь — на хаос на Близькому Сході, аншлюс Росією українських територій, самовпевнену політику Китаю в прибережних водах або епідемію Еболи в Західній Африці — світ тріщить по швах. У 2015 році заклик до порядку частково почують. Але (як і у випадку з британським парламентом) відчуття наближення хаосу залишиться.

Зараз особливо здається, що порядок у світі зберігати надзвичайно важко. Громадянам набридли «еліти» при владі: українці повстали проти клептократичної номенклатури, студенти зайняли центр Гонконгу, а європейські популісти, як-от «Національний фронт» у Франції чи Партія незалежності Сполученого Королівства, замишляють повалити брюссельських технократів. Джихадисти «Ісламської держави» («ІД») погрожують сіяти хаос на Близькому Сході і за його межами. Якщо демократичні уряди здаються слабкими і невпевненими, то авторитарні переймаються арештами опонентів, затиканням рота опозиційним ЗМІ і вторгненням до сусідів. Коли ветеран зовнішньої політики Генрі Кіссінджер пише книжку під назвою «Світовий порядок» і застерігає про «загрозу хаосу», отже, щось не гаразд.

Світові нелегко реагувати на ці події почасти тому, що очікування від урядів у зовнішній політиці набагато випереджують їхні можливості. Після розвалу Радянського Союзу ніщо не стримувало могутності Америки. Замість того щоб оголосити про свою перемогу і повернутися додому, Америка ще більше почала проявляти активність по всій земній кулі. Деякий час бачилося, що інтервенція — це просто питання сили волі і далекоглядної політики. Але минуле десятиліття показало наївність таких думок. У світі панує безлад. Як кажуть, успіх у політиці — це не досконалість, це вміння пережити поразку за поразкою, не втрачаючи ентузіазму. ►

Нескінченні проблеми

► Дивитися на світлий бік

Озброєні реалістичнішими очікуваннями оптимісти можуть назвати три причини сподіватися в 2015-му на щось краще. Перша — демократичним державам потрібен час на те, щоб відреагувати на нові загрози, але коли вони вже реагують, то чітко дотримуються нового курсу. Можна довго нарікати на те, що світ надто зволивав і не сприймав Еболу всерйоз. Розчарувало також небажання Європи накладати санкції на Росію за анексію Криму і вторгнення у Східну Україну. Але тепер, коли ці трагедії стоять на порядку денному, держави діють.

Друга причина не піддаватися песимізму — адаптація. У повоєнній Європі німці завжди підтримували співпрацю з Росією. Але зараз незвично наполеглива Німеччина почала дивитися на Росію як на загрозу. Аналогічно у 2015 році Китай та Японія забуватимуть про конфронтацію. Не тому, що одна чи друга країна готова поступитися в давньому територіальному диспуті з приводу кількох скелястих островців у Східно-Китайському морі. А тому, що обом потрібні стимули для економіки від стабільної торгівлі і взаємних інвестицій.

І третя причина стосується Америки. Експерти критикують Барака Обаму, одні кажуть, що президент слабкий і не здатний зосередитися, а інші — що США починають занепадати.

Ці звинувачення перекручують міркування Обами і дуже перебільшують втрату Америкою могутності. Президент, який наказав провести спецоперацію в Пакистані і взяв у полон

Усаму бен Ладена, не капітулянт, і збройні сили, які виконали це завдання, не ослабли. Але, як стверджує Обама, Америка не може більше сама виконувати роль світового поліція: країни, які користуються благами «американського миру», плодами відкритої торгівлі і верховенства права, які поділяють загалом західний погляд на права людини, мають обов'язок допомагати США у підтриманні порядку.

Це дуже обґрунтований, але політично кволий аргумент. Коли Обама говорить про межі сили країни, американці чують «усе пропало», союзники підозрюють США в небажанні обіцяти їм безпеку, а суперники Америки в Москві й Пекіні відчують нагоду втрутитися.

Звідси урок для Обами: позаяк зовнішня політика боїться порожнечі, він повинен заповнити нішу лідера. Саме це він почав робити на Близькому Сході, зібравши коаліцію проти «ІД», хоча навіть тоді місію підірвало його помітне небажання застосовувати спеціальні сили для знаходження цілей і готувати іракських військових та сирійське ополчення. Обамі потрібно триматися своєї риторики минулих двох років: іншим дістається важча ноша не тоді, коли Америка відступає, а коли займається проблемами світу.

Урок для інших держав складніший. Європейці захоплені психодрамою стагнації ЄС. Багато великих країн, що розвиваються (як-от Індія, Бразилія і ПАР), одночасно і сидять на плечах Дядечка Сема, і зневажають його хоча б тому, що вбачають у його послабленні стимул для нарощення власної регіональної ваги. Але, коли страждає світова економіка і політичне співробітництво через війни, епідемії чи просто недбальство, страждають і всі ці країни. Якщо від 2015 року чекати значних покращень, Америці потрібно допомогти. ■

Зараз особливо здається, що порядок у світі зберігати надзвичайно важко

Розійшлися дороги

Ключові регіони світу підуть різним курсом — прогноз **Лео Абрузеса**

Центральні банки давно вже викликають (і лікують) рецесії. У 2015-му найбільші скарбники світу оберуть відмінні шляхи, що обіцяє неспокойні часи. Загалом світова економіка зростатиме швидше, ніж у 2014-му: бізнес створюватиме нові робочі місця, особливо в Америці та Азії, споживачі витратять більше грошей. Але переважну частину року ринки боятимуться змін відсоткових ставок, тож ризик неприємних потрясінь залишатиметься високим.

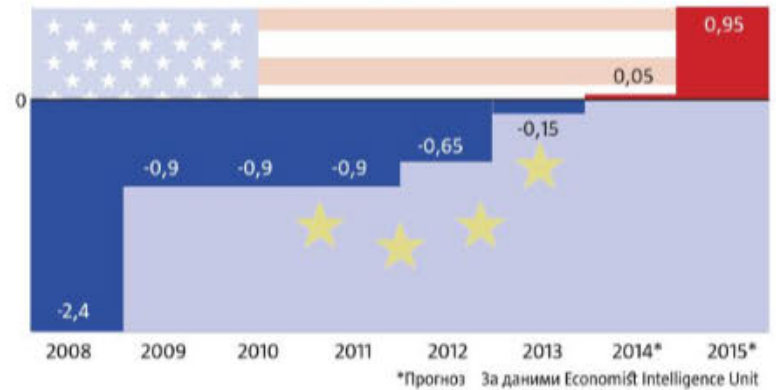
Провідні центробанки світу нечасто настільки розходяться у своїй політиці. Федеральна резервна система (ФРС) і Банк Англії піднімуть основні кредитні ставки в 2015 році, незважаючи на побоювання фінансових ринків і загальний страх перед сповільненням економіки. Європейський центральний банк (ЄЦБ), навпаки, роздаватиме готівку банкам єврозони, щоб запобігти новій рецесії і боротися з дефляцією. Банк Японії саме впроваджує рекордний план стимулювання, хоча він не впевнений у наступних кроках. Народний банк Китаю також у складному становищі: необхідно стимулювати економіку (НБК вливатиме кошти у комерційні банки країни), і стримуватиме фінансовий сектор, що нарощує борг.

Такі різні курси відображають різні спроможності. В Америці одужання економіки нарешті не викликає сумнівів. Економіка зростає при річних темпах понад 3% за останніх 18 місяців — вищих від прогнозного рівня. У 2014-му американські працедавці створили понад 2,5 млн нових робочих місць — рекорд за вісім років — і знову повинні наблизитися до цього показника в 2015-му. Житловий ринок після краху 2008–2009 років відновився неповністю, але покращення спостерігатиметься і далі. Серед розвинених країн у 2015-му лідером буде Америка з темпами зростання близько 3%, що є найкращим показником за 10 років. Джанет Єллен, милолюбна очільниця ФРС, не дуже підніматиме відсоткові ставки.

Краще почувається і британська економіка. Хоча уряд продовжує курс суворої економії, виробництво і сфера послуг розвиваються добре. Споживачі все ще нарікають на борги і бояться подорожчання кредитів, тож Банк Англії не підніматиме ставки надто високо або швидко. Споживчим видаткам сприятимуть зростання кількості робочих місць, розширення кредитування та ефект багатства від вищих цін на житло. Зростання повинне сягнути 2,5%.

Трансатлантичний розрив

Різниця між базовими відсотковими ставками ФРС і ЄЦБ на кінець року, процентних пунктів

У зоні євро плани скромніші: уникнути третьої за сім років рецесії. Це їй вдасться (насилу), але попереду ще один рік розчарувань. Привид дефляції блукає Європою: споживчі ціни якщо й зростуть, то лише дещо вище ніж на 1%. Німеччина, форпост Європи, бачиться вразливою: проблеми з Росією пригнічують бізнес-клімат країни. ЄЦБ потрапив у пастку: з одного боку, щедрість президента банку Маріо Драгі, з другого — прискіпливі скупі німці, які не схвалили жодного плану стимулювання економіки. Справді, якщо проблеми Європи перекинуться на США і Британію, центробанки останніх можуть залишити відсоткові ставки незмінними.

Неспокойно, зате весело

Коли в США нарешті піднімуться відсоткові ставки, гроші знову потечуть туди, залишаючи країни, що розвиваються. У 2015-му можна чекати короточасних нападів паніки, коли менеджери з управління активами забератимуть кошти з країн на зразок Туреччини й ПАР і переводитимуть їх до США та Британії. З підняттям офіційної відсоткової ставки Федерального резерву і збереженням майже нульової в ЄЦБ розширюватиметься інвестиційна дірка на користь активів США. Це штовхатиме долар догори, повертаючи йому той

Нові ринки Азії все ще матимуть найвищими темпами зростання

блиск, якого він позбувся за період останньої рецесії. Азійським гігантам буде важко вижити з курсом. Схоже на те, що боротьба Японії з дефляцією дає плоди, хоча останні підвищення цін переважно завдячують збільшенню споживчого податку у квітні 2014-го.

Підвищення податків — ознака того, що Японія серйозно збирається зменшити держборг, але це загрожує і без того кволому відновленню економіки. КНР лавіруватиме між стимулюванням і стисненням, а Індія хоче пришвидшити темпи зростання. Темпи зростання нових ринків Азії все ще будуть найвищими, в багатьох інших країнах теж спостерігатиметься дещо більша динаміка, ніж у 2014 році. Але загроза поширення зарази з Європи і нервозність із приводу відсоткових ставок обіцяють незвично бурхливий 2015-й. ■

Уроки смерті

Джеффри Карр про те, як швидке поширення Еболи повинне змінити політику щодо епідемій

Політики часто розповідають про «війну» проти тієї чи іншої хвороби. Епідемія Еболи, яка вибухнула в Західній Африці у 2014 році, обіцяє у 2015-му справжню війну. Крім боротьби з вірусом буде ще багато балачок, а також принаймні якісь дії задля створення системи розпізнавання зачатків епідемій і придушення тих, які вже почалися. До порядку денного повертається ідея про інфекційні хвороби як загрозу безпеці, а не тільки гуманітарну проблему.

Ця ідея то з'являється, то щезає. Востаннє її спричинила епідемія СНІДу. Хоча вперше хворобу було виявлено в Америці, швидко вдалося встановити, що вірус імунodefіциту людини прийшов з Африки. Спочатку СНІД однаково загрожував багатим і бідним країнам. Це разом із тим фактом, що в Африці він спустошував лави освічених людей, загрожуючи економічному розвитку континенту, зумовило щедре фінансування й доволі успішну боротьбу проти хвороби.

Але успіх призвів до того, що СНІД зник із газетних шпальт. Наступні загрози (ТГРС і різні штами вірусу грипу) спалахували і швидко згасали. Інфекція випала з поля зору політиків, і лише Ебола змогла звернути на себе увагу.

Гарячка

Перше завдання політиків з багатого світу — не дати Еболі вийти за межі відносно невеликої частини Західної Африки, де вона зараз лютує. Звісно, саме це непокоїть виборців, але не залишає байдужими й епідеміологів. Окремі випадки захворювання в Північній Америці або Європі неважко ізолювати. Проти них задіють усі сили добре організованої системи охорони здоров'я. Але, якщо вірус, котрий передається шляхом фізичного контакту, потрапить до такої густонаселеної країни, як Нігерія, не кажучи вже про Індію, результат може бути катастрофічним. Тому під час міжнародних поїздок варто чекати закритих кордонів і перевірок пасажирів. Як і наземних операцій, адже для боротьби з епідемією в її осередках потрібно запобігти поширенню інфекції способом ізоляції і лікування інфікованих. Лікарі та медсестри з інших країн здатні допомогти в найближчій перспективі, як і волонтери (найімовірніше, військові інших держав), у важкій роботі. Що гіршою ставатиме ситуація, то більше їх буде потрібно й більше ця боротьба нагадуватиме справжню війну. Але, коли ворога (цебто вірус) знищать, по-

літики повинні продовжити аналогію з війною ще трохи на майбутнє.

Як засвідчили нещодавні події на Близькому Сході, не варто поспішно оголошувати перемогу й розходитися по домівках. Якщо на руїнах збудувати щось тривке, потім не доведеться часто туди повертатися. У випадку Африки й епідемій це означає створення кращих систем охорони здоров'я й забезпечення країн, де такі системи існуватимуть, людськими й фінансовими ресурсами для стабільної роботи. Не випадково Ебола з'явилася там, де медицина фактично відсутня (у Гвінеї, Ліберії та Сьєрра-Леоне).

Під час міжнародних поїздок варто чекати закритих кордонів і перевірок пасажирів

Крім допомоги постраждалим, системи охорони здоров'я діють як сигнальні маяки для попередження епідемій ще в зародку. Але для того, щоб система працювала, люди повинні їй вірити. В 2015-му відбудеться зміна ставлення. Політики, а також їхні виборці мають пильнувати за власною поведінкою і бути готовими вибачати судження, якщо згодом вони виявляються хибними.

Ебола й подібні геморагічні лихоманки за останні десятиліття виникали декілька разів, викликаючи переполох у всьому світі, хоча наслідки від них були тільки на місцевому рівні. Але уявіть собі, що могло б трапитись, якби хоч одна з них поширилася світом. Визначити слушний момент, щоб натиснути на кнопку тривоги, — це вічна проблема. Але і громадськість, і політики повинні визнати, що до встановлення природи загрози краще перестрахуватися, ніж злегковажити небезпекою. Кілька червоних від сорому облич — це краще, ніж ряди могил. ■

На передньому краї, у Сьєрра-Леоне

Революція згори і знизу

Зенні Мінтон Беддоуз прогнозує нестабільний рік для глобального бізнесу

Мало не кожна компанія переживає цифрову революцію. Жоден генеральний директор не може ігнорувати наступу мобільних технологій, великих масивів даних, штучного інтелекту. Ці нові віяння обіцяють величезне підвищення продуктивності, але разом і загрозу з боку якого-небудь вискочки із Кремнієвої долини.

Заворушення розгорталося на незвично спокійному тлі. Світова економіка зростала повільно, але стабільно: глобальний ВВП збільшувався приблизно на 3% щороку з 2012-го. Волатильність фінансового ринку була низькою, а ціни на акції переважно піднімалися.

Зазвичай повільне зростання нічого доброго бізнесу не обіцяє. Але, хоч як це дивно, загальна економічна стабільність допомогла вистояти під ударом технологій. Замість того, щоб ухвалювати важкі рішення про нові капіталовкладення, керівники компаній вкладали зароблені кошти у викуп власних акцій. У США в середині 2014 року темпи таких зворотних викупів досягли рекордного щорічного рівня близько \$500 млрд. Високі прибутки сприяли також злиттям і поглинанням. Вартість таких угод за 2014-й цілком може перевищувати \$3 трлн: компанії різних галузей намагаються захистити свої позиції за рахунок взаємних придбань.

Подвійне стиснення

2015-го взаємодоповненню настане кінець. Керівництво уже не зможе розраховувати на стабільність фінансового ринку як на буфер, тому що макрооточення ставатиме дедалі волатильнішим, а мікроекономічні проблеми посилюватимуться.

Цифрова революція набиратиме обертів. До кінця 2016-го смартфонами користуватимуться приблизно 4,5 млрд людей (сьогодні — 2,8 млрд). Половина всіх видатків на інформаційні технології до 2016 року припадатиме на хмарні обчислення. Звільнятимуться або змінюватимуться робочі

місця. Компанія Uber із Сан-Франциско, яка здійснила переворот у послугах таксі в усьому світі, має сьогодні 7 тис. водіїв у Лондоні, а до початку 2016-го їх буде вже 42 тис.

Бізнес у 2015 році також переживатиме революцію: ціни на акції, відсоткові ставки і валюта ставатимуть волатильнішими. Одним із джерел нестабільності буде розрив у зростанні: економіки Америки і Британії розпочнуть рік у добрій формі, а центральні банки збиратимуться збільшити облікові ставки. Зона євро, Японія і переважна частина країн, що розвиваються, увійдуть у 2015 рік з повільним або й навіть від'ємним зростанням. Європейський центральний банк і Банк Японії, очевидно, й далі відпускатимуть кредитно-грошову політику. Цей розрив у зростанні й відсоткових ставках піднімає курс долара щодо єни та євро. У певний момент 2015-го він і євро зрівняються.

Сильніший долар і повільніше зростання в країнах, що розвиваються, вдарять і по цінах на акції (компанії з рейтингу S&P 500 заробляють 40% своїх прибутків за кордоном). Сповільнюватиметься і темп викупів акцій, злиттів й поглинань. Фінансові ринки лихоманитиме. Інвестори різко реагуватимуть на негативні новини.

Наслідки для компаній будуть різними. Для тих, що працюють на нових ринках, цей рік видасться особливо важким: з одного боку, повільніше зростання, з другого — сильніший долар. Тиснутимуть і технології: операції автоматизуватимуться, що зменшить відносну перевагу дешевої робочої сили. На компанії єврозони

теж чекають скрутні часи. Тамтешні політики сваритимуться, навіть коли економіка опиниться на межі рецесії і дефляції. Регулятивні органи заважатимуть спробам компаній іти в ногу із цифровою революцією. Створення єдиного ринку електронних послуг відбуватиметься ганебно повільно. Натомість органи, відповідальні за чесну конкуренцію, суворо розслідуватимуть діяльність великих технологічних компаній.

Останні кілька років були для бізнесу нелегкими. Провести компанію через технологічну революцію — це випробування навіть за сприятливих умов на фінансових ринках. Але зробити це, коли «верхи не можуть, а низи не хочуть», набагато важче. Слід готуватися до найгіршого для світового бізнесу року після рецесії 2008–2009-го. ■

Обмінний курс долара і євро зрівняється

Розмноження шляхом поділу

Чимало країн мають регіони, ладні відокремитися. Відохочуйте їх, закликає Джон Грімонд

Сторіччя Угоди Сайкса—Піко, яка поділила провінції (крім Аравійського півострова) Османської імперії між Британією і Францією, настане тільки 2016-го, але відзначати цю дату було б розумно у 2015-му, бо договір може звестися нанівець швидше, ніж йому виповниться 100 років. Утвердиться чи ні «Ісламська держава» («ІД»), яку прагнуть збудувати джихадисти-суніти в Леванті, зміна кордонів у цій частині Аравійського світу, безперечно, можлива. За нові країни агітують й інші рухи: на Сході України, на Півночі Іспанії, в Західній Сахарі, М'янмі тощо. Намагання шотландців відокремитися зазнало невдачі, але не поклато край моді на поділ і множення нових держав, яка посприяла збільшенню членів ООН від 51 країни 1945-го до 193 тепер.

Шотландський референдум може охолодити сепаратистів у багатьох країнах, проте не відохотить моро на Філіппінах або уйгурів у Китаї. Він не перешкодить «державотворцям» Східної України та «ІД». Ці люди не дослухаються до демократів.

Якщо на Близькому Сході поставнуть нові держави, ці новації можуть нагадувати переустрій в Африці та Азії після Другої світової війни. Але нинішні заворушення — це не просто вияв самовизначення, значну частину їх надихає релігійне завзяття. Незрозуміло, чи демократичні імпульси Арабської весни візьмуть гору над імпульсами ісламізму.

Війна на Сході України може видатися звичайною спробою переділу постколоніальних кордонів. А насправді — ні: імперська Росія сприяє відокремленню сусідської території. Хоча крихка державність України робить її надто вразливою до зовнішніх утручань, головна причина її клопоту — зменшена сусідня наддержава. Якщо Росія думатиме, що їй минеться безкарно загарбання українських земель, 2015 року під загрозою можуть опинитися інші колишні советські сусіди.

Для демократичних держав, які прагнуть зберегти єдність, було б розумно передавати повноваження на нижчі рівні врядування. Британія засвоювала цю науку дуже повільно. Вона, та й інші багатонаціональні країни, постали перед справжніми

труднощами в спробах задовольнити вимоги більшої автономії з боку окремих груп, не накинувши іншим самоврядування, якого вони не хочуть. Успішним країнам, які розпадаються, імовірно, доведеться опанувати мистецтво асиметричних рішень. Канада, ухваливши Закон про чіткість референдуму і надавши Квебеку ширші повноваження, ніж решті провінцій, доводить, що це реально.

Розпад — важкий процес

Розлучення майже завжди болісне. Регіон, віддавна пригнічений автократичною владою, цілком може бути нічим їй не зобов'язаний. Але в демократичній державі, де про відокремлення, напевне, шкодуватимуть, покинуті громадяни можуть відчувати кривду, надто якщо союз розірвуть без їхньої згоди.

Навіть у Канаді дехто боїться, що відокремлення Квебеку спонукає інші провінції піти слідом. Успішна та держава, де ціле вище, ніж окремі складові, і коли це усвідомлює більшість громадян, навіть якщо якась меншина хоче відокремитись. Якщо дати їй вийти, принцип втратить чинність. Візьмімо Югославію. Тільки-но Словенія здобула незалежність, Югославська Федерація зазнала кривавого розпаду.

Держави існують, щоб служити своїм громадянам, не впаки, й інколи якась етнічна, національна або інша група може мати слушні причини відокремитися. Все залежить від того, яка меншина має право на такі дії і наскільки активно їй можна чинити опір. Мало хто стверджуватиме, що певна самозвана країна, як-от Лонг-Айленд, XVI округ Парижа чи багата на корисні копалини Західна Австралія, здатна постати як незалежна держава. Будь-яка частина Китаю, котра намагається покинути Середнє Царство, не знатиме прощення: китайський націоналізм не дозволить.

Націоналізм, на жаль, найтривкіший з -ізмів, які породили чимало війн у XX столітті. Час приглушити його або спрямувати до таких безпечних видів діяльності, як пінг-понг. У масштабі історії більшість країн минуці. Вітчизни, батьківщини, рідні краї — переважна частина їх із часом зникають. І нестійкі, і сталі держави вчиняють слушно, якщо пам'ятатимуть про це й звертатимуть меншу увагу на свої національні прапори і цяцьки. ■

У масштабі історії більшість країн минуці

Гордість і упередження

Захід повинен активніше захищати права геїв за кордоном, стверджує **Ендрю Міллер**

Ще ніколи не було кращого часу, щоб стати геєм. Мрії про рівність, які видавалися колись донкіхотськими, здійснилися в більшій частині світу, а 2015-го ці здобутки поширяться ще далі. Лише за кілька років гомофобія стала геть засудженим упередженням. Принаймні тепер найкращий час бути геєм, якщо жити в Лондоні, Мадриді, Окленді або Сан-Франциско. В багатьох інших частинах світу становище гомосексуалістів тяжке й навіть погіршується. Ці дві протилежні тенденції взаємопов'язані, і 2015 року західні керівники повинні кинути виклик ретроградам і закріпити досягнення.

Головними регіонами, де права геїв зазнали нових нападів, є Африка й колишній СРСР. Уганда ухвалила закон про довічне ув'язнення за гомосексуалізм «за обтяжливих обставин», який суд скасував через юридично-технічні деталі. Але деякі парламентарії прагнуть відродити його. Нігерія теж ухвалила новий закон проти геїв, слідом може піти Кенія. В усіх цих країнах одностатевий секс уже є злочином, як і в більшій частині Африки. В РФ Путін схвалив закон, який забороняє «пропаганду» гомосексуалізму, Киргизстан може стати наступним. Каральні заходи призвели до спалаху насильства та шантажу. Та й в Індії суд фактично знову назвав гомосексуалізм злочином. У переважній частині мусульманського світу й на деяких карибських островах геїв і далі жорстоко утискують.

Натомість на Заході гомосексуалізм, одностатеві шлюби та суворі антидискримінаційні закони мають міцну опору. 2015 року їх можуть легалізувати Колумбія і Австралія; Ірландія проведе щодо них референдум; після утвердження таких шлюбів у багатьох штатах успішний позов проти них у Верховному суді США видається менш імовірним. Але аж ніяк не випадковий збіг, що геї

позують на шлюбних фото в дедалі більшій кількості країн, а в інших знову бояться за свою свободу, а то й за життя. Політики подекуди поєднують гомофобію з націоналізмом і характеризують права геїв як накинута Заходом, а себе — як бастион від зазіхань тамтешньої розбещеності.

У колишньому СРСР ця риторика спирається на давню ворожнечу часів холодної війни, в Африці використовує гасла боротьби з колоніалізмом. Пропаганда застерігає жителів розірваного війною Сходу України, що асоціація з ЄС означає примусове масове навернення до гомосексуалізму — вигадка була б сміховинною, якби їй не вірило так багато людей. Ця риторика, звісно, не діяла б, якби в країні не було місцевої гомофобії. Проте цинічні лідери використовують західні реформи, щоб посилити упередженість.

Послання Мусевені

Каральні заходи призвели до спалаху цькування

а якщо критикувати, вони стають жертвою. Але це не має зупиняти західних керівників. Більшість геїв-активістів у тих країнах воліли б чути їхнє слово.

Важче відповісти, що робити на додачу до протестів. Економічні санкції можуть не дати результату, довівши до злиднів невинний народ і посприявши націоналістам. Але це не означає, що не треба нічого робити взагалі.

Захід повинен дотримуватися моделі, яку вже використовують у випадку інших порушень прав людини: зосереджуватися на окремих виконавцях, як-от у «законі Магнітського», спрямованому проти російських урядовців, причетних до правопорушень: їм не дають візи й заморожують активи. Америка випробувала такий самий підхід на найзухваліших в Уганді ненависниках геїв, а 2015-го його слід поширити й на інші країни, і то з боку ЄС. Це доведе, що Захід вважає права, геть усі, яких дотримуються в його країнах, справді універсальними. ■

MEGA CARTA

15 ЧЕРВНЯ 2015 РОКУ — 800-ТА РІЧНИЦЯ ВЕЛИКОЇ ХАРТІЇ, ЯКА ОБМЕЖИЛА ПОВНОВАЖЕННЯ АНГЛІЙСЬКОГО КОРОЛЯ Й НАДИХНУЛА НЕ ОДНУ КОНСТИТУЦІЮ. ЛЮДВІГ ЗІГЕЛЕ ПРИСТОСУВАВ ЇЇ ДО КІБЕРПРОСТОРУ

Ця хартія підтверджує нам і нашим нащадкам на віки вічні, що інтернет має бути вільний та відкритий, його права не повинні зменшувати, а свободи обмежувати. Всім вільним людям нашого віртуального царства ми надали всі записані нижче свободи.

У нашому царстві без загальної згоди всіх не можна стягувати ніяких «щитових грошей» чи «податку» за дані та мережі, навіть біткойнами й іншою криптовалютою.

Щоб отримати загальну згоду цифрового царства на стягування «податку» або «щитових грошей», ми дамо наказ скликати індивідуально зашифрованою електронною поштою кардинала Купертіно, архієпископа Армонкського, старшин Герцлії, Тех-Сіті, Берліна-Мітте і 71-го кварталу, а також усіх великих техбаронів, крім Кіма Доткома. Робота, призначена на той день, повинна відбуватися відповідно до постанови всіх присутніх, навіть якщо дехто покажеться через мудровані скайп-зв'язки і в недоречній тенісці.

Розслідування слід провадити тільки в належних кіберсудах. За звичайні правопорушення, як-от виставлення надто великої кількості селфі або плітки у Twitter, вільну людину повинні карати тільки відповідно до міри її переступу, а за тяжкий переступ, як-от тролінг або спам, теж відповідно до нього, але не так тяжко, щоб позбавити її зв'язку з інтернетом. Так само і збанкрутілому стартапу слід лишати інструменти його господарювання, а також його стіл для пінг-понгу, якщо суд виявить таку ласку.

Жодне місто чи особу не слід силувати розбудовувати мережі, крім тих, які мають давні зобов'язання виконувати цю роботу. Всі мережі мають бути нейтральні на віки вічні.

Якщо вільна людина помирає, її профіль у Facebook, героїв World of Warcraft та ігрові атрибути й гроші, код у GitHub та інші дані слід розподілити між її родичами і друзями під наглядом дорадчої ради якоїсь фірми.

Жоден кіберцар і жодне з «П'ятьох очей» (розвідувального союзу Заходу) не повинні забирати дані або пристрої в будь-якої вільної людини без її згоди. Жоден королівський урядовець не повинен брати віртуальні товари для свого замку без згоди власника.

Слід усунути всі засоби перехоплення з підводних кабелів, супутників зв'язку, центрів даних і маршрутного обладнання, крім випадків, якщо той засіб схвалено

належним судом. Prism, Echelon, XKeyscore та інші такі проекти слід закрити.

Мають існувати стандартні критерії швидкості з'єднання для безперешкодного стримінгу Netflix і негайного доступу до онлайн-ігор. Ці критерії повинні бути нормою і для кабельних, і для бездротових з'єднань.

Жодну вільну людину не слід арештовувати чи ув'язнювати, або позбавляти її прав чи файлів, або позбавляти зв'язку з інтернетом, або позбавляти назви домена, а також не слід цькувати її, вдаючись до хакерства, або засилати таблоїдних журналістів для таких дій, хіба тільки на підставі законного вироку людей, які рівня їй.

Усі підприємці можуть заходити в царство або покидати його без шкоди зі своїми ноутбуками, смартфонами та іншими пристроями й можуть перебувати або пересуватися в його межах із метою торгівлі, вільної від усіх незаконних поборів. Для всіх розробників програм має бути законним покидати наше царство й повертатися до нього без шкоди і страху, навіть якщо вони докладно розводяться про гнучкі методології розробки і Scrum.

Усі плати за доступ, дані нам несправедливо і всупереч законам, та всі штрафи, які ми стягували несправедливо, зокрема за порушення авторського права й патентів програмного забезпечення, слід повернути в повному обсязі або ж справу вирішить присуд більшості з двадцяти п'яти баронів, згаданих нижче.

Якщо ми відібрали в якогось чесного лицаря землю або свободи, назви доменів, твіттерні прізвиська або кеш без законного присуду їхньої рівні, це все треба одразу повернути.

Охоронці свобод

Техбарони повинні обрати двадцять п'ять своїх представників для охорони миру і свобод, дарованих їм та підтверджених цією хартією. Якщо ми, наш головний суддя, наші урядовці або будь-хто з наших слуг скривдив у якийсь спосіб будь-якого чоловіка, чи жінку, чи 13-річного вундеркінда або порушив умову миру чи статтю цієї хартії і кривда стала відома чотирьом із названих двадцяти п'яти баронів, вони повинні послати твіт, щоб заявити про це, і негайно вимагати поправи. Якщо ми не забезпечимо поправи за 40 днів, барони можуть конфіскувати наше майно й нападати на нас усяким можливим способом, зокрема відмовами обслуговувати і точковими фішингами з підтримкою всієї екосистеми країни.

І ми, і техбарони присягнули, що дотримуватимемося цього всього сумлінно і без обману. Написано нашою рукою на території, названій Секвойні Береги, між Сан-Франциско й Сан-Хосе п'ятнадцятого дня червня дві тисячі п'ятнадцятого року.

Політичні фантазії

Джоел Бадд оплакує уряд, який Британія мала б отримати 2015 року, але, на жаль, не отримає

Шотландські націоналісти, намагаючись 2014 року прихилити своїх співвітчизників до справи незалежності, обіцяли, що вільна Шотландія завжди матиме уряд, за який голосувала. У прямому розумінні це твердження було слухним: не стало б урядування торі, накинута шотландцям голосами англійських виборців. Але то була пуста обіцянка. Після Другої світової війни жодна політична партія в Британії ніколи не здобувала 50% голосів. Люди не мали того уряду, якого хотіли, бо їм завжди доводилося обирати найменш непривабливий варіант із трьох або чотирьох. А що якби ми могли отримати саме те, чого хочемо?

«Світ у 2015» оптимістично схвалив би уряд, сформований після британських парламентських виборів у травні. Проте немає варіанта, який можна запропонувати.

Всі великі партії мають свої чесноти й серйозні ганджі. Консерватори одержимі такими фантомами, як іммігранти і євробюрократи; лейбористи тільки принагідно згадують, що країна має колосальний зовнішній борг; ліберал-демократи досі не знають, чого хочуть крім влади; Партія незалежності точно знає, чого хоче, але хоче хибного.

Досконалий уряд здійснював би економічну політику, близьку до політики коаліції консерваторів і ліберал-демократів, яка прийшла до влади 2010 року, але запозичив би дещо в лейбористів. Він і далі зменшував би дефіцит коштом поточних витрат, а відтак цілковито ліквідував би його до 2020-го. Але відмовився б від цього задуму, якби стан економіки значно погіршився, як-от спокійно скасував свій «план А» щодо зменшення дефіциту, коли спалахнула евірозона, Джордж Осборн, міністр фінансів уряду консерваторів. Як і останній лейбористський уряд, наш терпів би високі витрати на школи, дороги й т. ін., щоб поліпшити економіку в тривалій перспективі.

Цей уряд прискорив би найкращі реформи, започат-

Ідеальний уряд провадив би ліберальнішу імміграційну політику

У наших мріях

ковані коаліцією. Це означає передусім більшу незалежність шкіл. Чимало з них уже позбулися контролю з боку місцевої влади, решта мають бути звільнені від нього теж. Міністерству освіти не дадуть змоги втручатися так часто в навчальні програми та екзамени. Ще одна реформа, проголошена коаліцією, — зведення всіх соціальних виплат до єдиного «універсального кредиту» — добра ідея, яку занаптастив міністр, що відповідав за її втілення: Єн Дункан Сміт. Ми пропонуємо усунути його і впроваджувати реформу. Крім того, наш ідеальний уряд реформував би поліцію. Ми позбулися б обраних кураторів, за яких ніхто не голосував, і об'єднали б поліційні сили, звівши 43 одиниці приблизно до десятка.

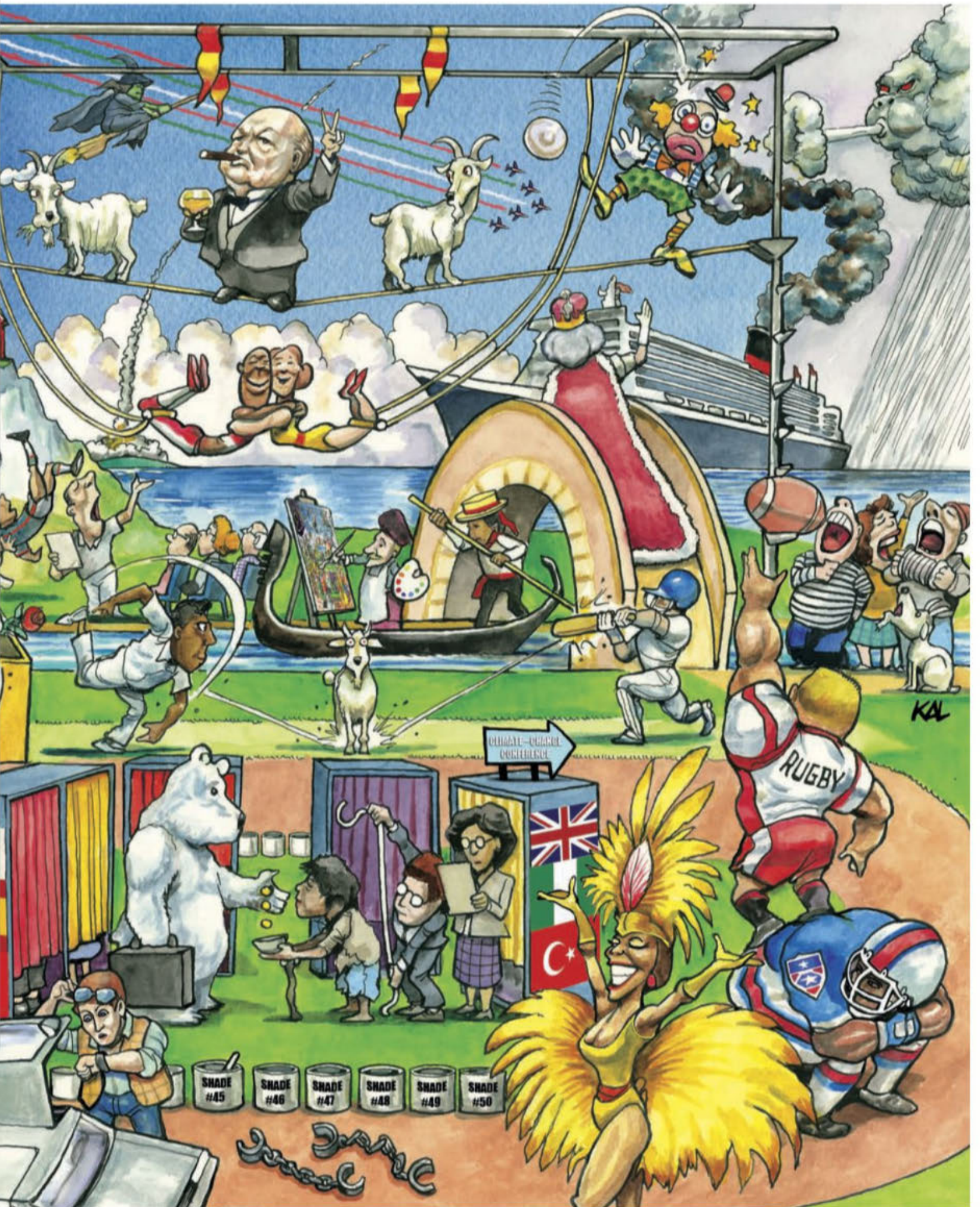
Червона картка для зелених поясів

Наприкінці 2015-го уряд виробив би план побудови ще однієї злітної смуги поблизу Лондона. Він витрачав би гроші на нові шляхи і скасував би проект HS2 — швидкісної залізниці від Лондона до Лідса й Манчестера, пустивши натомість гроші на збільшення пропускної здатності залізниць на межах великих міст. Цей уряд замахнеться на NIMBY (опозицію громадян) і скасує широкі зелені пояси навколо Лондона та інших великих міст. Гарні ділянки стануть парками, гравійні кар'єри і вигони для коней — передмістями. Це допоможе знизити божевільно високі ціни на нерухомість.

Уряд провадив би ліберальнішу імміграційну політику: полегшив би компаніям імпорту робітників і видавав би довготермінову робочу візу кожному зарахованому до пристойного університету. Він провів би референдум про вихід із ЄС, але рішуче обстоював би перебування в складі цієї спільноти. Децентралізував би владу, надто в таких містах, як Лондон і Манчестер. Скоротив би половину держслужбовців.

Наш уряд був би урядом усіх талантів. Ми зберегли б таких соціально ліберальних, реформістських консерваторів, як Осборн і Майкл Гоув, і додали б таких практичних лейбористів та ліберал-демократів, як Ед Болз, Трістрам Гант і Девід Лоз. Ми запросили б виконувати важливі завдання таких обдарованих, але знехтуваних політиків, як Марго Джеймс, Девід Віллетс і Ліам Берн.

Ми знайшли б пристойну роботу і для Девіда Кемерона, нинішнього прем'єр-міністра. Він загалом добрий політик, але погано захищав британські інтереси в Європі. Щоб не дати йому заподіяти ще більшої шкоди, ми конфіскуємо його паспорт. ■

Британія

Також у рубриці:

Шотландія після референдуму 23
Дружня порада з Італії 24

Прощання з Land Rover

Defender 24
Авіавердикт 25
Ігри зі струмом 25

Франсуа Ейсбур:

альянс із розрахунку 26

Коаліціада

Джеймс Астілл

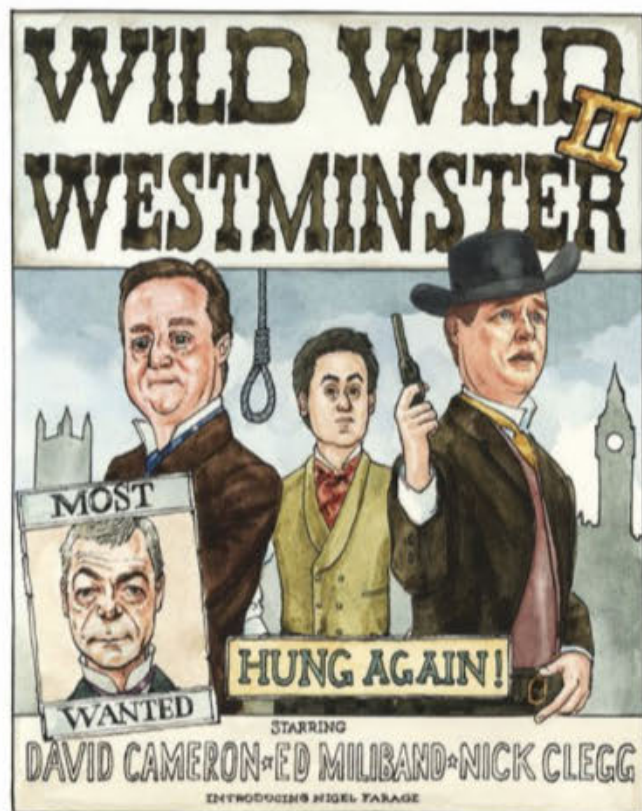
Жодна партія не матиме більшості

У травні 2015 року Велика Британія проводитиме парламентські вибори. Її мажоритарна Вестмінстерська система забезпечувала стабільні уряди у перегонах, у яких брали участь дві основні полтісили. Але травневі вибори будуть людними: п'ять партій сподіваються подолати п'ятивідсотковий бар'єр, а Шотландська національна партія переживає розквіт після референдуму. У результаті матимемо третій від часів війни «підвішений» парламент (нишній — другий). Уряд, що сформується після виборів, буде, ймовірно, подібним до чинного: коаліція консерваторів та ліберал-демократів. Але навіть так він формуватиметься в атмосфері невизначеності, випробовуючи логіку політичних дивідендів і підігриваючи незадоволення політикою в більшості британців.

Кожні вибори в сучасній Британії виграє партія, якій довіряють в економічних питаннях або в якій популярніший лідер. Під проводом Девіда Кемерона Партія консерваторів (торі) значно випереджає лейбористів за обома цими критеріями. Але такі переваги нівелюються двома наслідками фрагментації електоральних уподобань британців. По-перше, серед прихильників правих панує розкол. Партія незалежності Сполученого Королівства під веселим проводом Найджела Фараджа здобула у 2010-му 3%; цього разу їй світить близько 10%, переважно за рахунок голосів, відтягнутих у торі. По-друге, електорат лівих є більш об'єднаним. Рішення лібдемів утворити союз із торі коштувало їм двох третин голосів, що дісталися переважно лейбористам.

Зважаючи на несправедливий поділ округів у Британії, через що лейбористам для здобуття мандатів треба менше голосів, ніж торі, перші мають нагоду повернутися до влади після одної каденції в опозиції. Це прогнозує більшість букмекерів, вважаючи, що лейбористам достатньо голосів свого традиційного електорату й виборців-перебіжчиків від лібдемів, аби їхній лідер Ед Мілібанд осів на Даунінг-стріт, 10. Низка його «лівих» обіцянок свідчить про те, що він узяв цю стратегію на озброєння.

За природою своєї політики Британія стає схожою на північ Європи

Але цей план тріщить по швах. Лідера лейбористів різко критикують, зокрема і електорат партії, менш ніж половина якого довірила б йому управління економікою. Якщо вибирати між Кемероном, якого британці люблять більше, ніж його партію, і Мілібандом, котрого вони люблять менше, ніж лейбористів, переважна частина голосуватиме за першого. Розквіт Шотландської національної партії, яка може «вкрасти» у лейбористів до половини їхнього 41 мандата в Шотландії, і зелених, що здатні перетягнути на себе частину виборців ліберал-демократів, може збільшити розрив.

Роздробленістю електорату і ймовірністю коаліцій британська політика починає нагадувати північноєвропейську, але її східна і конфронтаційна культура незмінна. Це добре ілюструє зневага, з якою рядові парламентарії-торі ставляться до лібдемів Ніка Клеґга, хоча ті зазвичай поведуться як конструктивні партнери. Це заявка на провал, у якому винні будуть вони самі.

Не маючи особливої лояльності до якоїсь конкретної партії, виборці сприймають усе це як марну гризню політиків, між якими більше спільного, ніж відмінного. Досвід коаліційного правління, до якого більшість британців ставиться нейтрально або позитивно, посилює таке враження і розчарування в політиці, до якого спричинилися ще й наслідки

КОРОТКО ПРО 2015

До кінця року Британія припиняє будь-яку фінансову допомогу Індії та ПАР

Джеймс Астілл, редактор відділу політики і колумніст Vagehot, The Economist

Виграшна поразка

Джеремі Кліфф, Глазго

Розмови про відокремлення Шотландії стихнуть. Сепаратисти — ні

У 2014-му шотландці проголосували проти незалежності. У 2015-му сепаратисти посунуть далі.

Весна принесе три значні події. У квітні в межах Шотландського акта 2012 року Лондон делегує Единбургу нові повноваження, зокрема контроль податків з операцій із нерухомістю та утилізації відходів. Тоді ж головні юніоністські партії з Вестмінстера підуть на вибори, пропонуючи більше децентралізації, наприклад, у питаннях субсидій на оренду житла і контролю за податком на доходи. Усе це панічні обіцянки шотландцям в обмін на те, аби вони залишилися у Британії. Але дрейф Шотландії до відокремлення триватиме.

Шотландська національна партія (ШНП), яка виступає за незалежність, проведе завершальну конференцію перед травневими парламентськими виборами під промовою нової лідерки Ніколи Стардзон, колишньої заступниці шотландського прем'єра Алекса Салмонда, котрий подав у відставку після референдуму. Це третя за чисельністю партія у Британії, що з часів плебісциту виросла з 25 тис. до близько 100 тис. членів (еквівалент 2% населення Шотландії).

Шотландія далі дрейфуватиме від решти Сполученого Королівства

Новачки в ній — це виборці, що голосують за лівих і під час кампанії перед референдумом стали прихильниками незалежності Шотландії, а невдовзі після плебісциту продовжили боротьбу в лавах ШНП. Радикальні молоді члени партії витісняють консервативних. Результат проявиться уже на конференції навесні. Нові члени штовхнуть політику ШНП, особливо стосовно державних видатків, уліво. Вони агітуватимуть за те, аби партія пообіцяла в разі перемоги провести податок на багатство.

Занепад лейбористів?

ШНП піде на вибори з чіткою соціал-демократичною програмою. З огляду на занепад лейбористів у Шотландії, це дасть їй змогу виграти в бастионах робочого класу (Глазго та Данді). На чолі численнішої після виборів групи депутатів ШНП у Вестмінстері стоятиме Салмонд, який виб'є для Шотландії максимальні повноваження і часто затьмарюватиме лідерів провідних політсил.

У двох інших партій буде все гаразд. Шотландські зелені, котрі теж підтримали ідею незалежності, наберуть голоси за рахунок виборців-перебіжчиків від лейбористів та ліберал-демократів. Така сама доля чекає і на консерваторів, які у 2010-му здобули один мандат із 59 від Шотландії у Вестмінстері. Завдяки талановитій шотландській лідерці партії Рут Девідсон, а ще розширенню аудиторії, прихильної до фіскального консерватизму на хвилі подальшої децентралізації повноважень щодо збільшення податків, вони здобудуть

Нікола Стардзон вступає у нову битву

ще кілька місць у парламенті у своїх колишніх вотчинах на кшталт Пертширу.

У 2016-му в Шотландії парламентські вибори, тож у другому півріччі в ШНП зросте внутрішнє напруження. Дехто з її консерваторів покине партію. Підуть і деякі новоспечені члени. Лівоцентристський стиль керівництва Стардзон зі звичкою покладатися на вузьке коло наблизених викликатиме певне роздратування. А з огляду на дедалі більшу ймовірність виходу Британії з ЄС дехто закликатиме ШНП відновити кампанію за від'єднання Шотландії у наступному скликанні парламенту.

Стардзон протистоятиме цим закликам, але не відмовлятиметься від довготермінової лінії своєї партії на підтримку відокремлення. У 2016-й Шотландія увійде без близької перспективи референдуму за незалежність. Але націоналісти не відступатимуть, а з ними й ідеали відокремлення Шотландії. ■

Джеремі Кліфф, кореспондент відділу політики The Economist

- ▶ економічного спаду і рекордна недовіра до преси на тлі скандалу з прослуховуванням телефонів. Усе це дає козири Мілібенду, який виступає проти подорожчання життя в країні. Однак її демократії це обійдеться дуже дорого: 2015-го явка виборців знову знизиться.

Попередження для переможця

У нового уряду будуть й інші жалі. Якщо торі знову домінуватимуть, Кемерон пообіцяв провести референдум про вихід Британії з ЄС у 2017 році, а лібдеми йому не перешкоджатимуть. Цей плебісцит буде просто марнуванням урядового часу і всупереч бажанню Кемерона може легко призвести до виходу Британії з ЄС. А ще консервативний прем'єр пообіцяв дати більше влади англійським виборцям, аби вирівняти

давню конституційну аномалію, актуалізовану розширенням автономії Шотландії після референдуму. Що насправді треба було робити давно, але переймаються цим зазвичай тільки критики прем'єра, тому в політичному плані це марна справа.

Хоч би яка партія формуватиме новий уряд, їй слід готуватися до нового витка жорсткої економії. Якщо переможуть торі, Британія зменшить бюджетні видатки ще на £37 млрд (\$60 млрд) за перші три роки каденції парламенту. Якщо лейбористи, то пасок затягнуть не так сильно, але все одно відчутно. Різниця між ними радше в тому, що Мілібенд, просто як Франсуа Олланд, котрий колись був для нього взірцем, не підготував свій електорат до суворих реалій. Тому ці вибори лейбористи в душі, мабуть, не проти програти. Консерватори, напевно, теж. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Філателісти святкуватимуть 175-річчя «Чорного пенні» — першої в історії поштової марки

КОРОТКО
ПРО 2015

Спеціальними дорогами у Мілтон-Кінс їздитиме автопарк з безпілотних машин

Беппе Северніні,
колу́мніст,
Corriere della Sera

Уроки по-італійськи

Беппе Северніні *МІЛАН*

Кілька дружніх порад на 2015 рік

2015-й стане для Великої Британії суцільним сеансом психотерапії. Виходячи з референдуму про незалежність Шотландії та, ймовірно, прямуючи на другий — про вихід із ЄС — через травневі вибори до парламенту, Британія намагатиметься зрозуміти, чого вона хоче. Італія тут, може, й не найкращий приклад, але поради від неї можуть згодитися. Перше: розквіт Партії незалежності Сполученого Королівства. Популізм та рухи протесту, переважно правочентристські, мали місце в Італії, але недовго. «Північна ліга» й близько не підійшла до реалізації своїх сепаратистських цілей. «Рух 5 зірок» Беппе Грілло втратив чверть підтримки, здохутої на виборах 2013 року. Адже коли час братися до справи (керувати містом замість теревенити), по-

пулізм та рухи протесту послаблюють ентузіазм виборців. Траєкторія Найджела Фараджа цілком може піти у тому ж напрямку 2015-го, якщо провідні партії не зациклуватимуться на ньому і не панікуватимуть.

Друге: Британія роздратована питанням імміграції, що голосно обговорюватиметься перед виборами. Але чимало європейців з різних країн роблять важливий внесок у життя Туманного Альбіону. Візьмімо італійців. У Британії нас близько півмільйона, дві третини з яких — у Лондоні. Більшість працює у бізнесі, промисловості, університетах чи ресторанах. Італійці не користуються субсидіями на медичне обслуговування, а якщо й потрапляють до лікарні, то швидше у білому халаті. Третє: ЄС. Наступний уряд має зосередитися на пропозиції нових правил та умов, що будуть вигідними кожному члену європейського клубу, а не лише Британії. Італійський прем'єр Маттео Ренці так і робить, нехай і у власний, дещо шалений, спосіб. А його переговорна позиція, враховуючи фінансове становище Італії, слабша за позицію Кемерона. В будь-якому разі у європейському житті краще бути гравцем, ніж аутсайдером. ■

Land Rover Defender, спочивай в Бозі

Джон Граймонд

Виробництво улюбленого драндулета припиняється

Зачатий на уельському пляжі у 1947-му і народжений наступного року в Західному Мідленді, виводжений Німеччиною (BMW), а згодом Індією (Tata), Land Rover Defender у 2015-му траурно піде на спочинок. Інші моделі Land Rover (Discovery і Range Rover) далі житимуть, але для поціновувачів вони є лише блідою подобою легендарного авто. Незважаючи на обіцянки випустити новий Defender, консервативні споживачі налаштовані скептично. Їм завжди було байдуже щодо назви, яку дали машині аж у 1991 році. Своє авто вони вважають єдиним справдешнім Land Rover'ом. Вони побоюються, що автівка зникне взагалі після існування тривалістю в людське життя.

Виробництво припиниться, а самі автівки на ринку ще довго житимуть, незважаючи на песимізм британців. Щоправда, далекоглядні злодії, що передбачають дефіцит запчастин, уже знімають комплектуючі з наявних авто. Але голосно заявлено, що більшість із 2 млн випущених Defender досі на дорозі. Їхній простий дизайн, міцна ходова частина та алюмінієвий кузов сприяють довговічності автомобіля.

Ідея створення Land Rover спала на думку Морісу Вілксу, головному інженерові Rover у післявоєнні часи. Він

використовував американський Jeep на своїй фермі в Англії та бачив, що й іншим фермерам необхідний аналогічний транспортний засіб. Його творіння, що в результаті вийшло шумним, незатишним, недостатньо потужним і жорстким у керуванні, закріпило авторитет заповітного, по-особливому британського продукту. Йому знайшлося місце як у англійській дитячій літературі («Ленді» та «Фендер»), так і в кінематографі (бондіана та «Розкрадачка гробниць»).

Одна із власниць

За весь цей час у зовнішньому вигляді автомобіля мало що змінилося. Хіба що легка випуклість та видо-вження кузова, котрий було адаптовано для найрізноманітніших цілей.

Також виробники усунули деякі недоліки. Поступово з роками додалися більший двигун, покращена трансмісія, спускні бічні вікна тощо, хоча зазвичай це відбувалось із запізненням або як реакція на новинки японських конкурентів. Однак частково популярність Land Rover завжди крилася власне у нехтуванні зручністю та комфортом користувача. Авто приваблює тих людей, котрим не заважає пил, холод чи задуха в салоні, вони не боються стусанів, які можуть дістати при кожному струсі кузова. До того ж цей транспортний засіб вимагає спритності шулера та неабиякої сили, аби приборкати низький коефіцієнт зчеплення у його повноприводній системі.

Поza тим власне ця система є однією з основних складових успіху Land Rover. Вона може здаватися абсолютно непотрібною на нормальній дорозі, але як позашляховик автівка має дуже мало конкурентів. Rover перемолотить як пустелю, так і джунглі, а перпендикулярне сходження для нього — дрібниця. Навіть якщо авто вийде з ладу, завдяки нехитрій конструкції його не так вже й складно полагодити. Проте є одна проблема — вимоги сучасного законодавства. Подушки безпеки, екологічність, усі сидіння обличчям уперед та права пішоходів не зовсім вписуються в ідеал Land Rover. Саме їх вважають останньою краплею. ■

Джон Граймонд, редактор, *The Economist*

Заповітний і по-особливому британський продукт

Думи про літаки

Емма Гоґан

Нарешті ухвалють рішення про розширення аеропорту

Від 2012 року Говард Девіс, колишній консультант та експерт із фінансового регулювання, обмірковує, як побудувати аеропорти у Британії. Звувивши вибір до двох найбільш завантажених — Гетвіка та Гітроу — сер Говард і очолювана ним Комісія з питань аеропортів у 2015-му представляють остаточну рекомендацію новоспеченому уряду. Експерти наполягатимуть на побудові третьої злітно-посадкової смуги у Гітроу. Аргументів на його користь чимало. Гітроу, що є третім у світі за пасажиропотоком, наповнений так, як Гетвік у годину пік. Говард підраховує, що Гетвік буде так само заповнений постійно до 2020 року, а за ним — інші аеропорти на півдні.

Рекомендація Говарда враховує майбутнє подорожей. Розширення саме Гітроу аргументується тим, що вузлові

аеропорти залишаються важливими для британської економіки, а перевезення на довгі відстані до ринків, що розвиваються, є необхідними для налагодження торговельних зв'язків. Прихильники Гетвіка вказують на популярність бюджетних авіаліній і зміни, зумовлені ними в індустрії.

Тепер більше пасажирів самі планують міжрейсове сполучення, тож потреба у великих трансферних вузлах зменшується, кажуть вони. Розширення Гетвіка могло б створити здорову конкуренцію Гітроу.

Політикам було б простіше, якби Говард та його команда запропонували саме Гетвік. Дехто з місцевих опирався б цьому, та розширення зачепило б значно менше людей, ніж у Гітроу, де кілька заможних вест-лондонських округів погрожують боротьбою. Крім того, розширення Гетвіка навряд чи викликало б розкол всередині партій. Мер Лондона Боріс Джонсон каже, що ідея побудови ще однієї злітно-по-

Тривожний дзвіночок для Лондона

садкової смуги у Гітроу буде «варварсько зневажливою» по відношенню до жителів міста. Лідер лейбористів Ед Мілбенд раніше теж відкидав ідею розширення Гітроу, хоча тепер, схоже, вагається. Лібдеми взагалі проти.

А Говард керуватиметься економікою. Більшість авіаліній хочуть літати в Гітроу, як видно з вартості посадки там. Частково завдяки аеропорту Лондон є одним із фінансових центрів світу. А коли Говард оголосить свій вердикт, новий уряд Британії має готуватися — вже до дискусії про те, де будувати четверту смугу. ■

Емма Гоґан, кореспондент рубрики «Велика Британія», *The Economist*

Не боятися темряви

Марк Джонсон

У Британії не буде перебоїв з електроенергією, але це має свою ціну

Ofgem — британський регулятор у сфері енергетики — вже давно попереджає, що на країну чигає дефіцит електроенергії. До кінця 2015 року різниця між середнім піком споживання електроенергії та виробництвом з 14% (2012-й) впаде до 2%, що навіть не половина 5%-го мінімального буфера, який деякі розумники вважають прийнятним. Через дефіцит резервної потужності зростає ризик знеструмлень під час холодів або у разі поломки електростанції. Якщо цю проблему не вирішити, ймовірність аварійних вимкнень електроенергії зростає до одного з чотирьох.

Цей виклик не новий. Через великі запаси дешевого вугілля британські електростанції, що працюють на ньому, спалили більшість годин, відведених їм європейським законодавством, що обмежує термін експлуатації найшкідливіших для довкілля підприємств. Чимало з них закриті. А багато газових електростанцій закрилися або застаріли, поки британський уряд довго переглядав екологічні субсидії, віднаджуючи компанії від інвестування у модернізацію об'єктів. Наразі 20% електроенергії у Британії забезпечують відновлювані джерела, однак вони не здатні компенсувати дефіцит. А запуск запланованих нових реакторів

на атомній станції Гінклі-Пойнт буде не раніше 2022 року.

Нещодавно ситуацію ускладнили дві обставини. По-перше, останні шість років економіка Британії росла шаленими темпами, стимулюючи споживання електроенергії та збільшуючи нинішній дефіцит (як правило, кожен додатковий відсотковий пункт економічного підйому супроводжується зростанням споживання електроенергії у пікові моменти на 0,5%). По-друге, вже старі британські електростанції стають усе менш надійними. Через тріщину, виявлену під час планового ремонту, в серпні зупинилися 16 атомних реакторів, а найбільша електростанція у Йоркширі до весни працюватиме з перебоями через пожежу.

Державний оператор високовольтних електромереж зазначає, що подолати дефіциту електроенергії до початку експлуатації у 2016 році нових вітряних турбін та дров'яних генераторів можна двома способами. Перший — оператор заплатить компаніям за відновлення роботи законсервованих газових електростанцій, аби ті були готові на випадок холодів. Другий — збільшити компенсації великим підприємствам за вимкнення струму в потенційно пікові періоди споживання, наприклад, у найхолодніші вечори буднів.

Завдяки таким заходам британцям, ймовірно, не доведеться відчутти на собі аварійних відключень світла. Але споживачі повинні будуть докластися до обидвох програми, а регулятори — розширити спектр виробництва електроенергії. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Метро для п'яних: На деяких гілках лондонської підземки потяги курсуватимуть цілодобово на вихідних

Марк Джонсон, кореспондент відділу енергетики у Британії, *The Economist*

Альянс з розрахунку

Наближення 600-ї річниці битви під Азенкурром та 200-ї — при Ватерлоо, а ще численні роковини, пов'язані з обома світовими війнами, нагадують нам, що війни — то спільно нажите у французько-британських відносинах. Це пояснює особливо тісні зв'язки Франції та Британії саме у сфері оборони. І навіть коли остання дрейфує до єврофобії, а Франція наполягає на тіснішій інтеграції єврозони, оборонне союзництво між двома державами тільки міцнішає. Кульмінацією процесу стало підписання у листопаді 2010 року Ланкастерських договорів про співробітництво у сфері оборони і безпеки.

До кінця холодної війни Англію не цікавила оборонна співпраця за межами НАТО та особливі відносини зі США, а Франція тим часом підкреслювала свою національну незалежність. Розпад СРСР та Боснійська війна у 1992–1996 роках, де рушійними силами були Франція та Велика Британія, принесли усвідомлення того, що стратегія США більше не передбачає автоматичного втручання у внутрішньоевропейські конфлікти. Тож для щойно обраного на той час Тоні Блера, що відмовився від приєднання Британії до єврозони, оборона стала способом забезпечити його країні центральне місце в Європі. Реалізували це на франко-британському саміті Сен-Мало у грудні 1998 року, де ці дві країни повели інших до нині відомої нам Спільної політики безпеки та оборони (СПБО). Але поки що СПБО краще вдавалося вигадувати гучні назви на кшталт «бойових тактичних груп» і «основоположних пріоритетів», ніж проводити історичні операції. Наразі її найсуттєвіший внесок у світову безпеку — запобігання геноциду в Конго у 2003 році і постійне патрулювання узбереж Африканського Рогу в межах кампанії боротьби з піратством. Частково такі скромні досягнення пояснюються іракською кризою, через яку ЄС і НАТО розкололися, а дислокований в Іраку британський контингент не міг брати участі у операціях СПБО.

Поза тим, стагнуння євроінтеграції і загальне зростання євроскептицизму яскраво показали, що СПБО залишається млявою ініціативою. Це автоматично підштовхнуло Британію та Францію як найбільших у Європі воєнних потуг до створення власного перманентного альянсу на ґрунті спільних цілей і мотивів. Для обох держав важливо демонструвати, що вони заслуговують на постійне членство у Раді

Безпеки ООН. Та й у світі, де США мають власні пріоритети, Лондону і Парижу тим паче важливо співпрацювати. Зміцнення франко-американської безпекової співпраці, зокрема у питаннях ядерної зброї та розвідки, тільки більше переконує в цьому британців. Інший важливий момент — підтягування до потуг одне одного. Особливо це стосується ядерного потенціалу, де сила країни є результатом не лише необхідності стримувати недружні держави, а й взаємної конкуренції.

Тут і криється парадокс. У положеннях Ланкастерських договорів, що стосуються ядерної безпеки, підписанти зобов'язуються 50 років здійснювати спільне управління ядерним арсеналом, що вимагає виняткової взаємодовіри. І дотримання цієї частини їм дається не важче, а скоріше навіть легше, ніж більш рутинні пункти. Обидві сторони розуміють, що не можна ризикувати життєво важливими інтересами однієї країни без того, щоб нашкодити таким же інтересам іншої. Словом, розбіжності у питаннях, де грають роль ще й інші фактори (як-от війна в Іраку), можуть гальмувати традиційну воєнну співпрацю, але співпраця в ядерній сфері будеться на спільних ключових інтересах. Це альянс у повному значенні слова.

Чергове Ватерлоо?

Що може піти не так? У політиці — якщо Британія вийде з ЄС, а Євросоюз зробить рішучий крок до повноцінної федералізації, зокрема у зовнішній та оборонній політиці, двосторонній альянс між Британією, що не є членом ЄС, і провінцією федералізованого Євросоюзу стане неможливим. В економіці — Франції з її стагнацією може бути важко дотягнутися до Британії, що стрімко зростає, а отже, грати у цьому альянсі на рівних. Але такий варіант — питання далекої перспективи.

Найближчим випробуванням альянсу може стати поновлення дискусії з приводу ядерного потенціалу після парламентських виборів 2015 року в Британії. За відсутності змоги суттєво збільшити видатки на оборону, Британія буде змушена скоротити витрати, не пов'язані з ядерним питанням, аби профінансувати оновлення свого атомного підводного флоту, оснащеного ракетами Trident. Це й буде випробуванням 50-річних узів, покликаних гарантувати спільне майбутнє у сфері ядерної безпеки. ■

Франсуа Ейсбур,
спеціальний
консультант Фонду
стратегічних
досліджень,
про те, що може
нашкодити
навдивовижу
тісним зв'язкам
Британії та Франції
в оборонній сфері

Незважаючи на те, що Британія дрейфує у єврофобію, а Франція наполягає на тіснішій інтеграції єврозони, оборонний союз між ними тільки міцнішає

Також у рубриці:

Завдання для Брюсселя 28
Політичний марафон
Франції 29

Італія напоказ 30
Переосмислення німецького
пацифізму 30
Квартирна бульбашка
Німеччини 31

Іспанські виборці 32
Лише можливо... 32
Маттео Ренці:
План для Італії 34

У хаті з ведмедем

Джон Піт

Західноєвропейці нарощують м'язи у відповідь на спільну загрозу

З часів фінансової кризи, європейські лідери зосереджувались на внутрішніх проблемах, намагаючись покращити власні економіки та утримувати від розпаду єдину валюту. Однак тепер на пріоритетних позиціях ЄС — зовнішні події. А все через Владіміра Путіна і загарбання ним українських територій.

У 2015 році слід очікувати трьох речей. По-перше, нова російська загроза змусить більшість європейських країн збільшити фінансування оборони після років скорочення витрат. По-друге, у ЄС з'явиться новий стимул урізноманітнити джерела енергопостачання і відійти від російського газу, та й взагалі зменшити економічну залежність від Росії. По-третє, санкції проти Росії продовжуватимуться, а, можливо, і посилюватимуться, хоча вони негативно відбиваються не лише на Росії, але й на хиткій економіці західноєвропейських країн.

Судячи з новітньої історії, це стало несподіванкою. Путін давно веде у Європі свою гру у стилі «поділяй та володарюй». Ворогуючи із Польщею, балтійськими країнами та їм подібними, він грався у друзів з Італією та Німеччиною. Угорщина, Кіпр та Болгарія — традиційно проросійські. З Росією торгували і в Росію інвестували чимало європейських компаній. Франція навіть побудувала для Росії кораблі «Містраль». А лідери країн-членів ЄС на кшталт італійського Сильвіо Берлусконі та німецького Герхарда Шредера були горді з того, що їх вважали близькими друзями Путіна.

Та ці дні минули. Путінська агресія в Україні коштувала президенту РФ підтримки більшості його європейських друзів. Франція відтермінувала поставку «Містралів». Найкращим прикладом зміни настроїв стала Німеччина — найбільший торговель-

ний партнер та інвестор РФ. Аби мати змогу провадити бізнес з Росією, німецька еліта довго виявляла «розуміння» і закривала очі на те, що Путін перетворює свою країну на авто- і клептократію. Але події 2014 року знищили це «розуміння» — навіть серед лівоцентристів (див. Сила проти абсурду далі в рубриці). Канцлер Ангела Меркель виступила чи не найзапеклішим критиком Путіна на Заході.

Путінський загін у балаклавах

Перетворення російського лідера з проблемного ділового партнера на сусіда-ворога відбувалося повільно, але незмінно. Відколи Путін повернувся у президентське крісло на зміну більш піддатливому Дмитрію Медведеву у березні 2012 року, його антизахідна риторика набрала великих обертів.

Було зрозуміло, що Путін розглядає НАТО як загрозу. Він шкодує, що у 2004-му Альянс поповнився кількома центральноєвропейськими та трьома балтійськими державами; війна з Грузією 2008 року частково мала на меті зупинити і цю країну на шляху до вступу. Менш зрозуміло, чому Путіну так не сподобалося розширення на схід ЄС. Каталізатором цього невдоволення стала Україна.

Путін, котрий про розпад СРСР говорив як про «геополітичну катастрофу», давно не бажає сприймати Україну воістину незалежною державою. Помаранчева революція 2004 року чи не найбільше поспувала його плани під час першого президент-

Брюссель: завдання на рік

Том Натал БРЮССЕЛЬ

Великі випробування для нової команди

Кожні кілька років очільники Євро-союзу вирішують, хто керуватиме Об'єднаною Європою. 2014-й був саме таким роком, і наприкінці його вималювалася команда. Ті, хто пильно стежить за Брюсселем, будуть особливо уважні до Жана-Клода Юнкера, нового президента Європейської комісії, котрий намагається переконати всіх, хто сумнівався в його здатності проводити реформи, у протилежному, оновлюючому структурі комісії. Під пильним оком опиняється також новий голова Європейської ради Дональд Туск та верховний представник ЄС із питань зовнішньої політики Федеріка Могеріні.

У 2015 році Брюсселю слід очікувати низки суперечливих дискусій, особливо стосовно створення трансатлантичної зони вільної торгівлі та інвестицій між ЄС і Америкою. Але домінуватимуть, схоже, три інші, питання. Перше — загроза реваншистської Росії. Друге — нездорова європейська економіка. Третє — занепокоєння щодо виходу з ЄС Британії.

Єдність ЄС в реакції на поведінку РФ в Україні нетривка. Якщо війна на українському Сході переросте в новий замо-

рожений конфлікт, навряд чи ЄС дозріє до нової, жорсткішої конфронтації. Країни ЄС це банально цікавить менше, ніж Владіміра Путіна. Тим часом проблеми в Північній Африці та на Близькому Сході обіцяють безперервний наплив мігрантів до Європи. Втікачі прагнуть дістатись до неї Середземним морем, часто з трагічними наслідками.

На економічному фронті екзистенційні страхи трохи вщухли. Однак зростання еврозони у 2015-му очікується на рівні лишень близько 1%. Юнкер хоче розцедритися на \$380 млрд інвестицій у транспортну та інтернет-інфраструктуру, а також в енергетику, але ніхто не знає, де знайдуться такі гроші.

Європейський центральний банк на чолі з хитрим Маріо Драгі заохочує до експансивнішої фіскальної політики в

усій Європі: для Німеччини це знак, що варто послабити політику суворої економіки. Крім того, ЄЦБ може узятися за повномасштабну програму «кількісного пом'якшення». Це було б на руку Франції та Італії, що ніяк не збалансують своїх бюджетів відповідно до вимог ЄС. Їхнім урядам доведеться серйозно взятися за виправлення перекосів. Тим часом суворі судді Конституційного суду Німеччини будуть готові втрутитися у будь-який момент, коли вважатимуть, що ЄЦБ діє понад свої повноваження.

Якщо після парламентських виборів у Британії прийде до влади Консервативна партія, прем'єр Девід Кемерон змушений буде дотримати слова й намагатися перегляду умов членства своєї країни в ЄС перед референдумом про вихід 2017 року. Він наполягатиме на поглибленні єдиного європейського ринку й захоче покласти край символічній декларації про дедалі тіснішу інтеграцію. Та найбільшим каменем спотикання буде питання про права іммігрантів претендувати на соціальні виплати в інших країнах ЄС. Більшість членів Євросоюзу хочуть, аби Сполучене Королівство залишилося. Юнкер, чие призначення Кемерон затято критикував, простягає маслинову гілку. Утім, розраховувати на мир не варто. ■

Том Натал, колоніст Charlemagne, *The Economist*

Зустрічайте Могеріні й Туска

КОРОТКО ПРО 2015

Під Санкт-Петербургом відкривається найбільша у Європі в'язниця на 4 тис. осіб

ства. Коли у 2010 році президентом України було обрано проросійського Віктора Януковича, Путін не приховував задоволення. За таких умов і відбувалася робота ЄС над укладенням Угоди про зону вільної торгівлі з Україною.

Путін так рішуче виступає проти неї, бо Угода відкриває Україні двері до членства в ЄС. Натомість він дуже хоче, аби Україна з її 45-мільйонним населенням була частиною його Євразійського Союзу. Наприкінці 2013 року він таки домігся свого, примусивши Януковича відмовитися від угоди з ЄС. Це викликало нове повстання українців, розлючених тим, що їх європейські прагнення було змарновано. Врешті Янукович втік з країни, а новим очільником країни став Петро Порошенко.

Скориставшись хаосом, Путін анексував Крим — здебільшого російськомовний півострів, який Хрущов передав Україні у 1954 році. А згодом росіяни розпалили повстання проти Києва на Донбасі, таємно перекидаючи туди війська. Путін вигадав нову доктрину про те, що має право захищати російськомовних, де б вони не жили. Для країн на кшталт Латвії та Естонії, де частка ро-

сійськомовних меншин чимала, ця доктрина несе серйозні загрози.

Хоча бої на сході України дещо стихли, конфронтація Путіна і ЄС залишатиметься актуальною і у 2015-му. Путін не віддасть Крим і не покине повстанців на Донбасі, які здобудуть чималу автономію. Євросоюз та Україна підписали нову версію торгівельної угоди, але, щоб не провокувати РФ, відклали її імплементацію на період після 2015 року. Європейці не готові воювати за Україну, тож їм залишається тільки накладати санкції проти окремих росіян та компаній, близьких до Путіна (хоча санкції вже відбиваються на російській економіці, що навряд чи оклигає 2015-го). Росія відповіла заборонами на імпорту європейських товарів та погрозами відрізати Європі газ. Зміцнилася взаємна недовіра.

Вже не перший рік багато хто нарікає на нездатність союзу вести скоординовану спільну зовнішню політику — розкол щодо Росії слугує найяскравішим прикладом. Але, як не парадоксально, у 2015-му ЄС нарешті буде найближче до консенсусу — і дякувати за це варто одній людині: Владіміру Путіну. ■

Політичний марафон Франції

Софі Педдер *ПАРИЖ*

І запізнилий забіг за економічною реформою

Серйозна боротьба за президентське крісло у Франції (вибори призначено на 2017 рік) розпочнеться уже в 2015-му. Соціалістів Франсуа Олланду не вдасться покращити рекордно низький рейтинг, тож усі дивитимуться на його потенційних наступників. На фініш вийдуть троє: лівий прем'єр Манюель Валльс, колишній президент-правоцентрист Ніколя Саркозі та Марін Ле Пен від популістського «Національного фронту».

Олланд призначив Валльса в надії, що популярність молодшого войовничого політика воскресить і його рейтинг. Та що довше Валльс на посаді, то більше він асоціюється з політикою Олланда, а його рейтинги падають. Це явно не допоможе прем'єру правлячого кабінету впровадити обіцяні економічні реформи.

На порядку денному уряду — лібералізація захищених професій на кшталт нотаріусів і фармацевтів; пом'якшення вимог до рад підприємств; спрощення трудового законодавства; лібералізація недільних, вечірніх графіків для торгових закладів; зменшення бюрократії та спрощення процедур планування забудов. Кожному з пунктів чинитимуть опір лобі та профспілки, але будуть і поступки.

Валльс ходить по лезу ножа між бажанням утвердитися в ролі крутого реформатора й необхідністю стримувати ліве крило своєї партії від повстання. Ліві підозрюють його у зраді соціалізму «податків і видатків» — збільшення одного й другого. Вони засуджуватимуть, наприклад, зниження податку на зарплатний фонд для роботодавців від січня (елемент пакета обсягом €40 млрд, або ж \$51 млрд, для відродження інвестицій у приватний сектор). Незгодні, зокрема й колишній міністр промисловості Арно Монтебур та мер Лілля Мартін Обрі, звинувачуватимуть прем'єра в «надмірній економії», критикуючи заплановане урізання видатків бюджетного сектору на €21 млрд у 2015-му, навіть коли через слабке зростання дефіцит бюджету становитиме 4,3% ВВП.

Ніколя Бонапарт

Єдиним, хто здатен допомогти лівим об'єднатися на 200-й ювілейний рік втечі Наполеона з Ельби й повернення в Париж, є Саркозі. Закріпивши за собою лідерство у політсилі, він вибудовуватиме новий політичний рух, готуючись до 2017-го, зі свіжим ім'ям та молодшими обличчями. Він відтягне на себе всю увагу від экс-прем'єрів Алена Жуппе та Франсуа Фійона. Але, попри статус улюбленця правоцентристських виборців, як свідчать опитування,

перед Саркозі стоїть інша перешкода (а може, його Ватерлоо): незакритий судовий процес.

Французький електорат скаже своє слово двічі: в березні на виборах до муніципальних рад і в грудні на регіональних перегонах у 13 новостворених округах. На лівих чекає поразка, на правоцентристів — оптимістичний результат, а популярність Ле Пен зростає. Вона, не виключено, виграє в північному регіоні й, цілком можливо, у ще одному, шокуючи країну. І висміюватиме суперництво між Олландом та Саркозі, підмічаючи, що в політиці одні й ті самі обличчя. Ле Пен вдало пастиметься на політичних розчаруваннях через невиконані обіцянки та безробіття.

Олланд спробує компенсувати провали у внутрішній політиці зовнішньою: надасть військову підтримку авіакампанії США проти «Ісламської держави» й залишить французький контингент у Малі та Центральноафриканській Республіці. Він прийматиме в Парижі світових лідерів на конференції ООН в грудні 2015 року, сподіваючись, що на ній домовляться про зменшення викидів парникових газів. Але залишатиметься загроза французьких джихадистів, що їдуть до Сирії та Іраку й можуть вдатися до тероризму вдома, коли повернуться. Розбіжності в питаннях стимулювання економіки та бюджетної дисципліни спричинять напруження у відносинах із Німеччиною.

Одним словом, Франція залишиться недовірливою і невпевненою. Не можна виключати протестів — у іммігрантських передмістях чи невдоволеному селі. Напруження може навіть спровокувати політичну кризу — відставку Валльса, якщо до неї додасться ще й бунт у лавах соціалістів або ж розпуск парламенту.

Але парадокс у тому, що рік, коли Олланд відмовиться від соціалістської політики, якої сподівалися його виборці, виявиться періодом найбільш реформаторського уряду Франції за багато років. Утім, через спротив багатьох лівих таким реформам і час, необхідний на закріплення ефекту від них в економіці, навіть настільки різкий поворот лінії Олланда не збереже для нього президентське крісло. ■

Він повернувся

КОРОТКО ПРО 2015

Вірменія оплакує жертви досі не визнаного цілком геноциду, вчиненого османами 100 років тому під час і після Першої світової війни

Софі Педдер, керівник паризького бюро, *The Economist*

Італія напоказ

Александра Фаттал *МІЛАН*

Її принади побачать усі.
Труднощі теж

Виставка World Expo відбувається кожні п'ять років. Її історія тягнеться ще від London Great Exhibition — Всесвітньої виставки в Лондоні 1851 року. У 2015-му вона дійде до Мілана. Попри корупційні скандали та побоювання, що павільйони 144 країн не закінчать до відкриття у травні, Італія має продемонструвати гарне шоу.

Хиткій італійській економіці вона явно не піде на користь. Коли шоу відбувалося 2010 року в Шанхаї, китайці мали нагоду побачити світ. Італія сподівається радше показати себе, щоб надалі стимулювати розвиток туризму й експорту. Ефект виставки в короткостроковій перспективі буде незначним. За оцінками експортно-кредитної агенції Італії, через збільшення світового

попиту й девальвацію євро експорт країни підніметься у 2015 році на 5%.

Проте від економіки великого старту очікувати не слід: у 2015-му вона зросте в найкращому разі на 1%.

Італійський уряд насилу подолає 2015 рік. За три роки в Італії змінилися три прем'єри. Маттео Ренці, колишній ліво-центристський мер Флоренції, що опинився у нинішньому кріслі після лютого перевороту в партії, обіцяючи рішучі зміни, залишатиметься на посаді насамперед тому, що навіть у випадку нових виборів замінити його ніким. Зате Італія матиме нового президента, якщо Джорджо Наполітано, котрому в червні виповнюється 90, вирішить піти у відставку. Вперше державу може очолити жінка — міністр оборони Роберта Пінотті, хоча фаворити перегонів часто здають позиції наприкінці дистанції. Інший варіант — мер Турина П'єро Фассіно.

Ділові кола та іноземні інвестори

сприйняли прихід Ренці з обережним оптимізмом, що забезпечило його партії 40% голосів на виборах до Європарламенту в травні. Та медовий місяць скінчився. Хоча італійський прем'єр дав собі тисячу днів на обіцяні реформи (зокрема, на капітальні зміни в Сенаті, новий закон про вибори, збільшення гнучкості ринку праці, оптимізацію бюрократії), він має продемонструвати відчутний прогрес уже у 2015-му.

Можна нарешті активізувати полишений план часткової приватизації державних активів й почити із 40% Posteitaliane — Пошти Італії, в управлінні якої перебувають поштова служба й банк. Певна консолідація не завадить італійському хаотичному банківському сектору. Але країні буде складно боротися з безробіттям, яке становить 12%. Тому вилазка на Milan Expo може бути потрібна, щоб хоч якось збадьорити італійців перед непростим роком. ■

Александра Фаттал, кореспондент у Мілані,
The Economist

Сила проти абсурду

Андреас Клуט *БЕРЛІН*

Німеччина переживає болісні дебати про місію своїх дипломатів і солдатів за кордоном

Історики розглядатимуть період між 2014 і 2017 роками як час, коли ФРН, децю запізнило, вилізе зі своєї повоєнної «пацифістської» мушлі й постане одним із лідерів Заходу. Цей перехід навряд чи завершиться у 2015-му. До нього мають звикнути самі німці. Зміна свідомості відбуватиметься в запеклих дискусіях. Їм необхідно переглянути радикальний пацифізм і звичку поступатися США, Франції чи Британії першістю у врегулюванні міжнародних криз, щоб потім тільки критикувати їх за невдачі. Німці нарешті (хоч і не 2015-го) усвідомлять, що світовий порядок — це і їхній тягар.

Президент ФРН Йоахім Гаук закликав до такої зміни в промові на Мюнхенській конференції з безпеки в січні 2014-го. За згоди присутніх у залі міністра закордонних справ і міністра оборони він заявив, що Німеччина більше не може бути «прогульником серед міжнародного товариства». Після майже семи десятків років зразкової поведінки час німцям почати довіряти собі — як довіряють їм інші — заради добра у світі.

Агресія Росії в Україні, нова загроза «Ісламської держави», поширення вірусу Ебола в Африці — чи стосуються ці проблеми Німеччини? У часи холодної війни — ні. Ані ФРН, ані НДР не вели посправжньому незалежної зовнішньої політики. У геополітичному вимірі Бонн делегував питання оборони й дипломатії Вашингтону. У європейських справах за кермом був Париж. Східний Берлін оглядався на Москву. Колись розділені, німці навіть сумнівалися, що взагалі належать до Заходу.

3 жовтня 2015-го Німеччина святкуватиме 25-ту річницю воз'єднання, що поклато край поділу і відновило її суверенітет. За чверть століття країна виросла від інтроверта до «середньої потуги».

Збереження світового порядку — і їхній тягар

Німецька (і англомовна) дипломатична еліта взяла до уваги заклики західних колег діяти рішучіше в зовнішній політиці. Прості німці — ні. Кожен незначний крок уперед сприймався неоднозначно вдома. Почалося це з рішення наприкінці 1990-х відправити військових до Косова з гуманітарною місією, що суперечило німецькому радикальному пацифізму. Часто ФРН давала задній хід. У 2011 році канцлер Ангела Меркель утрималася (разом із Росією та Китаєм) від голосування в Раді Безпеки ООН щодо інтервенції в Лівію.

Але нинішні світові конфлікти надто серйозні, аби Німеччина залишалась осторонь. Вона може

КОРОТКО ПРО 2015

Туринську плащаницю, у яку нібито було загорнуте тіло Ісуса, вперше за п'ять років виставлять на огляд у міській катедрі

Андреас Клут, керівник берлінського бюро, *The Economist*

► покластися на Францію в питаннях Африки, Азії довірити США, але протистояння між Заходом і Владіміром Путіним щодо України відбувається в регіоні, де необхідне лідерство ФРН. Найбільше просять її допомоги східні сусіди на кшталт Польщі, яка є одним із найближчих партнерів і яка, втім, не раз була розчавлена між Німеччиною та Росією в минулому.

Співчувати хулігану

І все ж багато німців мають дивовижну симпатію до хуліганської Росії. Прихильники «Лівих», партії, яку сформував, зокрема, й східнонімецькі комуністи, звинувачують США та нібито експансіонізм НАТО в кризі більше, ніж самого Путіна. Багато лівоцентристських соціал-демократів та навіть дехто з правих перебувають під впливом антиамериканських настроїв і романтичних нісенітниць про спорідненість російської та німецької душ. А загалом переважна частина німців категорично проти використання їхньої армії для будь-чого більшого за видачу підгузків і води.

Ангела Меркель, не зраджуючи своїм звичкам, не зайняла якоїсь позиції стосовно заяв Гаука (чия посада здебільшого церемоніальна) про німецьку дипломатію. Натомість дає раду внутрішнім і зовнішнім штормам як може. Вона на телефонному зв'язку з Путіним частіше, ніж інші західні лідери. Вона співкоординувала санкції ЄС проти Росії, запроваджені спільно зі США. У 2015-му, якщо буде потрібно, посилить їх, але залишиться в тандемі зі Сполученими Штатами «добрим поліцейським»: Меркель і далі вестиме

діалог, а США демонструватимуть, що порох у порохівниці є.

Тим часом міністр закордонних справ Франк-Вальтер Штайнмайер на вулицях і ток-шоу переконуватиме німецьку публіку й завойовуватиме її підтримку. Це буде складно. Найпоказовішим моментом 2014 року став його виступ про кризу в Україні на площі Берліна, що миттєво розлетівся на YouTube. Серед натовпу були звичні демонстранти-лжепацифісти, що назвали його (а не Путіна) «розпалювачем війни». Штайнмайер, який зазвичай тримає себе в руках, гнівно засудив їхнє лицемірство. У 2015-му таких сцен побільшає. До виборів 2017-го Німеччина змужніє достатньо, щоб допомагати союзникам зберігати мир. Якщо треба, кулями.■

Не в настрої боятися

КОРОТКО ПРО 2015

Німеччина запроваджує мінімальну зарплату на рівні €8,50 (\$11) за годину

І Берлін туди ж?

Фредерік Штудеманн *БЕРЛІН*

Німеччина попалася на квартирну бульбашку

Раніше ринок нерухомості у Німеччині був передбачливо нудним. Майже половина німців орендує житло. А коли хто й купує, то роками збирає пристойний перший внесок. Власники ж осель міняють їх рідко.

Тепер це змінюється. Від початку кризи в Європі гроші почали стікатися в німецьку нерухомість, тож за останніх шість років вона зросла в ціні на 40–50%. У 2015-му очікують подорожчання ще на 4%. Навряд німецьке житло дожене центр Лондона, але ситуація змушує замислитися, чи не спіткає Німеччину квартирна бульбашка, що завдала стільки шкоди в решті Європи і в США.

Німецький Мінфін уже говорить про небезпечну динаміку цін. Бундесбанк здивувався повідомленням хранителів тевтонських твердих грошей про те, що нерухомість у країні переоцінена на 25%. ЗМІ підклали дров до вогню, розповідаючи про дике зростання цін і орендарів, що опинилися на вулиці, коли господарі їхніх помешкань, вигадуючи «косметичний ремонт», виганяли їх, аби підняти ренту.

У чому причина? Німці почали ховати свої накопичення від наднизьких відсоткових ставок у еврозоні в «бетонному золоті». «Євро нічого не варте» звучить зараз рефреном за обідніми столиками від Берліна до Мюнхена. Низькі ставки — це дешевші кредити, а ціни на нерухомість у містах на кшталт Берліна досі виграють

порівняно з популярними ринками нерухомості за кордоном. Не дивно, що міжнародні інвестори прямують туди само.

Інший фактор зміни культурний — молодше покоління готове змінювати житло на краще, а не залишатися в одному все життя. Серед німців уже чуються вихваляння про вигідні знахідки і спекулювання на операціях із нерухомістю. В багатьох англосаксонських тусовках вони стали передвісником катастрофи.

Однак німці не втрачають своєї фінансової обачності. Іпотечне кредитування там досі не надто популярне. Інвестори, що шукають легких грошей, натикаються на закони із захисту орендарів і регулювання орендної плати. Зміни у світі німецької нерухомості відбуваються, але, як усе німецьке, вони повільні й обережні.■

Фредерік Штудеманн, редактор коментарів і аналітики, *Financial Times*

Бундесбанк дивують повідомлення про переоціненість нерухомості

КОРОТКО
ПРО 2015

Ірландія запровадить Eircode і більше не буде єдиною країною ЄС без поштових індексів

Незавершена справа

Мерріл Стівенсон *МАДРИД*

Іспанії буде непросто проводити реформи в рік виборів

Коли Європа вкрай потребувала історії успіху після кризи євросони 2012 року, у пригоді стала Іспанія. Її уряд підтримав збанкрутілу економіку, зробив гнучкішими ринки праці, реструктуризував і рекапіталізував банки, зменшив бюджетні видатки. Іспанія стала більш конкурентоспроможною. Економіка знову почала зростати. Приватні інвестори помаленьку повернулися, а вартість запозичень для держави знизилася. Зменшуються показники безробіття. Іспанію почали ставити в приклад реформістам-невдахам на кшталт Італії та Франції.

Каталонія шукає місце під сонцем

У 2015 році все не так однозначно. Іспанська економіка далі прогресуватиме — навіть дещо швидше, ніж у 2014-му. Дешевше євро стимулюватиме зростання і торговельний баланс, бо демпінгуватиме внутрішній попит на імпортовані товари. Іспанія навряд чи досягне цільового зменшення бюджетного дефіциту до 4,2% ВВП, а її боргове навантаження перевищить 100% ВВП. Однак справжня небезпека криється

Серед молоді без роботи кожен другий

в тому, що 2014-й установив високу планку для реформ. Щоб забезпечити процвітання на довшу перспективу, Іспанія має їх продовжувати, особливо в оподаткуванні, на ринку праці, у процедурах вирішення проблем неплатоспроможності суб'єктів і регулюванні бізнесу. Але на шляху стоятимуть самовдоволеність і передвборча політика.

З огляду на те що понад 5 млн іспанців досі без роботи, небагато звичайних громадян вважають, що їхня економіка покращується. Серед молоді безро-

бітний кожен другий. Усі, за винятком найбільших компаній, скаржаться, що кредити дорогі, хоча їх простіше отримати. Еміграція перевищує імміграцію. Низка корупційних скандалів тільки посилила розчарування політичною системою.

У травні в Іспанії пройдуть місцеві вибори. Наприкінці року — парламентські. Дві політсили, що керували країною майже з часів смерті Франко, — соціалісти і правоцентристська Народна партія, яка нині при владі, — втрачають підтримку. У травні 2014-го п'ять із 54 мандатів Королівства у Європарламенті здобув новий популістський рух Podemos («Можемо»), який на той час існував чотири місяці. У 2015-му він може примножити успіх. Хоча стає помітнішою і апатія.

До виборів жорстких реформ не буде; зниження податків уже в планах; політики намагатимуться подолати безробіття, аби більше іспанців на той час працювали чи навчалися. Максимальна кількість голосів на парламентських виборах дістанеться, напевне, Народній партії, але їх виявиться замало, аби вона могла сама ефективно управляти країною. Необхідно буде створювати коаліцію з правими чи лівими. А тут ще нічого не відомо.

Більше руху

Ще одна важлива дата 2015-го стосується незалежності Каталонії. Криза розпалила сепаратистські настрої у заможній індустріальній частині держави. Опитування свідчать, що каталонці твердо націлені сказати своє слово, хоча референдум може закінчитися вибором децентралізації, а не незалежності.

Прем'єр Іспанії Маріано Рахой менш схильний до компромісів за свого британського колегу, тож забороняє каталонцям проводити референдум, обіцяний їхнім прем'єром Артуром Масом. Останній сподівається організувати дострокові регіональні вибори й перетворити їх фактично на плебісцит, якщо зможе об'єднати довкола себе рух за незалежність. Тим часом каталонці дедалі більше обурюються. Це домінуватиме в політиці щонайменше впродовж першої половини 2015 року.

Коли пощастить, уряд Іспанії, що спромігся повернути економіку на правильний шлях, буде достатньо кмітливим, щоб розпочати переговори про варіанти децентралізації Каталонії. Для цього знадобляться гроші, яких у нього немає. Але переговори можна вести роками. Тим часом 2015-й буде складним у політичному, а не економічному плані. ■

Лише можливо...

Італія вимагатиме рішучих дій ЄС у відповідь на наплив мігрантів із Північної Африки

Хакери опублікують цікаві деталі про Владіміра Путіна

Повне сонячне затемнення у березні дестабілізує енергосистему Німеччини

План для Італії

Європі 2015-го доведеться відродитися з економічної кризи у світ, сповнений конфліктів і нових терористичних загроз. Але замість песимізму, нам потрібні переконання і цілеспрямованість, впевненість у тому, що зміни можливі. Вести до цього мають політики. Після років панування технократичних підходів, що не принесли позитивних результатів, необхідна зміна бачення. З самого початку в лютому 2014-го новий італійський уряд, в якому порівну чоловіків і жінок, поставив перед собою саме таку ціль. І ми знаємо, як досягти результату.

Ми прискоримо структурні реформи, починаючи з конституційної та інституційної. Вони необхідні, щоб Італія стала простішою, спритнішою і більш конкурентоспроможною, здатною вчасно реагувати на соціальні зміни. Вони передбачають нове виборче законодавство, що дасть чіткого переможця, стабільний уряд і беззаперечну більшість в парламенті; і нову конституційну архітектуру з однією законодавчою палатою та перерозподілом повноважень між центральними та місцевими органами влади. На зустрічах з міжнародними партнерами цей пріоритет часто згадується як важливий для нашого економічного зростання.

Водночас ми просуватимемо соціальну та економічну реформи. Ми свідомі структурних проблем, що стримують Італію: великий державний борг, що накопичувався десятиліттями, і неефективна інвазивна адміністративна система. Ми пережили роки рецесії. В 2014 році нам вдалось її зупинити, але цього недостатньо. Наша мета — зростати знову.

Ми вже почали розробляти нову систему державного управління, що, завдяки цифровим технологіям, має економити сім'ям і бізнесу час і ресурси. Ми вжили термінових заходів для прискорення роботи системи цивільного правосуддя; в наших планах удвічі скоротити тривалість судових розглядів — це теж вплине на економіку. Ми усвідомлюємо, що це дуже цікавить іноземних інвесторів. У 2014 році ми знову почали залучати їх капітал; у 2015-му Італія стане ще привабливішою, і не в останню чергу завдяки цим реформам.

Що стосується податкової системи, то 30 мільйонів громадян отримують вже заповнені декларації про податок на дохід. Спрощене оподаткування сприяє тим, хто генерує багатство і спонукає усіх платити

належне державі. Ми і надалі скорочуватимемо податки для працівників і бізнесу. Наша мета — забезпечити щомісячний податковий бонус у розмірі €80 (\$102) 11 мільйонам працівників. Ми знизимо оподаткування бізнесу. Ці заходи фінансуються з вивільнених коштів після рішучого і вибіркового скорочення марних і непродуктивних державних витрат. Це не вплине на якість послуг, але переорієнтує бюджетні витрати на роботу на економіку.

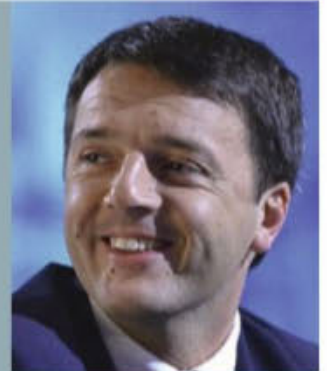
Актуальною проблемою для Італії і усієї Європи є створення робочих місць, особливо для молоді. В Італії ми запустили глибоку реформу ринку праці. В її основі — єдиний постійний робочий контракт з розширенням прав; і стимули для компаній наймати працівників. Це смілива фундаментальна зміна для Італії.

А ще 2015-й принесе революцію в освіті. На початок нового навчального року, після консультацій з вчителями, батьками і учнями, італійські школи будуть докорінно іншими. Це інвестиція в майбутнє: Італія завтра залежить від школи сьогодні. Показати світові, що країна змінюється, є здоровою та може бути прикладом, Італія може на Ехро 2015 в Мілані. Це не лише унікальна можливість продемонструвати світові та мільйонам відвідувачів наше завзяття, а й шанс мобілізувати мільярди євро та створити десятки тисяч робочих місць.

Повернення до європейської мрії

Ми хочемо повернутися до зростання і ми це зробимо. Європі теж необхідно зосередитись на зростанні та робочих місцях. Сьогодні вона стагнує. Нова Європейська комісія обіцяє виділити €300 млрд на зміну курсу. Ми зробимо все, щоб так і було. Ми проситимемо банківську систему стимулювати економічне зростання через виділення Європейським центральним банком €200 млрд для бізнесу та сімей.

Але Європа — це значно ширше, ніж економіка. Вона може і повинна стати такою, як мріяли її засновники. Світ потребує Європи, котра вірить в цінності та принципи, на яких її будували — починаючи від покликання миру; Європи, що понад своєю економічною потугою є рішучим гравцем у світовому порядку у вкрай складний період, який вимагає більше відповідальності від кожного. Ми зробимо це у Європі-2015. У нас 365 днів. Не гаймо жодного. ■

Прем'єр Італії
Маттео Ренці
пояснює, як
планує відновити
зростання своєї
країни

*Спрощення
оподаткування
сприяє тим, хто
генерує багатство,
і спонукає всіх
платити належне
державі*

США

Також у рубриці:

Перегони 2016-го 35
Критична точка Обамасаре 36
Лише можливо... 36

Що робитиме ФРС 37

Діти з'їжджають від батьків 38
Розвиток Кремнієвої долини 38
Безпілотники на зліт 39

Ен Бреммер:

зовнішня політика
президента Обами 40

Президентські важелі

Девід Ренні ВАШИНГТОН

Керівництво країною за допомогою указів і вето

Напередодні 2015 року президент США Барак Обама потрапив у тенета Конгресу, контрольованого його опонентами — республіканцями. За результатами листопадових проміжних виборів останні здобули контроль у Сенаті та зміцнили свою більшість у Палаті представників. У руках Обами лишилися інструменти, на які могли розраховувати навіть цілковито позбавлені впливу американські президенти, а саме право скликати засідання, підписувати розпорядження і ухвалювати адміністративні рішення. «Я маю ручку і телефон», — любить повторювати господар Білого дому.

Демократи покладають великі надії на цю ручку. Вони очікують, що протягом останніх двох років президент устигне підписати чимало указів у таких сферах, як імміграція, доквілля та кримінальне право. Попри те що акти виконавчої влади анулюються простіше, ніж ухвалені в Конгресі закони, союзники Обами вірять, що його розпорядження спрямують країну в бік прогресу. Вони сподіваються, що деякі зміни закріпляться. Наприклад, ідеться про норми, що захищають від депортації нелегальних іммігрантів, які встигли пустити коріння в США. Адже майбутнім лідерам доведеться вирішувати нагальну проблему легалізації 11 млн приїжджиків, які нині мешкають в країні без належних документів. Якщо ж інші укази та

акти виявляться короткостроковими, демократи це переживуть. Вони сподіваються, що напередодні виборів 2016 року Обама орудуватиме ручкою так, щоб на тлі його політики республіканці видавалися радикальними або відірваними від реальності. Це допоможе демократам лишитися в Білому домі й, можливо, повернути контроль у Сенаті.

Утім, республіканці також мають плани на ручку Обами. Попри труднощі в роботі Конгресу, де панує розкол від 2010 року, коли консерватори здобули контроль над Палатою представників, демократи в Сенаті блокували чимало їхніх законопроектів, відіграючи роль бампера для президента. Тепер, коли республіканці контролюють обидві палати Конгресу, Обамі доведеться підписувати або ветувати всі подані документи.

На переконання оптимістів, зрештою ця ситуація може вилитися в конструктивну співпрацю. Адже Обама прагне лишити по собі слід, а республіканці напередодні виборів 2016 року не можуть собі дозволити репутацію партії, в якій «ні» — улюблене слово. Крім того, вони не мають абсолютної більшості (60 голосів), необхідної для прийняття рішень у Сенаті, тож їм доведеться розробляти прагматичні проекти, які знайдуть підтримку серед деяких демократів-центристів. Оптимістично налаштоване пробізнесове «правляче» крило Республіканської партії здатне настроювати низку законопроектів, які Обама просто не зможе не підписати. Зокрема, ідеться про бажання обох політсил спростити закони про корпоративний податок, що зв'язують руки компаніям США і спокушають багатьох бізнесменів зберігати доходи в іноземних банках або

Обамі
захочеться
залишити по
собі слід

КОРОТКО ПРО 2015

Каліфорнія стане першим штатом, у якому заборонять постачання одноразових поліетиленових пакетів до крамниць

Девід Ренні,
керівник
вашингтонського
бюро *The Economist*,
колумніст Lexington

переносити головні офіси до інших країн. Поміж пріоритетів «слонів» на 2015 рік також розвиток видобутку нафти і газу та будівництво нафтогону Keystone XL для транспортування чорного золота з Канади до США. Крім того, республіканці хочуть, щоб їхня партія допомогла команді Обами у підписанні масштабних угод щодо зон вільної торгівлі з Азією та Європою.

Натомість песимісти імовірнішим вважають дворічний застій на тлі непорозуміння між політсилами, пояснюючи це двома причинами. По-перше, Республіканська партія недостатньо одноголосна, щоб давати Обамі якісь конструктивні консервативні пропозиції. Ініціативи її лідерів підтримують популярні так званого Руху чаювання, що підтримують жорсткіший курс та особливо не переймаються забаганками великого бізнесу. По-друге, песимісти побоюються, що замість того, аби намагатися поліпшити свій імідж (наприклад, підтримуючи якісь закони у згоді з Обамою), «слони» прагнуть ви-

ставити президента у невідгладному світлі (приміром, блокувати будь-які потенційно успішні його пропозиції, таким чином переконуючи виборців, що демократам довіряти не варто).

Республіканці в Конгресі спробують домогтися чогось середнього між конструктивним і нігілістичним сценаріями. Вони подаватимуть Обамі помірковано консервативні пропозиції, демонструючи приклад економічно успішної політики. Водночас матимуть спокусу скористатися своїми можливостями під час розробки законопроектів про бюджет країни, щоб блокувати президентську програму фінансування (приміром, у сфері охорони довкілля).

Наприкінці 2015 року перспектива міжпартійної співпраці почне сходити нанівець, адже республіканці готуватимуться до голосування за кандидатів у президенти від їхньої партії. Тож непростим обіцяє стати завершальний рік Барака Обами з могутньою президентською ручкою в руці. Однак, напевно, це його останній шанс усе встигнути. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Ведучого «Вечірнього шоу з Девідом Леттерманом», що після понад 20 років іде на відпочинок, замінить Стивен Колберт

Великі очікування

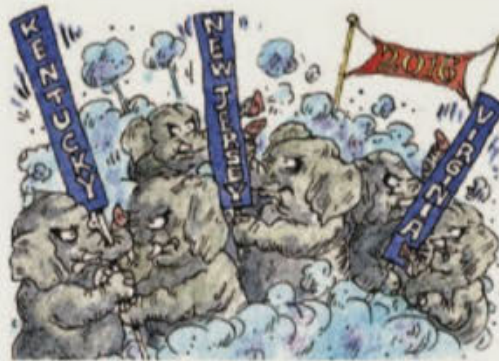
Джон Прідо ВАШИНГТОН

Місцеві вибори 2015 року як підказки напередодні перегонів 2016-го

У 2015-му вся увага американського політикуму буде прикута до запланованих на листопад 2016-го президентських виборів. Більшість подій 2015 року не матиме особливого значення для електоральних перегонів, хоча є винятки.

Наступного року в Кентуккі, Луїзіані та Міссісіпі розпочнуться вибори губернаторів. Два останні штати традиційно віддані республіканцям. Із Кентуккі все інакше. Хоча на президентських виборах там теж перемагають республіканці, нинішній губернатор — демократ. До 1990 року штат у політичному житті наслідував модель,

У Вірджинії буде весело

стати протистояння правлячого крила цієї партії та революціонерів усередині неї. Громадянам здебільшого до вподоби прагматика, а не ідеологи, а отже, владне крило переважить. Щоправда, спостерігаючи за внутрішніми чварами кентуккійських республіканців, люди звертатимуть увагу на заяви, що виражатимуть загальнонаціональні настрої партії.

У Луїзіані, Міссісіпі, Нью-Джерсі та Вірджинії відбудуться вибори до місцевих адміністрацій. Перегони у двох штатах східного узбережжя вплинуть на вибори 2016 року. Ситуація у Нью-Джерсі буде цікава з огляду на те, що його губернатор республіканець Кріс Крісті є одним із багатьох можливих кандидатів у президенти. Він уміє причаровувати виборців, які зазвичай голосують за політсилу-конкурентку.

Щоправда, з'явилася проблема, яка ускладнює ставку на цього кандидата. Адміністрація Крісті переоцінила прибутки від грального бізнесу Атлантик-Сіті, внаслідок чого резервний фонд

штату практично порожній, а рейтингові агентства понизили борговий рейтинг Нью-Джерсі.

У Вірджинії місцеві вибори потішать тих, хто нетерпляче очікує президентських перегонів 2016 року. Від 2000-го на всіх чотирьох виборах глави держави більша частина вірджинського електорату голосувала за кандидатів, що врешті перемагали. Республіканці забезпечені стабільною більшістю в нижній палаті, однак Сенат штату більш збалансований. З огляду на, ймовірно, незначну явку республіканці мають зберегти контроль у Сенаті Вірджинії. У разі провалу різко зменшаться шанси партії перемогти на загальнодержавних виборах 2016 року.

На тлі всіх цих перегонів чимало відомих республіканців натякатимуть на висунення своєї кандидатури в президенти й стежитимуть, який резонанс викликає новина. Серед потенційних претендентів є кілька нинішніх та колишніх губернаторів: Кріс Крісті, Рік Перрі, Джейб Буш, Джон Касіч, Скотт Вокер, Майк Пенс і Боббі Джиндал; а також щонайменше четверо сенаторів: Тед Круз, Ренд Пол, Марко Рубіо та Роб Портман. Оскільки ніхто з них не зможе особливо виділитися 2015 року, дехто почне замислюватися щодо другого шансу для Мітта Ромні.

Ажіотаж у лавах республіканців контрастуватиме із затишшям у демократів. Адже єдине, що може стати на заваді поступу Гіларі Клінтон до висунення її кандидатури від демократів на президентських виборах, — це непередбачені проблеми зі здоров'ям. ■

Джон Прідо, кореспондент у Вашингтоні, *The Economist*

КОРОТКО
ПРО 2015

50 років тому, коли половина американців віком понад 65 років не мала медичного страхування, президент Ліндон Джонсон підписав закон про державне медичне страхування Medicare

Незворотній процес

Роджер Мак-Шейн ВАШИНГТОН

Що більше учасників програми
Obamacare, то складніше її скасувати

Майже п'ять років тому Барак Обама підписав закон про реформу охорони здоров'я та захисту пацієнтів у США (Obamacare), метою якої було розширити доступ населення до медичних послуг та їх здешевлення. Відтоді республіканці понад 50 разів голосували за його скасування, деякі зміни таки відклали, та й із запуском сайтів програми виникли проблеми. 2015-го також не уникнути перешкод, але Obamacare прорветься.

Насамперед слід очікувати нової хвилі невдоволення. Протягом року, до жовтня 2014-го, понад 7 млн осіб (більше, ніж очікувалося) зареєструвалися на страхування через Obamacare. Тепер їм доведеться записуватися ще раз. Для більшості зростуть страхові внески. Крім того, люди не усвідомлюють, що державна компенсація страхування зменшуватиметься. Охочим розібратися з новими

через зменшення державної компенсації. Вочевидь, Адміністрації буде нелегко виконати надто оптимістичний план Бюджетного управління Конгресу США (СВО): 13 млн учасників до лютого 2015-го.

Незважаючи на менш активну реєстрацію, кількість задіяних в Obamacare зростатиме. Йдеться не лише про мільйони людей, на яких поширюється реформа, а й про лікарів, лікарні та страхові компанії, що інвестують у неї. Створюються організації для надання медичної допомоги АСО, які отримують бонуси за ефективніші послуги. І 2015 року їхня кількість збільшиться, як і страховиків, котрі продають послуги на біржі Obamacare. Приплив клієнтів і стабільне об'єднання ризиків переконують страхові компанії, що реформа сприяє бізнесу.

Вороття немає

Що більше людей охопить Obamacare, то складніше буде її ліквідувати. Це не зупинить республіканців у Конгресі — незмінних противників реформи. Однак Obamacare змінюється, і 2015 рік стане для неї поворотним.

Республіканці могли піддавати критиці реформу, якій, на відміну від Medicare, бракує узгодженої програми та чіткої ідеї. Obamacare є дивною сукупністю політичних програм і норм. Чимало людей не усвідомлюють її плюсів. Цим пояснюється несхвалення за результатами опитувань, хоча окремі складові такі популярні. На думку Джонатана Оберландера, професора, фахівця з охорони здоров'я з Університету Північної Кароліни, між реальною Obamacare й тим, як її уявляє громадськість, існує великий розрив.

Крім того, ставлення до реформи відображає невдоволення президентством Обами, недоладною роботою Конгресу та станом США як держави загального добробуту. Тому, незважаючи на поширення Obamacare, вона лишатиметься катализатором загальної критики. Попри це, політики не наважаться скасувати новий закон, що був би корисним стільком людям. Виборці навряд чи скажуть: «Руки геть від Obamacare», але боротимуться тільки за вигідні для них аспекти програми.

Таким чином, до початку президентської кампанії 2016 року питання щодо Obamacare на порядку денному вже не стоятиме. Усе ж таки кандидати-республіканці просторікуватимуть про омріяне консерваторами скасування реформи, щоправда, не наважуючись уточнювати, про які саме складові Obamacare (крім купівлі страховок) ідеться. Тим часом кандидати-демократи усвідомлять переваги відстоювання головного президентського досягнення, принаймні популярних його частин.

Конгрес зайшов у глухий кут і не зможе вдосконалити закон, попри те що деякі зміни підтримують і демократи, і республіканці. А от наприкінці 2015-го, коли програма охопить забагато пацієнтів, лікарів, лікарень і страховиків, коригувати Obamacare буде пізно. Саме наступний рік стане початком кінця колотнечі навколо реформи. Добре це чи погано, але програмі Obamacare бути. ■

Виправляти
недоліки
Obamacare
доведеться
президенту

Допомога людям

витратами треба буде знову морочитися з недосконалими сайтами Obamacare.

Однак, попри прогнози противників реформи, страхові внески не зростуть, тож більшість учасників не відмовляться від програми. Складніше буде залучити решту незастрахованих американців, які скептично ставляться до Obamacare. Дехто скаржиться на «неконституційність» принципу купівлі страховки. Їм доведеться переглянути свої переконання 2015 року, коли зросте вартість програми

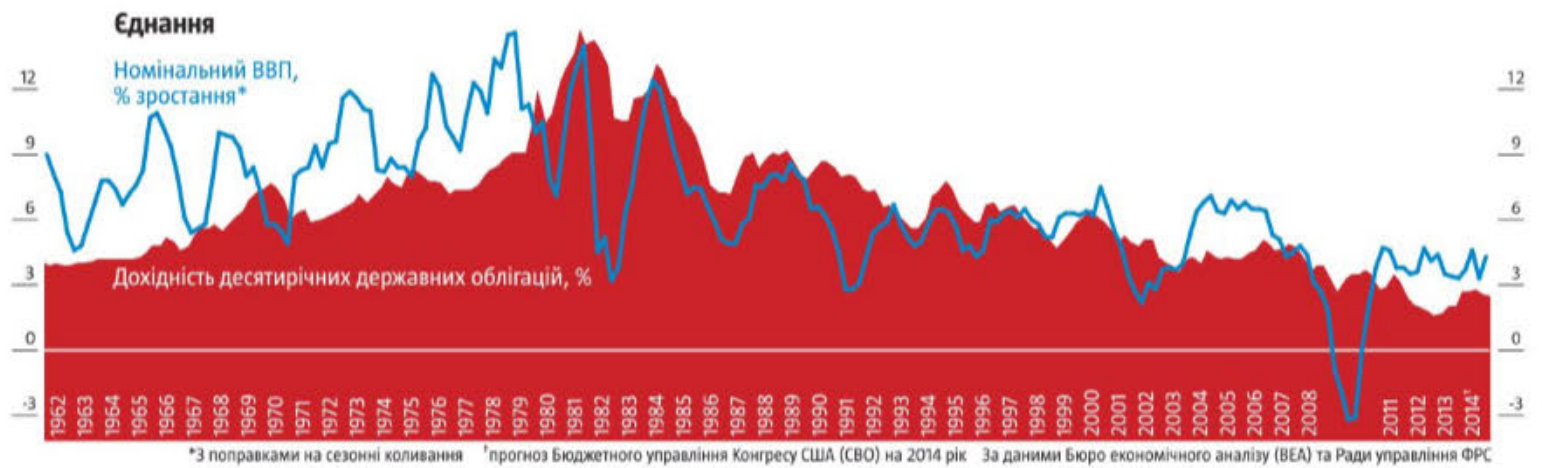
Лише можливо...

Услід за штатом Колорадо та округом Колумбія **Нью-Йорк** легалізує вживання марихуани з лікувальною метою

Американські **наземні війська** візьмуть участь у бойових діях в **Іраку**

Барак Обама нарешті закриє в'язницю **Гуантанамо**

Роджер Мак-Шейн,
кореспондент відділу
питань громадської
політики,
The Economist

Зробити це ніжно

Грег Ін ВАШИНГТОН

Треба готуватися до помірної підвищення відсоткових ставок

2015-го, після семи років на нулі, відсоткові ставки почнуть повертатися до нормального рівня. Дивовижно у цьому економічному циклі те, наскільки цей «нормальний рівень» низький: ставка за федеральними фондами не перевищуватиме 3% (найнижча встановлена ФРС від 1950-х). Дохідність облігацій буде приблизно на тому самому рівні. Щоб з'ясувати, чому ставки залишаються низькими, слід зрозуміти насамперед, чому вони впали. Засвоївши уроки 1930-х та досвід Японії 1990-х, ФРС прагнула забезпечити максимальне монетарне стимулювання економіки. 2008 року вона знизила ставки за федеральними фондами до нуля і за рахунок додрукованих коштів викупила державні облігації на трильйони доларів, аби зменшити їх дохідність.

Через масштабні проблеми економіка залишалася млявою, але у 2015-му їх майже не буде. Домогосподарства знову беруть кредити після застою, спричиненого кількарічним погашенням докризових боргів. Банки, що назбирали капітали, радо його роздають: наприкінці 2014-го банківське кредитування зростало найшвидшими з 2008-го темпами. Варто очікувати буму кредитів на навчання і купівлю авто. Схоже, криза суверенних боргів у Європі стихає. Не передбачається режиму економії у США, федеральні й місцеві адміністрації знову наймають працівників. Середньомісячне зростання зайнятості поступово пришвидшується: зі 186 тис. робочих місць 2012 року до 194 тис. 2013-го та 225 тис. у перші три квартали 2014-го. До кінця 2015-го безробіття зменшиться до 5,5%. Це майже його відсутність.

Новий стандарт

Така економіка вже не потребує аномально низьких відсоткових ставок, але ті, що колись вважалися нормальними, їй уже теж не підходять. Нині на них суттєво впливають деякі чинники, характерні для США 1930-х років та Японії 1990-х.

Зазвичай ФРС вдавався до жорстких заходів, а дохідність облігацій зростала, щоб стримати інфляцію. Та в останні десятиліття вона трималася на

стабільнішому рівні, а віднедавня частіше була за низькою, ніж навпаки. Минулі шість років вона здебільшого не дотягувала до передбачених ФРС 2%, якщо оцінювати за індексом споживчих цін (не враховуючи продовольства й енергії). У другій половині 2014 року інфляція трималася на рівні 1,5%. Це обмежуватиме темп та обсяг підвищення ставок.

До того ж у світі надлишок заощаджень і брак інвестицій, а завдання відсоткових ставок — забезпечити баланс цих компонентів. До кризи надміру заощаджень мали переважно країни, що розвиваються, зокрема Китай. Внутрішні заощадження там зросли з 24% ВВП у 1990-х до понад 33% 2008 року (і залишаються на тому самому рівні). Цього достатньо для задоволення динамічного запиту тих країн на інвестиції, тож надлишок вони вклали в облігації багатих держав, що знижувало відсоткові ставки. Але відтоді профіцит рахунку поточних операцій Китаю знизився. Натомість у еврозоні 2015 року, внаслідок режиму економії,

Проблеми, що гальмують економіку, розсіюються

обмеження кредитування та спаду інвестування в Німеччині профіцит рахунку поточних операцій перевищить китайський показник. Тож надлишок заощаджень у світі призупинить зростання відсоткових ставок. Із браком інвестицій усе не так просто. Рентабельність їх рекордно висока, а позиковий капітал рекордно дешевий, і все ж капітальні вкладення зменшуються. Причиною може бути незначна капіталоемність бізнесу. Наприклад, стартапи можуть орендувати необхідні обчислювальні потужності у хмарах, а не купувати великі сервери. Ба більше, з часом довгострокові відсоткові ставки корелюються з довгостроковим зростанням (див. «Єднання»), що в наступні десять років, ймовірно, буде набагато нижчим, ніж у попередні. Відколи почалася рецесія, підвищення продуктивності виробництва сповільнилося. У наступні десятиліття кількість працездатного населення зросте на 0,4% (це половина динаміки попередніх 20-ти років). Довгострокове зростання, що у 1993–2007-му у середньому становило 3,2%, може в прийдешнє десятиліття опуститися до 2% чи нижче. Тож кінець монетарного «наркотику» ФРС не покладе край низьким відсотковим ставкам. ■

КОРОТКО ПРО 2015

З нагоди 50-ї річниці британські рокери **The Who** поїдуть у тур по США. Почнуть із міста Тампа у Флориді

КОРОТКО
ПРО 2015

Facebook та Apple пропонуватимуть своїм співробітницям до 20 тис. дол. на замороження яйцеклітин

Час вилітати з гнізда

Роберт Гест

Молоді люди нарешті з'їдуть від батьків

У фільмі «Tiny Furniture» («Крихітні меблі») безробітна героїня Ліни Дангем (на фото вгорі — дівчина на підлозі) змушена мешкати з мамою, здобувши «нікому не потрібну професію кінознавця». Мама з дочкою весь час сваряться. Дівчина випиває все вино, розставлене в охайно прибраних кімнатах матері, і знічев'я робить «блатне» татування.

У реальному житті молодим людям теж важко жити з батьками. Для дітей це принизливо й відлякує потенційних партнерів у стосунках. Батьки ж

розчаровані неуспішністю своїх чад й дратуються, бо ті ніколи не миють посуд.

Гарні новини: 2015 року неголений ліній забере речі з батьківського дому. Чому він взагалі тут залишався так довго? Насамперед через кількарічну кризу на ринку праці молоді люди не могли орендувати чи купити власне житло. Крім того, навіть випускники непотрібних кінознавчих факультетів мусили виплачувати великі студентські позики. Безкоштовне житло батьків дозволяло розбиратися з цими кредитами, лишаючи трохи на пиво, iTunes і тату.

2012 року 36% американців віком від 18 до 31 мешкали разом з батьками. Для порівняння: 2007 року таких було 32%. Деякі тенденції 2015 року спонукають їх пакувати речі.

По-перше, покращення стану ринку праці. Рівень безробіття скоротився з 10% у період після фінансової кризи до 6% 2014 року. 2015-го очікується подальше скорочення. Маючи роботу, молодь зможе жити окремо.

По-друге, помірна вартість житла у США (за винятком міст на кшталт Нью-Йорка і Сан-Франциско). Останнім часом співвідношення цін на житло і середнього доходу вирівнялося, що, правда, до пікового рівня 2006 року ще далеко. Орендувати чи купити житло в Америці набагато простіше, ніж у Європі.

2015 року неголений ліній нарешті забере речі з вашого дому

Роберт Гест, редактор рубрики «США», The Economist

Фізична реальність

Едріан Вулдрідж

Кремнієва долина повертається до початків

Останніх десять років найкращою характеристикою розвитку Кремнієвої долини була фраза з комуністичного маніфесту: «Усе, що тверде, розчиняється у повітрі...». Дійсно, наймодніші компанії зосередилися на «повітряному» світі пошукових та соціальних мереж, а інжинірингові компанії — колишня візитівка Долини — відійшли на задній план. У наступні десять років почнеться зворотній процес — повітря стане твердим. 2015 року активність, а з нею і фінанси спрямують в інший бік: від соціальних мереж до інтелектуальних пристроїв.

Успішні компанії перемкнуть увагу на поєднання віртуального і фізичного світів. Лідером тренду буде Google зі своїми безпілотними авто, окулярами Google Glass, роботами та продукцією придбаного за \$3,2 млрд виробника домашніх термостатів Nest. Решта Долини піде слідом. Цього року у фокусі

натільні пристрої, які постійно контролюють артеріальний тиск, рівень глюкози в крові та вживання їжі й застерігають у разі виникнення проблем.

Натільні пристрої — добірна гвардія армії гаджетів. Прив'язане до інтернету домашнє приладдя виконує роль челяді «Абатства Даунтон»: непомітні маневри термостату, ввічливі нагадування викликати сантехніка. Автомобілі наповняться електронними приладами, завдяки яким керувати авто та працювати на дорозі стане простіше і безпечніше.

Розвиток інтелектуальних пристроїв дозволить Долині звернутися до своїх інжинірингових початків. Інженери повертаються, щоб здійснити власну революцію. Tesla розробляє авто в Пало-Альто. BMW, Mercedes, Samsung, Nissan і General Electric створили науково-дослідні лабораторії. Не відстає й медицина.

Час на пенсію

На тлі розвитку інтелектуальних пристроїв Сан-Франциско доведеться по-

ділитися славою, яку йому приніс бум соціальних мереж, із Сан-Хосе. Разом з тим, маючи таких розробників, як Lemnos Labs, король соцмереж Сан-Франциско має шанс перекваліфікуватися у центр індустрії натільних гаджетів. Нова революція призведе не лише до зміцнення зв'язків Кремнієвої долини із інжиніринговими компаніями, а й до того, що Долина почне співпрацювати з центрами моди і дизайну — Нью-Йорком, Лос-Анджелесом, а особливо з Лондоном, який вдало поєднує технології і моду.

Зміниться баланс сил у Долині. Соціальні мережі-гіганти Twitter і Facebook отримають статус пенсіонерів. Виринатимуть нові гіганти, що швидко перевершать старих в очах користувачів. Епоху Обами переживе Apple, пріоритетом якого завжди були гаджети (2015 року у продажі з'явиться годинник Apple Watch), і Google, що стрімко просувається до нового світу. Інтелектуальні пристрої зроблять Долину серйознішою. Нове покоління підприємців працюватиме над пристроями, що рятують життя. Повітря справді стане твердим. ■

Едріан Вулдрідж, редактор з управління і колумніст Schumpeter, The Economist

Вибістий шлях

Бенджамін Сазерленд САНТА-БАРБАРА

Безпілотні літаки полетять — колись

Літаючи нижче і повільніше за пілотовані ЛА, безпілотники-розпилювачі дозволяють обробляти листя зернових пестицидами навіть із тильного боку. За словами пілота літака та гелікоптера Ледда Сенджера, що займається повітряним правом у Далласі, за вартістю безпілотники «поза конкуренцією». Крім того, вони сприяють но-ваціям та заощадженню коштів у кіноіндустрії, журналістиці, пошукових та рятувальних роботах, судовій фотозйомці, протипожежних операціях, археологічних дослідженнях, інспекціях димових труб та моніторингу трубопроводів, вулканів, забруднень та дикої природи. Як стверджує «Міжнародна асоціація безпілотних систем» (AUVSI; Арлінгтон, штат Вірджинія), економіка на кшталт американської може заробляти на безпілотниках до \$27 млн на день.

Щоправда, США світять прибутки не раніше 30 вересня 2015 року. До цієї дати Конгрес доручив Федеральному управлінню цивільної авіації (FAA) розробити норми безпечного інтегрування безпілотників у повітряному просторі; наразі дозволено їх використання лише у розважальних цілях. Якщо запроваджені норми будуть не надто суворими, безпілотники, на думку AUVSI, принесуть економіці США 70 тис. робочих місць і \$13,6 млрд протягом трьох років. FAA не розголошує подробиць своїх планів. Спостерігачі вважають, що правила бу-

дуть жорсткими і обмежать потенційні переваги.

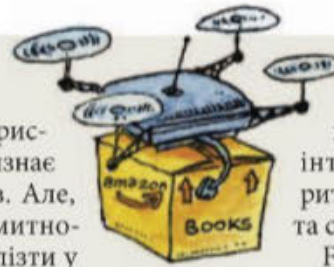
Попри заборону на використання безпілотників, FAA визнає існування деяких винятків. Але, за словами представника митно-прикордонної служби, пролізти у ці лазівки дуже важко. Ситуація насторожує, зокрема, Amazon, яка сподівалася доставляти безпілотниками пакунки. У червні FAA видала «дуже сувору» постанову, розширивши перелік ЛА, що підлягають регулюванню. До списку, приміром, потрапили бумеранги, фризби та бальзові планери ручного запуску, розповів професор Пол Восс з коледжу Сміт (штат Массачусетс).

Десятки університетів уже почали закривати інженерно-проектні курси, які потребують використання ЛА посеред студмістечка. Восс скаржиться, що його авіапроектний курс тепер не має сенсу, адже навчальну модель ЛА використовувати заборонили. У петиції він та 28 інших професорів і керівників університетів, зокрема Гарварду і Стенфорду, критикують «дивні»

обмеження FAA та звинувачують установу в захисті чийось інтересів — точніше авторитетних авіабудівельників та спілок пілотів.

FAA отримала понад 33 тис. коментарів щодо нових норм. На думку Брендена Шульмана з Kramer Levin Naftalis & Frankel, майбутня політика FAA може не дозволити США потішитися економічними здобутками на рівні інших країн. У серпні нью-йоркська компанія подала три позови проти FAA через зловживання повноваженнями. З таким успіхом, іронічно наголошує експерт, FAA може вимагати, щоб безпілотником керували і тримали його в полі зору два авторизовані оператори, які мають медичні довідки. Це і коштуватиме дорожче, і залишить поза законом польоти БПЛА навколо порослого листям дерева. До осені 2015 року це питання, на відміну від безпілотників, висітиме в повітрі. ■

Бенджамін Сазерленд, позаштатний кореспондент, *The Economist*

► По-третє, молоді американці, що жили з батьками, більше не здатні це витримувати. Звісно, вони люблять старих. Однак татові історії про «Вудсток» й мамині допити «Коли ж ти зустрінеш гарну людину і одружишся?» — просто нестерпні.

Через економічну скруту чимало представників покоління Y поставили життя на паузу. Вони провчилися довше, ніж планували; відклали одруження та дітей у надії, що зможуть собі це дозволити згодом. Але не можна чекати вічно — цокає немилосердний біологічний годинник у жінок. «Не зараз» може означати «ніколи».

Забудовники прогнозують сплеск загальмованого

попиту на житло: молодь, яка відкладала створення родини, нарешті наважиться. Кілька років, яких потребувало прощання пташенят з рідним гніздом, значно скоротяться. Деякі «пташенята» оселяться з коханцями, деякі не побояться подружніх зв'язків.

Батькам Європи пощастило менше. Майже половина європейців віком 18-30 років досі мешкає з предками — усе через захмарний рівень безробіття серед молоді деяких країн. В Італії чотири п'ятих молодих людей не мають власного житла. Багатьом молодим італійцям готує і пере матуся, а знайти згодну на таку роботу дружину їм не вдається. Кумедно, еге ж? ■

Зміна пріоритетів

Хто б міг подумати ще недавно, що пріоритетом Барака Обами стане зовнішня політика? Обирали його не за це, але кризи за кордоном і застій всередині країни змістили акценти. Результати неоднозначні.

Так буде й у 2015-му. Росія душитиме Україну. «Ісламська держава» («ІД») закріплюватиме позиції. Ці загрози, здається, мали б дати нове дихання НАТО, але вони й далі підриватимуть трансатлантичний союз. Стосовно Росії даватимуться звнаки прорахунки американської влади та дедалі вище напруження у відносинах із Європою. У довгостроковій перспективі політика Володимира Путіна щодо України послаблюватиме економіку РФ і спонукатиме європейців позбавлятися енергетичної залежності від Росії. У 2015-му з огляду на посилення тиску Вашингтона на Москву США вибаватиме підтримку з європейських союзників. Деякі країни — члени НАТО бояться, що США врешті зосередяться на наступній гарячій точці й залишать їх із войовничим сусідом сам на сам.

Дедалі складніше буде боротися з «ІД». Численність очолюваної США коаліції проти джихадистів забезпечує їй стійкість, однак робить її непродуктивною, а успіхи епізодичними. Боротьба з джихадистами здійснюється силами сунітських племен і за допомогою авіаударів за підтримки країн Перської затоки. Та щоб закріпити здобутки на землі, знадобиться участь шіїтів, а це завдання ускладнюється міжрелігійними конфліктами. 2015 року США схилитиметься до давніх авторитарних союзників, а Арабська весна зійде нанівець. Тим часом зміцнення позицій найкраще фінансованого терористичного угруповання в Іраку та Сирії фрагментуватиме коаліцію.

З Азією має бути простіше. Попри суперечки у Південно- і Східно-Китайському морях, азійська геополітика передбачатиме радше вербальні, ніж реальні конфлікти. Стабільність забезпечать сильні лідери трьох провідних держав Азії: Абе Сіндзо (Японія), Сі Цзіньпін (Китай) і Нарендра Моді (Індія). Усі вони роблять ставку на внутрішні реформи, тож замість зовнішніх конфліктів їм доведеться зосередитися саме на цьому. Небезпека виникне, лише якщо з реформами зовсім не складеться або якщо США схиллять у відносинах із Китаєм. Вони

останнім часом потеплішали, хоча попереду ще ціле дипломатичне мінне поле. Напруженість між Вашингтоном і Москвою зближить КНР із Росією. Остання підписала з Піднебесною 30-річну газову угоду на \$400 млрд, запропонувавши дешевше блакитне паливо на тлі протистояння із Заходом. Для Китаю поглиблення відносин із РФ — це страховка на випадок розбрату із США.

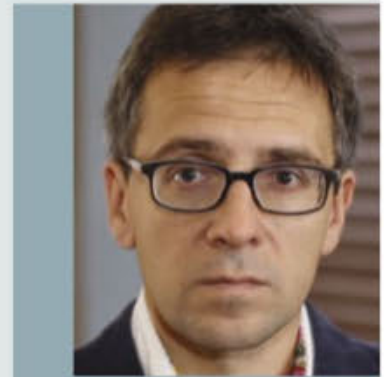
Сі Цзіньпін провадить успішну антикорупційну політику та економічні реформи, що викликає спротив впливових китайців. Якщо це зайде надто далеко, передбачити поведінку Китаю буде складно: він спробує гарантувати підтримку всередині країни через агресію зовні. Якщо Пекін захоче атакувати іноземні компанії або звинуватити у безпорядках іноземних агентів (як приклад — Гонконг), цапами-відбувайлами стануть США та їхні союзники.

Далі російсько-китайське співробітництво може перерости у більш формалізований альянс, що підірве зовнішньополітичні ініціативи США. Економічне партнерство активізують Німеччина і Китай; суперечки між США та Європою можуть зблизити Берлін із Пекіном. Аби уникнути цього, у 2015 році американцям варто активно взаємодіяти з Китаєм.

Момент ТТП

Активізація взаємодії з Азією може стати зовнішньополітичною перемогою для США. Транс-Тихоокеанське партнерство (ТТП) — ЗВТ між 12 країнами, сукупний ВВП яких сягає 40% загальносвітового, — може обернутися великим стратегічним досягненням, яке США введуть на фінішну пряму 2015-го. Надійний союз у Тихоокеанському регіоні не завадить і Китаю з його амбіціями. ТТП обіцяє значні торговельні переваги учасникам і дає Абе Сіндзо вагомий зовнішній аргумент для економічних реформ. Заважають тут притичини між Японією і США: перша дбає про своїх фермерів, друга — про свій автопром. Однак тепер, коли американців не відволікатимуть проміжні вибори, належні зусилля можуть забезпечити прогрес у справі ТТП.

Обаму багато критикують за нехтування Азією, тоді як саме там він досягнув найбільшого зовнішньополітичного успіху. Його США можуть примножити, якщо приділятимуть регіону достатньо уваги. ■

Попри проблеми США деінде, безліч можливостей для них відкриває Азія, переконаний президент Eurasia Group ґн Бреммер

Може, зараз цього не видно, але трансатлантичні відносини у 2015-му руйнуватимуться

Північна та Південна Америка

Також у рубриці:

Конкуренція Ретех 42
Новий Трудю Канади 43

Лише можливо... 43

Мішель Бачелет:
політика залученості 44

Похмілля

Майкл Рейд *ЛІМА*

Латинська Америка після сировинного буму

Життя латиноамериканців змінюється: вони спробують відійти від здобутої в період сировинного буму звички отримувати легкі гроші й узятися до роботи заради підвищення продуктивності. У результаті економіка регіону зросте в 2015 році приблизно на 3% після невістих 1,5% у 2014-му. Найкращі перспективи у Мексики, де показник має сягнути 4%.

На **Бразилію** чекає фінансова реформа. Однак президенту Ділмі Руссефф, яка з труднощами була обрана на другий термін і очолює послаблений уряд, буде важко підняти економіку та відновити довіру інвесторів. Президентські вибори 2014 року, що мало не скінчилися провалом Руссефф, свідчать, що сповільнення економіки та невдоволення середнього класу можуть змінити політичний баланс сил. Після десятиліть домінування лівих Південна Америка починає тяжіти до центру. Щоправда, не всюди: в **Уругваї** на виборах у листопаді 2014-го лівим, вочевидь, світить перемога.

Ця тенденція простежуватиметься також в **Аргентині** й, можливо, у Венесуелі, які 2015 року перебуватимуть у центрі політичної уваги. На президентських виборах у жовтні Аргентина обере більш поміркованих і прагматичних лідерів на зміну популістсько-націоналістичній владі Крістіни Фернандес де Кіршнер. Боротися будуть три сили: пероністи Серхіо Масса й Даніель Ссіолі, а також консерватор Маурісіо Макрі — нинішній мер Буенос-Айреса. Кіршнер виставить і свого кандидата (можливо, міністра внутрішніх справ Флоренсію Рандаццо), хоча зрештою, імовірно, укладе угоду з одним із лідерів перегонів заради збереження владної квоти. Переможцеві потрібно буде залагодити давній конфлікт із деякими хеджевими фондами Нью-Йорка щодо боргу Аргентини, а також почати скасування субсидій та норм контролю над імпортом.

У **Венесуелі** на тлі вересневих парламентських виборів відновиться конфронтація між владою (військовим режимом, що має підтримку Куби) та опозицією (з одного боку, це помірковані прихильники колишнього кандидата у президенти Енріке Капріlesa, із другого — радикали, організатори вуличних протестів у 2014 році). Непопулярний президент Ніколас Мадуро, не виключено, спробує покращити фінансову ситуацію за рахунок продажу Citgo — венесуельської нафтопереробної і дистрибуторської

компанії у США. Це допоможе заспокоїти громадськість, невдоволену стагнацією та дефіцитом у країні. Якщо опозиції вдасться об'єднатися, режим постане перед вибором: утратити свої важелі в парламенті чи вдаватися до фальсифікацій на виборах.

У **Мексиці** правляча Інституційно-революційна партія президента Енріке Пенья Ньето збереже своє лідерство на проміжних виборах до Конгресу. Цьому сприятимуть розвиток державних інвестицій та економічне зростання, а також активізація приватних вкладень в енергетику. Це не додасть популярності самому Пенья Ньето; перемогою на виборах його політсила завдячуватиме радше слабкості правих та лівих опозиційних партій. Поступовий ухил країн Центральної Америки вліво — тенденція останнього року — може поширитися й на **Гватемалу**, де у вересні 2015-го, після чотирирічного президентства Отто Переса Моліни, мають відбутися вибори.

У 2015 році найважливішою політичною подією в Латинській Америці повинна стати мирна угода між владою **Колумбії** та повстанською організацією ФАРК. Угода покладе край більш як півстолітньому збройному конфлікту, від якого потерпала третя за кількістю населення країна регіону. Згодом подібна угода може бути укладена із дрібнішим угрупованням — Армією національного визволення (але, ймовірно, не раніше 2016-го). Для

КОРОТКО ПРО 2015

У місті Форталеза (Бразилія) відкриється найбільший у Південній Америці акваріум Acquario Ceara

Майкл Рейд,
колумніст,
The Economist

Звільнити ринг! Раунд перший!

Генрі Трікс *МЕХІКО*

Ретех доведеться конкурувати за мексиканську нафту

З огляду на звичні стандарти компанії Ретех не назвеш однією з тих, що викликають симпатію. Упродовж 77 років вона має монополію на мексиканську нафту. На її об'єктах нерідко трапляються аварії. Її нафтопереробний завод перетворив Мехіко на смогову пастку. Керівники компанії купаються в розкоші. Тим часом працює Ретех не надто ефективно, навіть попри те що забезпечує третину податкових надходжень держави. Обсяг виробництва у неї зменшився майже на третину порівняно з піком 2004-го. Колись Мексика посідала п'яте місце у світі за кількістю розвіданих запасів нафти, тепер — 18-те.

Утім, мексиканці таки люблять Ретех. Від заснування у 1938 році, коли Мексика здобула контроль над власною нафтовою індустрією, Ретех стала національною гордістю. Навіть 2013-го, коли президент Енріке Пенья Ньето домігся внесення поправок до Конституції, відповідно до яких уперше — після націоналізації всіх нафтових підприємств — іноземці дістали змогу інвестувати в енергетичний сектор, глава держави запевнив своїх співвітчизників, що Ретех приватизація не загрожує.

У результаті цієї реформи 2015 року їй уперше за час існування доведеться конкурувати з міжнародними енергетичними компаніями. Для неї це незвично. На відміну від багатьох державних гравців енерго-ринку Ретех ніколи не брала участі

в тендерах на виробництво нафти й газу в інших країнах. Незважаючи на модернізацію компанії, основне керівництво Ретех не змінилось, а старих звичок позбутися нелегко.

Подейкують, що вже на перших тендерах Ретех матиме перевагу. У серпні 2014 року за результатами «нульового раунду» вона здобула контроль над 83% усіх цілком або ж частково розвіданих родовищ країни. У «першому раунді», запланованому на лютий — вересень 2015-го, держава проведе тендери щодо 169 об'єктів, загальна площа яких сягає 28 500 км². У Мексиканській затоці, неподалік територіальних вод

Мексиканці побачать ознаки змін

США, де видобутком енергоресурсів тривалий час займаються компанії на кшталт Shell та Chevron, іноземним і приватним фірмам доведеться співпрацювати з Ретех.

Чимало компаній прагнуть кооперації з мексиканським енергогігантом, та якщо справді йтиметься про переваги «внутрішньої команди», то це просто ганьба. Про реальну енергетичну реформу Мексики можна буде говорити тоді, коли синдикат, що займеться видобутком енергоресурсів у країні без участі Ретех, очолить міжнародний нафтовий гігант. Таким чином, уряд Мексики матиме шанс реалізувати поставлену мету: забезпечити до 2018-го приватні інвестиції в енергетичний сектор на рівні \$50 млрд.

Навряд чи справдяться сподівання лівих партій на згортання енергетичної реформи за результатами референдуму, проведеного в період проміжних виборів до Конгресу, що заплановані на липень 2015-го. Згідно із соціологічними опитуваннями, громадські поступово звикає до реформ, а Інституційна революційна партія Енріке Пенья Ньето має непогані позиції. Якщо перестануть падати ціни на нафту, сильніша економіка країни забезпечить додаткову гарантію просування реформ.

До того ж у 2015 році Ретех уперше дозволить своїм заправкам взаємну цінову конкуренцію. Для більшості мексиканців це стане головною ознакою кардинальних змін. ■

Генрі Трікс, керівник бюро *The Economist* у Мехіко

КОРОТКО ПРО 2015

Найвища споруда Південної Америки
Амазонська обсерваторія «Висока вежа» почне збирати дані для вивчення парникових газів та спостереження за погодними умовами в дощовому лісі Амазонії

► сприятливих результатів референдуму щодо миру, який, швидше за все, проведуть у другому півріччі, влада має заручитися згодою лідерів ФАРК на певні санкції за скоєні повстанцями злочини. Держава, зі свого боку може гарантувати проведення установчих зборів для обговорення політичних реформ.

Кастро в центрі уваги

На VII Саміті Америк, що відбудеться у квітні в Панамі, вся увага буде прикута до Куби. Латинська Америка наполягла на тому, щоб Рауль Кастро запросили на зустріч, від участі в якій Куба була раніше усунена як недемократична. У зв'язку із цим у Барака Обами виникає дилема. Жодних виборів у Сполучених Штатах не планується, тож він може вирішити відвідати саміт і поспілкуватися з Ка-

стро. Але більш імовірно, що Обама відправить на зустріч віце-президента Джо Байдена. Крім того, назріє напруженість через обрання Венесуели на одне із двох місць, що виділяються для Латинської Америки в Раді Безпеки ООН на 2015–2016 роки.

У змаганні за посаду генерального секретаря Організації американських держав (ОАД), яку в травні 2015-го має залишити Хосе Мігель Інсульса, переважатимуть аргументи щодо того, як бути із проблемними авторитарними лівими режимами Латинської Америки. На посаду претендують міністр закордонних справ Уругваю Луїс Альмагро та колишній віце-президент Гватемали Едуардо Стейн. Повернути політичну впливовість ОАД буде непросто, адже найближчим часом внутрішні розколи в регіоні поглиблюються у зв'язку зі зміною політичних тенденцій. ■

Час лібералів

Мадлен Дроган *ОТТАВА*

Новим лідером Канади, ймовірно, стане ще один Трюдо

Найдужче правляча Консервативна партія Канади обурюється, коли Ліберальну називають «традиційною правлячою політсилою» країни. Ліберали були при владі майже все ХХ століття, однак на початку 2006-го стерно правління опинилось у руках торі. Увесь цей час прем'єр-міністр Стівен Гарпер намагається переконати канадців, що ними керують консерватори, а не ліберали... в душі. При цьому він вдається як до завуальованих методів (зміна тла на урядових сайтах із червоного кольору лібералів на синій — торі), так і до відвертих (прославлення подвигів канадської армії поряд із применшенням ролі миротворчих місій лібералів).

Перевірити, наскільки успішними виявилися спроби Гарпера та його партії змінити менталітет народу, можна буде на загальних виборах, запланованих на жовтень 2015 року. Швидше за все, прем'єр-міністр розчарується. Здається, найбільше, на що можуть сподіватися консерватори, — це правляча меншість. Усе йде до того, що до влади повернуться ліберали на чолі із Джастіном Трюдо.

Підтвердженням цієї тенденції стала перемога лібералів на виборах у провінції Онтаріо, що відбулись у червні 2014-го. Після 10 років при владі позиції партії були послаблені скандалом, тож найбільш очікуваним результатом перегонів бачилася поразка. Однак регіон постав перед вибором між лівою програмою лібералів, сповненою планів щодо нових витрат, і обіцянками скорочення місцевого уряду та зменшення податків від Прогресивно-консервативної партії, яка переважно поділяє постулати федеральних консерваторів. У результаті більшість мешканців провінції проголосувала за кандидата лібералів Кетлін Вінн — першого політичного лідера Канади, що не приховує нетрадиційної сексуальної орієнтації.

Перемога в одній провінції, навіть такій, де мешкає третина всього 36-мільйонного населення Канади, не означає виграшу на загальнодержавному рівні. Втім, коли вірити опитуванням, як каже професор і соціолог Андре Тюркотт, по всій країні спостерігається однакова тенденція: кількість прихильників торі зросла в першій половині терміну їхнього урядування, але почала скорочуватися на тлі грошових скандалів та інформації про аморальну поведінку консервативних сенаторів. На думку Тома Фленегена, політолога, який колись працював над виборчими кампаніями Гарпера, якщо оцінювати позиції консерваторів за кількістю виборців, потенційно готових проголосувати за партію, то йдеться про рівень приблизно 2005 року.

Економіка ніби заснула. За даними аналітичного центру «Конференційна рада Канади», наступного року очікується зростання орієнтовно на 2,3%. На виборах 2008-го і 2011-го ліберали мали неефективних керівників, тим часом нині їх очолює популярний лідер Джастін Трюдо, син колишнього прем'єр-міністра Канади П'єра Трюдо, який обіймав цю посаду протягом 15 років. «Я не прихильник Джастіна Трюдо, — каже Фленеген. — Та варто визнати: він надихає лібералів. Вони приваблюють дедалі більше спонсорів і збирають цілі натовпи».

Демографічні особливості Канади також не грають на руку консерваторам. «Канадське покоління Y — це найліберальніші, найпрогресивніші й найбільш багатокультурні люди за всю історію країни», — стверджує такий собі Адамс, представник молодого покоління Канади. Ліберали та ліва Нова демократична партія Канади, яку очолює Томас Малкер, докладають чимало зусиль, аби схилити на свій бік цю групу населення, що звикла ставитися до всіх кандидатів з недовірою.

Спокуса-2016

Однак становище консерваторів не таке вже й безнадійне. Економіка може почати відновлення. Очікувана 2015 року ліквідація бюджетного дефіциту дасть змогу правлячій партії надалі скорочувати уряд. Після жовтневої стрілянини в Оттаві питання безпеки й тероризму (першість у вирішенні яких традиційно належить консерваторам) можуть стати пріоритетними для громадськості.

Крім того, в Гарпера залишається можливість зволікати. 2008-го року він проігнорував власний досить неоднозначний закон щодо проведення виборів із чотирирічним інтервалом і може зробити це знову. Згідно з Конституцією вибори мають відбуватися кожні п'ять років, тобто в цьому випадку йдеться про травень 2016-го. А до того часу політичний пейзаж може суттєво змінитися. ■

Лише можливо...

Максімо Кіршнер, син нинішньої й колишнього президентів Аргентини, уперше обійме урядову посаду

Ухвалення закону, що легалізує **вживання марихуани** з релігійною чи медичною метою, дасть змогу ямайським растафаріанцям курити травку

Барак Обама й **Рауль Кастро** сядуть за стіл переговорів на Саміті Америк у Панамі

КОРОТКО ПРО 2015

Самотній Джордж, славнозвісна черепаха з Галапагоських островів, яка померла 2012 року, повернеться до Еквадору після деяких необхідних процедур, проведених у Нью-Йорку

Мадлен Дроган,
кореспондент
The Economist
у Канаді

Політика залученості

2015-й — поворотний момент для всього світу. Ми чекали на нього з 2000-го, коли 189 країн домовилися протягом 15 років реалізувати вісім Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ). У досягненні більшості з них справді є суттєві успіхи. Найпомітнішого прогресу вдалося домогтися у справі ліквідації бідності та голоду — ще 2010-го рівень абсолютної бідності знижено на 50%. Утім, один із восьми мешканців планети досі голодує й 1,2 млрд людей усе ще живуть у злиднях.

Дві з ЦРТ практично не виконано: забезпечення освіти для дітей в усьому світі та екологічної стійкості. Тож у 2015 рік ми вступатимемо з неоднозначними почуттями, втішаючись із реалізації більшості ЦРТ та відчуваючи нагальну потребу рухатися далі. Саме тому велике значення матиме розробка програми розвитку після 2015-го, особливо на тлі необхідності відновлення багатьох економік після застою. У новому економічному циклі ми повинні пам'ятати про вже засвоєні уроки. Найважливіший із них — самого лише ринку не достатньо для розвитку економічних систем, не кажучи про добробут громадян.

Високий рівень ВВП на особу не є головним критерієм розвитку. Справжній поступ включає стабільне зростання, суспільну інтеграцію, соціальну єдність, раціональне управління та розширення демократії. Він неодмінно має супроводжуватися розмаїттям суспільства, прозорістю та звітністю. Потрібні також свобода і соціальна справедливість. Поняття розвитку передбачає турботу про довкілля і дотримання прав людини. Для нього потрібні ринки, які процвітають завдяки інноваціям, а не базуються на спекуляціях.

2015-го буде нагода перевірити готовність країн до виконання необхідних для розвитку вимог. Цей рік має утвердити наше прагнення до соціальної рівності в майбутньому. Йдеться про соціальну політику, що для кожного відкриє доступ до можливостей, а також посилену боротьбу з нерівністю в усіх сферах.

Для Чилі це пріоритетні цілі. Серед різновидів нерівності найбільш негативно на долю кожної людини впливає розрив в освіті. 2015 року ми проведемо реформу, спрямовану на забезпечення високоякісної, безплатної та комплексної освіти. Наша ціль пов'язана із соціальним і політичним розвитком, а також із розвитком людського потенціалу. Крім того, ця реформа є важли-

вою умовою економічного зростання, адже виводить знання та можливості людей на перший план нашої стратегії. У Чилі також розпочнуться масштабні дебати щодо внесення змін до Конституції, будуть запроваджені принципи ширшої громадянської участі та вдосконалені демократичні засади.

Усі разом — із чилійським акцентом

Однак готовність до більш інтегрованого і стійкого розвитку не може обмежуватися внутрішньодержавними процесами. Ми, латиноамериканці, добре це знаємо, адже колись разом виборювали незалежність своїх держав. Відтоді минуло два століття, однак співпраця між нашими країнами досі відіграє важливу роль, ми створюємо альянси для забезпечення спільних потреб.

Однією з таких потреб є добробут нашої планети. Зміна клімату поглиблює нерівність як на міжнародному, так і на внутрішньодержавному рівнях. Ми зобов'язані діяти, доки не пізно. Гадаю, що в цьому плані певні досягнення забезпечить XXI Конференція сторін Конвенції ООН про зміну клімату, яка відбудеться в Парижі, а також конференція «Наші океани» в Чилі.

Ще одна спільна мета — ліквідація гендерної нерівності. Я особисто опікуюся боротьбою з дискримінацією жінок. Вирішення цих проблем було частиною моєї політичної програми. Крім того, займалася ними на посаді директора структури «ООН Жінки». 2015 року ми матимемо можливість зробити крок уперед у цій справі на V Всесвітній конференції зі становища жінок, що відбудеться в Катарі, а також на зустрічі «ООН Жінки» в Чилі.

2015 року країни і далі зміцнюватимуть демократію. Ми прямуватимемо до народовладдя, для якого не достатньо лише виборів. Необхідний простір для ширшої громадянської участі та прийняття рішень. Така демократія — породження соціальних рухів, здебільшого світового рівня, які сприяють формуванню достатньо поінформованих, активних громадянських суспільств.

У цих процесах Латинська Америка зможе заявити про себе, дозволяючи чітко розпізнати місцеві акценти та водночас сприяючи розвитку людського потенціалу за допомогою своїх ресурсів і досвіду. Для Чилі пріоритетом на 2015 рік стане створення більш рівноправного суспільства завдяки якіснішій освіті, ширшій громадянській участі, вдосконаленій інфраструктурі, зростанню інвестицій та інноваціям. ■

2015 року і надалі потрібна ширша стратегія розвитку, переконана президент Чилі Мішель Бачелет

Самого лише ринку недостатньо для прогресу економічних систем, а тим більше для добробуту громадян по всьому світу

Також у рубриці:

Вибір М'янми 46

Моді: не словом, а ділом 47

Лише можливо... 47

Університети в Індії 48

Досягнення АСЕАН 49

Абеноміка до запитання 50

Австралія дивиться ширше 51

Захист Великого бар'єрного рифу 51

Джозеф Вайден:

Взятися за реформи 52

Свіжий старт Індонезії

Джон Фасман *ДЖАКАРТА*

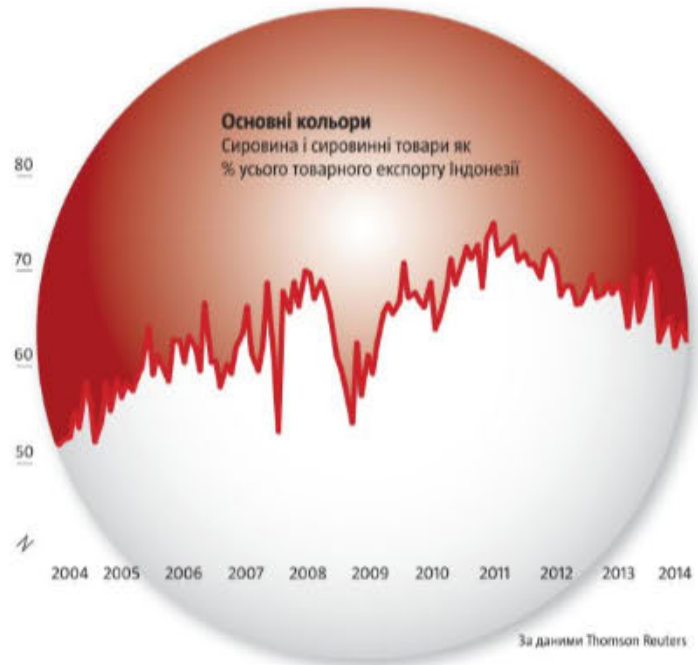
Новому прагматичному президентові Індонезії на загальнодержавному рівні буде непросто реалізувати те, що він із таким успіхом робив на місцевому

Нещодавно обраний президент Індонезії Джоко Відодо на прізвисько Джокові — унікальна постать у житті країни. Достатньо порівняти його історію з біографіями чотирьох попередників. Коли Сухарто подав у відставку після 31-річного президентства, його місце посів віце-президент країни Бахаруддін Юсуф Габібі, що обіймав урядові посади протягом 20 років. Наступником Габібі став Абдурагман Вагід, який за часів президента Сухарто очолював найбільшу мусульманську організацію в Індонезії, яку заснував його дід. Наступним президентом стала Меґаваті Сукарнопутрі, донька першого президента країни Сукарно, а також екс-депутатка і лідерка демократичної партії. Після неї був Сусіло Бамбанг Юдойоно, теж екс-депутат і генерал армії Сухарто.

Джокові не є представником ані військових сил, ані законодавчої влади. Він один із чотирьох дітей простого складальника деревини, які росли в халупі на березі річки й потерпали від затоплень. Отримавши спеціальність «лісництво», розпочав успішний бізнес з експорту меблів. Пізніше став мером рідного міста Соло, а далі й губернатором Джакарти. Джокові зажив репутації «чистого» чиновника, який часто влаштовує зустрічі з народом, так звані *blusukan*, під час яких спілкується і справді вислуховує свій електорат, що незвично для індонезійської політики. Він поліпшив ситуацію з податковими надходженнями, оприлюднив інформацію про роботу влади (зокрема, про бюджет, зарплати та відкриті засідання) в інтернеті й побудував ринки, що вирішило проблему блокування дорожнього руху.

Так само як Барака Обаму шість років тому на іншому кінці світу, Джокові в його передвиборчій кампанії підтримало чимало завзятих молодих волонтерів, готових заради кандидата витратити вільний час і активно використовувати соціальні мережі. Близькість до народу й скромне походження Джокові припали до душі індонезій-

Його недоліком може бути відносна недосвідченість

цям і дали йому змогу на 6% випередити суперника Прабово Субіанто, зятя Сухарто та екс-командувача індонезійських військ спецпризначення. 20 жовтня відбулася його інавгурація — уперше влада в країні перейшла від одного президента, обраного шляхом прямого голосування, до іншого.

Перемога Джокові зумовлена насамперед тим, що виборці побачили в ньому нетипового політика. Та для ухвалення законів президенту Джокові доведеться працювати й домовлятися з типовими політиками. Він не може покладатися на політичних однодумців, адже члени його коаліції становлять меншість у парламенті. Великий блок прихильників Прабово Субіанто дав зрозуміти, що перешкоджатиме проходженню будь-яких ініціатив нового глави держави, використовуючи різноманітні маневри та слабкі демократичні інституції Індонезії.

Навіть у межах власної політсили відносний брак досвіду боротьби може поставити Джокові в невідне становище на тлі голови партії Меґаваті Сукарнопутрі та віце-президента Юсуфа Калли, що був міністром за часів Вагіда та віце-президентом під час першого терміну Юдойоно. Прихильники Джокові наголошують, що в міській раді Джакарти колишнього губернатора також підтримувала меншість. Утім, він досягнув великих успіхів на цій посаді.

Вони сподіваються, що в ролі президента Джокові виявиться не менш ефективним. Він має амбітні плани щодо системи охорони здоров'я та освіти. ▶

КОРОТКО ПРО 2015

Виповнюється 200 років від часу найбільшого в історії людства виверження вулкана Тамбора (Індонезія)

Джон Фасман, керівник південно-східноазійського бюро The Economist

Чи справді є вибір?

Джон Фасман ЯНГОН

М'янма готується голосувати

Наприкінці 2015 року жителі М'янми проголосують. Лише чверть військових членів двопалатного парламенту країни, в якому засідають 664 депутати, призначається, решту має обрати народ. Відтак країна повинна отримати президента. Від 2010-го цю посаду обіймає Тейн Сейн. Для участі в перегонах зареєструвалося понад 60 партій.

10 років тому М'янма потерпала від стагнації. Країна, де порядкувала військова хунта, була ізольована від зовнішнього світу. Однак 2004-го «старший генерал» Тан Шве запропонував план дій щодо переходу до демократії, і армія послабила хватку. Нині ВВП щороку зростає на 6–7%; інвестори розглядають перспективи ринків; найвідоміша політична бранка країни Аун Сан Су Чжі стала членом парламенту. Може, саме 2015 року М'янма зробиться «живою демократією»?

Щоправда, особливо сподіватися на це не варто. 1990 року очолювана Аун Сан Су Чжі Національна ліга за демократію (НЛД) з легкістю здобула перемогу, однак хунта проігнорувала результати голосування. 2008-го

М'янмі «подарували» нову Конституцію, яку на так званому референдумі підтримало 93% виборців. При цьому явка нібито сягнула 98%, попри те що голосування відбувалося лишень за кілька днів після руйнівного циклонного шторму «Наргіс». За два роки НЛД бойкотувала багатопартійні перегони, що дало змогу партії «Союз солідарності та розвитку», сформованій на базі хунти, здобути 75% місць у найвищому законодавчому органі. 2012 року НЛД змінила тактику й узяла участь у додаткових виборах, здобувши 43 із 45 мандатів. Аун Сан Су Чжі з дисидентки перетворилася на парламентарія та ще й заявила про намір стати президентом.

Сила квітів Аун Сан Су Чжі

Однак для цього НЛД знадобиться близько двох третин виборних депутатських місць. Але чимало голосів заберуть дрібні партії, що представляють різні етнічні групи. Окрім того, обговорюється питання відмови країни від виборчої системи простої більшості й переходу до моделі пропорційного представництва, що може зменшити шанси опозиції.

Є ще одна проблема: Конституція передбачає, що особа, чий чоловік/дружина чи діти є іноземцями, не може стати главою держави. Двоє дітей Аун Сан Су Чжі — підданці Сполученого Королівства, мав британське громадянство і її померлий чоловік. А без неї широка підтримка НЛД швидко зійде нанівець.

Немає певності й щодо планів Тейн Сейна, хоча, як подекують, у нього проблеми зі здоров'ям. Висока посада, не виключено, перейде до Шве Манна — нинішнього голови провладної партії і спікера нижньої палати парламенту. Може долучитися до боротьби за президентство й головнокомандувач Збройних сил Мін Аун Глайн. Тож електорат М'янми матиме вибір. Щоправда, невеликий. ■

Джон Фасман, керівник південноазійського бюро, *The Economist*

**Тейн Сейн
небагато
говорить
про свої
плани**

КОРОТКО ПРО 2015

Kentucky Fried Chicken зайшов у Болівію 2014 року, а тепер відкриває перший ресторан у М'янмі

Однак єдиний спосіб знайти на це кошти — зменшити паливні субсидії, на які витрачається одна п'ята державного бюджету. Але індонезійці звикли до них, тож з огляду на потенційні політичні наслідки повністю скасувати їх одразу не вийде. Реалістичнішим варіантом видається багаторічна програма урізання субсидій — це краще, ніж нічого.

Індонезія — найбільша країна Південно-Східної Азії як за кількістю населення (256 млн осіб), так і за обсягом економіки. Однак темпи зростання ВВП країни почали сповільнюватися: у 2010–2012-го середній річний показник дорівнював 6,3%, 2013-го — 5,8%, а 2014-го — вже 5,2%. Мільйони молодих індонезійців досягають працездатного віку. Внаслідок сповільнення темпів зростання економіки Китаю і тривалого застою в Європі зменшився попит на сировину, що досі становить велику частку експорту Індонезії. Джокові повинен буде знайти спосіб послаблення залежності економіки від сировини та зосередитися на внутрішньому споживанні.

Це буде складно зробити, не вдосконаливши інфраструктуру Індонезії, що нині перебуває в жахливому стані. За рівнем інфраструктури Індонезія посідає 82-ге місце у світі, відстаючи від Таїланду, Мексики та Єгипту й лише трохи випереджаючи Індію і Таджикистан. Середня кількість днів, необ-

хідна для розвантаження контейнерів та відправки їх за межі порту Джакарти, зростає з 4,8 (2010-й) до близько 6 (2014-й).

Однак поліпшення інфраструктури потребуватиме майстерного політичного маневрування і великих капіталовкладень. Невдовзі після відставки Сухарто в Індонезії розпочалася програма масштабної децентралізації, причому ширші повноваження діставали не провінції (через побоювання сепаратизму), а райони і села. Органи місцевої влади стали більш автономними і відповідальними. Щоправда, ця програма також передбачає, що амбітні проекти розвитку інфраструктури в країні мають бути схвалені численними політиками, з яких не всі поділяють категоричну позицію президента щодо корупції.

Президентство Джокові розпочалося з двох важливих міжнародних подій: Східноазійського саміту та саміту Великої двадцятки, що відбулися на одному тижні. Однак зовнішня політика не відіграла суттєвої ролі в передвиборчій кампанії нового очільника держави. Принаймні в короткостроковій перспективі він зосереджуватиметься на вирішенні внутрішніх питань. Перемога Джокові на виборах зумовлена насамперед вірою людей у його вміння вирішувати проблеми. Тож 2015 року має довести, що здатен на це. ■

Не словом, а ділом

Адам Робертс *ДЕЛІ*

Невдовзі Індія дізнається, чи вміє Нарендра Моді дотримуватись обіцянок

Нарендра Моді став прем'єр-міністром Індії в травні цього року і виявився найбільш владним урядовцем на пам'яті індійців. Він централізував владу, його уряд поважають, опозиція видається розбитою. Моді популярний і прагне модернізації економіки. Він одразу розпочав активну дипломатичну діяльність для залучення іноземного капіталу і закликає, зокрема, Японію, Китай і США з 2015 року розпочати будівництво залізниць, портів, заводів і «розумних міст» в Індії.

Потрібен прогрес у розширенні бази оподаткування

Однак саме 2015-го хвиля захоплення новим лідером і його індивідуальним стилем правління почне спадати. Досі для підтримання ентузіазму громадян Моді достатньо було просто оголосити про амбітні плани. Однак йому доведеться втілити в життя деякі обіцяні зміни. На руку йому те, що вибори до асамблеї штату відбудуться у 2015-му тільки у Біхарі. Це означає, що Індія нарешті може забути про партійну політику і зосередитися на вирішенні своїх проблем.

Головне завдання — економіка. Вирішальний період — лютий або березень 2015 року, коли міністр фінансів Арун Джейтлі подасть на розгляд уряду перший повноцінний бюджет держави. Тимчасовий, представлений ним у липні 2014-го, враження не справив. Він видався надто обережним на тлі впевненої перемоги нової влади на виборах. Того місяця Індія розчарувала багатьох, заблокувавши реалізацію договору СОТ щодо спрощення торгівлі заради відстоювання державної програми продовольчого субсидіювання.

Пізніше Джейтлі оголосив про план запровадити загальнодержавний податок на товари і послуги до 2016 року. Необхідність у цьому назріла давно, адже внутрішня торгівля країни потребує єдиного ринку. 2015-го міністрові потрібно буде закласти фундамент для цієї реформи. Крім того, він муситиме розробити план переходу Індії від

Час переходити до дій

системи продовольчих субсидій і пайків до програми соціальних виплат через біометричну систему ідентифікації одержувачів Aadhaar. Ті, хто користувався субсидійованим газом, тепер отримуватимуть натомість грошові виплати через Aadhaar на рахунки в банках. Завдяки Моді справа з Aadhaar потроху просувається — зареєстровано вже близько 700 млн осіб. До кінця 2015-го цифра має сягнути близько 1 млрд. Він звільнив ціни на пальне від державного контролю. Тепер не завадить розширити податкову базу країни й зменшити дефіцит бюджету.

Заступник міністра торгівлі та промисловості Амитабг Кант прогнозує істотне поліпшення позиції Індії в рейтингу легкості ведення бізнесу, який складає Світовий банк. У останньому звіті Індія скотилася на ганебне 142-е місце, однак, як запевняє Кант, технічні та бюрократичні реформи вже за кілька років забезпечать їй місце серед 50 лідерів рейтингу. ►

КОРОТКО ПРО 2015

Туркменістан відзначить 20-річчя позаблоковості Роком нейтралітету і миру. 12 грудня 1995-го ООН визнала «постійний нейтралітет» країни

Лише можливо...

Лідер Північної Кореї **Кім Чен Ин** піде у відставку; розпочнеться об'єднання Корейського півострова

Нарендра Моді, що має відвідати **Китай** на початку 2015 року, підпише угоду щодо суперечливого кордону між двома країнами в **Гімалаях**

Уламки малайзійського літака, що виконував рейс МН370, знайдуть на дні Індійського океану

Адам Робертс, керівник делійського бюро *The Economist*

КОРОТКО
ПРО 2015

Папа Франциск здійснить відповідно третій і четвертий візити до Шрі-Ланки і Філіппін

Моді наважився дати народу дуже сміливі обіцянки. За його словами, до 2019-го країна вирішить дві великі проблеми. Завдяки масштабній кампанії з будівництва туалетів Індія назавжди покладе край дефекації в публічних місцях. А забруднена річка Ганг нарешті буде очищена після 30 років невдалих спроб зробити це. Якщо хоча б деякі зі згаданих обіцянок буде виконано, 2015 року життя в Індії справді зміниться на краще. А ось спорудження найвищої у світі Статуї Єдності, що зобразить відомого борця за незалежність Індії Валлабгаю Пателя, яким щиро захоплюється Моді, має радше розважальне, ніж практичне значення для країни. За планом, цей пам'ятник у штаті Гуджарат буде вдвічі вищим за

Статую Свободи. Будівництво має завершитися до 2018-го. За деякими оцінками, перші його черги обійдуться в \$33 млн.

Від опозиції багато очікувати не варто. Індійський національний конгрес 2014-го двічі зазнав поразки: здобувши катастрофічні результати на виборах і не наважившись проаналізувати причини такого краху. Одне з пояснень — номінальний лідер партії Рауль Ганді не годиться для цієї посади. Після виборів він відмовився очолити політсилу в парламенті, тож навряд чи наступного року можна сподіватися на його політичну ефективність. Тож 2015-го прем'єр-міністр має зосередитися насамперед на виконанні своїх обіцянок. ■

Університетська проблема Індії

Адам Робертс *ДЕЛІ*

Не якістю, а кількістю

Діти Індії, які у 2015-му підуть до школи, 2028-го будуть готові вступати до університету. За прогнозами, саме тоді вона має стати державою з найбільшим населенням у світі — більше 1,45 млрд осіб. Чи вистачить на той час високопрофесійних випускників вишів, щоб забезпечити процвітання країни? Шансів мало.

В індійських школах навчається близько 240 млн хлопчиків та дівчаток. Однак система освіти в країні розвинена погано. Особливо слабкими є коледжі, дарма що в них більше студентів. Частка випускників шкіл, які вступають до вищих навчальних закладів, зросла від 11% (2004 року) до 23% (2011-го). На 2015-й в Індії налічуватиметься 35 тис. коледжів та 700 університетів. Уряд планує відкриття 60 нових вишів. Однак ідеться здебільшого про приватний сектор, при цьому 60% студентів Індії і так навчаються в недержавних закладах.

Проблема в якості освіти. 2015 року жоден з індійських університетів не має шансів потрапити до 200 лідерів світового рейтингу. Лише незначна кількість вишів дбає про стандарти викладання, про наукові дослідження зайве й казати. Найгірші приватні заклади — це, по суті, структури для відмивання грошей. Навіть прозорі університети роблять акцент радше на маркетингу, ніж на викладанні: гламурні реклами заманюють студентів басейнами, вестибюлями та гарантіями працевлаштування. Коледжі зазвичай витрачають на залучення нових вихованців п'яту частину своїх прибутків — більше, ніж на зарплати викладачам. Студенти не

надто переймаються здобуттям знань, бо перспектива провалити іспит їм не загрожує.

В результаті близько третини випускників індійських вишів не можуть знайти роботу, тоді як роботодавцям страшенно бракує кваліфікованих працівників. На думку Варуна Аггарвала з компанії *Aspiring Minds*, що досліджує можливості студентів, якби університетські іспити проводили належним чином, їх не склало б 70% екзаменованих. За його оцінкою, в Індії лише 3% із 700 тис. випускників інженерних спеціальностей є працездатними й не потребують багатомісячного стажування.

Вишив, що дбають про якість освіти, обмаль

Якість навчання може покращитися. На тлі конкуренції між вишами за студентів, зрештою, зростуть стандарти вищої освіти. Деякі меценати відкривають нові інститути, прагнуть вивести підготовку фахівців на новий рівень. Один із таких закладів — Університет Ашоки поблизу Делі. За словами Ашиша Дгавана, одного з його засновників, головна мета закладу — якість освіти, що «ставить дуже високу планку». Цей виш не займається маркетингом, має іноземних партнерів, запрошує гостей викладачів, пропонує гідні зарплати, і приймає відносно перспективних абітурієнтів в обмеженій кількості. Інші нові приватні виші мають схожі цілі. Щоправда, досі бракує коштів на наукові дослідження, який є умовою для потрапляння індійських університетів у ТОП-200 світових. 2015 року вони точно там не опиняться, однак до 2028-го Індія має шанси. ■

Адам Робертс, керівник делійського бюро, *The Economist*

Молодим розумникам у цій країні роботи нічого

Безпека в цифрах

Саймон Лонг СІНГАПУР

Асоціація держав Південно-Східної Азії не проти порівнянь із ЄС

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), до якої входять 10 країн, пишається своїми досягненнями. Щоправда, для стороннього спостерігача її діяльність видається малопомітною. Асоціація сподівається на 2015-й як на час трансформації. Та чи доцільно очікувати змін від організації, яка досі показувала надто повільне просування до головної мети — регіональної інтеграції. Найімовірніше, 2015-й нічим не вирізнятиметься — усе й надалі зводиться до далекої від економічних реалій політичної риторики.

З-поміж трьох «стовпів» Асоціації (соціокультурний, політичний та економічний) найбільше галасу навколо Економічної спільноти АСЕАН. Міністри країн-членів полюбляють хвалитися: мовляв, Асоціація об'єднає в один ринок та одну виробничу базу регіональні економіки, загальна кількість населення яких перевищує 600 млн осіб, а сукупний ВВП становить понад \$2,5 трлн. Але за висновками Азійського банку розвитку (АзБР) та Інституту досліджень Південно-Східної Азії (ISEAS), АСЕАН «не має жодних шансів на створення до 2015 року єдиного ринку Економічної спільноти, ба навіть до 2020-го чи 2025-го».

Країни регіону зовсім не зацікавлені ані у формуванні централізованої бюрократичної структури за європейським зразком, ані в обмеженні свого державного суверенітету. АСЕАН має невеликий секретаріат, якому бракує кадрів та фінансування. Протягом кількох років працівники цієї інституції

КОРОТКО ПРО 2015

На острові Хоккайдо (Японія) буде завершено встановлення найбільшої у світі батареї для акумулювання надлишку сонячної та вітрової енергії

Саймон Лонг, колумніст рубрики *Vanuap, The Economist*

	Загальний показник АСЕАН	Загальний показник ЄС	Китай	Індія	М'янма	Таїланд	Індонезія	Лаос	В'єтнам	Камбоджа	Малайзія	Сінгапур	Бруней	Філіппіни
ВВП, \$ млрд	2 756	18 160	11 628	2 515	52	422	990	14	204	20	371	336	16	332
Населення, млн	630	510	1 360	1 270	54	67	256	7	91	16	31	6	0,4	102
ВВП на особу, \$	4 370	35 620	8 550	1 980	970	6 260	3 870	1 950	2 230	1 260	12 090	58 910	37 340	3 260

*Прогноз на 2015 рік

За даними ЕІУ

намагаються донести думку, що на 2015-й не слід покладати надто великих надій.

На шляху Економічної спільноти АСЕАН стоять три великі перешкоди. По-перше, несхожість країн-членів. Коли заснована 1967 року Асоціація у 1997-му прийняла до своїх лав Лаос і М'янму, а в 1998-му — Камбоджу, вона приречла себе на повільнішу інтеграцію. 2013-го ВВП на особу в Камбоджі становив приблизно \$1,2 тис. Тоді як Сінгапур у 47 разів багатший. До складу АСЕАН входять держави, поміж населення яких переважають буддисти, мусульмани або християни, а також країни, де правлять комуністичні диктатори, демократичні уряди, ісламський султанат і військова хунта.

По-друге, у багатьох країнах — членах АСЕАН між приватними компаніями спостерігається запекла конкуренція, тож нерідко вони виступають проти створення відкритого ринку, чого вимагатиме Економічна спільнота. По-третє, Індонезія — найбільша країна Асоціації — значною мірою схиляється до економічного націоналізму. Індонезія є однією з країн — членів АСЕАН, яким найменше вигідна лібералізація руху робочої сили в межах програми Економічної спільноти. Річ у тім, що цій державі бракує висококваліфікованих працівників.

Сусіди-гіганти

Навіть нинішній рівень інтеграції АСЕАН видається дивовижним. Загалом близько 70% внутрішньорегіональної торгівлі здійснюється без сплати мита, а середній митний збір не перевищує 5%. Щоправда, за висновком АзБР/ISEAS, «нетарифні бар'єри замінили мита як протекційні заходи для підтримки державних підприємств». Тим часом усунути ці проблеми буде важко з огляду на прийняту в Асоціації політику невтручання та брак санкцій за невиконання її вимог.

2015 року за швидшу інтеграцію ратуватимуть із двох боків. По-перше, це внутрішній приватний сектор. Для багатьох компаній у межах АСЕАН інші країни-члени є не конкурентами, а радше ринком, шлях до якого перебивають місцеві уряди та сама Асоціація. Наприклад, малайзійська бюджетна авіакомпанія AirAsia намагається стати головним поборником інтеграції Асоціації. 2014-го директор авіакомпанії Тоні Фернандес скаржився, що дозвіл на позначення літаків AirAsia логотипом АСЕАН (10 рисових стеблин у червоному колі) довелося вбивати протягом трьох років. «Ми маємо вийти за межі націоналізму й мислити категоріями регіоналізму», — заявив він.

По-друге, це тиск ззовні. АСЕАН конкурує за інвестиції та ринки з Китаєм і дедалі більше з Індією. В обох цих країн набагато інтегрованіші ринки та вдвічі численніше населення. Коли йдеться про економіку та геополітику, члени АСЕАН переважно погоджуються з тим, що регіон не має інших варіантів, окрім як триматися разом. ■

Розв'язка не за горами

Тамзін Буг *ТОКІО*

Обмаль часу для абеноміки

Протягом 20 років експерти пророкували японській економіці нові злети й переламні моменти, щоправда, здебільшого марно. Навряд чи й 2015-й принесе якісь сюрпризи. На триетапний план прем'єр-міністра Японії Сіндзо Абе, що має вдихнути нове життя в економіку країни, чекають три випробування.

Територія підвищених податків

По-перше, навесні добігає кінця термін, упродовж якого Банк Японії мав покласти край тривалій дефляції. По-друге, наступне підвищення податку на споживання (японський варіант звичного на додану вартість) заплановане на жовтень, а отже, від часу його першого підняття у 2014-му мине лише 18 місяців. Тим часом черговий удар по споживчих витратах може суттєво послабити економіку. По-третє, у вересні на Сіндзо Абе чекає непроста кампанія перед виборами голови Ліберально-демократичної партії.

Насправді є шанс, що саме 2015 року абеноміка (так називають програму прем'єра Абе) нарешті зрушить із місця. Впродовж 2014-го очільник уряду здійснював чимало закордонних візитів, здобуваючи міжнародне визнання свого радикалізму. На ринках перший етап програми — кредитно-грошову лібералізацію Банку Японії — назвали триумфом. Другий етап — солідна порція державних витрат — виконав свою місію. А ось третій — низку амбіційних структурних реформ, що мали б збільшити пропозицію в економіці, — ще не було реалізовано.

Незабаром Абе треба буде прийняти рішення щодо другої хвилі підвищення податку. Жодна інша країна не піднімала ПДВ двічі за два роки. Однак країна, змушена вирішити проблему державного боргу, що нині сягає близько 240% ВВП, не має особливого вибору.

Якщо абеноміка зазнає краху, головною причиною прихильники прем'єра вважатимуть підвищення податку в 2015 році. Через його підняття у квітні 2014-го в наступному кварталі ВВП Японії впав на 7,1% у річному обрахунку. Щоправда, невдовзі економіка знову почала зростати. При наступному підвищенні Банк Японії буде змушений провести наступну серію кредитно-грошової лібералізації для забезпечення більшого фінансового стимулювання. Скорочення темпів інфляції спонукатиме регулятора рухатися в тому самому напрямку. Наразі Банк Японії домігся рівня інфляції не вищого за 1,5%, коли не враховувати наслідків підвищення податку на споживання, однак цінові показники знову поповзли вниз через зменшення впливу слабкої єни в середині року.

**2015-й буде
схожим на
повтор 2014-го**

Багато хто вважає, що напередодні квітневого дедлайну голові Банку Японії Гаругіко Куроді доведеться продовжити термін, визначений для боротьби з інфляцією, або змінити план.

Подальша кредитно-грошова щедрість укупі зі структурними реформами може послабити ринки облігацій. Найкращою ознакою прогресу за третім етапом економічної програми могла б стати надійна угода щодо Транстихоокеанського партнерства (ТТП), яке мало б створити зону вільної торгівлі. Однак перспективи такого пакту залишаються туманними. Інвесторів потішило б також радикальне оновлення застарілого пенсійного фонду Японії. Суть іще одного іспиту полягає в тому, чи готовий уряд розібратися з негнучким дворівневим ринком праці Японії. Є побоювання, що 2015 року уряд повернеться до старої політики державних видатків за принципом «годовниці» для сільського населення.

Зростання інфляції та підвищення податку на споживання 2014 року без підняття зарплат вплинули на купівельну спроможність населення. Навесні, коли в Японії має відбутися низка місцевих виборів, громадяни матимуть нагоду відплатити Ліберально-демократичній партії. Тим часом Абе, готуючись до виборів, може скористатися слабкістю опозиції і призначити влітку дострокове голосування за депутатів нижньої палати парламенту.

Особливе дежавю

Програма Сіндзо Абе у сфері національної оборони також справить істотний вплив на його політичний капітал. 2015-го він хоче ухвалити низку непопулярних законів, що дадуть змогу Японії приходити на поміч союзникам, які зазнали атаки. Це посилить напруженість у відносинах країни з Китаєм та Південною Кореєю. 2015-го відзначають 50-ту річницю нормалізації взаємин між Токіо та Сеулом і 70-ту — завершення Другої світової. Тож цікаво, чи справді Абе наважиться на обіцяну «далекоглядну постанову».

Багато в чому 2015 рік повторюватиме 2014-й. Заплановано більше абеноміки — однак цього разу виборці навряд чи будуть такими самими терплячими, якщо нова програма не даватиме сподіваних результатів. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Південна Корея запустить другий за масштабами у світі вуглецевий ринок

На австралійському радарі

Роберт Міллікен *сідней*

Австралійці згадують про Галліполі, позираючи на Китай

Австралія порине у спомини: 25 квітня виповнюється 100 років із дня першої висадки австралійських військ на півострові Галліполі в Туреччині. Ця операція часів Першої світової забрала життя 8700 австралійців та 2700 новозеландців. Меморіальні заходи нагадують жителям Зеленого континенту про те, як висадка на Галліполі сприяла зміцненню їхньої державності.

Святкування соті річниці того десанту — свято цілком у дусі прем'єр-міністра Тоні Ебботта. Він — завзятий англофіл: повернувшись до австралійської системи нагород звання лицарів і дам через 40 років після їх скасування. Для багатьох виборців ця реформа лише підтвердила, що очільник уряду геть далекий від сучасної Австралії. Ухвалюючи свій перший бюджет, 2014-го уряд Ебботта не зміг переконати австралійців у перевагах суттєвого урізання витрат, а відтак погіршив свої позиції.

2015 року головним завданням уряду буде спрямувати економіку в правильне русло після хвилі підйому на тлі сировинного буму, пов'язаного з Китаєм. Економічне зростання Австралії зменшиться на 2,5%, а безробіття зросте більш ніж на 6%.

На тлі своїх внутрішніх прорахунків прем'єр-міністр Ебботт здивував критиків більш упевненим підходом на зовнішньополітичному рівні. Завдяки його переговорам із японськими та індійськими лідерами вдалося зміцнити відносини з обома країнами. 2015 року Канберра почне проводити спільні військово-морські навчання з Делі, обмінюватиметься досвідом у розробці оборонних технологій із Токіо. Розширення цих зовнішніх зв'язків у царині безпеки забезпечуватиме додатковий буфер між Австралією та Китаєм.

Метушня держави між КНР та США даватиметься ознаки на периферії — у віддалених західних регіонах. 2014 року саме до штату Західна Австралія американці перенесли радарну систему з Карибів. 2015-го може розпочати роботу друга наземна станція в Західній Австралії. Узавши на себе космічний моніторинг, країна ризикує бути втягнена в будь-який конфлікт між США та Північною Австралією. Отже, багато що змінилося для Західної Австралії, з якої 100 років тому вирушали перші підрозділи на війну до Галліполі. ■

**КОРОТКО
ПРО 2015**

**Папуа Нова
Гвінея** проведе чотирирічні Тихоокеанські ігри, де спортсмени з 24 країн змагатимуться у 28 видах спорту

Роберт Міллікен, кореспондент в Австралії, *The Economist*

Велике бар'єрне лихо

Роберт Міллікен *сідней*

Природне диво під загрозою зникнення

2015 року любителі природи, дайвери та шукачі пригод, як завжди, подадуться до Великого Бар'єрного рифу. ЮНЕСКО називає його «найбільшою у світі кораловою рифовою системою», що є домівкою для 400 видів коралів, 1500 видів риб, китів, дельфінів, морських птахів та черепах. Однак нині підводний масив, що простягається на 2,3 тис. км уздовж

берегів Квінсленду, східного штату Австралії, опинився під загрозою. Минуло 34 роки, відколи риф було включено до Списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а тепер, у червні 2015-го, організація вирішуватиме, чи потрапить він до переліку тих її об'єктів, що перебувають у небезпеці.

Упродовж останніх 29 років риф втрачає корали. Найгострішою ця проблема бачиться для південної частини масиву, на яку припадають дві третини його загальної площі. Спеціалісти пов'язують зникнення коралів із підвищенням глобальної температури й закисленням природного середовища, а також із забрудненням Коралового моря й Тихого океану нуртентами та пестицидами внаслідок

фермерської діяльності.

Нині ще більшу загрозу становить вугілля. 2014 року уряд ухвалив рішення скинути в рифові води близько 3 млн м³ ґрунту, який вилучатимуть у процесі поглиблення дна, проводячи заплановане розширення порту Еббот-Пойнт. Це дасть змогу індійським компаніям Adani та GVK переправляти вугілля з нових великих проектів у Галлілейському басейні (штат Квінсленд). Ці заходи мають забезпечити Австралії експорт скрапленого природного газу від 2015 року.

Частина ґрунту з Еббот-Пойнта може бути скинута навіть у прибережній зоні. Зелені застерігають, що риф постраждає через активізацію постачання та вплив викидів вуглецю, до яких призводить експортоване вугілля.

2014 року влада розробила план дій для «захисту й управління справами» рифу до 2050-го. ЮНЕСКО вимагає від Австралії до лютого надати оновлений звіт щодо збереження природного об'єкта. Надалі від нищення його можуть урятувати два аспекти. У туристичній індустрії, яка лише штатові Квінсленд щороку приносить \$4,6 млрд, плани щодо скидання ґрунту викликають обурення. Крім того, якщо 2015-го ціни на вугілля надалі падатимуть, дно Галлілейського басейну, швидше за все, ніхто не чіпатиме. ■

Індонезія береться до роботи

2015 рік обіцяє бути насиченим для Індонезії. Ми третя за величиною у світі демократія. Маємо найчисленніше мусульманське населення на планеті. Підтверджуємо, що іслам і демократія — це сумісні речі. Індонезійці незмінно дотримуються національного гасла «Bhinneka Tunggal» («Єдність і розмаїття»). І все ж нам є над чим працювати.

Минуло 16 років від часу Reformasi (реформаторського руху), що поклав край епісі Сухарто, однак більшість індонезійців так і не пізнали кращого життя. Індонезія стала десятою економікою світу за паритетом купівельної спроможності, але в країні поглибилася соціальна нерівність.

Мене обрали президентом, щоб я подолав нерівність у суспільстві. Адже демократія має забезпечувати процвітання для всіх. Ми маємо відійти від традицій і позбутися деяких істотних недоліків.

Настав кінець нещодавнього «сировинного буму». Індонезія має диверсифікувати експорт, більше інвестувати в інфраструктуру та виробництво, наукові дослідження.

Я зроблю все можливе для пришвидшення будівництва 615-кілометрової транс'яванської платної автостради. Індонезії необхідно також модернізувати порти, щоб повною мірою використовувати багатства морів.

Очікується, що 2015 року мають істотно зрости контейнерні перевезення Індонезії. Але тепер доводиться довше чекати на опрацювання документів. У випадках, коли зарадити ситуації зможе моє втручання, я діятиму не вагаючись.

Для Індонезії також дуже важливо подбати про людський капітал. Необхідне зростання рівня нашої освіти та системи охорони здоров'я. 2012 року лише 3,6% ВВП Індонезії було витрачено на державну освіту, а отже, ми виділяємо на неї набагато менше коштів, ніж сусіди. Ризикуємо змарнувати наш демографічний бум. Половина 250-мільйонного населення країни — люди віком до 30 років. Тож наше головне завдання — перетворити молоде покоління на рушійну силу економічного зростання. Якщо нам це не вдасться, Індонезія матиме неабиякий тягар — велику кількість невдоволеної молоді.

Крім того, індонезійська система субсидій на паливе потребує термінового реформування. У попередньому бюджеті було закладено 276 трлн рупій (\$22,5 млрд)

лише на такі субсидії. Це неприйнятно. Я працюватиму над поступовим переходом країни від споживчих субсидій до продуктивності. Заощаджені кошти будуть спрямовані на державний транспорт, соціальне забезпечення та розвиток сільськогосподарського виробництва.

Провести ці реформи буде непросто, й на них знадобиться час. Однак ми маємо впоратися.

Багатьох також непокоїть корупція в Індонезії. Я відстоюватиму та зміцнюватиму незалежність Комісії у справах боротьби з корупцією для подолання подібних практик. Для сприяння прозорості та ефективності буде запроваджено систему надання державних послуг в електронному вигляді.

Так — зустрічам із народом

Я не збираюся відмовлятися від зустрічей із народом, що стали звичними для мене. У ході таких візитів відвіую різні місця, спілкуюся з людьми, вислуховую їх і обмірковую, як вирішити їхні проблеми. Перекоаний, що це допоможе заручитися підтримкою громадськості для проведення реформ.

Пересічні індонезійці також мають зробити внесок у розвиток країни. Нам необхідні «ментальна революція», віра в те, що ми здатні поліпшити своє життя. У ході нещодавньої передвиборчої кампанії представники різних професій зголосилися підтримати мене як волонтери, щоб повернути політику народів. Мені хотілося б, щоб прості індонезійці й далі стежили за державними службами на всіх рівнях. Відданість і завзятість волонтерів нагадують мені про сподівання, покладені на моє президентство.

На переконання спостерігачів, Індонезія має взяти на себе регіональне і навіть світове лідерство. Ми готові до ролі посередника в конфлікті навколо островів Південно-Китайського моря і не тільки. Однак впливовість на світовій арені нам забезпечать лише хороша репутація та модернізація в країні.

Першочерговим завданням уряду є відновлення довіри. Ми маємо переконати приватний сектор, іноземних інвесторів і громадськість, що потенціал нашої країни — не порожні слова. Такі лідери, як я, мусять працювати цілодобово, щоб не втратити довіри людей і змусити світ повірити в перспективи Індонезії. Індонезійцям час закатати рукави й узятися до роботи. ■

Президент Індонезії **Джоко Відодо** закликає співвітчизників закатати рукави й узятися за реформи

Ми можемо змінювати світ, тільки коли забезпечимо довіру, зростання і відновлення вдома

Також у рубриці:

Бум сектору послуг 54

Зниження планки економічного зростання 55

Лише можливо... 55

Нарощуючи м'язи

Джеймс Майлз

Сповільнене зростання — посилення влади

Президент Китаю Сі Цзіньпін, що зосередив у своїх руках, певно, більше влади, ніж будь-який інший керівник від часів Мао Цзедуна, зможе похвалитися черговим досягненням. 2015 рік КНР розпочне як найпотужніша за купівельною спроможністю економіка світу. Президент не трубитиме про успіхи країни, адже китайські лідери добре знають, яку реакцію на Заході викликає зростання їхньої країни. Утім, наступного року Піднебесна пробуджуватиме дедалі більшу тривогу у світі. За Сі Цзіньпіна держава намагається закріпити свої претензії в Тихоокеанському регіоні, що позначається на її відносинах із сусідами, а також зі США. 2015-го напруження не зменшиться.

Китай заявив, що 2015 рік має стати періодом «морської співпраці» з країнами Південно-Східної Азії. Та, вочевидь, відмовлятися від територіальних претензій у Східно- і Південно-Китайському морях китайці не збираються. Зокрема, йдеться про будівництво об'єктів на спірних островах і рифах, патрулювання рятувальними суднами відповідної території, а також нафто- і газорозвідку. Деякі країни побоюються, що КНР оголосить повітряний простір над Південно-Китайським морем «зоною ідентифікації повітряної оборони», як це було в 2013-му з повітряним простором над Східно-Китайським, що неабияк стривожило Японію та США. Адже йдеться про перетин зони китайськими літаками, що звітуватимуть владі про ситуацію. Швидше за все, на авіаперевезення такий маневр майже не вплине, однак для решти країн регіону це провокаційний жест. До кінця 2015-го Міжнародний суд ООН, імовірно, винесе рішення щодо позову Філіппін, які оскаржують претензії Китаю. Тим часом Пекін заявив, що ухвалу визнати не збирається.

Сі Цзіньпін сподівається на те, що обурення інших держав напористістю китайців, з огляду на економічну могутність Піднебесної, обмежиться лише словами. 2015 року КНР усерйоз розпочне переговори про створення зон вільної торгівлі. Зо-

крема, для підписання угоди з Південною Кореєю і Японією, а також угоди, відомої як Регіональне всебічне економічне партнерство (RCEP), з десятьма країнами — членами Асоціації держав Південно-Східної Азії (ASEAN), а також з Австралією, Індією, Японією, Новою Зеландією та Південною

Кореєю. Незважаючи на те що 2015-го економічне зростання Китаю сповільнюватиметься, він не втратить привабливості як джерело попиту та інвестицій для інших країн регіону. Так, наступного року Піднебесна має перспективу стати світовим лідером за витратами на бізнес-туризм (щоправда, більша частина коштів таки витрачається на внутрішні подорожі). 2016-го вперше зовнішні інвестиції Піднебесної можуть перевищити вкладення в її економіку іноземних компаній.

Незабаром КНР має запустити супутник, що вийде на орбіту Місяця і повернеться на Землю. Це буде пробний політ напередодні запланованої на 2018 рік відправки космічного апарата, який доставить на Землю зразки місячних порід. Китай щойно завершив будівництво нового космодрому на острові Хайнань. Влада сподівається, що ця база стане головною туристичною цікавинкою — тисячі гостей відвідуватимуть острів, щоб побачити запуски космічних апаратів.

Очікуйте жорсткіших обмежень у WeChat

Могутній Сі

Демонстрація зростання Китаю підсилюватиме Сі в самій країні. Наступного року стане ще очевидніше, що він відходить від уже вихолощеного поняття «колективного лідерства» Компартії, віддаючи перевагу одноосібному правлінню. Щоправда, це не забезпечить йому відчуття абсолютної захищеності. 2015 року кількість користувачів інтернету в Піднебесній зростає до 750 млн, що удвічі перевищить сукупний показник США та Японії. Через соціальні мережі люди дискуту-

Джеймс Майлз,
редактор
відділу «Китай»,
The Economist

Китай прагне якісних послуг

Віджай Вайтсваран *Шанхай*

Імперія магії в Серединній імперії

Наприкінці 2015 року в Китаї має відкритися другий за величиною на планеті (після Всесвітнього центру відпочинку в штаті Флорида, США) «Діснейленд». Площа тематичного парку, будівництво якого обійдеться більш ніж у \$5 млрд, перевищуватиме 1 млн м². У ньому буде палац, де житиме найбільше діснейських принцес у світі. Однак для Китаю відкриття шанхайського «Діснейленду» означатиме не лише появу в Серединній імперії Міккі Мауса, а ще й крок уперед багатостраждального середнього класу країни.

Пріоритетом китайської керованої державою економіки є швидше інвестиції, ніж споживання. Влада практикує «фінансові репресії»: банки затверджують мізерні або навіть негативні реальні відсоткові ставки за депозитами робітників. Виручені кошти використовуються для пільгового кредитування провладних державних компаній та національних промислових гігантів. За рахунок цього та деяких інших прийомів система придушує споживання.

На радість китайським покупцям нещодавно лідери країни почали змінювати курс. Відтак вони прагнуть активізувати споживання, аби забезпечити економіці стабільніший шлях розвитку. На цій хвилі очікується сплеск у сфері послуг, яка підлаштуватиметься під потреби клієнтів. Тенденція охоплюватиме різноманітні сектори: від роздрібно-торгівлі й туризму до фінансів та охорони здоров'я. Так історично склалося, що ці галузі перебували в тіні неперевершеної обробної промисловості Піднебесної.

У розвинених країнах частка

сфери послуг у ВВП сягає близько 2/3, а в США — 4/5. Китай на їхньому тлі в цій галузі пасе задніх. Щоправда, від 1980 року тамтешній сектор послуг зріс більш ніж удвічі й нині прогресує навіть швидше за виробничий. Не за горами той час, коли частка послуг у ВВП Китаю перевищить половину обсягу виробництва. В Шанхаї, котрий дедалі дужче перетворюється на постіндустріальне місто, вони вже становлять 60% валової продукції.

Упродовж останніх трьох років, за підрахунками Енді Ротмена з інвестиційної компанії Matthews Asia, середньорічне споживання додавало приблизно 9%. Для порівняння: в Японії, США, Німеччині та Сполученому Королівстві цей показник сягав 1% або менше. Номінальні прибутки зростали приблизно на 14%

Послуги уже становлять 60% обсягу виробництва у Шанхаї

Вибагливі китайці?

річних — навіть серед найбільшого міського населення (1/10 жителів країни). Наразі назріває нова хвиля споживчого буму.

Підйом у сфері послуг може виявитися золотим дном для приватних компаній. Можливо, що й для іноземних також. За прогнозом Стівена Роуча з Ельського університету, до 2025 року сфера послуг може вирости на \$12 трлн. На його думку, те, чи вбачать іноземні фірми в Китаї новий доступний ринок обсягом \$4–6 трлн, залежить від відкритості країни й попиту на послуги.

Наприклад, 2015-го завдяки нещодавній лібералізації у сфері охорони здоров'я лікарні класу «люкс» можуть бути забезпечені припливом приватного капіталу. Наразі заможні китайці зазвичай лікуються в Гонконзі та Сінгапурі. Останніми роками вдвічі більше китайських медичних туристів вирушає навіть до далекої Клівлендської клініки у США.

Крім того, на цій хвилі американська клініка співпрацює з пекинською лікарнею в царині лікування захворювань мозку. 2015 року активізуються іноземні інвестиції в охорону здоров'я, особливо коли йдеться про високоякісні послуги на кшталт будинків престарілих для рухливих людей похилого віку. За даними Глобального інституту Мак-Кінзі, Шанхай і Пекін мають стати світовими лідерами за кількістю заможних осіб похилого віку: п'ять із ТОП-10 міст світу будуть у Китаї.

Його середній клас стомився від низькопробних послуг і стає дедалі вибагливішим. У зв'язку з інноваційним бумом у різноманітних галузях від хімічесток до доставки делікатесної їжі та розважальної індустрії назріває неабиякий попит на сервіс високого рівня. Міккі Маусові це точно сподобається. ■

Віджай Вайтсваран, редактор відділу бізнесу Китаю, *The Economist*

КОРОТКО ПРО 2015

Завершиться будівництво 42-кілометрового моста Гонконг – Чжухай – Макао

► ватимуть про поточну ситуацію в країні. Деякі сміливці відкрито критикуватимуть партію та її лідерів. Ціла армія цензорів намагатиметься тримати цю критику під контролем. Тож, імовірно, посилять тиск на популярну соцмережу WeChat, де більше свободи порівняно з ретельно контрольованими мікроблогами weibo.

Китайським інтернет-користувачам буде про що поговорити 2015 року. Поза сумнівом, піднімуться на поверхню і смакуватимуться подробиці

розслідування справи Чжоу Юнкана, колишнього міністра громадської безпеки. Уперше, відколи Комуністична партія прийшла до влади 1949-го, розглядається справа політика такого рангу за звинуваченням у корупції. Чи наважиться Сі Цзіньпін відправити Чжоу з усіма його зв'язками під суд? Для голови КНР це буде справжній тест. Цілком імовірно, що такі наважиться. А якщо так, випаде унікальна нагода довідатися про зловживання у владній верхівці. ■

Час зав'язувати з дутими цифрами

Саймон Рабінович ШАНХАЙ

Китай збирається знизити планку економічного зростання

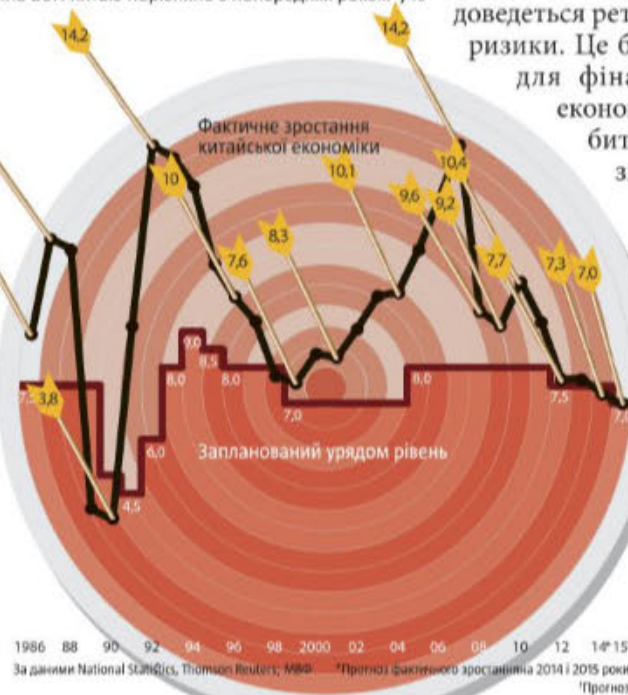
Що менше Китай намагається перейматися економічним зростанням, то більше рухається в цьому напрямку. Як стверджує Комуністична партія, замість рівня ВВП критеріями, за якими оцінюються досягнення партійної влади, мають стати захист довкілля, інновації, здоров'я нації. На початку роботи так званого національного парламенту Китаю прем'єр-міністр Лі Кецянь представив звіт, у якому виклав пріоритети країни на найближчі місяці. Пролунали як заявлені гасла, котрі політики повторюють так часто, що вони практично втратили значення, так і справді цінні й конкретні заяви. Наприклад, обіцянка фінансувати доступне житло та сільську освіту. Утім, найбільше уваги заслуговує запланований рівень ВВП — звичайна цифра, побіжно згадана десь усереднені промови, що тривала цілу годину. Традиція планування річного темпу зростання економіки бере початок із 1980-х. Щоправда, здебільшого прогнозований показник суттєво відставав від реальних темпів, а отже, не сприймався всерйоз. Однак на тлі сповільнення економіки Китаю досягнення запланованої динаміки ставало непротим завданням, що негативно впливало на політичні рішення (див. схему).

2015-го уряд дозволить собі трохи розслабитися, адже запланований показник зростання буде зменшено до 7%. Урядовці побоюються, що навіть незначне сповільнення стривожить китайські компанії та інвесторів. Однак для голови КНР це можливість надіслати чіткий меседж про готовність влади до реформ. Різноманітні трансформації, зокрема неконтрольовані відсоткові ставки, обмеження керованих державою монополій та послаблення контролю за припливом і відпливом капіталу, необхідні для реалізації довгострокового потенціалу економіки. У короткостроковій перспективі Піднебесній доведеться несолодко, адже треба буде обходитися без контрольованих урядом інвестицій, що досі забезпечували зростання. Зниження запланованого рівня ВВП свідчатиме про те, що президент готовий до випробувань і... впевнений у наявності достатнього політичного капіталу. Реформи проводитимуться на кількох фронтах. Новий закон про бюджет дозволить провінціям здійснювати прямий випуск облігацій, а отже, вони зможуть навести лад у

КОРОТКО ПРО 2015

Дихайте...
Заборона певних видів низькоякісного вугілля має поліпшити якість повітря в Китаї

Прогнози зростання в Китаї
Зміна ВВП Китаю порівняно з попереднім роком*, %

своїх фінансах завдяки прозорості боргової політики. Спершу вживатимуться пробні заходи, у межах яких державні підприємства продаватимуть активи приватним інвесторам. Регулятор вимагатиме від банків повертати тіньові позики в балансові звіти, однак усе ще заплещуватиме очі на дуже жвавий бізнес, що робиться на інструментах управління приватним капіталом, який замінює звичайні депозити.

Скресне крига в питанні двох давно назрілих реформ. По-перше, уряд уведе загальнодержавний податок на власність, отримавши нове джерело прибутку та змусивши власників нерухомості, що мають зайві порожні квартири, платити за них. Спочатку податок буде невеликим, що дасть змогу уникнути обвалу на ринку нерухомості. По-друге, банки нарешті почнуть застосовувати систему страхування вкладів, що гарантуватиме клієнтам відшкодування на випадок банкрутства фінансової установи. Буде створено сприятливий ґрунт для краху неефективних банків, тож інвесторам доведеться ретельніше оцінювати ризики. Це буде непротий рік для фінансового сектору економіки Китаю. Погли-

биться падіння на ринку нерухомості у зв'язку із завершенням будівництва великої кількості об'єктів. 2015 року повинні бути погашені довірчі кредити із високими відсотками, видані компаніям, що займаються нерухомістю, на суму 200 млрд юанів (\$33 млрд), що майже вдвічі більше порівняно з 2014-м. На сьогодні мало бути виплачено близько 40% позик місцевих адміністрацій Китаю на суму \$3 трлн, однак більшість із них пролонговано, що кидає тінь на кредитні ринки. Почастішають дефолти за корпоративними облігаціями (але не компенсація власникам) після прецеденту в 2014 році, що тоді не на жарт перелякав інвесторів, хоча врешті їхні вкладення були врятовані.

Усі ці проблеми пов'язані з економічними негараздами країни останніх п'яти років. ВВП Китаю був роздутий за рахунок непосильного кредитування, забезпечуваного фінансовою системою, якій бракувало прозорості. Нині Піднебесній треба зупинити поширення отрути — на часі повільніше зростання та активніші реформи. ■

На китайську фінансову систему чекає непротий рік

Лише можливо...

У Гонконгу запровадять надзвичайний стан, на вулиці виведуть китайську армію

Президенти Китаю і Тайваню зустрінуться вперше з дня проголошення Китайської Народної Республіки 1949 року

Далай-лама здійснить перший із 1959 року візит до Китаю в межах паломництва на гору Утайшань, що в провінції Шаньсі

Саймон Рабінович,
редактор відділу
економіки Азії,
The Economist

Близький Схід та Африка

Також у рубриці:

Прогнози для курдів 57

Світлі моменти 58

Бізнес в Ірані: на старт... 59

Ебола і економіка 59

Борги Африки 60

Лише можливо... 60

Тоні Елумелу: афрокапіталізм 61

Наступ джихадистів

Антон Ла Гардія

Нестабільність посилюватиме заклики до інтервенції

Джихадисти «Ісламської держави» («ІД») ніяк не визнаються, чим є їхня війна: розквітом ісламу чи фінальною битвою перед Судним днем. Вони їдуть із дому, щоб стати мухаджирами (емігрантами) у Сирії та Іраку, як послідовники пророка Мугаммеда, що покинули Мекку, аби оселитися у Медині. Їхні численні невдачі подібні до перших труднощів пророка. Але нарешті правовірні прорвалися, так само як їхні предки у VII столітті вийшли з Аравійського півострова і завойовували все на своєму шляху.

Лідер «халіфату» «ІД» назвався військовим псевдо Абу Бакр аль-Багдаді на честь першого халіфа, або «спадкоємця» пророка. А щодо авіаударів під проводом США? Возрадуйтеся: хадис (збірка послань Мугаммеда) пророкує велику битву напередодні кінця світу в сирійському місті Дабік. Третина мусульманських бойовиків утече, третина загине, а решта підкорить «Константинополь» (тобто Америку).

Такі дурниці пишуть у Dabiq — яскравому онлайн-глянці «ІД». Зі всіх цих джихадистських марень, щоправда, виринає красномовна аналогія: давні мусульмани завойовували Персію і Візантію, коли імперії були виснаженими і занепалими. Стрімкий успіх «ІД», що, закріпившись у Східній Сирії, підкорила північну та західну частини Іраку 2014 року, пов'язаний із недолугістю влади в Дамаску і Багдаді не менше, ніж із вправністю її бойовиків.

В обох багатоетнічних державах влада належить меншинам, що спираються на радикальну націоналістичну ідеологію баасизму — тоталітарну, жорстоку, а отже, непопулярну. В Іраку американці розправились із Саддамом Гусейном, але не змогли навести там лад. У Сирії Башар Асад досі утримує владу на окремих територіях частково через те, що США не захотіли воювати з ним (попри те що він застосовував хімічну зброю) й частково через підтримку його режиму Росією та Іраном. Жорстокість,

У бій проти невірних

з якою джихадисти накинулися на багатостраждальні країни, мала на меті розпалити міжрелігійні конфлікти й утвердитися в ролі захисників сунітів.

2015 року перед США та союзниками стоїтиме дилема, з якою вони зіткнулися в Сирії та Іраку 2014-го: не втручатися у внутрішні конфлікти і дозволити джихадистам пустити коріння чи поринути у розбрат мусульманських країн, де іноземці не годні впливати на політику, слугуючи радше мішенями для джихадистів? Причина у слабкості постколоніальних держав, яскраво проілюстрованій на прикладі Аравійського світу. Джихадизм становить загрозу всюди, де в мусульманських країнах є нестабільні регіони.

Розколи в Аравійському світі поглиблюються. Запекле сунітсько-шіїтське протистояння, що підігрується ворогуванням Саудівської Аравії та Ірану, простягається від Лівану до Бахрейну. Інший розкол — між прихильниками і противниками політичного ісламізму, який втілюють «Брати-мусульмани»: Туреччиною і Катаром та Єгиптом, Саудівською Аравією та ОАЕ. Шириться

прірва між владою та людьми: від Тунісу до Єгипту прокотилися масові протести з метою усунення лідерів, а закінчилися вони жахливою громадянською війною в Сирії.

Лівії, так само як Іраку, після допомоги Заходу в поваленні тирана не вдалося створити стабільний уряд; це ще може спровокувати зовнішні інтервенції — якщо не Заходу, то сусідів. Єгипет сподівався на демократію і «Братів-мусульман», але до країни повернувся військовий режим, жорстокіший за владу Госні Мубарака. Синайський півострів став вотчиною джихадистів, а Ємен потерпає від хронічного безладу.

Ще одна зона взаємопов'язаних конфліктів — Чорна Африка. З одного боку, Малі, де 2013 року

Якщо Захід втратить упевненість у собі, він ризикує стати надто обережним

Антон Ла Гардія,
редактор відділу
«Близький Схід
та Африка»,
The Economist

Чого чекати від курдів?

Амберін Заман *СТАМБУЛ*

Рівняння з кількома невідомими

2014-й назвали «роком курдів». Багатостраждальний мусульманський народ (переважно суніти) мріяв стати господарем своєї долі в Іраку, Ірані, Сирії і Туреччині. Найуспішнішими в цьому виявилися 5 млн іракських курдів. Внесок енергетичних компаній у розробку місцевих запасів нафти мав би звести на ноги напівавтономний Регіональний уряд Курдистану. У сусідній Сирії курди прийшли до влади у трьох різних анклавах уздовж турецького кордону. Їхні одноплемінники в Туреччині успішно домагаються розширення політичних і культурних прав.

Однак вихід на політичну арену

джихадистів «Ісламської держави» («ІД») звів курдські успіхи нанівець. В Іраку вона захопила Мосул, а в районі Сінджар завдала поразки іракським курдам. У Сирії, попри американські повітряні удари, джихадисти не припиняють атак на курдські Загони народної самооборони. В Ірані курдів пригноблює екстремістський режим: десятки людей були засуджені до страти за сепаратизм, щоправда, їх оминули жорстокості бойовиків.

2015 року через посилення загрози від «ІД» іракським курдам доведеться більше довіряти США. Американці спонукатимуть їх покласти край суперечкам із шийтською владою в Багдаді й дійти згоди щодо розподілу нафтових прибутків. Іракські курди переглянуть відносини з Туреччиною.

Барзані шокувала бездіяльність Анкари після атаки «ІД» на Сінджар. Попри те, його племінник і потенційний спадкоємець Нечирван Барзані, прем'єр-міністр Іракського Курдис-

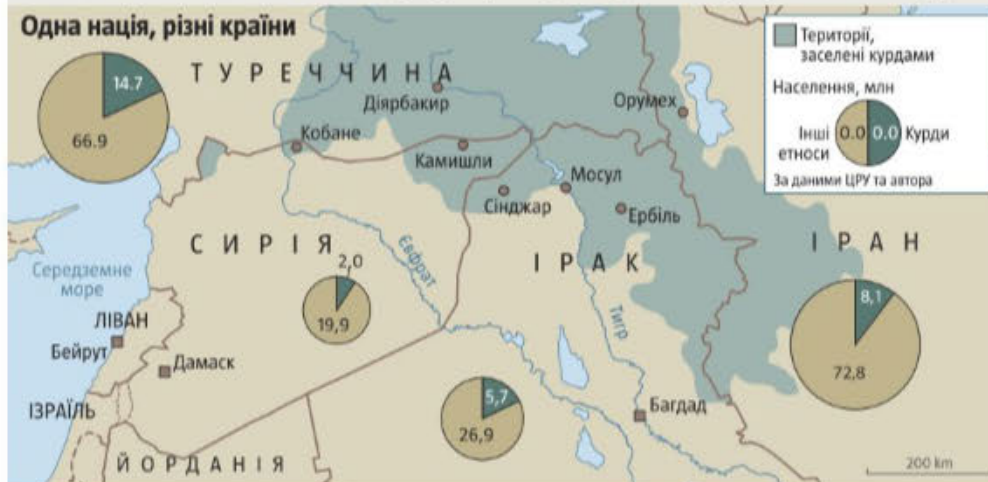
тану, налагоджуватиме тісніші зв'язки із проісламським президентом Туреччини Реджепом Таїпом Ердоганом. Це спричинить нові суперечки між двома родичами.

Туреччина залучиться до іраксько-курдських справ, бо не хоче бути в тіні американців. Буде налагоджено військову співпрацю заради будівництва нового нафтопроводу в обхід іракської мережі.

У Сирії опір курдів бойовикам «ІД» сприятиме тіснішим, хоч і негласним, зв'язкам між Загонами народної самооборони та США, попри протести турків. Анкара вбачає загрозу в курдському формуванні в Сирії і прагне його ізолювати. Річ у тім, що Загони народної самооборони та їхнє політичне відгалуження Партія демократичної єдності пов'язані з іншим курдським угрупованням — Робітничою партією Курдистану (РПК), що веде 30-річну збройну боротьбу за контроль над курдськими районами Туреччини.

РПК повсякчас погрожує порушити мирну угоду між ув'язненим лідером партії Абдуллою Оджаланом і Анкарою нібито через ворожість Туреччини до сирійських курдів. Ердоган хоче жити з останніми мирно: їхня підтримка необхідна для прийняття поправок до Конституції, що розширять повноваження президента. 2015-го курди намагатимуться об'єднатися проти «ІД», однак місцева влада користатиметься із глибоко вкорінених міжплемінних конфліктів. ■

Амберін Заман, кореспондент у Туреччині, *The Economist*

► французька інтервенція не дала джихадистам захопити столицю Бамако. З другого — Сомалі, де за підтримки Заходу африканські війська та ООН борються з радикальним воєнізованим угрупованням «Шабаб». Однак ці здобутки ненадійні, адже є й інші потенційні гарячі точки. Насамперед Нігерія, де угруповання «Боко харам» створило власний «халіфат» у штаті Борно. Уперше з часів громадянської війни 1960-х у Нігерії Захід побоюється розколу в найбільш населеній країні Африки.

Тому США та Європа почують чимало закликів надати військову допомогу. В Афганістані та Іраку західні сили ефективно вражають цілі, а от будувати чи перебудовувати держави не вдається. Непряма допомога через місцевих союзників зазвичай дає кращі результати, ніж інтервенція. Та, якщо Захід втратить упевненість у своїх силах, він ризикує стати надміру обережним. Якби він раніше почав інтервенцію в Сирії на підтримку повстанців, то міг би запобігти поширенню джихадизму «ІД».

Війна США за «ослаблення та знищення «ІД» почалася невдало. Джихадисти зміцнюють позиції, попри повітряні удари. З часом американське втручання, напевно, зупинить їх, та для цього Штатам доведеться відійти від політики невтручання і погодитися на наземні операції для підтримки іракських бойових груп, а також завдавати більш точних повітряних ударів (особливо в міських боях). Альтернатива — дозволити джихадистам перемагати, що зміцнить їхню репутацію непереможних господніх воїнів.

Послабити «ІД» можливо. Знищити складніше. Для цього потрібні зміна політики регіону та терпляче посередництво американців у залагодженні конфліктів. Деяко зняти напруження може угода про припинення ядерної програми з Іраном. Однак, якщо США бачитимуться союзником шийтів, це посилить обурення сунітів, а отже, й привабливість «ІД». І ще у 2015-му актуальним лишиться питання: що робити із сирійським президентом Асадом? ■

КОРОТКО ПРО 2015

Жінкам Саудівської Аравії дозволять балотуватися та голосувати на муніципальних виборах

КОРОТКО
ПРО 2015

Завершується будівництво першої в Африці 350-кілометрової швидкісної залізниці сполученням Танжер — Касабланка

Усе не так погано

Макс Роденбек *каїр*

Де-не-де на Близькому Сході живеться добре

2014 рік видався не найкращим для Близького Сходу. Від Лівії до Гази, Ємену, Іраку й Сирії шириться хаос. Впливає на поверхню страшна жорстокість — це нашестя варварства не віщує нічого доброго для регіону на майбутнє. Однак навіть на Близькому Сході не буває погано всюди. У багатьох країнах нині все гаразд і так має бути надалі.

Насправді біди одних сприяють процвітанню інших. Влада ОАЕ, наприклад, тривалий час намагалася покращити умови життя і роботи в еміраті Дубаї, однак феноменальним успіхом він завдячує насамперед проблемам в інших країнах регіону. У той час як Саудівська Аравія та Іран запроторюють дисидентів за ґрати, Індія та Пакистан обтяжують підприємців податками, а в сусідів спалахують війни і революції, Дубаї тишиться припливом бізнес-талантів і капіталу.

Емірат переживає бум. Ціни на нерухомість, що різко впали під час світової фінансової кризи, коли Дубаї мало не стало банкрутом, майже подвоїлись із середини 2011 року. Масштабні інвестиційні проекти

Злидні одних допомагають процвітати іншим. Так і в Дубаї

на кшталт модного метро чи гігантського аеропорту видаються тепер раціональним вкладенням, а не розкішшю. Передбачається, що до 2020-го постійне населення Дубаї, кількість якого 2014 року сягнуло 2,2 млн осіб (не враховуючи 1 млн тих, хто щодня приїздить сюди на роботу, туристів та інших відвідувачів), зросте на 50%.

За прогнозом МВФ, у цей самий період середня динаміка ВВП емірату становитиме 5,5%. Переломний момент регіон, напевно, вже пережив: для місцевих компаній Дубаї — корпоративна база та центр обслуговування. Тож майбутнє зростання буде зумовлене радше внутрішнім потенціалом, аніж зовнішнім поштовхом. Щоправда, 2015 рік деякі поштовхи обіцяє. Дубаї давно слугує запасним гіпермаркетом для обтяженого санкціями Ірану. Великий зиск емірату може принести довгоочікувана ядерна угода, яка дасть змогу Ісламській Республіці хоча б частково реалізувати свій потенціал.

За прогнозом МВФ, у цей самий період середня динаміка ВВП емірату становитиме 5,5%. Переломний момент регіон, напевно, вже пережив: для місцевих компаній Дубаї — корпоративна база та центр обслуговування. Тож майбутнє зростання буде зумовлене радше внутрішнім потенціалом, аніж зовнішнім поштовхом. Щоправда, 2015 рік деякі поштовхи обіцяє. Дубаї давно слугує запасним гіпермаркетом для обтяженого санкціями Ірану. Великий зиск емірату може принести довгоочікувана ядерна угода, яка дасть змогу Ісламській Республіці хоча б частково реалізувати свій потенціал.

Великий ізраїльський мур

У той час як Дубаї поглинає гроші й таланти регіону, Ізраїль процвітає, відгородившись від світу муром. Не враховуючи кількох жорстоких, але зазвичай коротких війн останнього десятиліття (Ліван 2006-го, Газа 2009-го і 2014-го), євреї повністю ігнорують сусідів. Місцеві газети друкують прогноз погоди у Лондоні, Маямі, Москві та Нью-Йорку, а от про Каїр чи Багдад ані слова.

Після вступу до Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) Ізраїль ви-

передив деякі заможні країни за багатьма параметрами. 2013-го рівень його ВВП на особу сягнув італійського. Протягом десятків років ця держава залежала від іноземної допомоги, а тепер має надійний торговий баланс і капітал іноземних інвестицій обсягом \$80 млрд. Енергетична залежність у минулому: Ізраїль встиг розробити запаси газу в шельфових родовищах, що стали основним джерелом виробництва електроенергії. Тим часом університети, підтримка влади населенням та активні підприємці — це замкнене коло, що забезпечує інновації й успіхи у сфері високих технологій. Так, 2014-го Intel вирішив розширити і до цього значну присутність у країні, виділивши \$6 млрд на модернізацію свого заводу з виготовлення чипів.

Є й не такі масштабні успіхи. За останні 10 років стабільно високі ціни на нафту забезпечили бум інфраструктурних проектів у Саудівській Аравії, Катарі та Алжирі. Марокко переживає стабільне зростання. Навіть у Єгипті, де нещодавно безладдя позначилося на інвестиціях, очікується підйом на тлі стабілізації: оптимістичні прогнози дає підстави робити вересневий пік на фондовому ринку після незмінного зростання протягом останніх півтора року.

Та не варто забувати, що йдеться про Близький Схід. На нафтозалежні економіки можуть чекати непрості часи. Насамперед Саудівській Аравії доведеться затягнути паски, якщо ціна за барель нафти не підніметься вище ніж \$84. Дубайська бульбашка може лопнути, що вже траплялося, якщо над здоровим глуздом знову візьме гору жадоба, а влада не розбереться з проблемами на кшталт жорсткої і деспотичної судової системи. Ізраїлю загрожує надмірна самовпевненість. З огляду на безлад у регіоні місцева проблема останнього відійшла на задній план, але 6 млн щасливих євреїв не можуть вічно правити такою самою кількістю, чи навіть і більшою, нещасливих палестинців. ■

Високі ставки в Ірані

Олівер Орест *ТЕГЕРАН*

Угода з Іраном: бути чи не бути?

Західні інвестори з нетерпінням чекають на повернення до Ірану. У другій половині 2014 року вони навідували Тегеран, сподіваючись на прорив у переговорах щодо зміни нібито цивільної ядерної програми країни. Суворі західні санкції, що мали знеохотити Іран до розробки ядерної зброї, завдали шкоди економіці країни й обмежили приплив капіталу.

З 2011-го рівень безробіття та інфляції вийшов з-під контролю. Зарплати і валютні курси впали більше ніж удвічі. За оцінками США, унаслідок санкцій ВВП Ірану зменшився на чверть. Країна відрізана не лише від іноземних ринків, а й від міжнародної фінансової системи. Протягом трьох років не обслуговуються картки Visa, а експорт нафти скоротився майже удвічі.

Економічна ситуація має істотно поліпшитися, якщо скасують обмеження. За прогнозами, експорт нафти подвоїться. Швидке відновлення очікується і в автопромисловості, що раніше забезпечувала 10% ВВП, але за останні три роки впала на 70% через брак іноземних комплектуючих. «Мушу сказати, — за-

Експорт нафти може швидко подвоїтися

значила у вересні головна представниця США в переговорах Венді Шерман, — як тільки ми анулюємо основні санкції (щойно буде підписано угоду), весь світ рине до Ірану».

Країни — учасниці переговорів (Іран, Німеччина і п'ять постійних членів Ради Безпеки ООН) дедаліном для підписання угоди визначили 24 листопада 2014 року. Документ передбачає скасування санкцій в обмін на суворі обмеження підозрілої ядерної програми. У разі зриву перемовин надії потенційних інвесторів зазнають краху ще до початку 2015-го.

Навіть якщо її таки підпишуть, на заваді інвесторам стануть два аспекти. По-перше, з технічних причин не можна одразу зняти всі санкції, до того ж вони будуть поновлені, якщо іранська влада не виконуватиме зобов'язань. По-друге, не всі економічні проблеми Ірану пов'язані з обмеженнями. Потрібні реформи, особливо фінансового сектору та ринку праці. Хоча звільнення від них розв'яже владі руки для цих непростих кроків.

Угода зі США та союзниками за-

В очікуванні напливу покупок

безпечить Ірану кардинальні зміни не лише в економіці. Країна протягом останніх 35 років веде тиху війну проти свого «Великого сатани» — Америки. Якщо переговори зірвуться, тишитимуться противники компромісу від обох сторін. Посиляться санкції, а впливові політики знову розглядатимуть військову атаку на ядерні об'єкти Ірану (закрите питання на час переговорів). Більш войовничий Іран відмовиться від регіональної співпраці, у той час як ісламістські бойовики у сусідніх Іраку та Сирії шкодитимуть інтересам усіх гравців. Словом, буде втрачено великий шанс. ■

Олівер Орест, кореспондент у країнах Близького Сходу та Африки, *The Economist*

Згубні наслідки Еболи

Джонатан Розенталь

Три країни Африки не оговтаються ще довго

Епідемії хвороби, спричиненої вірусом Ебола, 2014 року спалахнули у трьох найбільш бідніших країнах світу. Ліберія і Сьєрра-Леоне не встигли оговтатися від громадянських війн, що спустошили їхні економіки, дестабілізували Гвінею та знищили місцеві системи охорони здоров'я. До епідемії 4 млн населення Ліберії обслуговували менш як 200 лікарів.

Прогнози різняться залежно від припущень, на яких вони ґрунтуються. На рівні здогадів лишаються ключові показники: наприклад, скільки осіб інфіковано кожною зараженою особою. Невідома навіть кількість хворих. За оцінками лікарів, їх може бути у 2,5 раза більше, ніж за офіційними даними.

Так само невизначеними є прогнози можливої економічної шкоди. Світовий банк пропонує два сценарії: «незначного впливу» (швидке подолання епідемії) та «значного впливу» (повільне подолання і поширення в регіоні). Ці сценарії передбачають збитки для Західної Африки в розмірі \$1,6–25 млрд. Для порівняння: обсяг економіки Ліберії — менше ніж \$2 млрд річних, а Сьєрра-Леоне — до \$5 млрд.

Прогнози не передрікають значного поширення хвороби у Західній Африці, інакше, за оцінками Світового банку, збитки сягнуть \$32 млрд до кінця 2015 року.

У перспективі збитки зростуть. Серед перших жертв вірусу Ебола — медики. Ті, кому вдасться не захворіти, ймовірно, втечуть. За кілька тижнів епідемії в Ліберії на робочому місці лишилося менш як 50 місцевих лікарів. Послабивши систему охорони здоров'я, вірус опосередковано призведе до загибелі тисяч людей від малярії, діареї та ВІЛ. Інвестори уникатимуть постраждалих регіонів, позбавляючи їх капіталу. Три найбільш бідні країни Африки стануть ще біднішими. ■

КОРОТКО ПРО 2015

У межах космічної програми ОАЕ побудує першу власну станцію для конструювання супутників

Джонатан Розенталь, редактор відділу «Близький Схід та Африка», *The Economist*

КОРОТКО
ПРО 2015

Кот-д'Івуар готується до перших президентських виборів з часів голосування 2010 року, що вилилося у масові заворушення

Африка на порозі боргової кризи

Річард Вокер

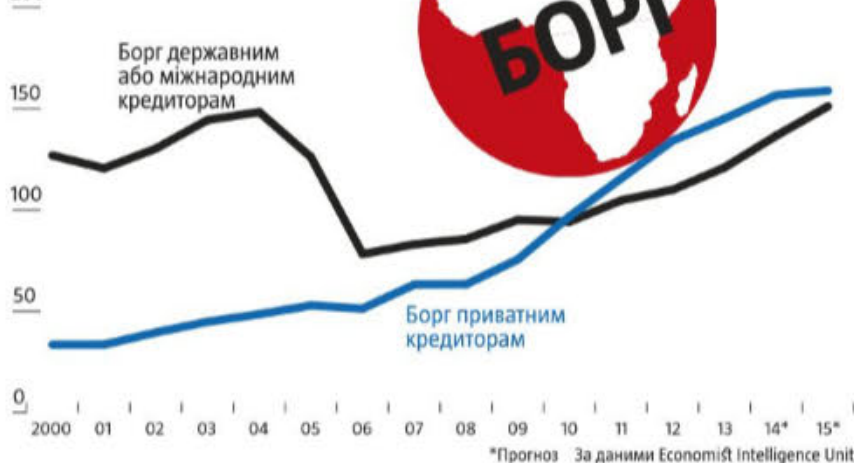
Тривожне накопичення боргів

Економіка Африки зростає найстрімкіше у світі, а ще швидше — її борги (особисті, корпоративні, державні). 2015 року Африка і її «спонсори» почнуть непокоїтися — кредитний бум виходить з-під контролю.

Суверенні облигації, випущені «прикордонними» економіками (зазвичай у місцевих валютах), скуповують інвестори від Омахи до Цюриха. 2014-го Сенегал, Кот-д'Івуар (менше ніж за п'ять років після державного дефолту) і Замбія розмістили облигації вартістю \$1 млрд із перевищенням ліміту підписки. У Кенії цей ліміт на цінні папери за кредитами, загальна сума яких сягнула рекордних \$2 млрд, було перевищено вчетверо.

Тягар

Довго- і середньострокова заборгованість Центральної Африки, \$ млрд

Державні позики — це, по суті, великі ставки на подальше зростання Африки. Слід очікувати й нових ставок — навіть Гана, що вже загрузла в боргах і має найслабшу валюту, наприкінці 2014 року без проблем взяла ще один кредит у євро на суму \$1 млрд. Кредитна «гульня», що розпочалася 2007-го і підігрівалася інвесторами, охочими нажитися на посткризових економіках, імовірно, триватиме, доки не нормалізуються відсоткові ставки та дохідність інвестицій у решті країн світу.

Коли це станеться, кредитори африканців згадають, що, попри всі зміни, історія повторюється, особливо у циклічних, залежних від сировини економіках. Африці добре відомо, як то бути по вуха в боргах, і це загрожує їй знову. За даними МВФ, 2009 року обсяг облигаційних позик Чорної Африки включно з приватними та суверенними облигаціями становив менше ніж \$5 млрд. До 2013-го цей показ-

ник зріс до \$14 млрд, а за підсумками 2014-го сягне близько \$20 млрд. Загальний борг Африки відносно ВВП, що до 2008 року впав нижче 30% завдяки анулюванню заборгованості та ціновому буму на сировину, лишається низьким з огляду на швидке зростання ВВП. Але в деяких країнах державний борг сягає 70% ВВП і вище.

Цього разу інакше й, напевно, гірше

Колись Африка позичала в офіційних кредиторів: держав, Світового банку, Африканського банку розвитку та МВФ. Нині більша частина боргів приватні (див. схему). Уже не в моді державні позики та «допомога». Натомість приватні інвестори роблять ставку на можливості Африки в майбутньому: державний борг зростає за рахунок фонду облигацій, приватного капіталу та індивідуальних інвесторів (зокрема, й африканських). Додають жару великі африканські компанії, нарощуючи приватний борг. У великих кількостях корпоративні облигації випускаються в Ефіопії, Мозамбіку і Нігерії, а також традиційно у ПАР.

Корпоративні кредити зазвичай доларові, а отже, залежні від валютних коливань, хоча деякі держави, зокрема Мозамбік і Гана, останнім часом теж випускають облигації в доларах, а не в місцевих валютах. Головна проблема Африки — особливість приватного кредитування. Якщо держава у скруті, мусить пролонгувати борг чи позичити ще. Попри недоплату, офіційні кредитори йдуть на поступки, а от приватні менш поблажливі.

Зростання відсоткових ставок та довгострокової дохідності облигацій у розвинених країнах (у деяких це станеться 2015 року) зробить приватних кредиторів менш прихильними до Африки. Вони вимагатимуть значно більшої дохідності, ніж за нинішніми африканськими суверенними та приватними облигаціями, якщо взагалі не відмовляться їх купувати.

Багато що залежить від фінансової ситуації країн Африки. Перспективи нерайдувні: в останні 10 років Чорна Африка мала надлишок бюджету, що нині вилився у дефіцит на тлі щедрих витрат на зарплати, субсидії та інфраструктуру, попри падіння цін на сировину та податкових надходжень. Бюджетний дефіцит деяких країн, наприклад Гани і Танзанії, сягає понад 10% ВВП.

Інвестори в боргові інструменти не звертають уваги на невтішні показники з огляду на брак інвестиційних можливостей деінде. Ймовірно, 2015 року ситуація не зміниться; африканські країни різко зменшать державні видатки; знову підскочать ціни на сировину, від яких залежить Африка... Та все це аж ніяк не гарантує надійних ставок. ■

Лише можливо...

У Сирії припинять роботу лабораторії з виробництва хімічної зброї, якщо знайдеться відповідний підрядчик

Профспілки ПАР з Африканським національним конгресом створять опозиційну «робітничу партію»

Конго починає будівництво найбільшої у світі греблі ГЕС Grand Inga

Розквіт афрокапіталізму

2015 року на міжнародну арену вийдуть африканські бізнесмени. Нове покоління демонструє світові те, що давно знали бізнесмени в Африці: вона приховує дивовижний інноваційний підприємницький талант.

Ми бачимо, як трансформується континент завдяки підприємництву: від передових мобільних платіжних систем до нових моделей агрострахування. Однак розвиток бізнесу, мабуть, не найважливіше для Африки. Підприємництво визначає її потенціал до суспільних змін.

Сотнями років колоніальні володарі спустошували материк, видобуваючи сировину. Африка, змушена купувати вироблені з її ресурсів готові товари за високими цінами, не могла забезпечити власного добробуту. Їй бракувало базової інфраструктури — дороги і порти будували лише для експорту. Африка має перергнати цю сторінку історії й реалізувати свій економічний потенціал. Передусім їй треба стати самодостатньою, і важливу роль у цьому процесі відіграє приватний сектор.

Уявіть цей материк із безліччю компаній, що виробляють бензин із сирої нафти, шоколад із какао-бобів і тканини з бавовни, залишаючи готові товари в регіоні, а не експортуючи їх. Термін «афрокапіталізм» означає переведення приватних інвестицій у соціальний капітал. Місцеві компанії задовольняють суспільні та економічні потреби, підлаштовуючи виробництво товарів і послуг під свої реалії. Завдяки приватному капіталу вони можуть розвивати інфраструктуру у сфері дорожнього транспорту та електропостачання, а також забезпечити роботою африканців, формуючи середній клас — нове покоління споживачів Африки.

Ще один шлях до вирішення нагальних суспільних проблем — енергійність та винахідливість. З огляду на їх перспективність ми виділимо десятьом тисячам африканських підприємців \$100 млн у межах Підприємницької програми Тоні Елумелу, що ось-ось стартує. Наша програма покликана, демократизуючи доступ до можливостей з акцентом на підтримці молодих талантів Африки, «інституціоналізувати вдачу», що є ключовим фактором успішності будь-якого бізнесу.

Молоді підприємці й ті, кого вони надихають, — джерело зростання континенту. Нігерійський серійний під-

приємець Сімдул Шагає розпочав свою справу, заробляючи на рекламній площі платних автострад у Лагосі. Потім продав компанію й заснував провідний у Нігерії інтернет-магазин Konga. Інновації Шагає сприяли розвитку обмежених у Нігерії онлайн-платежів та адресної доставки.

Технологічна компанія Seven Seas Technology кенійського підприємця Майка Махарії вийшла на загальноафриканський рівень, оперуючи на сході, заході і півдні материка. Бізнесмен виграє у конкуренції з представниками традиційних світових ринків високих технологій і торік придбав португальську компанію, щоб отримати доступ до їхнього програмного забезпечення і послуг.

Фанке Окпеке полишила прибутковий телекомунікаційний бізнес у Нью-Йорку, щоб через свою компанію Main One взяти участь у прокладенні підводного оптоволоконного кабелю завдовжки 7 тис. км від Португалії до західного узбережжя Африки. Розширення діапазону частот справило позитивний економічний вплив на весь регіон.

Не лише бізнес

Перспективи таких бізнесменів виходять за межі бізнесу: йдеться про трансформації у владі. Уже зараз тривають перемовини з політичними лідерами Африки щодо новацій для сприяння стартапам.

Здобутки підприємців долають кордони Чорного континенту. У серпні на вашингтонському саміті США — Африка завдяки зверненню 21-річного зimbabweвського підприємця Такунди Чінгонзо щодо негативних наслідків санкцій США для підприємців Зімбабве президент Барак Обама пообіцяв переглянути політику. Таким чином, Чінгонзо засвідчив, що місцеві підприємці готові до змін.

Африканські бізнесмени відіграють провідну роль у поєднанні приватного капіталу із суспільними потребами. Вони підтверджують основний принцип афрокапіталізму — одночасне процвітання підприємців і суспільства можливе й необхідне. Трансформаційний вплив економічного зростання, що забезпечується натхненням соціально свідомим класом підприємців, перевершить наслідки старого підходу до розвитку Африки, який ґрунтується на фінансовій допомозі. ■

Підприємці забезпечать трансформацію Африки, вважає **Тоні Елумелу**, голова Heirs Holdings та засновник Фонду Тоні Елумелу

Молоді підприємці і ті, кого вони надихають, будуть головними рушіями підйому Африки

Міжнародні справи

Також у рубриці:

Наші прогнози з 2014-го: що справдилося 63
Нові цілі розвитку 64
Гіллари Клінтон: подолати розрив між статями 65

Поширення йоги 66
Тріо чемпіонатів світу 66
Спектр ядерної війни 67
Націоналізм повертається 68
Лише можливо... 68

Білл Гейтс: прості рішення, що рятують життя 69
Прогноз на рік змін 70
Вікова піраміда населення змінюється 71

Думка про клімат

Джон Паркер

КОРОТКО ПРО 2015

У Солт-Лейк Сіті збереться на найбільше всесвітнє засідання Парламент релігій світу

Джон Паркер,
редактор
відділу довкілля,
The Economist

Країни ООН підпишуть угоду про клімат у 2015 році. То й що?

У 2009 році спроба домовитися щодо глобальної кліматичної угоди в Копенгагені провалилася із тріском. На той момент голова однієї добродійної організації назвав столицю Данії «місцем злочину проти клімату», звідки «винні похапцем тікають в аеропорт». Шість років потому чиновники повернуться на місце злочину: зберуться у Парижі, щоб дати угоді ще один шанс. Цього разу, в суперечках та незгодах, вона таки народиться. Але чи справді вдасться серйозно обмежити зростання викидів вуглецю в атмосферу або здійснити ще якісь мрії, що народилися і померли минулого разу в Копенгагені, питання сумнівне. Із 2009-го багато чого змінилося. Переважно зміни на користь нової угоди. До влади прийшло нове покоління лідерів. З очільників найбільших забруднювачів відтоді залишаються тільки Барак Обама та Ангела Меркель. Нове покоління стоїть на чолі світу, де викиди парникових газів безжально зростають з 2009-го. У 2015-му, вперше за понад мільйон років, середня концентрація вуглекислого газу в атмосфері перевищить 400 мільйонних часток. І хоча за останнє десятиріччя температура поверхні землі відчутно не зросла,

більшість кліматологів вважають, що ризики серйозної і непоправної шкоди докільню від зростання викидів парникових газів дедалі вищі.

Забруднення повітря стало найпоширенішою причиною передчасної смерті у світі. І політики відчувають дедалі більший тиск з боку бізнесу, фінансового сектору та ринків. Два великих звіти з 2014 року (від міжнародної групи колишніх президентів, очільників міжнародних фінансових інституцій та економістів і від керівників американських компаній та колишніх міністрів фінансів) свідчать, що ті, хто ухвалює рішення, тепер вважають, що зі змінами клімату

нова кліматична угода дозволить країнам визначати власні орієнтири

треба боротися. Це вже видно на деяких ринках. Наприклад, ринок корпоративних зелених облігацій, що залучає кошти для інвестицій в екологічні проекти, може у 2015 році сягнути \$100 млрд, хоча ще у 2009-му він майже не існував. Тому змінилася і політика кліматичної угоди. У 2009-му жоден із трьох найбільших забруднювачів довкілля — США, Китай та Індія — не були готові до такого кроку. Тепер — можливо. Американський Сенат, як завжди

останнім часом, не ратифікує угоди. Але дії Обами (на кшталт обмежень викидів електростанцій) гарантували те, що США можуть виконувати вимоги такої потенційної кліматичної угоди приблизно так, як дотримуються Конвенції ООН з морського права, котру вони не ратифікували. Китайський лідер Сі Цзіньпін приділяє багато уваги проблемам довкілля. Він керується внутрішньополітичними причинами, але цілком може підписати угоду з огляду на заходи, які і так планував здійснити. Індія вже давно обережно підходить до глобальних кліматичних проблем і, напевне, чинити так і надалі. Основний аргумент на користь того, що й вона прихильно поставиться до угоди, — її прем'єр Нарендра Моді був свого часу таким собі піонером зеленого руху, коли обіймав посаду головного міністра штату Гуджарат.

Щоправда, дещо не змінилося. Копенгагенські переговори гальмують здебільшого на розбіжностях між багатими і бідними країнами. Останні наполягають на тому, що багаті викидають більше парникових газів, тож до них і претензії більші. Наприклад, вони можуть виплачувати бідним

країнам додаткові кошти на те, щоб ті зменшували викиди парникових газів. Багаті ж переконані, що роблять чимало, а країнам, що розвиваються, варто і самим попрацювати. Крім того, ЄС, котрий часто бачить себе лідером кліматичних дебатів, останнім часом поступається деякими своїми зеленими амбіціями.

Краще, ніж нічого

Нова кліматична угода відобразатиме усі ці проблеми. Це не буде традиційний документ, де країни підписуються на спільні зобов'язання і обіцяють дотримуватися спільних орієнтирів. Натомість, угода дасть змогу країнам-підписантам установлювати власні межі, які їм доведеться регулярно переглядати і, можливо, робити більш, а не менш жорсткими у майбутньому. Така угода була б дуже скромною. Практично це було б просте документування того, що США, Китай та інші країни вже й так роблять. Вона не змусить підписантів обіцяти робити те, чого вони не хочуть. Але це вже щось. У Копенгагені й того не було. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Під тріск льодовиків, що тануть, США перебере головування у Арктичній раді від Канади

Ретроспектива 2014-го

Даніель Франклін

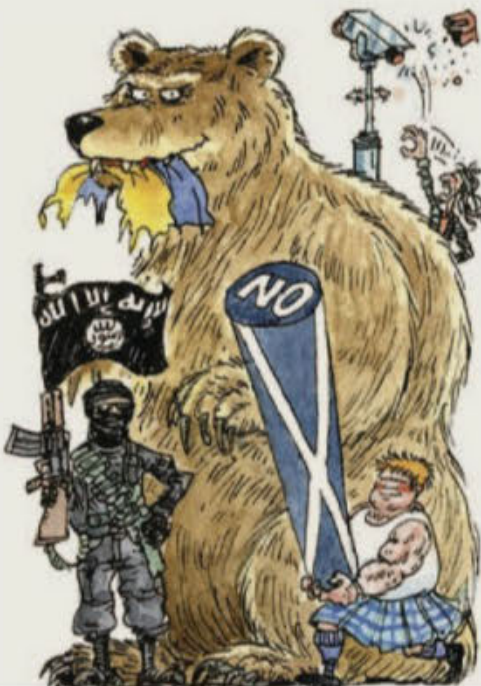
Які з наших торішніх прогнозів справдились, а які ні

«Головна битва 2014 року буде за Україну, яка просувалася на шляху до підписання Угоди про асоціацію і зону вільної торгівлі з Європейським Союзом, — прогнозували ми у «Світі у 2014». — Росія робитиме все можливе, аби не допустити цього. Для протидії російському тискові Заходу знадобляться такі ж бачення та рішучість, які він демонстрував на початку 1980-х». Триумф прогнозів? Не зовсім. Цей абзац, що приткнувся десь наприкінці нашої статті про РФ, разом зі ще двома-трьома загальними натяками по всьому випуску навряд чи підготував наших читачів до перспективи анексії Криму Росією або ж розпалювання нею міні-війни на Сході України.

Ще менше наші читачі були готові до жахливої активізації «Ісламської держави» в Іраку та Сирії чи збройної відповіді американців. Не згадали ми й про криваву війну в Секторі Газа. Гадаючи, ніби ситуація в Арабському світі навряд чи вже ускладниться на тлі тогорічної, ми мали «слабку надію», що 2014-й «забезпечить загальне покращення». Що ж до Африки, то в попередніх виданнях часто констатували можливість поширення інфекційних захворювань на континенті, але торік ніхто й не обмовився про Еболу. Одним

словом, передбачити раптові події нам не вдалося. А от в економіці, політиці та ширшому контексті геополітики, якщо не враховувати окремих криз, наші прогнози були точніші.

Ми передбачили зростання американської економіки та сповільнення китайської, рекордну динаміку британської (хоча слушно зазначили, що жителі Сполученого Королівства усе одно будуть незадоволені низькими зарплатами); а також перегляд ВВП Нігерії, що показав: ця країна економічно найпотужніша в Африці. Гідеон Рахман

влучно написав, що глобальна політична арена стане більш ризикованою через сумніви, чи готові США й надалі бути світовим поліцейським. А ще ми доволі точно передбачили багато результатів численних виборів 2014-го: від розквіту популістських партій на

Передбачити раптові події нам не вдалося

виборах Європарламенту до референдуму, учасники якого проголосували проти відокремлення Шотландії від Британії; перемогу Джоко Відодо в Індонезії, Джона Кея в Новій Зеландії та Нарендри Моді в Індії. Яке з наших пророцтв було найточнішим? Виділяємо Лазу Кекича за передчуття соціальних бунтів у всьому світі. Софі Педдер отримує орден за те, що спрогнозувала 2014-й у Франції до останньої деталі. Але головний приз дістається Едріану Вудріджу та його статті про повстання селян проти монархів кіберпростору. Саме у 2014 році на титанів Кремнієвої долини посипалися звинувачення в усьому: від уникання податків до крадіжок особистих даних користувачів.

«Золотої малини» удостоївся наш прогноз щодо країн, де у 2014 році найстрімкіше зростатиме економіка. Ми сподівалися, що переможцем стане Південний Судан (його ВВП мав би додати карколомних 35%), добряче відірвавшись від основних суперників. На жаль, єдине, що зросло в тій країні, — це громадянський конфлікт, який зруйнував райдушні перспективи. ■

Даніель Франклін, редактор, *The World in 2015*

КОРОТКО
ПРО 2015

На березневій
всесвітній
зустрічі ООН
в японському
місті Сендай
закладуть
програму
з ризиків
природних
катаклізмів

Цілі, цілі, цілі

Меттью Бішоп *НЬЮ-ЙОРК*

Світ збереться, щоб визначитися
з новими орієнтирами розвитку

Якщо ви не один зі світових лідерів, не плануйте поїздок до Нью-Йорка на останній тиждень вересня. Манхеттен зустрине вас небаченими заторами через щорічний з'їзд Генеральної Асамблеї ООН — найважливіший щонайменше за кілька десятиліть. На ньому хвалитимуть прогрес у реалізації Цілей розвитку тисячоліття (ЦРТ), окреслених у 2000-му. А оскільки кінцевий термін їх виконання збігає в 2015-му, світ домовлятиметься і про нові плани на наступні 15 років.

Їх назвуть Цілями сталого розвитку. Зміст вирішуватиметься у відкритих дипломатичних боях протягом місяців, днів, ба навіть годин до урочистого представлення на Генеральній Асамблеї. Розробка ЦРТ була порівняно стриманою та прямолінійною під проводом деяких посадовців ООН, які зосередилися на реалістичних планах, які вели б до відчутних змін. Гарячі суперечки навколо Цілей сталого розвитку не лише налаштують один проти одного політиків багатих держав та країн, що розвиваються, а й втягнуть у бій міжнародні компанії,

Перелік цілей спробують розширити. Але справжні баталії 2015-го розгорнуться за його скорочення. Уряди заможних країн, включаючи США та Британію, разом із деякими лідерами бізнесу та філантропами, як Білл Гейтс, зрадили б коротшому переліку амбіційніших завдань з акцентом на розбудову і продовження роботи над ЦРТ. Дискусію щодо, скажімо, боротьби з нерівністю доходів вони вважають фактором, що відволіче увагу від того, як на практиці допомогти людям у вкрай поганому становищі. Країни, що розвиваються, та лідери ООН, зі свого боку, агітуватимуть за розгорнутий пакет цілей, що можуть трансформувати принципи роботи міжнародної економічної та політичної системи.

Одним із ключових питань буде принцип визначення бідності: у прив'язці до денного доходу в доларах, чи до складніших критеріїв, що враховують стан здоров'я та якість освіти. Конкретні завдання треба буде сформулювати так, щоб урядам різних країн було важко маніпулювати ними і видавати це за прогрес, що дасть змогу точніше порівнювати їхні досягнення. Прозвучать пропозиції щодо нових способів контролю багатих держав, яким доведеться заплатити значну частину ціни за досягнення нових цілей.

Що ближче до узгодження нових цілей, то активнішими будуть дебати про ефективність ЦРТ. Скептики вказуватимуть на те, що попри певний прогрес, наприклад, у зменшенні частки населення, яке живе у крайній бідності, завдячувати цим слід радше розквіту капіталізму в Китаї, а не заходам ООН чи міжнародній допомозі. А в тому, за що ЦРТ можна похвалити, як, скажімо, зниження смертності серед дітей віком до п'яти років на мільйони, вирішальне значення мала мобілізація великих коштів.

Гроші, гроші, гроші

Цілі сталого розвитку сприйматимуть серйозніше, якщо до них додаватимуться великі суми на реалізацію. Це стане головною темою міжурядової зустрічі в Аддис-Абебі в липні, де країни-донори переконуватимуть у необхідності перейти від розмитих обіцянок виділяти на міжнародну допомогу 0,7% ВВП до фінансування конкретних завдань. Крім того, порушуватимуть питання побудови інфраструктури в країнах, що розвиваються, а також нового Глобального фонду підтримки освіти. Події в Аддис-Абебі значною мірою сформують настрої у вересневому Нью-Йорку. А деталі угоди про боротьбу зі змінами клімату, яку мають оголосити в грудні в Парижі, покажуть, наскільки можна вірити в те, що нові цілі забезпечать стійкий розвиток. Це буде випробуванням для ООН на предмет того, чи можна вдихнути нове життя у її систему вирішення нагальних проблем світу, а чи за обіцянками ЦРТ прийдуть бездіяльність та пусті балачки. ■

Освіта, освіта, освіта

благодійні фонди, громадські організації та кампанії, ініційовані людьми. З усього цього може й не вийти нічого путнього.

У 2000 році учасники процесу зійшлися на восьми ЦРТ, зокрема боротьбі з бідністю та голодом, зниженні дитячої смертності та зміцненні державно-приватного партнерства заради економічного розвитку. Відправною точкою битви 2015-го є значно довший список цілей, котрі вже скоротили до 17 (включаючи питання гендерної рівності, нерівності доходів та екологічної стабільності), з 169 підпунктами.

Жіноцтво світу має закінчити розпочате

Майбутнє однієї великої нації можуть визначити дві цифри: 6 трлн і 1,7 трлн. Перша — це середня кількість годин неоплачуваної праці, яку жінки в Індії виконують щодня. Друга, в доларах, позначає, наскільки зріс би ВВП цієї країни, якби вони могли працювати на рівні з чоловіками. Сьогодні, маючи нові дані та аналітичні інструменти, ми як ніколи свідомі внеску жінок і дівчат у процвітання та безпеку світу. Відомі нам і причини, що його гальмують. У 2015 році Фонд Клінтон No Ceilings («Без меж») спільно з Фондом Білла і Мелінди Гейтс опублікують глобальний звіт про досягнення жінок за останні десятиліття і прогалини, які ще треба заповнити.

Чому 2015?

На вересень припадає 20-та річниця четвертої Всесвітньої конференції ООН зі становища жінок, що відбулась у Пекіні в 1995 році. Тодішня головна теза не втратила актуальності до сьогодні: «Права людини — це права жінок, а права жінок — то права людини, раз і назавжди». Я мала за честь долучитися до представників 189 націй у створенні амбітної дієвої платформи, котра спонукає до «повної та рівноправної участі жінок у політичному, економічному, соціальному та культурному житті».

Приємно констатувати, що за 20 років після пекінської конференції ми домоглися справжнього прогресу. Жінки мають помітно більший доступ до освіти та медицини. Рівень смертності при народженні дитини знижено удвічі. Прірву між кількістю хлопчиків та дівчаток, що йдуть до першого класу, практично подолано. Є й менш втішні новини. Економічні можливості для жінок розширюються повільно. По всьому світові гендерна різниця у показниках трудової зайнятості зменшилася незначно. У понад 100 країнах існують закони, що обмежують участь жінки в економіці. Серйозні виклики актуальні навіть там, де їх працює дедалі більше. У США сьогодні чотири з десяти головних годувальників у сім'ях — це саме представниці прекрасної статі. А втім американки отримують менше, виконуючи таку саму роботу, що й чоловіки. Чимало жінок залишаються осторонь через відсутність гнучкого і передбачуваного графіка, доступних дитсадків, оплачуваних лікарня-

них і декретних відпусток (США — одна з небагатьох країн, у якій усього цього немає). Економіка ХХ сторіччя просто не підходить для родини ХХІ сторіччя. Те, у що ми тільки вірили в 1995-му, тепер знаємо напевне: прогрес, поки половина населення залишається позаду, неможливий. І наразі маємо свідчення, що саме тоді, коли жінки беруть активну участь в економіці, вона зростає, а держава процвітає.

Я на власні очі бачила це по всьому світові. Що краще люди поінформовані, то більше ефективних рішень вони можуть ухвалити, а ми — засвідчити більше результатів. За даними Організації економічного співробітництва та розвитку, якщо подолати гендерну прірву зайнятості, світовий показник ВВП до 2030 року зросте на 12%. Коли світ оглядається на уроки Пекіна сьогодні й чекає на нові глобальні цілі розвитку, ми маємо нагоду перетворити 2015-й на рік дії в багатьох ключових сферах. Попри дедалі більшу кількість законів, що забороняють гендерну дискримінацію, реалізація цих прав відстає, а змінювати культурні устої досі складно. Країни мають витратити ресурси та проявити політичну волю до запровадження законів про гендерну рівність і працювати задля подолання бар'єрів. Технологічний прогрес відкриває небачені раніше можливості для змін. Мобільний банкінг, тренінги по інтернету дають жінкам доступ до послуг, що допомагають їм рухатись уперед і ділитися своїм досвідом. Та спершу ми маємо подолати розрив у доступі до мобільного зв'язку та інтернету між чоловіками і жінками в країнах, що розвиваються.

Це не просто боротьба за жінок. У 2015 році, якщо нам вдасться налагодити партнерство з низкою союзників, зокрема з релігійними провідниками, зміни будуть масштабнішими і швидшими. У багатьох сферах уже є розуміння того, що обмежувати жінок неправильно і неефективно. Ще 20 років тому тема рівності жінок із чоловіками була табу в багатьох країнах, зокрема в Китаї. Вийти за ці межі означало здобути серйозний моральний аргумент. У 2015-му дедалі більший обсяг інформації дасть нам змогу йти вперед — уже з доказами. Прогрес можливий. Як наші слова у 1995-му, конкретні дії у 2015-му закладуть фундамент майбутнього. Зробімо так, аби, коли у 2035-му гортатимемо цей журнал, битву за рівність жінок уже було виграно. Раз і назавжди. ■

Річниця знакової конференції ООН, присвяченої жінкам, — це нагода подивитися на неї по-новому, каже колишній держсекретар США Гіларі Родгем Клінтон

Те, у що ми тільки вірили в 1995-му, тепер знаємо напевне: прогрес, поки половина населення залишається позаду, неможливий

Йога розтягується

Енн Мак-Елвой

Суцільна пранаяма

У XV столітті індійський містик Адінатг у трактаті «Кгечарі Відья» пообіцяв, що заняття йогою забезпечать «вічну молодість і безсмертя в цьому світі». Відтоді гнучка магія приваблює чимало послідовників. Нью-йоркська компанія Spafinder, що працює у рі краси та здоров'я, каже, що у 2012 році йогою займалося 22 млн жителів США — на 2 млн більше, ніж 2010-го. Витрати американців на йогою зросли з \$4,7 млрд у 2007-му до \$7 млрд у 2012-му; у 2017-му прогнозується показник до \$8 млрд.

На 2015 рік кількість людей, що прак-

тикують асани (пози) та пранаями (дихальні вправи), у світі досягне нового піка. Дослідивши динаміку поширення йогою в Китаї, Школа бізнесу Вортон Пенсильванського університету передбачає бум цього спорту. Навіть теократії, котрі з неприязню ставляться до йогою як до загрози державній релігії, здається, розслабляються: в Ірані діє близько 200 центрів йогою, і це попри указ спецслужб, що назвали її загрозою ісламові. Ці заняття більше не здаються забаганкою хіпі: навіть банкіри тепер медитують, а студії йогою відчиняються вдосвіта для офісних працівників. Страхові компанії внесли їх відвідини до переліку факторів, що можуть зменшити вартість внесків. Старші люди захоплюються «сивою йогою». А ще йогою легко пристосовується: Міжнародна спортивна федерація йогою, що на жак

пуристам організовує турніри, налічує вже близько 5 тис. членів.

Соціальні мережі та інші сайти допомогли поширити види йогою, визнавані колись надто нудними, як на те щоб привернути увагу. Найпопулярнішою в лондонській студії Third Space є йогою в повітрі: учасники роблять вправи у гамаках, прикріплених до стелі, що дає більшу розтяжку. Інші марять гедоністичними спокійними практиками інь-йогою, де людина залишається в одній позі, доки душа не заціпеніє від нудьги.

Шість століть тому Адінатг пообіцяв, що йогою (відносно проста) хатха-йогою допоможе «знайти захований скарб, входити в підземні царства (й) контролювати Землю». Непогане заняття для офісного планктону в час поза роботою. ■

Енн Мак-Елвой, редактор відділу суспільної політики, *The Economist*

Три чемпіонати

Адам Барнз

Щойно ви подумали, ніби по телевізору не буде нічого цікавого...

Між двома запальними спортивними подіями з Бразилії — чемпіонатом світу з футболу 2014-го та Олімпійськими іграми в Ріо 2016-го — 2015-й буде роком затишшя. Але карнавальні барви й ритми самби він компенсує аж трьома світовими турнірами.

Схиблені на крикеті індійці не дочекаються чемпіонату світу з цього виду спорту, що має відбутися в Австралії та Новій Зеландії в лютому й березні. Матчі відіграють в одноденному форматі, менш традиційному, ніж п'ятиденні контрольні матчі, та стриманішому, ніж T20, що триває приблизно як бейсбольний матч. Багато кому такий формат не подобається, бо за правилами всі 14 команд повинні зіграти щонайменше шість матчів перед плей-оф; вісім із них майже напевне виходять у чвертьфінал. Але вигода для телевізійників, а відтак і для Міжнародної ради з крикету, яка продає права на трансляцію, в тому, що Індія має провести щонайменше сім ігор. 2007-го її команда повернулася додому після трьох і доходи від продажу реклами під час трансляцій різко впали. У 2015-му вона має всі шанси виграти чемпіонат, якщо атмосфера гри вдома не подарує першості Австралії.

Телеаудиторія цих матчів вражає. Подейкують, що у 2011 році півфінал між Пакистаном та Індією подивилися більш ніж 1 млрд телеглядачів. Щоправда, коли відштовхуватись від відвідуваності ігор, то на третє місце серед найпопулярніших спортивних подій світу, відразу після Олімпійських ігор та чемпіонату з футболу, претендує чемпіонат із

Адам Барнз, заступник редактора, *Світ у 2015*

регбі. Як одноденний крикет починає поступатися T20, так і регбі-15, у яке грають на чемпіонаті світу, уже втрачає позиції на користь регбі-7. Від 2016 року останнє стане олімпійським видом спорту, і країни з невеликою базою гравців, та й уряди, які причаровує олімпійське золото, схилитимуться до коротшого і простішого варіанта гри. Кенія, наприклад, маючи 32-ге місце у світі з регбі-15, фінішувала сьомою на змаганнях світової серії з регбі-7. Чемпіонат має відбутись у вересні в Англії. Якщо він виявиться достойним і яскравим, то нагадає новим фанатам, зачарованим регбі-7, що у п'ятнадцятки — інші достойні переваги. Новозеландці, як найкраща у світі команда й володарі кубка, мають вибороти першу свою перемогу на чужій землі. Головними їхніми конкурентами будуть ПАР і Англія.

Американцям, які теж хочуть щось виграти, слід придивитися до чемпіонату світу з жіночого футболу влітку в Канаді. Цей турнір відбуватиметься всьоме, і частково завдяки багаторічним інвестиціям американці вже двічі вигравали його, а до того ж ніколи не вилітали із трійки найкращих. У 2015-му має бути так само. Канаді після успіху попереднього чемпіонату в Німеччині доведеться добре попрацювати, аби втримати планку. Намір канадців устелити шість стадіонів штучною травою викликав чимало критики, а одна із груп гравців пригрозила ФІФА як керівному органу чемпіонату й Канадській футбольній асоціації судовим позовом за гендерну дискримінацію. За словами групи, чоловічі змагання не можна проводити на таких покриттях. Канада хоче організувати чемпіонат світу з футболу серед чоловіків у 2026 році, адже вона єдина із G7 ніколи не приймала його в себе. Тож їй доведеться владнати всі непорозуміння. У 2015-му диванні вболівальники не побачать золотого пісочку Копакабани та барвистих фавел на екранах. Але з огляду на Кубок африканських націй 2015-го в Марокко й чемпіонат світу з легкої атлетики того самого року в Пекіні інвестувати в більший телевізор таки варто. ■

І досі на порозі знищення

Меттью Сімондс

Обіцянка Барака Обами про без'ядерний світ бачиться як ніколи безнадійною

Серпень 2015-го — це 70-ті роковини ядерного бомбардування Хіросіми й Нагасакі. Хоча Капріська криза 1962-го поставила світ на поріг катастрофи, а потім іще чимало аварій чи хибних сигналів тривоги могли закінчитися лихом, атака на японські міста виявилася першим і поки що останнім випадком в історії, коли зброєю у війні стали атомні бомби. Тоді у протистоянні між США та СРСР виробилася система стримувань, де кожна сторона розуміла: їхня безпека залежить від поваги до безпекових потреб іншої. Сьогодні світ безпечніший і загрозливіший водночас. Попри спроби Володимира Путіна відновити суперництво між Росією та Заходом, обмін атомними бомбами між США та РФ, уявити складно. Але загрозу несуть нові конфронтації, збільшення кількості центрів, де оперують ядерним арсеналом, і зростання ризику поширення ядерної зброї в нестабільних регіонах.

Ці застороги має бути розглянуто в травні, коли представники 189 держав-учасниць Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) зберуться у Нью-Йорку на оглядовій конференції, що відбувається кожні п'ять років. ДНЯЗ, підписаний 1968 року, щоб зменшити перелік ядерних держав до п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН (P5), а саме США, Британії, Франції, Росії та Китаю, але водночас розвивати атомну енергетику, був знаковою угодою, ґрунтованою на трьох підвалинах: нерозповсюдження ядерної зброї, мирне використання нуклеарної енергії і, нарешті, роззброєння країн P5. І хоча Росія та США домовилися про чималі скорочення своїх арсеналів, контроль над озброєнням призупинився, коли вони підписали останній Договір про заходи з подальшого скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь СНВ-III на початку 2010 року. P5 усе ще має на озброєнні 10 тис. боеголовок. Індія, Пакистан та Ізраїль є всі ядерними державами й не підписували ДНЯЗ. Північна Корея вийшла з угоди, уникнувши якихось особливих санкцій за розробку технологій продукування ядерної зброї. Інші країни, а особливо Іран, Ірак та Сирія, залишилися учасниками договору, явно порушуючи положення останнього.

У такому контексті Барак Обама виголосив свою відому пражську промову 2009 року (за яку передчасно отримав Нобелівську премію миру); у ній ішлося про необхідність пробудити світ від його спокійної згоди з існуванням зброї, здатної знищити людство. Обама запевнив, що в його планах

КОРОТКО
ПРО 2015

ООН ушановує землю
Міжнародним роком ґрунтів,
а небо
Міжнародним роком світла
і світлових технологій

Жахіття Нагасакі

розпочати багатосторонній процес, метою якого є впродовж одного покоління домогтися цілковитого ядерного роззброєння — «глобального нуля». Після непродуктивної оглядової конференції у 2005-му захід 2010-го бачився успішним, частково через надії на Обаму, а також через узгодження плану дій зі зміцнення всіх трьох підвалин ДНЯЗ. Однак президент США пообіцяв значно більше, ніж міг виконати. З огляду на відмову воявоїничої путінської Росії від будь-яких нових переговорів зі США, та на Китай, що вперто не розкриває таємниці свого арсеналу, P5 не зробила ані кроку назустріч обіцяному роззброєнню. Ба більше, всі ядерні держави нині працюють над модернізацією своїх сил.

Учасники Руху неприєднання вважають, що їхній порядок денний проігнорували. Обіцянку провести у 2012 році конференцію, де Близький Схід проголосили б зоною, вільною від ядерної зброї, не додержано. Через потрясіння Арабської весни та готовність Ізраїлю брати участь виключно в дискусії, що охоплює всі аспекти регіональної безпеки, перспективи проведення такої конференції раніше за оглядову 2015-го мізерні. Провал негативно позначиться на політичній атмосфері декотрих країн, як-от Єгипет, що погрожує вийти з руху. Нова ініціатива стосовно «гуманітарних наслідків» існування ядерної зброї, що замість поетапного роззброєння пропонує визнати її незаконною відповідно до міжнародного гуманітарного права, набуває популярності, маючи підтримку таких держав, як Норвегія, Австрія та Ірландія, а також членів Руху неприєднання. Але P5 відмовляється долучатися, а відколи Росія анексувала Крим, країни під захистом ядерної парасольки США тільки посилили спротив.

На верхівці похолоднішало

Українська криза вплине на конференцію в інших аспектах. Співпраця в ядерній сфері між США та РФ зараз заморожена. Путін вважає ядерну зброю символом мужності своєї нації. Та найнебезпечнішим для ДНЯЗ стало знецінення гарантій безпеки, даних Україні Росією, Францією та Британією в Будапештському меморандумі 1994 року.

Хороших новин, можна чекати від переговорів між P5 (плюс Німеччина) та Іраном щодо ядерної програми останнього. Тут іще багато невирішених питань, зокрема кількість центрифуг для збагачення урану, які може собі залишити Тегеран. Але у 2014-му було зроблено достатньо, щоб гарантувати продовження діалогу. Росія поки що не порушувала стрій. ДНЯЗ нині під великим тиском, але ще не розколовся. Угода з Іраном, який виконав би його умови, якраз і може стати необхідним для договору другим диханням. ■

Меттью Сімондс,
редактор відділу
оборони,
The Economist

Чи наважилась
би Росія на
вторгнення,
якби в Україні
залишалася
ядерна зброя?

КОРОТКО
ПРО 2015

Алмати і Пекін змагатимуться за право проведення зимової Олімпіади-2022

Націоналізм повертається

Гідеон Рахман

Погані новини для міжнародної співпраці

Якби ще не так давно хтось сказав, що націоналізм є тенденцією майбутнього, його в найкращому разі назвали б диваком. Адже найпотужніший бізнес, технології та фінанси, здавалося, штовхали світ до глибшої міжнародної інтеграції. Нові наднаціональні організації на кшталт СОТ, G20 чи Міжнародного кримінального суду покликані вирішувати дедалі більше міжнародних питань глобалізованого світу. А ЄС, де країни об'єднують свій суверенітет, зрікаючись націоналізму, позиціонує себе як політичну модель XXI століття.

Але 2015 рік як ніколи продемонструє, що націоналізм повертається. Як результат — міжнародне напруження посилюватиметься, а умови для багатосторонньої співпраці ставитимуть гіршими.

Відродження націоналістичного ухилу в політиці стало помітним ще у 2014-му. Індійський прем'єр Нарендра Моді, якого часто характеризують як індуського націоналіста, здобув зі своєю політсилою переконливу перемогу на парламентських виборах. Націоналістичні партії набрали чимало голосів на виборах до Європарламенту; найбільше — французький «Національний фронт» і британська Партія незалежності Сполученого Королівства. Надто близько до перемоги на референдумі щодо відокремлення від Сполученого Королівства підійшли шотландські націоналісти. Різко активізувалася відповідна риторика і у Владіміра Путіна: Кремль заручився внутрішньою підтримкою анексії Криму, транслюючи через російські ЗМІ ворожий портрет зовнішнього світу.

Роздмухати полум'я

Передумовою для відродження націоналізму у світі стало спільне для багатьох країн розчарування в політичних і ділових елітах після років невтішної економічної динаміки. Додаткові подразники для Західної Європи — вплив іммігрантів. Для Росії — почуття приниження через розпад Радянського Союзу. Для Азії — зміна балансу влади, що спонукає, наприклад, Китай і Південну Корею зосереджуватися на історичних образах, особливо пов'язаних із Японією. Американці, обурені підйомом «Ісламської держави», прагнуть повернутися до більш рішучої та милітаризованої зовнішньої політики. У 2015 році ці тенденції переважно посиляться, тож націоналістична тональність у світовій політиці буде відчутніша. Парламентська кампанія

в Британії та вибори до законодавчих органів деяких земель у Німеччині стануть основним мірилом націоналізму в Європі. Вражаючі результати UKIP викликать острах, що Сполучене Королівство вийде з ЄС. Партія «Альтернатива для Німеччини», котра вважає, що ЄС підім'яв під себе інтереси ФРН, спробує посісти третє місце в країні. Французький політичний істеблішмент нервово стежитиме, чи не зростає рейтинг Марін Ле Пен, лідерки «Національного фронту», що має всі шанси позмагатися за президентське крісло.

Але найсерйозніша загроза для Європи — російський націоналізм. Найбільше питання безпеки, що зараз стоїть перед Європою, ба навіть перед світом, полягає в тому, чи становитиме Путін і далі загрозу для України та навіть країн Балтії на хвилі націоналістичного піднесення, яку він сам допомагав розбухувати.

Зв'язок між націоналістичною риторикою та територіальними суперечками матиме також вирішальне значення для майбутнього Азії. Нарендра Моді в Індії, Сіндзо Абе в Японії та Сі Цзінпін у Китаї — енергійні будівничі своїх держав, які використали націоналізм для проведення внутрішніх реформ. Але в цієї медалі є й зворотний бік. Найгостріше в Азії у 2015-му стоятиме питання, чи переважить бажання продовжувати внутрішні реформи над міжнародним суперництвом. Підстави для оптимізму є. Хоча напруження через, наприклад, суперечку між Китаєм та Японією за острови не спадає, політичні лідери все ж, напевне, намагатимуться залагодити розбіжності, не поступаючись при цьому в принципових питаннях.

Загалом відродження націоналістичної політики навряд чи сприятиме міжнародній співпраці у 2015 році. ЄС буде непросто домовитися про те, як оздоровлювати свою економіку й поводитися з Росією. Остання ж дедалі більше маргіалізуватиметься. Відтак ООН буде складніше узгоджувати будь-які питання — від Близького Сходу до угоди про боротьбу зі змінами клімату. Глобалізована економічна система переживе відродження націоналізму в 2015-му. А міжнародна співпраця істотно послабиться. ■

Пікантності
додасть
зміна
балансу
влади в Азії

Лише можливо...

Світ оплакуватиме загибель останніх двох самців північного білого носорога

ФІФА вирішить, що всі учасники конкурсу на проведення Кубка світу з футболу-2018 і 2022 змагалися чесно

Більше країн переймуть шведську модель криміналізації торгівлі сексуальними послугами

Великі сподівання

Вісторії успішних соціальних рухів завжди є той переломний момент, коли спільні зусилля малої групи відданих меті людей запалюють маси, а ті, своєю чергою, вимагають змін. Так було під час американського руху за громадянські права у середині 1950-х. Десяток років потому в США ухвалили історичні закони. Так було у протесті проти апартеїду в 1980-ті, коли почалися бойкоту по всьому світу, а чорношкірі південноафриканці піднялися, щоб покласти край репресивній системі. Те саме сталося, коли світ виступив проти радянського комунізму.

Усі успішні громадські рухи мають спільні основні ознаки: яскраві особистості чи організації з чітким баченням, що їх очолюють; момент, який завдає струсу свідомості мас; політична еволюція, що створює середовище, де бачаться можливими зміни. Але, певно, найважливішою складовою масового руху є вже наявні докази, які переконують більшість, що, коли віддатися справі, зрушення настане.

Я вірю, що 2015-й стане роком, коли боротьба за порятунок дитячих життів переросте в популярний світовий рух, бо у світі вже не раз доведено: зміни можна побачити ще за власного життя. Коли діти дістають базову медичну допомогу в перші п'ять років життя, повноцінне харчування та доступ до освіти, тоді збагачуються цілі суспільства.

Глобальний розвиток триває уже не одне десятиліття. Але йти нам усе одно ще довго. Одного дня люди з багатих країн зрозуміють: вища в 10–25 разів імовірність того, що дитина помре, залежить виключно від місця її народження. Вони збагнуть, що цим смертям можна запобігти. І тоді бездіяльність стане неприйнятною.

На кривій глобального розвитку ми, схоже, дійшли точки, в якій світ готовий звернути увагу на цю проблему. Зібрано достатньо доказів, що злидні та хвороби можна відвернути. За останні 25 років кількість малюків, що помирають, зменшилась удвічі. У 1990-му померло 12,7 млн дітей. Якби рівень смертності залишився той самий, нині з огляду на зростання населення втрати сягнули б 17 млн.

Натомість на сьогодні цифра трохи перевищує 6 млн. Рівень бідності схожими темпами від 1990-го знизився удвічі.

Такий прогрес не містика, і в цьому жодного дива. Ми точно знаємо, чому такі діти виживають. До віддалених закутків сьогодні доходять вакцини від більшої кількості захворювань. Оброблені інсектицидами антимоскітні сітки врятували мільйони від малярії. Прості пероральні регідратаційні солі зберігають життя малят, що потерпають від діареї. Ми знаємо, як вдається долати бідність: завдяки продуктивнішому сільському господарству, поліпшеному доступу до фінансових послуг та поширенню базового медичного обслуговування, що дає змогу не доводити хвороби до стану, коли потрібне дороге лікування.

Запорукою успіху є і наші знання про те, що саме діє ефективно, як виміряти результати і як визначити, чи на правильному ми шляху. У 2000 році країни вперше зібралися, щоб поставити перед собою єдині цілі розвитку. Ми хотіли бачити світ 2015-го, в якому буде значно менше бідних, і частково завдяки спільним очікуванням та зусиллям досягли цього.

Не змарнувати шанс

2015 року світові лідери зберуться обговорити, як розвивати досягнутий прогрес. У вересні вони зустрінуться в ООН, щоб узгодити низку наступних завдань у ключових царинах поступу, таких як порятунок дитячих життів, зменшення масштабів крайньої бідності та забезпечення доступу до чистої води. Така мета може бути взята за основу світу, де всі громадяни й народи матимуть шанс на самодостатність.

У минулому такі бесіди відбувалися у конференц-залах, де експерти з розвитку говорили мовою, малозрозумілою більшості людей. Наступного року ми маємо нагоду долучити до нашої дискусії про те, яким бути світові і як до цього дійти, мільярди громадян, а вони — вимагати від своїх лідерів, щоб ті робили все можливе для досягнення мети. Я оптиміст. Вірю: коли люди зрозуміють, що, вдаючись до простих та зрозумілих рішень, можуть підвищити шанси дітей на виживання в 10–20 разів, вони більше не стоятимуть осторонь. Людство прагне справедливості. І коли дивися практично, то світ у наших руках. ■

Вражаючі досягнення в дитячій медицині та подоланні бідності залежать від нас, запевняє Білл Гейтс, співголова Фонду Білла і Мелінди Гейтс

Прогрес останніх двох із половиною десятиліть доводить, що злидні й хвороби можна подолати

Світ у перехідному періоді

Кеннет Кук'є

Огляд найзнаковіших змін статистики на наступний рік

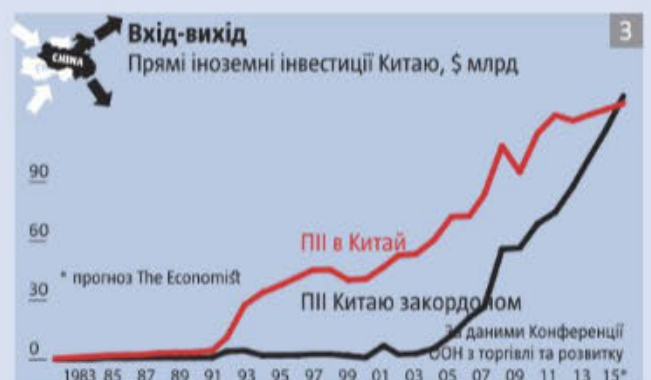
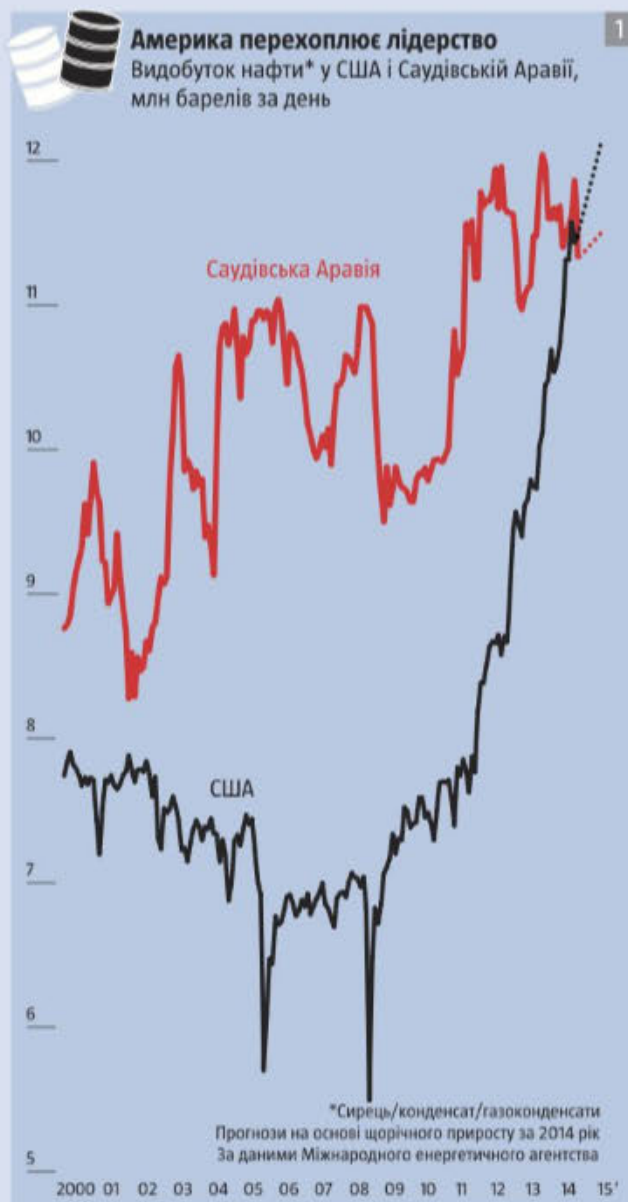
У 2015-му люди почнуть сприймати світ радикально інакше, бо припущення, що стійко трималися роками, стануть неактуальними. Наступний рік принесе нам низку знакових цифр, особливо у економічній і технологічній статистиці.

Найбільші трансформації відбудуться в геоekonomіці. Завдяки сланцевій революції Америка відбере у Саудівської Аравії статус найбільшого у світі виробника нафти (див. графік 1). Навколо доступу Сполучених Штатів до чорного золота будуються чимало аспектів міжнародних відносин, тож їх розглядатимуть у новому світлі. Міжнародне енергетичне агентство прогнозує, що нафтова перевага США протримається до 2050 року, а то й довше.

Тим часом піднімається Азія — це відобразиться у вражаючих цифрах. Компанії Capgemini і RBC Wealth Management прогнозують, що сукупне

багатство найзаможніших азіатів (щонайменше \$1 млн у власності) перевищить у 2015-му аналогічний показник північноамериканців. Денні Куа з Лондонської школи економіки вичислив, де буде центр тяжіння світової економіки, і вважає, що за 70 років від 1980-го до 2050-го він зміститься на схід від Середньої Атлантики: до зони Китаєю та Індії. До 2015 року, що є серединною точкою подорожі, він сягне іранського міста Бендер-Махшехр на півночі Перської затоки (див. графік 2).

Китай подолає дві віхи. Передусім, його прямі іноземні інвестиції за кордоном імовірно, перевищать ПІІ в країну (див. графік 3). Окрім того, вперше в сучасній історії Піднебесна почне рік у статусі найбільшої у світі економіки, випереджаючи США, принаймні за показником паритету купівельної спроможності (див. графік 4). Прискі-

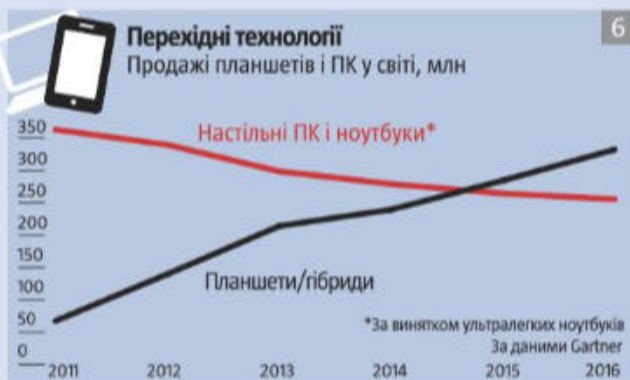
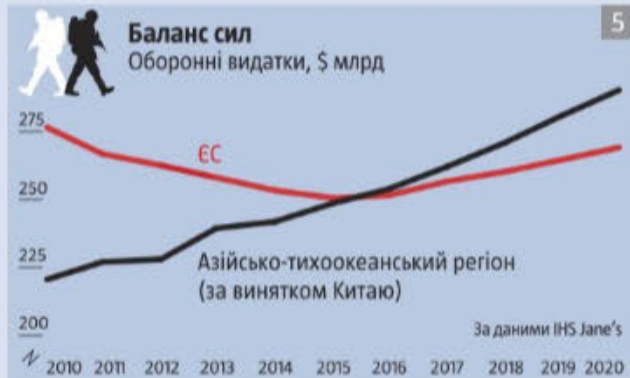
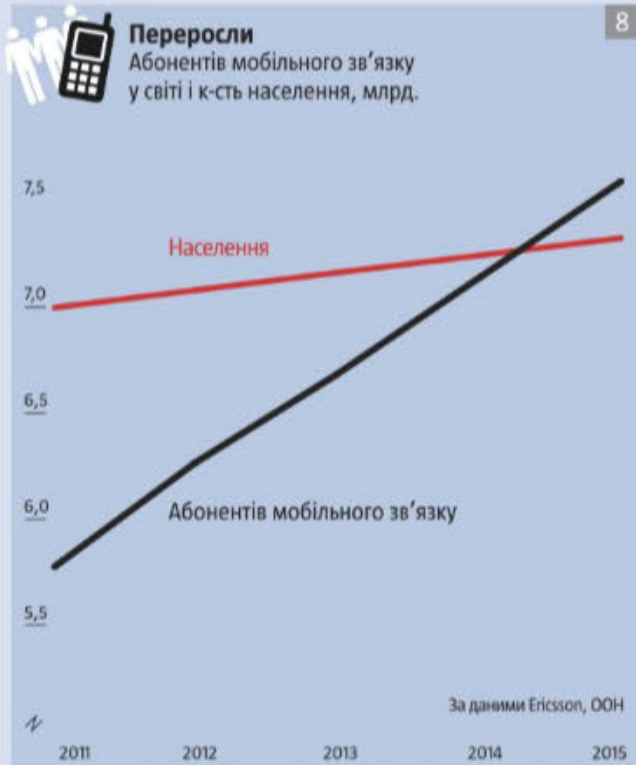

► пливів скажуть, що це неточний критерій, але він усе одно свідчить, що, як сказав би поет Драйден, «стара епоха закінчилась, час починати нову».

Наступна після багатства в переліку оборонка. Видатки в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, за винятком Китаю, зрівняються у 2015-му з європейськими (див. графік 5).

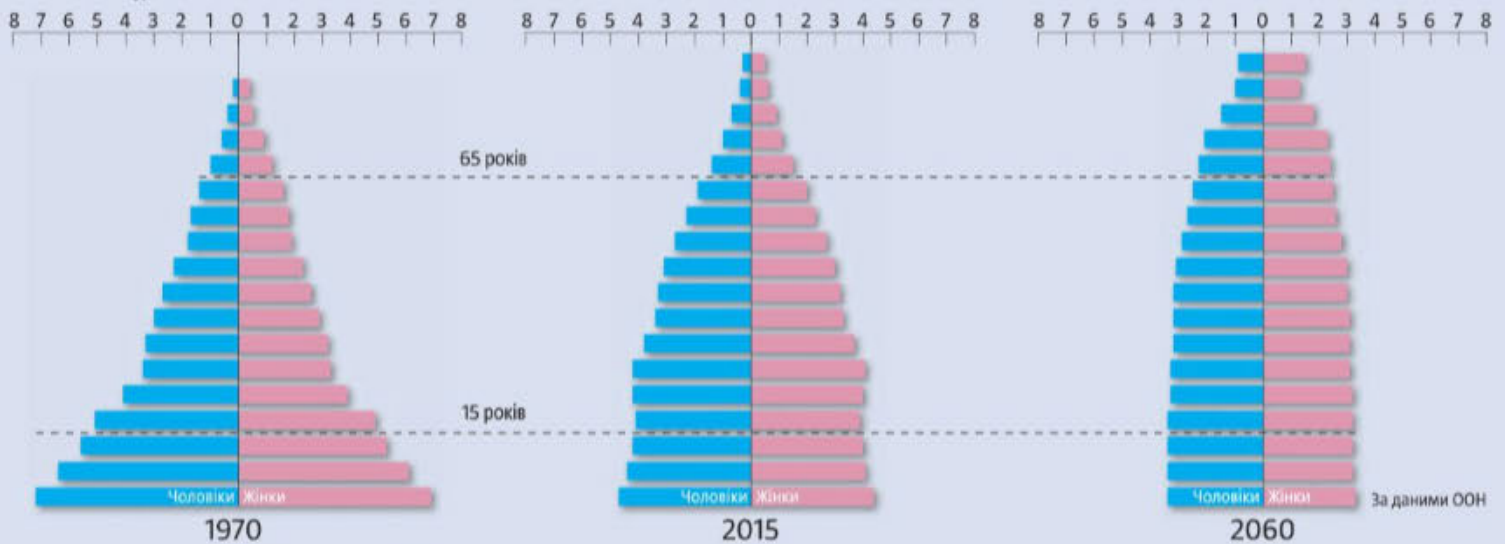
Технологія не зупиняється ніколи. У 2015 році продажі планшетів перевищать збут персональних комп'ютерів (див. графік 6). Реклама в інтернеті у США буде прибутковішою за всю наявну в газетах, журналах і на щитах укупі (див. графік 7). Хоч як це не дивно, абонентів мобільного зв'язку в 2015-му стане більше, ніж населення на планеті (див. графік 8): дехто має по кілька номерів, особливо у країнах, де в різних частинах працюють різні оператори.

У 2015-му кількість активних користувачів Facebook перевищить населення Китаю (див. графік 9). Якби ця соціальна мережа була країною, вона була б найбільш населеною у світі. Одна зі знакових цифр 2015-го відображає тривкість, а не зміну. 11 вересня королева Єлизавета II, якщо не завадить здоров'я, виявиться англійським монархом, що найдовше перебуває на троні (див. графік 10), побивши рекорд королеви Вікторії. ■

Від піраміди до куполів

Населення світу, % загального

Світ змінює форму

Джон Паркер

Кінець демографічної піраміди

У 2015 році демографи, вчителі та політики замість демографічної піраміди говоритимуть про демографічний купол. Зміна термінології віддзеркалює глибокі метаморфози форми та структури суспільств, що відбулися за останні 50 років і лише наполовину завершилися.

Піраміда — це традиційне уявлення вікової структури суспільства. Якщо намалювати діаграму, де кожна поділка по горизонталі відповідає за певний вік і накладається на попередню, від наймолодших жителів планети внизу до найстарших згори, а вертикальна вісь позначає поділ на статі, то отримаємо просту фігуру. В 1970 році це була піраміда, бо найбільшим сегментом світового населення були малюки (0–5 років, 14% від усього), потім діти від 6 до 10 (13%) і так аж до 85 років. Оскільки останніх було зовсім мало, графік сходився в точку вгорі (див. графік).

Від днів, коли сформувалися перші суспільства, піраміда найкраще відображала їхню структуру. Коли тривалість життя була короткою, а смертність високою, діти були найчисленнішою групою, а літні люди — найменшою. Демографічний графік Англії 1700 року теж має вигляд піраміди.

А тепер — до графіка на 2015 рік (посередині). Він більше схожий на купол вашингтонського Капітолію. Малі діти залишаються найбільшою групою населення, але тепер їхня частка становить лише 10%. Наступна група майже така сама — 9,5%. Позначки звужуються лише після 40 років. У 1970 році наймолодші були не лише найбільшою, а й найдинамічнішою групою населення. Але між 1970-м та 2015-м вікова категорія від 0 до 19 років зросла лише на 42%; тим часом, населення віком 20–39 років примножилось на 128%. Остання група додала до загальної цифри вдвічі більше, аніж група населення, молодша за 20 років. Сьогодні у світі також налічується 50 млн людей, старших за 85, тож купол 2015 року має шпиль.

У 1970–2015 роках коефіцієнт фертильності (скільки дітей за життя в середньому народжує жінка) мав домінуючий вплив на чисельність світового населення. За цей час він стрімко впав, що означає перевагу малих сімей над великими. Але в 2015–2060 роках великий вплив на зростання населення матиме старіння. Невеликі сім'ї стали нормою, падіння народжуваності зупиняється, а практично всі діти живуть довше за своїх батьків: ця тенденція дедалі помітніша країнах, що розвиваються.

Таким чином, до 2060 року купол з'явиться і зникне, а вікова структура населення зараз більше нагадує колону — ширшу знизу й вужчу згори. Майже до 50 років усі покоління рівні за чисельністю, тобто графік має практично прямі вертикальні стінки.

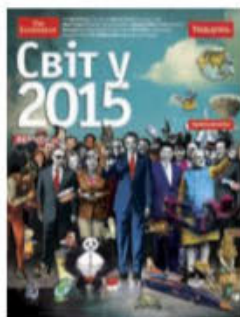
Населення Землі, як і раніше зростає, від 7,2 млрд у 2015 році до 9,5 млрд у 2060-му. Але, за розрахунками Емі Судзукі із Вольфганг Фенглер зі Світового банку, дві третини із 2,2 млрд приросту населення до 2060 року припадуть на осіб віком

Група дітей буде за численністю не відрізнятися від інших у віковій структурі населення

від 40 до 79 років. Найпомітніше збільшиться найстарша група. Між 2015 та 2060 роками кількість людей віком від 60 та 79 років зросте на 1,1 млрд, або ж 131%. Це в п'ять разів більше за приріст чисельності дітей та підлітків — на 220 млрд, тобто 9%. Найстрімкіше (на 281% у 2015–2060 роках) зроста-

тиме найстарше населення (тут все населення за 85 років представлено однією смужкою), але це відносно дуже низької вихідної бази, тому на загальну кількість населення такий тренд не надто вплине.

Упродовж усієї історії в людстві переважали діти (принаймні чисельно). До 2060 року ця група стане ледь численнішою за будь-яку іншу групу до 65 років. Догляд за батьками, бабусями та дідусями перетвориться на соціальну необхідність такого ж, якщо не більшого масштабу, як раніше виховання дітей і онуків. 2015-й — це приблизно півдороги до цієї вражаючої зміни. ■

«Світ у 2015» – українська версія щорічного спецпроєкту журналу The Economist: аналіз, прогнози на майбутній рік від впливових експертів, політиків і ділових людей. Унікальність української версії видання – це не лише мова, а й акценти на національних проблемах і тенденціях, залучення провідних вітчизняних експертів.

Щонайменше 20% контенту видання буде присвячено Україні. «Український тиждень» уже четвертий рік поспіль спільно із The Economist видає проєкт «Світ у...», третій рік поспіль наше видання дістає ексклюзивне право в Україні на друк цього спецпроєкту. Змістову частину спецпроєкту «Світ у 2015» буде традиційно представлено статтями та колонками найвідоміших політиків, посадовців, бізнесменів, аналітиків, громадських діячів та журналістів.

Це забезпечує авторитетність і точність заявлених прогнозів та трендів, сценаріїв розвитку ключових подій ділового світу в 2015 році.

Передплатний індекс «Світ у 2015» **68098**

Подарунок* для передплатників журналу «УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»

6 місяців

Том Гарвін.
Новини Нової Держави

Синтез ірландської суспільно-політичної думки 1950-х років. Автор змальовує становлення нової держави, цитуючи ключові матеріали провідних газет того часу

Райнгард Маркс.
Капітал. Прикінцева промова для людей

Книжка католицького священика Райнгарда Маркса – це погляд на економіку з позицій християнства й релігійної соціології

12 місяців

Родрік Брейтвейт.
Афганці. Росіяні в Афганістані (1979–1989)

Спираючись на численні публікації та свідчення очевидців, автор відтворює маловідомі сторінки війни в Афганістані

Том Гарвін.
Новини Нової Держави

Синтез ірландської суспільно-політичної думки 1950-х років. Автор змальовує становлення нової держави, цитуючи ключові матеріали провідних газет того часу

Лоренз Різ.
Друга світова війна за зачиненими дверима

Книжка присвячена подіям Другої світової. З використанням мемуарів безпосередніх учасників та свідків подій вона розкриває логіку розгортання війни

Райнгард Маркс.
Капітал. Прикінцева промова для людей

Книжка католицького священика Райнгарда Маркса – це погляд на економіку з позицій християнства й релігійної соціології

Детальну інформацію можна дістати за тел. **044-351-13-00** або **067-407-10-96** (callback), peredpiata@tyzhden.ua

*Під отриманням подарунка маємо на увазі можливість придбати книжку на вибір за **1,00 грн.** грошового еквіваленту подарунків не виплачуємо й не компенсуємо. Пропозиція чинна від 04.10.2014 до 31.12.2014 р. Акція не діє в разі передплати у відділеннях **Укрпошти** або на сайті portmone.com, обмін бонусів через МТС

Оберіть зручний для вас спосіб передплати:

РЕДАКЦІЙНА:

у будь-якому банку за наведеними реквізитами.

Повідомте адресу доставки за телефоном 067-407-10-96 (з 9:00 до 18:00, оператор скине Ваш виклик і перетелефонує);

У ВІДДІЛЕННЯХ УКРПОШТИ:

«Український тиждень» за індексом 99319;

«Світ у 2015» за індексом 68098;

ЗА СИСТЕМОЮ PORTMONE:
www.portmone.com.ua

ВАРТІСТЬ РЕДАКЦІЙНОЇ ПЕРЕДПЛАТИ:

«Український тиждень»

- за 1 міс. – 45 грн
- за 3 міс. – 135 грн
- за 6 міс. – 271 грн
- за 12 міс. – 541 грн

«Світ у 2015» – 45 грн

Телефон редакції: **044-351-13-00**

повідомлення	отримувач платежу	ТОВ «Український тиждень»	
		26009000022321	35392656
		поточний рахунок отримувача	код отримувача
	назва установи банку	ПАТ «Укрсоцбанк»	
		300023 МФО банку	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал	**	
	період:		
касир		сума, грн	
	платник (підпис)		

** У графі «вид платежу» вкажіть, будь ласка, назву журналу

Світ у цифрах **Країни**

Європа

Австрія 75
Бельгія 75
Болгарія 75
Хорватія 75
Чехія 75
Данія 75
Естонія 75
Фінляндія 75
Франція 75
Німеччина 75
Греція 76
Угорщина 76

Ірландія 76

Італія 76
Латвія 76
Литва 76
Нідерланди 76
Норвегія 76
Польща 76
Португалія 77
Румунія 77
Росія 77
Словаччина 77
Словенія 77
Іспанія 77

Швеція 77

Швейцарія 77
Туреччина 77
Україна 77
Велика Британія 77

Азія

Австралія 78
Бангладеш 78
Китай 78
Гонконг 78
Індія 78
Індонезія 78
Японія 78
Казахстан 78
Малайзія 79
Нова Зеландія 79
Пакистан 79
Філіппіни 79
Сінгапур 79
Південна Корея 79
Шрі-Ланка 79
Тайвань 79
Таїланд 79
Узбекистан 79
В'єтнам 79

Північна Америка

Канада 80
Мексика 80
Сполучені Штати 80

Південна Америка

Аргентина 80
Болівія 80
Бразилія 80
Чилі 80
Колумбія 80
Куба 81
Еквадор 81

Парагвай 81

Перу 81
Уругвай 81
Венесуела 81

Близький Схід та Африка

Алжир 81
Ангола 81
Камерун 81
Єгипет 81
Ефіопія 81
Іран 82

Ірак 82

Ізраїль 82
Йорданія 82
Кенія 82
Ліван 82
Лівія 82
Марокко 82
Нігерія 82
Саудівська Аравія 82
Південна Африка 82
Сирія 82
Зімбабве 82

КРАЇНИ З НАЙВИЩИМИ ТЕМПАМИ ЗРОСТАННЯ

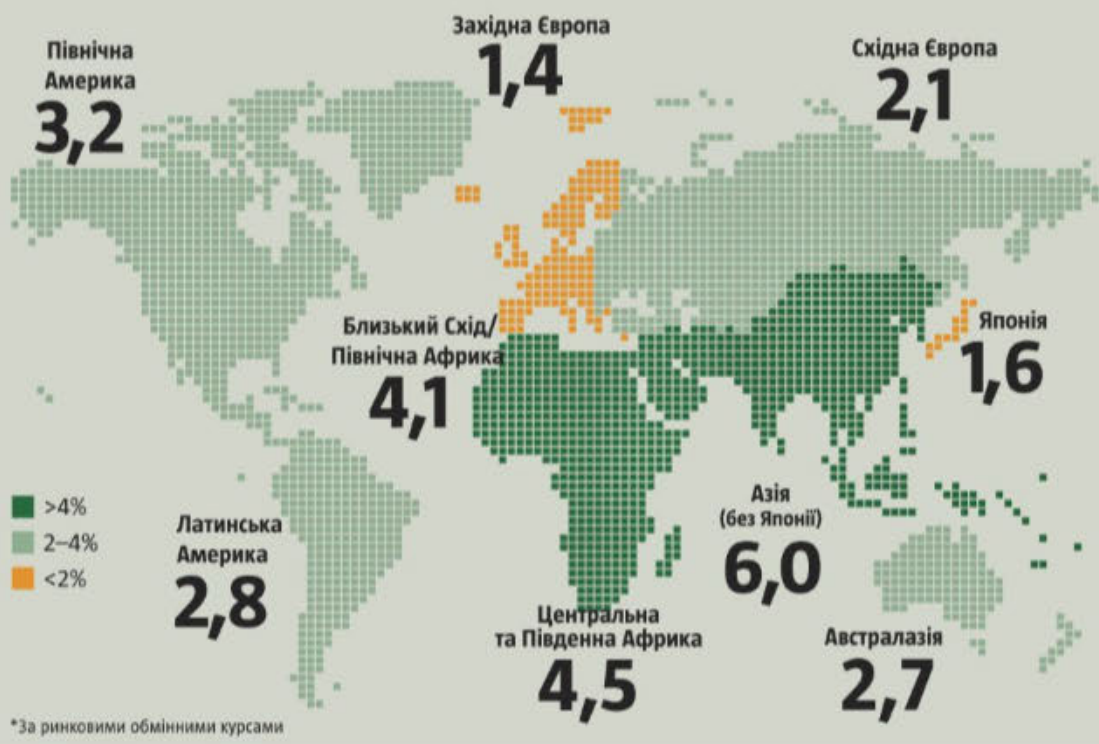
Місце	Країна	Зростання ВВП, %
1	Папуа-Нова Гвінея	14,8
2	Макао	9,0
3	Конго	8,6
4	Туркменістан	8,5
5	Еритрея	8,3
6	Монголія	8,0
7	Лаос	7,7
8	Мозамбік	7,6
9	Конго (Браззавіль)	7,4
10=	Бутан	7,3
10=	Камбоджа	7,3
10=	Танзанія	7,3

Наближаються скрутні часи для найбільших нових ринків світу, тому жоден із них не потрапив у ТОП за 2015 рік. Жодна із країн БРІК, CIVETS (Колумбія, Індонезія, В'єтнам, Єгипет, Туреччина, ПАР), MINT (Мексика, Індонезія, Нігерія, Туреччина) не фігурує цього разу в рейтингу. Список очолила Папуа-Нова Гвінея, яка вирвалася вперед на хвили успіху великого проекту Exxon Mobil LNG, запущеного в 2014-му. Макао процвітає завдяки напливу азартних гравців, яких приваблюють ліцензовані казино. Більшість інших країн у списку зобов'язані зростанням видобутку природних ресурсів, зокрема міді й золота — Еритрея, газу — Туркменістан і Танзанія, нафти — Республіка Конго (Браззавіль). Бутану має природні переваги для виробництва й експорту гідроелектроенергії, переважно до Індії. Незалежні від ресурсів виробники — це Лаос, де зростанню сприяють туризм і відновлення економіки сусіднього Таїланду, а також Камбоджа із ключовою для економіки легкою промисловістю.

Прогнози на 2015 рік, якщо не зазначено іншого. Інфляція: середньорічна величина в річному обрахунку. ВВП в доларах США обчислено з використанням прогнозів обмінного курсу на 2015 рік (ВВП за ПКС, або паритетом купівельної спроможності, вказано в дужках). Усі величини округлено.

london@eiu.com
За даними економічного підрозділу журналу The Economist:

ЗРОСТАННЯ ВВП У СВІТІ*, 2015 РІК, %

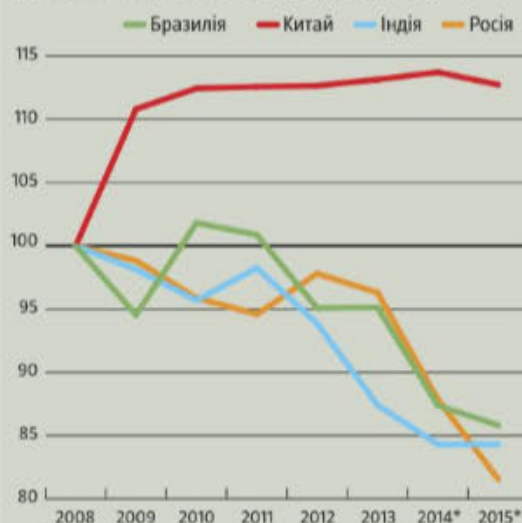
Дві історії хвороби та одужання

Безробіття, США і зона євро, Q1 2008=100

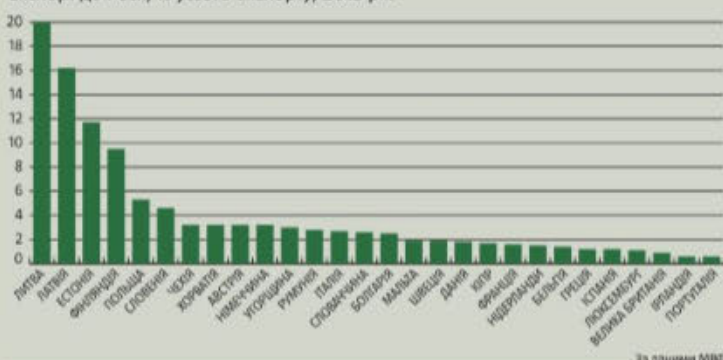
БРІК не брикає

Валові інвестиції в основний капітал, % ВВП, 2008=100

Європа: з видом на північ

Експорт до Росії, % усього експорту, 2015 рік

За даними МВФ

ЄВРОПА

АВСТРІЯ

Зростання ВВП:	1,6%
ВВП на особу:	\$49 870 (ПКС: \$46 460)
Інфляція:	1,9%
Баланс бюджету* (% ВВП):	-2,1
Населення:	8,6 млн

Збільшення державного боргу завадить владній коаліції лівоцентристської Соціал-демократичної партії та правоцентристської Австрійської народної досягнути особливих результатів. Впливова група євроскептичних політиків обмежуватиме її вибір на майбутнє. Проте уряд наполегливо продовжуватиме реформи, щоб підтримати конкурентоспроможність бізнесу за допомогою підприємництва й освіти. Австрія — одна з багатьох західних держав, які намагаються перейти від традиційного виробництва до високотехнологічної економіки, але цей перехід триватиме повільно.

БЕЛЬГІЯ

Зростання ВВП:	1,2%
ВВП на особу:	\$47 810 (ПКС: \$44 890)
Інфляція:	1,2%
Баланс бюджету (% ВВП):	-1,9
Населення:	10,7 млн

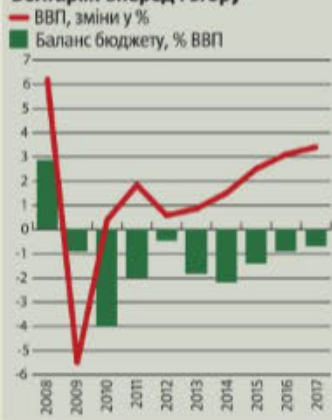
За останні п'ять років країна прожила без виборного уряду майже стільки само часу, скільки й із ним. Це симптом роздробленості суспільної та політичної структури, яка ризикує розвалити Бельгію вздовж мовної лінії розламу. Новий чотирипартійний правоцентристський федеральний правлячий кабінет із реформами на порядку денному взявся до виконання обов'язків у жовтні 2014 року, але відсутність Соціалістичної партії означає вужчу програму й сильну протидію опозиції. Із тягарем великого боргу та безробіття економіка просувається вперед дуже повільно.

БОЛГАРІЯ

Зростання ВВП:	2,5%
ВВП на особу:	\$7630 (ПКС: \$15 010)
Інфляція:	1,2%
Бюджетний баланс (% ВВП):	-1,5
Населення:	7,1 млн

По всій Європі владні партії втратили позиції на виборах до Європейського парламенту 2014 року, але для тодішнього прем'єр-міністра Пламена Орешарського та його переважно лівого коаліційного уряду це стало

Болгарія: вперед і вгору

останньою краплею. Після їхньої серпневої відставки було проведено дострокові вибори в жовтні, які принесли більше (але не більшість) голосів правоцентристській партії «Громадяни за європейський розвиток Болгарії» на чолі з Бойком Борисовим. Його перша каденція у владі (2009–2013 роки) теж припинилася достроково через протести. Хоч би яким був склад нового уряду, на чільне місце серед пріоритетів він поставив зростання, а не економію, щоб заспокоїти хвилювання в суспільстві. У відповідь економіка повільно, але стабільно розширюватиметься.

Вартє уваги. Нові зірки на небосхилі. Нове покоління розпечених футболерних талантів улітку дістане бойове хрещення на матчах юнацького чемпіонату Європи ФІФА.

ХОРВАТІЯ

Зростання ВВП:	0,8%
ВВП на особу:	\$13 230 (ПКС: \$21 690)
Інфляція:	1,78%
Баланс бюджету (% ВВП):	-4,4
Населення:	4,2 млн

Непопулярний коаліційний уряд прем'єр-міністра Зорана Мілановича (Соціал-демократична партія) дотягне до виборів, які відбудуться, ймовірно, у грудні 2015-го. Йому доведеться працювати у важких умовах нав'язаного Брюсселем режиму суворої економії, звинувачень у корупції серед вищих ешелонів влади і шести років рецесії поспіль. На цьому похмурому тлі, яке не є сприятливим і для опозиції, спостерігається тривожне зростання

напруженості у відносинах із сербською меншиною та позв'явлення ультраправих сил. Вибори не принесуть миттєвого вирішення проблем, але нова команда зможе піти вперед із давно назрілими економічними реформами.

ЧЕХІЯ

Зростання ВВП:	2,7%
ВВП на особу:	\$17 940 (ПКС: \$29 150)
Інфляція:	1,9%
Баланс бюджету (% ВВП):	-2,3
Населення:	10,8 млн

Велика коаліція прем'єр-міністра Богуслава Сobotки від лівої Чеської соціал-демократичної партії (ЧСДП) користується з покращення економіки та слабкості опозиції. Уряд не тільки виконуватиме розпорядження Брюсселя про недопустимість політичного впливу на державну службу, а й успішно реформуватиме ринки праці, державне пенсійне забезпечення, соціальну та податкову системи. Збільшення бюджетних і споживчих витатків разом із незначним відновленням у торгових партнерів по ЄС стане легким стимулом для економіки.

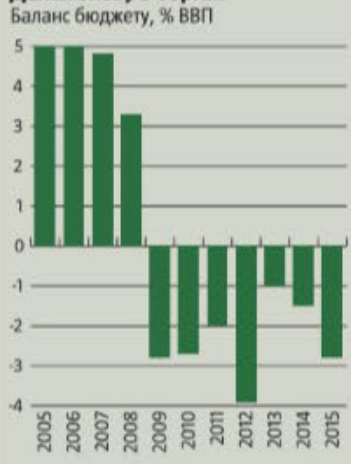
Вартє уваги. ANO означає «так». Андрей Бабіш, харизматичний міністр фінансів, може розхитати човна, домагаючись важливішої ролі для своєї партії ANO 2011 — старшого партнера ЧСДП по коаліції.

ДАНІЯ

Зростання ВВП:	1,3%
ВВП на особу:	\$59 250 (ПКС: \$45 020)
Інфляція:	1,3%
Баланс бюджету (% ВВП):	-3,2
Населення:	5,7 млн

Коаліційний лівоцентристський уряд меншості, ослаблений скандалами й перебіжчиками, повинен дожити до виборів у вересні, але навряд чи протягне довше. Нова команда, яку, ймовірно, утворить правоцентристська коаліція, проведитиме аналогічно обережну змішану політику обмеження бюджетних витатків та підтримки зростання. Споживча довіра зростає, але «борговий навіс» після житлової кризи 2008 року залишається досить помітним, а споживчі й підприємницькі витатки відновлюватимуться повільно.

Данія: знову в боргах

ЕСТОНІЯ

Зростання ВВП:	3,0%
ВВП на особу:	\$20 110 (ПКС: \$28 790)
Інфляція:	2,7%
Баланс бюджету (% ВВП):	-0,2
Населення:	1,3 млн

Спектр наслідків безневних виборів до парламенту надто широкий для схематичного опису, втім, окреслився курс на посилення ощадності. Витримавши удар обмеженням кредиту і кризою, яка після цього охопила зону євро, наступний уряд ухвалюватиме напружені бюджетні, подеколи заспокоюючі розчароване суспільство щедрими подарунками. Контрастні перспективи на основних експортних ринках — позитивні у Швеції та негативні в Росії — забезпечать скромний стимул для економіки.

ФІНЛЯНДІЯ

Зростання ВВП:	1,2%
ВВП на особу:	\$49 920 (ПКС: \$41 560)
Інфляція:	1,6%
Баланс бюджету (% ВВП):	-1,8
Населення:	5,5 млн

Консервативна партія «Національна коаліція», яка очолює уряд, очевидно, збереже лідерство й після квітневих виборів до парламенту, але можуть статися зміни серед її союзників. Прем'єр-міністр Александер Стубб у 2014 році обливши курс на сувору економію, переніс увагу на зростання і йтиме в цьому напрямку. Економіка відреагує позитивно, але в скромних масштабах.

Вартє уваги. Розкол коаліції. Плани щодо нового ядерного реактора на північно-західному узбережжі, відкладені попередньою адміністрацією, нова коаліція подаста на розгляд парламенту.

ФРАНЦІЯ

Зростання ВВП:	0,8%
ВВП на особу:	\$43 550 (ПКС: \$40 380)
Інфляція:	0,8%
Баланс бюджету (% ВВП):	-3,9
Населення:	65,0 млн

Суперечки в уряді стали відображенням загальноєвропейських дебатів із приводу «бюджетної дисципліни проти підтримки зростання», а прибічники дисципліни виходять на передній план після того, як президент Франсуа Олланд придушив виступи прихильників зростання в середині 2014 року. Прем'єр-міністр Манюель Вальс домагається прихильності бізнесу і обіцяє реформи, щоб додати трохи англосаксонської гнучкості в голлістську модель економіки. Але й він утрачає симпатії суспільства так само швидко, як президент. Утім, економіка подаватиме слабкі ознаки життя.

НІМЕЧЧИНА

Зростання ВВП:	1,6%
ВВП на особу:	\$47 350 (ПКС: \$47 290)
Інфляція:	1,5%
Баланс бюджету (% ВВП):	0,8
Населення:	81,3 млн

Завжди в оточенні: Німеччина мусить протистояти й російському реваншизму, й економічній слабкості Європи. Канцлера Ангелу Меркель (фактично

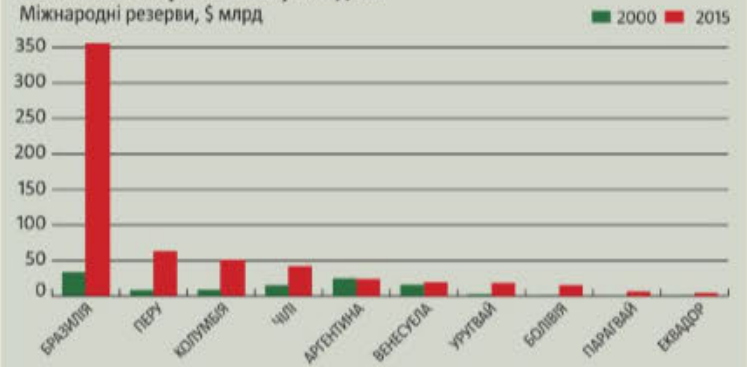
Північна Америка: індустріальний ренесанс

Промислове виробництво (2005=100)

Латинська Америка: на чорний день

Міжнародні резерви, \$ млрд

ПІВНІЧНА АМЕРИКА

ЛАТИНСЬКА АМЕРИКА

КАНАДА

Зростання ВВП:	2,3%
ВВП на особу: \$54 150 (ПКС: \$45 830)	
Інфляція:	2,3%
Баланс бюджету (% ВВП):	-1,9
Населення:	36 млн

Прем'єр Стівен Гарпер та уряд консерваторів мають у парламенті більшість і відносно свободу дій, тоді як опозиції бракує згоди. Проте уряд підривають скандали, а Ліберальна партія, третя після консерваторів і Нової демократичної, відроджується перед федеральними виборами (жовтень 2015-го). Серед пріоритетних напрямів буде зняття торговельних бар'єрів між провінціями, що обходяться бізнесу \$47 млрд за рік, і покращення інфраструктури нафтогонів, що перекачуватиме чорне золото з пікві Альберти, третього у світі за об'ємами розвіданого родовища. Відновлення американської економіки тягнутиме вперед і канадську.

Йде випробування на монолітність. Першочергове завдання — підняти економіку; тут допоможе дедалі більш конкурентоспроможний експорт.

Варте уваги. Перегони. У листопаді Мексика знову прийматиме Форуму-1, уперше за 23 роки.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ АМЕРИКИ

Зростання ВВП:	3,2%
ВВП на особу: \$57 160 (ПКС: \$57 160)	
Інфляція:	2,3%
Баланс бюджету (% ВВП):	-2,5
Населення:	321,3 млн

Барак Обама буде заклопотаний більше іноземними терористами та воєвничими росіянами, а не економікою, яка непогано даватиме собі раду сама. Відновлення нарешті стабілізується, а зменшення масштабів безробіття (вже й так значне) пришвидшиться. Почнуть підвищуватися зарплати, споживачі витратять надлишки в крамницях, але слабка економіка за кордоном обмежуватиме зростання експорту. Вибірчі перегони у США нескінченні, тож на початку 2015 року почнуться кампанії до конгресових і президентських виборів 2016-го. Про намір балотуватися оголосить колишній держсекретар, сенатор і экс-перша леді Гіллари Клінтон.

Варте уваги. Вартість кредитування. Федеральний резерв підніме офіційні відсоткові ставки приблизно у 2015 році. Коли й наскільки — ці питання дуже цікавлять як фінансові ринки, так і звичайних громадян.

МЕКСИКА

Зростання ВВП:	4,0%
ВВП на особу: \$12 080 (ПКС: \$19 430)	
Інфляція:	3,3%
Баланс бюджету (% ВВП):	-3,1
Населення:	118,8 млн

Президент Енріке Пенья Ньето за перший рік на посаді підписав закони про фундаментальні реформи в енергетиці, галузі телекомунікацій, освіті, банківській сфері, а відтак візьметься до впровадження, а також «повсякденної роботи»: стимулювання зростання, створення робочих місць і боротьби з наркотрафіком. Опозиція чинитиме запеклий опір, особливо перед проміжними виборами в липні. Партія влади ІРП про-

АРГЕНТИНА

Зростання ВВП:	1,9%
ВВП на особу: \$10 980 (ПКС: \$21 260)	
Інфляція:	26,5%
Баланс бюджету (% ВВП):	-1,9
Населення:	43,1 млн

Урядові Крістині Фернандес де Кіршнер загрожують неконтрольована інфляція, криза платіжного балансу й масові заворушення ще до виборів у жовтні. Необхідні для відвернення цього заходи боляче вдарять по населенню і стануть прокляттям для ідеологів уряду. Наступний президент, імовірно, теж буде пероністом, але і йому не залишатиметься нічого іншого, крім стабілізувати економіку і працювати над поверненням доступу до міжнародних ринків капіталу, закритих після дефолту в 2001 році.

ка Луїса Інасіу Лулі да Сілви. Інтервенціонізм, мікроменеджмент і відсутність реформ економіки похитнули довіру за кордоном, тож економіка гальмує після десятиліття постійного зростання. Першим її завданням буде повернути довіру інвесторів-скептиків і підготувати країну до важчих часів.

Варте уваги. Наука статистика. У липні Ріо-де-Жанейро прийматиме 60-й Всесвітній статистичний конгрес.

БОЛІВІЯ

Зростання ВВП:	4,0%
ВВП на особу: \$3450 (ПКС: \$6740)	
Інфляція:	7,1%
Баланс бюджету (% ВВП):	0,1
Населення:	11,1 млн

На виборах у жовтні 2014 року Ево Моралес утретє поспіль став президентом. Йому сприяли адмінресурс, ефективна партійна машина та економічні бонуси від експорту газу. Але плани втягнути маргіналізоване населення в політичну сферу здійснюються повільно, й деякі групи будуть невдоволені. Доходи від газу, збільшення споживчого попиту і жваве будівництво забезпечать здоровий темп зростання.

ЧИЛІ

Зростання ВВП:	3,6%
ВВП на особу: \$14 380 (ПКС: \$24 310)	
Інфляція:	3,4%
Баланс бюджету (% ВВП):	-1,1
Населення:	17,9 млн

У 2014 році Мішель Бачелет почала свій другий президентський термін з активних реформ, зокрема освіти, виборчої та податкової систем. Вона протидіятиме тиску з лівого флангу лівоцентристської владної коаліції, не останньою чергою тому, що їй зможе знадобитися підтримка правоцентристів-опозиціонерів. Сильний попит на мідь, головну статтю експорту, покращить зростання економіки.

Варте уваги. Неймовірні пригоди китайців у Чилі. У червні — липні там пройде Кубок Америки з футболу, в якому вперше візьме участь Китай.

КОЛУМБІЯ

Зростання ВВП:	4,4%
ВВП на особу: \$8620 (ПКС: \$12 010)	
Інфляція:	3,4%
Баланс бюджету (% ВВП):	-0,7
Населення:	50,1 млн

Друге президентство Хуана Мануеля Сантоса, яке почалося у 2010 році, буде схоже на перше: амбітній програмі реформ заважатимуть тертя в його коаліції та обструкція з боку правої опозиції, а також затажні мирні переговори з повстанцями ФАРК. Ця ініціатива принаймні обіцяє принести плоди у 2015-му: дивіденди у вигляді миру й навіть,

Родріго Лондоньйо Ечевєррі (відомий також як Тимошенко) — загалом третій за 50 років лідер колумбійського повстанського угруповання ФАРК, але може стати останнім, якщо мирні переговори з урядом увінчаються успіхом. Хоча він не так давно очолює ФАРК (відколи його попередника застрелили колумбійські військові), Ечевєррі — досвідчений бійковик, на рахунок якого кілька найкращих операцій. Інакше кажучи, в нього є все, щоб вести переговори від імені бійовиків. Мир (до якого ще далеко з огляду на складний перебіг діалогу) приніс би великі економічні дивіденди.

2015 В ОСОБАХ

Також у рубриці:

Хіаоті стає глобальною компанією 88
Робоча сила подорожує 89
Лише можливо... 89

Віртуальна реальність стає дійсністю 90
Пітер Флінт: технології і нерухомість 92
Знову з дев'ятої до п'ятої 93
Водневі авто на старті 94

Друкована книжка: удар у відповідь 95
Голлівуд затаює паски 95
Найкраще місце для бізнесу 96
Мері Барра: час машинам розмовляти 97

Розумний, аж страшно

Том Стендейдж

Телефони перетворюються на телепатів

Керівник проектів Робін запізнився на зустріч. Дістав телефон — і апарат запропонував йому одним натиском клавіші надіслати електронне повідомлення іншим учасникам про те, що він уже їде. Літак Майкла приземлився із запізненням, і той боявся не встигнути на наступний. Але тут-таки телефон повідомив, що й той рейс затримується. У відпустці за кордоном мобільник Джона повідомляв йому обмінний курс місцевої валюти й рекомендував цікаві для туристів місця неподалік. А я днями повертався до машини в незнайомому місті, і мій телефон сам підказав мені, скільки часу знадобиться на дорогу додому в потоці транспорту, який був на той момент.

Це все реальні приклади технології «обрахунків на випередження» або «прогностичного інтелекту», яка аналізує персональні дані з вашого телефона і робить вчасні підказки. Найвідоміший випадок — запущений у 2012 році сервіс Google Now. Досить прийти на автобусну зупинку, як ви без нагадування отримаєте розклад. Із вашої електронної пошти програма дізнається, коли вам надійде посилка. А проаналізувавши ваші запити в браузері, визначить, за яку команду уболіваєте, й покаже актуальний рахунок. Задум у тому, щоб «мінімізувати відчуття присутності технології», — каже Баріс Гілтекін, один із творців сервісу. Тобто власнику де-

вайса не доведеться навіть запитувати інформацію. Вона з'явиться сама, коли потрібно.

Apple та Microsoft мають власні версії цієї технології, яку розвиває також чимало менших виробників. «Ваші девайси звертатимуть увагу на те, що ви робите, і краще передбачатимуть, які дані можуть стати у пригоді», — каже Тім Таттл, генеральний директор стартапу Expect Labs. Коли технологія успішно працює, складається враження, ніби телефон читає ваші думки. У 2015-му випереджувально-обчислювальні системи розширюватимуться у трьох напрямках.

Перший: вони почнуть аналізувати більше джерел даних на додачу до історії пошуку, електронної пошти, календаря й місцезнаходження. За словами Гілтекіна, це дасть сервісу змогу показувати погодні умови на вашому улюбленому пляжі чи нагадувати, щоб ви записали доньку в літній табір. Інформацію до загального казана постачатимуть розумні годинники, напульсники для фітнесу й домашня апаратура, як стверджує Майкл Ямніцкі з консалтингової агенції Forrester. В Expect Labs у випереджувальних обрахунках використовуються голосові дані: комп'ютер тихо нагадує релевантну інформацію у відповідь на телефонну розмову. Так, програма, наприклад, може автоматично піднімати потрібні документи в кол-центрах технічної або клієнтської підтримки. Це підводить нас до другого напрямку розширення послуг із випереджувальних обрахун-

КОРОТКО ПРО 2015

Ірландія починає закривати свої сумнозвісні податкові лазівки для бізнесу, відомі як «Дабл Айріш» (Double Irish), і почне це з нововідкритих компаній

Том Стендейдж, редактор відділу цифрових технологій, *The Economist*

Mimimi

Джеймс Чемберс ГОНКОНГ

Модний китайський супербренд виходить на глобальний рівень

На зустрічі з інвесторами у Гонконгу шанхайська фірма-стартап порівнює свою технологію з портативним розрахунковим терміналом від Apple Store, який дає змогу продавцям не стояти біля традиційного касового апарата. Проте співзасновник компанії використовує інше ім'я, на яке прагне рівнятися за показниками зростання: «Ми хочемо стати як Xiaomi у світі софту для роздрібної торгівлі». Амбіції величезні. Пекінська компанія Xiaomi («Сяомі») сподівається продати 100 млн смартфонів у 2015-му, через чотири роки після запуску своєї першої моделі, і на цілий рік обігнати в цьому Apple.

Ці дві технологічні компанії порівнюватимуть дедалі частіше, бо Xiaomi починає експансію на міжнародному ринку. Вона вже реалізує свою продукцію в усій Південно-Східній Азії та Індії. Наступні зупинки — у Бразилії та Мексиці. Xiaomi готують до дебюту на Заході й почали із ребрендингу. Тепер це Mi. Людям, не обізнаним із транскрипцією

китайських назв, важко правильно прочитати слово Xiaomi. До того ж «xiao» означає «маленький», що тепер аж ніяк не асоціюється з компанією. У ній уже обговорюють вихід на американський ринок у 2015 році, але уникають будь-якої конкретики. Є сумніви щодо онлайн-продажів та маркетингової моделі на ринках розвинутих країн. Проте рішення певною мірою вже вислизнуло з рук Xiaomi.

Через протести проти її продукції компанія закрила онлайн-магазин, створений у Австралії сторонніми ентузіастами. Посередники нині продають останню модель її смартфона Mi4 на Amazon у п'яти найбільших країнах Європи, таким чином започаткувавши

щось на зразок того сірого ринку в багатому світі.

Xiaomi користується з популярності «досить якісних» телефонів за помірну ціну. Її інновація (звісно, в Apple не позичена) — позиціонування свого продукту як такого, що має великий попит серед молодих людей, які перед тим побували в «секті свідків» Apple. Заснована 2013

року в місті Шеньчжень компанія OnePlus випустила перший власний смартфон «тільки для своїх» у 2014-му, чим викликала керований ажіотаж, як і Xiaomi. У 2015 році триватимуть розмови про перетворення останньої на відкриту компанію, незважаючи на заперечення президента компанії Лей Цзюня. Xiaomi вже домовилася про кредит у доларах США — типовий крок перед виходом на IPO для ознайомлення з брендом міжнародних інвесторів. Apple, наприклад, виставила свої акції на відкритий продаж у 1980-му — за чотири роки після запуску першого продукту. Зрозуміло, що до моменту, коли будь-хто зможе купити собі трохи культури Mi, залишилося недовго. ■

**Xiaomi
сподівається
продати
100 млн
смартфонів
у 2015-му**

Знайомтеся, Стив Джобс... перепошую, Лей Цзюнь

Джеймс Чемберс, старший редактор,
Economist Intelligence Unit

КОРОТКО ПРО 2015

Microsoft використовує нову операційну систему Windows 10 для повернення стартового меню, яке зникло разом із Windows 8 і якого дуже не вистачало

► ків — на робоче місце. «Ця технологія стане всюди-сущою», — каже Таттл. Неважко уявити, як її можна застосовувати в юридичній, медичній практиці або загалом у бізнесі. Рекламістам уже кортить, аби їхні мобільні додатки думали наперед («Б'юся об заклад, ти зараз попив би кави»). Бенедікт Еванс, аналітик венчурної фірми Andreessen Horowitz, вважає, що їх можна було б використовувати і для управління особистими фінансами, і щоб стежити за здоров'ям.

Вибрати рівень надприродності

Третій напрям: випереджувальні обрахунки використовуватимуть не лише у смартфонах, а й в інших пристроях. Годинники на базі Android, за словами Гултекіна, уже підтримують технологію Google Now, і скоро вона з'явиться на панелях приладів автівок у складі програмного забезпечення для машин від Google Android Auto. Ще одна очевидна сфера застосування цієї технології — розумні телевізори й будинки. Вона вже доступна на персональних комп'ютерах, якщо ви використовуєте браузер Google Chrome і зайшли на свій екаунт.

Та що краще працює випереджувальний інтелект,

то більше він лякає. Хоча люди скоріше за все до нього врешті звикнуть. Колись так само лякало запам'ятовування і автоматичне введення логіну електронної пошти, параметрів пошуку або вашої поштової адреси у веб-браузері. Тепер лише дратує, коли ви починаєте вводити перші літери, а браузер не пропонує варіантів. А якщо телефон лякатиме вас своєю здатністю до передбачення, цю функцію завжди можна відключити. Компанії дозволять користувачам вирішувати, що саме надавати для спільного доступу, «й намагатимуться не переступати межі цифрової надприродності», — каже Ямніцкі. Наприклад, можна відключити доступ до історії пошуку в браузері або до особистих даних своїх дітей. «Але проблема в тому, що ви ризикуєте перетворитися на громадянина другого сорту, не маючи тих знарядь, якими володіють інші», — стверджує Таттл. Справді розумна система випереджувальних обрахунків допоможе вам самим установити той «рівень надприродності», який вас влаштує. А тоді програма визначить, чи не занадто вас лякатиме та або та пропозиція, — і промовчить. ■

Час розплати

Патрік Фаулс *НЬЮ-ЙОРК*

На мультинаціональні компанії чекає зростання трудових витрат

У 2015 році керівники великих мультинаціональних компаній нервуватимуть через зарплату, але не свою, а підлеглих. Зростання витрат на оплату праці зменшить маржу прибутків, які зараз сягнули пікових показників. Босам доведеться вирішувати, опиратися новим умовам чи пристосовуватися до них. Зрештою багато фірм підвищать зарплату своїм працівникам.

На перший погляд, це може здаватися надуманим. З 90-х років минулого століття західним компаніям вдавалося стримувати зростання заробітної плати у своїх країнах і підвищувати ефективність. Частка доданої вартості, виробленої американськими компаніями нефінансового сектору, яка витрачається на заробітну плату, становить 58%. Це найнижчий показник починаючи з 1929 року. Виробництво також перенесли за кордон. Зараз третина штату мультинаціональних компаній США працює в інших країнах. Цим людям платять на 40% менше з кожного долара продажів, ніж їхнім колегам у США. А фірми в ЄС ще інтернаціональніші.

У боротьбі між працею і капіталом у великих компаніях перша відійшла у тінь. У 1970-х роках керівники компаній та інвестори переймалися страйками і зарплатами. Сьогодні ж вартість робочої сили для них здебільшого не є проблемою. У щорічних звітах мережі супермаркетів Walmart детально розписано виплати компенсацій керівної ланки й при цьому навіть не згадано, скільки отримують 2,2 млн рядових працівників. Утім питання заробітної плати в компаніях не перестало бути стратегічним. Підвищення зарплат на 10% може зменшити прибутки середньої мультинаціональної компанії на 8%. У багатьох корпораціях світового рівня, як-от Samsung, Unilever, Siemens, Nestlé і BMW, що оприлюднюють витрати на персонал, за 2013 рік вони зростали швидше, ніж продаж.

Ця тенденція посилюватиметься з трьох причин. По-перше, позаяк усі західні економіки повільно виборсуються з кризи, ринки праці теж «стискатимуться». За оцінками ФРС, до 2016 року безробіття

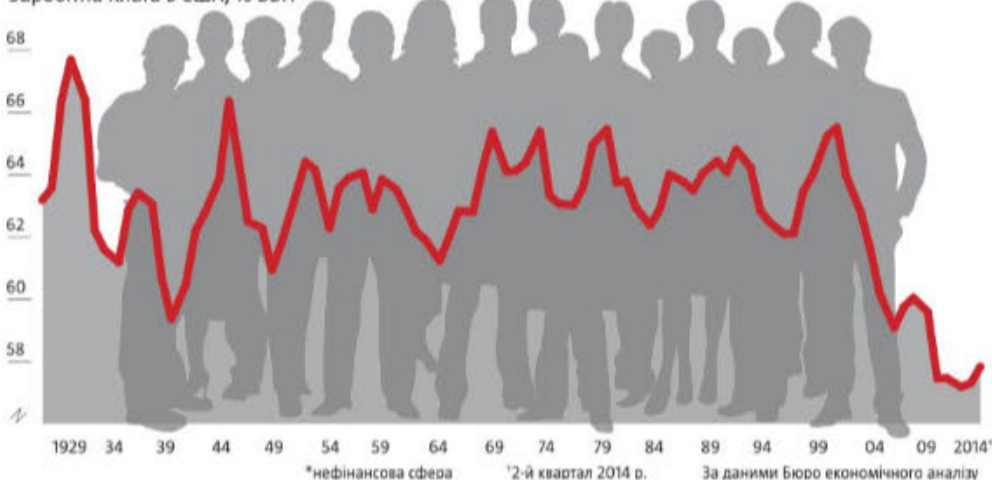
нарешті опуститься до нормального рівня. Банк Англії очікує інтенсивного підвищення заробітної плати до 2015-го, а Європейський центральний банк — до 2016-го.

По-друге, побоювання політичних наслідків нерівності змушуватиме компанії підвищувати плату своїм працівникам. Барак Обама хоче підняти мінімальну заробітну плату, як і Ед Мілібенд, лідер опозиційної Лейбористської партії у Британії. У США Національна комісія з трудових відносин планує запровадити суворіші правила щодо найму контрактних працівників, які становлять кістяк колективів у компаніях на кшталт Federal Express і McDonald's. Із працівників приватного сектору дуже мало належать до профспілок, але останнім додається впевненості. У 2014 році відбулися страйки в порту Лос-Анджелеса, на шахтах Канади і навіть у Нью-Йоркській опері.

І нарешті, витрати на робочу силу зростають і в нових економіках. Відповідно до п'ятирічного плану Китаю, середня офіційна мінімальна заробітна плата зростатиме на 13% щороку. Частково через це виробництво повільно переміщається подалі від прибережних регіонів Піднебесної. Також

Ще рано заспокоюватися

Заробітна плата в США, % ВВП*

спостерігається тенденція до покращення умов праці в бідних країнах після протестів через обвал на швейній фабриці в Бангладеш, де загинула понад тисяча осіб. Західні компанії, які широко залучають робочу силу з Азії, вже відчувають дискомфорт. У 2014 році величезний виробник одягу Hennes & Mauritz повідомив про зменшення прибутків оскільки не може піднімати ціни з такою швидкістю, як заробітну плату.

Керівники компаній можуть відреагувати на зростання витрат на робочу силу двома способами. Великі, ймовірно, спробують перенести виробництво до ще дешевших країн. Але знайти місце, де низькі зарплати, поступливі робітники і політична стабільність, важче, ніж здається. В'єтнам, який міг стати новою Меккою для виробників, у 2011–2012 роках сколихнула хвиля страйків. Індія хоче пустити на свій ринок більше іноземних підприємств, але її репутацію все ще псують бюрократія і корупція. У Кенії, куди подалися деякі компанії, відбулися теракти. Фірми з менш мобільною робочою силою

КОРОТКО ПРО 2015

Hewlett-Packard планує відділити виробництво комп'ютерів і принтерів від корпоративних послуг та продажу обладнання; eBay збирається перетворити PayPal на окрему компанію

Лише можливо...

Маючи менше 1% ринку смартфонів і постійне зниження прибутків, **BlackBerry** не зможе пережити цей рік як незалежна компанія і знайде собі покупця

Першість **Google** серед пошуковиків постраждає від активізації на ринку численних конкурентів

Найбільша авіакомпанія Індії **IndiGo** розправить крила: новий літак дасть можливість здійснювати рейси на дальші відстані

Патрік Фаулс, керівник нью-йоркського бюро *The Economist*

Побачити й повірити

Мартін Джайлз САН-ФРАНЦИСКО

Віртуальна реальність наближається

У кінці коридору на нижній палубі судна раптом з'являються гігантські мацаки, обвивають ноги пасажирів й тягнуть його сходами вниз за якийсь метр-два від вас. Затим моряк поруч із вами волає страшним голосом, від якого кров холодне в жилах: його щойно прохромилла велетенська клешня — очевидно, того ж таки монстра. У паніці ви кидаєтесь навсібіч у пошуках виходу. Але куди бігти?

Відповідь проста: нікуди, бо ця сцена відбувається не на справжньому кораблі, а в крихітній кімнатці, що належить стартаповій компанії Jaunt VR у Кремнієвій долині. Морське страхувисько та його жертви — елементи короткого цифрового фільму, створеного Jaunt, який можна дивитися завдяки віртуальному шолому. Віртуальна реальність, яка поєднує цифровий звук та зображення і створює наближений до реальності ефект, іще не готова до масового ринку. Але до кінця 2015 року компанії, що працюють над цією технологією, мають подолати кілька перешкод, котрі наразі не дають цього зробити. Одна з них — якість цифрового ефекту занурення. Хоча віртуальна реальність прогресує семи-мільйонними кроками, картинка інколи виходить спотворена або дуже розмита. Трапляються й мікроскопічні відставання, коли глядач повертає голову, а картинка за ним не встигає. Ці дефекти можуть викликати нудоту навіть після нетривалого користування шоломом. У 2015 році такі проблеми мають зникнути. Краща оптика та досконаліші програми створюватимуть чіткіші й дедалі реалістичніші віртуальні зображення. А покращена система стеження за рухами голови допоможуть вирішити проблему дезорієнтації. З удосконаленням технології

шоломи дешевшають. Відтак зникає ще одна перешкода для її поширення. Лише кілька років тому найкраща апаратура для відтворення віртуальної реальності коштувала тисячі доларів. У наступні кілька місяців компанії на зразок Oculus VR (виробник віртуального шолома Oculus Rift, придбаний у березні 2014 року Facebook) і Sony представлять на ринку високоякісну апаратуру ціною кількисот доларів. Зовні й за відчуттями ці нові шоломи більше нагадуватимуть гірськолижні окуляри — величезний крок уперед від

В ідеалі треба, щоб користувачі думали, ніби їх кудись телепортували

нісучих прототипів, у яких користувач схожий на робота зі старого науково-фантастичного фільму. Від «розумніших» окулярів небагато користі, якщо дивитися в них особливо немає на що. Тому такі компанії, як Oculus VR і GameFace Labs, просувають на ринок програмні пакети, які дають програмістам змогу створювати

контент для їхньої апаратури. 2015-го програмісти зосередяться на розробці ігор, де віртуальна реальність має найкращі шанси зажити популярності. Режисери також експериментуватимуть за допомогою таких компаній, як Jaunt. Директор останньої Дженс Крістенсен бачить перспективу в створенні віртуальних концертів і спортивних змагань.

Та навіть із таким поступом минуть роки, перш ніж технологія досягне комерційного успіху. В ідеалі, за словами генерального директора Oculus VR Брендана Ірібе, бажаний ефект полягає в тому, щоб користувачі думали, ніби їх кудись телепортували й вони справді там перебувають. Для цього програмісти мають забезпечити користувачеві ідеальну взаємодію з оточенням. «Великим викликом стане розробка вдалих інтерфейсів, які дадуть людині змогу діяти у віртуальному світі», — каже Даг Бавмен, професор Політехнічного інституту штату Вірджинія. Ще одне завдання — створити можливість спілкування у віртуальному світі, щоб користувач міг побачитися з друзями та членами родини й порозмовляти з ними. Або навіть разом витурити кривоноге чудовисько з корабля. ■

Мартін Джайлз, редактор відділу технологій у США, *The Economist*

Очам не вірю!

► намагатимуться стимулювати зростання продуктивності в розвинених країнах, яке в останні роки почало відставати. Вони проводитимуть автоматизацію і роботизацію виробництва: європейський машинобудівний гігант АВВ, який уже продав чверть мільйона промислових роботів, прогнозує масовий сплеск попиту в майбутньому. Деякі компанії збільшуватимуть витрати на підготовку кадрів, підвищення кваліфікації своїх працівників і набір

нових, але на це теж потрібен час. Попри всі ці зусилля, багатьом керівникам не залишиться нічого, окрім як спрямувати на оплату праці більшу частку виробництва. Це радикально не вплине на нерівність, але зменшить маржу прибутків і зіпсує настрої інвесторам. Керівники, які підуть на підвищення зарплат працівникам, все ж таки матимуть одну перевагу: уперше за останнє десятиріччя в 2015-му в центрі уваги будуть не їхні доходи. ■

КНИГИ УКРАЇНСЬКОЮ
ТА ІНОЗЕМНИМИ МОВАМИ
ПОДАРУНКОВІ ВИДАННЯ
ТА АЛЬБОМИ
МАПИ, АТЛАСИ, ПУТІВНИКИ
ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА
ЧЕКАЄМО НА ВАС ЩОДНЯ З 9:00 ДО 21:00

МУЗИКА ТА КІНО
КАНЦТОВАРИ, ЛИСТІВКИ
МІСЦЯ ДЛЯ ЧИТАННЯ
ЛІТЕРАТУРНІ ЗАХОДИ
БЕЗКОШТОВНИЙ
ІНТЕРНЕТ (WI-FI)[™]

САЙТ НЕБЕЗПЕЧНО: WWW.BOOK-YE.COM.UA ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИН: WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

К Н И Г А Р Н Я

М. КИЇВ

вул. Лисенка, 3 тел.: (044) 235-88-54, вул. Спаська, 5 тел.: (044) 351-13-38,
пр-т Повітрофлотський, 33/2 тел.: (044) 275-67-42

М. ЛЬВІВ

пр-т Свободи, 7 тел.: (032) 235-73-68

М. ХАРКІВ

вул. Сумська, 3 тел.: (057) 731-59-49

М. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК

вул. Незалежності, 31 тел.: (094) 928-31-41

М. ВІННИЦЯ

вул. Соборна, 89 тел.: (0432) 52-93-41

М. ТЕРНОПІЛЬ

вул. Валова, 7-9 тел.: (0352) 25-44-59

М. ВОЛОДИМИР-ВОЛИНСЬКИЙ

вул. Ковельська, 6 тел.: (03342) 2-19-57

www.book-ye.com.ua

І Н Т Е Р Н Е Т - М А Г А З И Н
WWW.BOOK-YE.COM.UA/SHOP

Зрушення в нерухомості

У Кремнієвій долині добре відомий такий трюїзм: технологічні збої створюють економічну вартість. Проте, як може підтвердити чимало стартапів-невдах, збій не означає автоматичного досягнення успіху. Крім самого збою важливий ще й час: багато збанкрутілих бізнесів епохи «буму доткомів», від доставки продуктів до послуг для свійських тварин, сьогодні процвітають, але вже в іншому вигляді. Кажучи кількома словами, правильна технологія повинна поєднуватися з належною тактикою, достатнім масштабом та відповідною економікою, і все це має відбуватися у слушний момент. Для американського сектору нерухомості він настав зараз. Відтак у 2015 році галузь почне набувати того вигляду, який матиме все наступне десятиліття.

Нерухоме майно має вартість, але донедавна інформація, яка дає споживачам змогу цю вартість розуміти, залишалася розпорошеною і непрозорою. Зі сплеском мобільних технологій, дедалі складнішими процесами аналізу та обробки великих масивів даних і зародженням нового виду бізнесу, пов'язаного з нерухомістю, ситуація стала змінюватися. Ріелторська галузь мусить на все це реагувати. Помітні передумови для трьох великих зрушень.

По-перше, ми побачимо зовсім інших учасників ринку. Нове покоління покупців та орендарів уже змінює спосіб пошуку нерухомості. Вони дужче прив'язані до мобільних технологій, аніж ті, хто перейшов на них перший упродовж останніх 10 років. З огляду на те що 92% споживачів використовують під час пошуку нерухомості інтернет, усюдишці мобільні технології, які дають змогу безпосередньо побачити місцевий контекст, пропонуватимуть нові цінні методи роботи. 2015 року в галузі, окрім того, з'явиться нове покоління ріелторів і агентів. Вони теж вважатимуть мобільні технології незамінними в цьому бізнесі.

По-друге, рішення прийматимуть швидше, спокійніше, маючи більше інформації. Кілька років досліджень і досвіду показали нам, що придбання житла — це не просто найсерйозніше фінансове рішення в житті більшості людей. Це ще й одна з найдовших та найменш певних фінансових «подорожей». Рішення зроби́ти якийсь об'єкт нерухомості своєю

домівкою кожна людина переживатиме завжди по-своєму. Але в наступному десятилітті дедалі більше покупців і продавців розумітимуть, що вони швидко можуть розібратися з багатьма питаннями, які супроводжують цей крок, завдяки поширенню інтернет- і мобільних інструментів.

Зрештою, це означає, що так зване зависання (період між зменшенням початкового ентузіазму із приводу конкретного об'єкта нерухомості й відчуттям готовності його придбати) скорочуватиметься. Середній купівельний цикл для житла нині становить від 18 до 24 місяців. У 2015-му він почне зменшуватись і за наступні п'ять років наблизиться до 12 місяців, а то й менше.

По-третє, основна інформація про нерухомість буде доступна практично всюди, тож послуги та брендинг стануть важливими елементами диференціації компаній у галузі. Особиста увага та послуги зберігають свою першочергову важливість у ріелторському бізнесі, тож слід чекати, що дедалі більше агентів не шкодуватимуть часу на стабільну присутність в онлайн-режимі через розширене використання соціальних мереж і ведення детальних фахових профілів, де вони зможуть продемонструвати власний досвід та кваліфікацію всім, а не лише людям зі свого найближчого оточення. Цей наголос на прозорості повинен покращити рівень послуг у галузі.

Готовність до інновацій

Я завжди вважав, що ріелторський бізнес (якому технологія допомогла більше, ніж будь-якому іншому сектору) слід розглядати як двосторонній ринок. Найкращі технології повинні не витіснити посередника з цього складного і величезного середовища, а власне зміцнити роль професіоналів у галузі й покращити обслуговування клієнтів. Але це означає, що фахівці розуміють свою нинішню незахищеність від суворого споживчого ринку. Настав час, щоб це усвідомлення почало приносити плоди. За оцінками експертів, у 2015 році на ринку житла — і в США, і в усьому світі — зростатиме кількість об'єктів, виставлених на продаж. Спостерігатиметься і скромне збільшення попиту. Якщо так, то стабільне відновлення — ідеальний час, коли галузь може дозволити собі ризик на тісному ринку, який нарешті досяг критичної маси. ■

Нарешті настала черга технологічних перетворень у торгівлі нерухомістю, вважає **Пітер Флінт**, генеральний директор ріелторської компанії Trulia

Прийняття рішення про купівлю житла займає зараз від 18 до 24 місяців. Цей термін наблизиться до 12 місяців, а то й менше впродовж наступних п'яти років

І знову з дев'ятої до п'ятої

Люсі Келлавей

Прощай, ненормований робочий день

У 2015-му абсолютним моветомом для керівника компанії буде сказати щось на зразок «я вже геть зашиваюся на роботі». Майже 20 років бізнесмени хвалилися своєю зайнятістю, а тепер почнуть шукати нові способи вразити співрозмовника. Нелюдський режим дня керівництва, який починався ще о четвертій ранку з розсилання досвітніх електронних листів під час пробіжки на тренажері, втратить флер привабливості і вважатиметься не просто неефективним, а й майже божевільним. Наступного року замалим не всі по-новому дивитимуться на культуру ненормованого робочого дня. Змін вимагатиме не тільки ліниве покоління двотисячників, які терпіти не можуть каторжної праці, а й старші працівники, виснажені тиранією технологій. У 2014-му кілька передових компаній уже завдали удару у відповідь: у Дубліні Google забирає девайси у працівників, які йдуть додому, а Daimler стирає повідомлення, отримані електронною поштою свого персоналу під час відпустки. 2015 року інші компанії наслідуватимуть цей приклад і запровадять прості схеми, що допоможуть нам контролювати технологію, а не навпаки.

Відбудеться різка зміна стилю нашого життя й роботи. Відпустка стане відпусткою. На електронні листи з офісу більше не надходитимуть відповіді із засніжених ліжних трас. Не треба буде тримати в кабінеті запасний піджак: іти додому вчасно — ось що буде останнім криком моди. Впорався з усім упродовж робочого дня? Отже ти не ледащо, а вмєш ефективно організувати роботу. Трудоголіки ще, можливо, перевірятимуть електронку спозаранку в ліжку, але ніколи в цьому не зізнаватимуться. У найкращих компаніях чудово діятиме закон Паркінсона й робота зменшуватиметься в обсязі, щоб заповнити відведені на неї години. Продук-

тивність у робочий час, котра ніяк не хотіла зростати, попри технологічний прогрес, тепер різко злетить догори. «Менше» означатиме «більше». Багато років поспіль компанії заявляли, що простота — одна з «основних цінностей», але у 2015-му вони почнуть це показувати в дії. Зменшиться кількість непотрібних ініціатив і зборів. Ділові записки покоротшають. Звіти про роботу «схднуть». У більшості випадків вистачатиме плану із трьох пунктів. Не дуже хороші компанії не зможуть досягти більшого меншими засобами. Управління в них не таке ефективне, щоб рухатися до спрощення. Тож вони роздуватимуть штати, що призведе до посилення бюрократії та падіння ефективності.

Новий стиль роботи спричинить зміну балансу між Сполученими Штатами і Британією. Остання, яку можна

назвати батьківщиною поміркованості, використовуватиме свої вроджені можливості, тоді як Америці, де вигадали наради о шостій ранку до сніданку, пристосуватися до нового режиму буде куди важче. Повернення нормального робочого дня стане чудовою новиною для сімейного життя. Батьки заново познайомляться з дітьми. Небагатьом людям доведеться залишити роботу, щоб більше часу проводити з родиною: вони вже й так матимуть його досить. Особливо це буде вигідно жінкам. Менше їх звільнятиметься з роботи чи працюватиме неповний день, адже поєднувати трудову діяльність й родину надзвичайно важко. Як результат — більше жінок підніматиметься вище кар'єрною драбиною.

Кінець епохи мачизму в роботі не означає, що мачо-керівник сходить зі сцени. Керівники залишатимуться мачо, але вже по-іншому: їхня сила буде не у фізичній витривалості, а радше в харизмі. Це означає, що робочі наради стануть цікавішими: занудний лідер знову поступиться місцем особистості. Чим хвастатиме керівництво, коли тема безрозмірного робочого дня стане неактуальною? Особистості А-типу (а більшість із них залишаться саме такими) знайдуть собі нові заняття, тож дехто почне хвалитися тим, що вчиться на скрипаля-віртуоза. Інші з головою кинуться у волонтерську діяльність і наввпередки змінюватимуть світ на краще. Коротший робочий день для керівників означає, що в них з'явиться більше часу на спілкування, але разом із цим, на жаль, повернеться і снобізм. Тепер іще дужче пишатимуться тим, хто, де і з якою знаменитістю зустрівся.

Якщо ж не вдасться нічого з переліченого, то найкраще, чим може похвалитися ентузіаст переходу до нової культури коротшого робочого дня, — це те, чого вже десятки років не чули від ділових людей: «Цієї ночі я спав як убитий». ■

Люсі Келлавей, колумніст, *Financial Times*

Повний газ

Саймон Райт

На траси виходять автомобілі з водневими двигунами

Якщо вірити дотепникам з енергетичного сектору, то на звання «пальне майбутнього» є кілька кандидатів. І завжди будуть. Але якщо високотехнологічне біопальне і ядерний синтез усе ще цілком можуть претендувати на цей титул, то водневі елементи стануть паливом сучасності вже у 2015 році.

Ідея діставати енергію з такого поширеного елемента, як водень, знайома людству вже майже два століття. Технологія проста. Водень пропускається крізь проникну мембрану, вкриту тонким шаром

Чи далеко до наступної заправки?

платини, вступає у зв'язок із атмосферним киснем і виробляє електрику, яка приводить у рух двигун та водяну пару, що виходить через вихлопну трубу. Проте адаптація такої технології для автомобіля виявилася надвловиву ризикованою. Корпорація General Motors створила прототипний фургон на паливних елементах у 1966-го, але її розробки водневого двигуна згодом заглухли. Toyota й Honda почали здавати в лізинг автомобілі з таким мотором у Японії 12 років тому. Кілька компаній та державних установ мають невеликий парк цих машин у Німеччині й Сполучених Штатах. Деякі з автобусів та чорних таксі Лондона теж їздять на водні. GM випробовує групу Chevrolet з водневими двигунами на Гаваях. Але поки що автомобілі на паливних елементах надаються в лізинг обраним клієнтам як частина дорогого експерименту.

2015 року моделі на водневих паливних елементах Toyota FCV і Honda FCX Clarity нарешті зможуть придбати всі охочі. Водневі автівки стануть доступ-

нішими завдяки різкому зниженню цін. Паливний блок у перших прототипах мав коштувати близько \$1 млн, але на момент запуску у виробництво Honda FCX 2007 року ціна знизилась аж до \$350 тис. Певно, саме тому компанія випустила тільки 200 тестових автомобілів для відкритих випробовувань.

Водіїв ціна, може, й досі відлякує. У компанії Toyota кажуть, що FCV подешевшає приблизно до 7 млн єн, (\$65,3 тис), що дуже небагато для автомобіля на паливних елементах, але втричі більше, ніж аналогічна бензинова модель цього самого виробника. Ціна Honda очікується приблизно на такому самому рівні. Воднева версія Hyundai IX35, невелика спортивно-утилітарна машина, яка теж з'явиться в загальному продажу 2015-го, може бути навіть дорожча. Але з розширенням виробництва таких моделей упродовж кількох наступних років (наприклад, Nissan спільно з Daimler і Ford почне випуск у 2017-му) ціни падатимуть швидше.

Утім, удосконалюються не тільки паливні елементи, а й інші види автомобільних моторів. Традиційні двигуни внутрішнього згорання стають дедалі чистішими й мають вищий ККД. Зростають продажі електромобілів на батареях, як-от Nissan Leaf і Tesla Model S, адже ціни знижуються, а ємність батареї та інфраструктура для підзарядки покращуються. Паливні елементи справді мають певні переваги. Повна зарядка електромобілів займає кілька годин, а заправка воднем — хвилини. Дальність поїздки більшої електричних транспортних засобів не перевищує 100 миль на одній зарядці. У Toyota запевняють, що їхня модель на паливних елементах проїде 700 км (435 миль) на єдиному баку водню. Та газ усе ще дорогий і коштує майже вдвічі більше за бензин, адже видобування його способом електролізу води або із природного газу потребує великих затрат енергії.

Попереду ще довгий шлях

Ще одна перепона — брак інфраструктури для заправки. Але тут уже є прогрес. Каліфорнія — цільовий ринок для автомобілів на паливних елементах (законодавство вимагає, щоб до 2025 року кожна п'ята продана машина була з електричним двигуном, плагін-гібридна або на паливних елементах). Сім інших штатів, зокрема Нью-Йорк та Коннектикут, прийняли подібні правила. Лише 10 водневих заправок відкрито зараз у Каліфорнії, але вона планує витратити \$46 млн і побудувати ще 28. До 2015 року 100 таких пунктів буде в Японії, а до 2017-го 43 в Південній Кореї, 100 в Німеччині.

Не всі автовиробники вірять у майбутнє паливних елементів. Керівник автозаводу Volkswagen у Японії каже, що автомобілі не знайдуть попиту за межами країни, бо ніде не матимуть ані соціальної субсидії в 3 млн єн за рік, яка й робить новинку привабливою. Співзасновник Tesla Ілон Маск висловився ще лаконічніше: «Паливний елемент — цілковита маячня». Можливо, ці автомобілі не справлять негайного ефекту. Honda й Toyota планують випустити у 2015 році по тисячі машин і повільно довести випуск до «десятиків тисяч» на початок 2020-х. Але паливні елементи принаймні вийшли на старт перегонів за право приводити в дію автівки майбутнього. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Виробник електромобілів Tesla починає продаж своєї другої моделі — кросовера Model X

Саймон Райт, редактор відділу промисловості, The Economist

У Toyota запевняють, що їхня модель на паливних елементах проїде 700 км на одному баку водню

УВІМКНИ КНИЖКУ

Александра Суїч *САН-ФРАНЦИСКО*

Важко уявити світ без книжок. Письменник-фантаст Рей Бредбері спробував — у своєму знаменитому романі «451 градус за Фаренгейтом» (1953), де змалював суспільство майбутнього, в якому вони під заборонаю. Пізніше футуристи пророкували, що технології знищать друковану літературу. Дехто передрікав, що до 2015 року електронні книжки стануть основним носієм текстів для читання. Як виявиться, безпідставно: у 2015-му споживачі засвідчать вічну любов до книг — і друкованих, і цифрових. Електронні «читалки» різко стали популярними після того, як онлайн-магазин Amazon запустив 2007 року в продаж Kindle. Але тепер їх прогрес сповільнився. У 2013-му, за даними аналітичної компанії Nielsen, на них припадало близько 20% усіх пристроїв і 13% доходу від продажу у США літератури. Вони залишатимуться найпопулярнішими в категорії масової літератури. Але у 2015-му та впродовж наступних десятиліть більшість реалізованих книжок усе ж будуть друковані.

Вони портативні і не сідають. Звісно, цифрові книги переживають розквіт, особливо серед активних читачів і тих, кому до вподоби більший шрифт, однак вони не стали ідеальною заміною паперовим. Лише близько 4% книголюбів у США користуються виключно електронними «читалками».

Чому ж друкований формат домінуватиме у 2015-му і далі? Одна з причин — це урок історії: нові види книжок завжди жили поряд із попередніми форматами. Сувої використовували ще сотні років після винаходу книжки зі сторінками, а манускрипти залишалися популярними й після появи друкарського верстата. Сьогодні книжки традиційного вигляду часто мають для споживачів сентиментальну цінність, на відміну від CD і DVD. Читачі все ще хочуть бачити паперові видання на своїх полицях. Книжка залишається популярним подарунком.

Дитячі електронні книжки продаються не дуже добре, тож нові покоління зберігають контакт із друкованими. Спеціальні електронні «читалки» програють універсальним планшетами. За даними аналітичної компанії Forrester, 2015 року в усьому світі буде продано 9,7 млн електронних книжок, що набагато менше, ніж 2011-го (20 млн). Багато фанатів читання вже перейшли на цифру.

Попри стійкість друкованих книжок, їх електронні аналоги змінять подачу сюжету. Вони вже дозволяють вести повість креативно завдяки аудіо, відео та інтерактивним елементам. А ще вони підтримують нове покоління письменників-самвидавців, які завантажуватимуть свої роботи в інтернет і продаватимуть в електронці чи на папері. У 2015-му кілька таких авторів здобудуть світову славу. Їхні роботи підхоплять видавці і продаватимуть мільйонними накладками, як у цифровому, так і в старомодному паперовому форматі, який іще досі люблять читачі. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Netflix випустить свій перший повнометражний фільм після підписання угоди з кінокомпанією The Weinstein Company

Александра Суїч, редактор відділу медіа, *The Economist*

Світло, камера, мотор!

Александра Суїч *НЬЮ-ЙОРК*

Зірки Голлівуда зтягують паски

Якось Мерілін Монро сказала, що Голлівуд — це таке місце, «де тобі заплатять тисячу доларів за поцілунків і п'ятдесят центів — за твою душу». Багато кінозірок можуть так само відчувати себе обібраними в 2015-му. Епоха легких грошей у Голлівуді посипалася, як хитка башта з DVD. Актори, які колись отримували за фільм мільйони, більше не можуть розраховувати на щедрість студій.

Падіння гонорарів визначило кілька тенденцій. Перш ніж глядачі перестали купувати диски з фільмами для перегляду вдома, а стали дивитися їх в інтернеті безкоштовно або за невелику плату, голлівудські студії могли виплачувати зіркам захмарні гонорари. Тепер директори кіностудій на вимогу корпоративних власників запроваджують суворішу дисципліну й припинили видавати ве-

личесні авансові гонорари. Економія на студіях на кшталт Sony і Warner Brothers тільки посилюватиметься, бо у 2014-му їхні материнські компанії встояли перед тиском активістів-акціонерів і корпоративних залицяльників. У 2015-му вийде менше фільмів, що позначиться на потенційних заробітках акторів, яким пощастить знайти роботу. Кіно про супергероїв показало, що зірки — це прості смертні. Щоб зіграти

Супермена, суперзірка не потрібна, бо глядачі йдуть на персонажа. Такими аргументами студії можуть умовляти знамих акторів працювати за менші гонорари.

У 2015 році наслідки таких змін у Голлівуді стануть помітнішими: екосистема, яка тримається на акторських гонорарах (агенти, менеджери, юристи) почне занепадати. Щоб звести кінці з кінцями, у 2015-му щасливцям доведеться зніматися у серіалах. Деякі зірки, як-от Кевін Спейсі, вже туди перебралися. Інші звернуться до колись неprestижної реклами. У 2014 році Метью Мак-Конегі, що виграв «Оскара» за роль у малобюджетному фільмі «Далласький клуб покупців», знявся також у серіалі кабельного каналу HBO і в рекламі автомобілів Lincoln. Раби блакитних екранів можуть тепер частіше сподіватися на такі зустрічі з зірками. ■

Щоб зіграти Супермена, суперзірка не потрібна

Тепер усе вислизає із рук, навіть гроші

Із днем народження, Сінгапуре!

Лаза Кекич

Де найкраще і найгірше вести бізнес

Ще кілька років тому поширеною була думка, що умови для ведення бізнесу в світі постійно покращуватимуться з невинним наступом глобалізації. Але нині тенденція до постійного поліпшення бізнес-середовища (на основі стабільного зростання, ліберальних економічних реформ та інвестицій в інфраструктуру) загальмувала, а в деяких галузях навіть почалося повернення до колишніх позицій. Глобальний бізнес-ландшафт майбутнього характеризуватиме зменшення транскордонних потоків капіталу, суворіше регулювання й менший ступінь прийняття ризику.

У багатьох країнах ділова впевненість дуже постраждала й відновлюватися може досить повільно. На економічне середовище впливатимуть фіскальні дисбаланси (переважно результат слабого зростання). Сумніви щодо запасу міцності банків та замалий доступ до коштів затьмарюватимуть перспективу фінансових систем. У багатьох країнах посилюватиметься ризик заворушень. Наростання міжнародного напруження також не сприяє політичній стабільності.

Така загальна картина вимальовується з рейтингів бізнес-середовища, складених аналітичним підрозділом нашого видання Economist Intelligence Unit. Вони оцінюють імовірні тенденції у 82 країнах до 2019 року. У цих перспективних ранжуваннях використано кількісні дані та оцінки експертів

ЕІУ з кожної країни для визначення привабливості її бізнес-середовища.

Результат? На перше місце виходить Сінгапур — ще один привід вітати це місто-державу під час святкування його 50-річчя у 2015-му. Це ефективна, відкрита економіка, яка докладє усіх зусиль, щоб зберегти свою конкурентоспроможність і залишатися регіональним центром глобального бізнесу. Європейські країни здобули на диво високі позиції. У членів БРІК умови для бізнесу зовсім не тепличні, й вони посідають зовсім не почесні місця в рейтингу: Китай — 50-те, Росія — 64-те. Замикають список Венесуела та Лівія. ■

Лаза Кекич,
розробник рейтингів
бізнес-середовища
від Economist
Intelligence Unit,
аналітичного
підрозділу
The Economist

Хороші, погані, найгірші
Рейтинги бізнес-середовища, 2015–2019 роки*

Місце	Місце	Місце	Місце
Сінгапур 1	Японія 22	Литва 43	Росія 64
Швейцарія 2	Іспанія 23	Італія 44	Казахстан 65
Австралія 3	Катар 24	Саудівська Аравія 45	Аргентина 66
Гонконг 4	ОАЕ 25	Туреччина 46	Туніс 67
Швеція 5	Ізраїль 26	Бразилія 47	Марокко 68
Канада 6	Естонія 27	Індія 48	Бангладеш 69
США 7	Південна Корея 28	Перу 49	Єгипет 70
Данія 8	Чехія 29	Китай 50	Україна 71
Нова Зеландія 9	Польща 30	Болгарія 51	Еквадор 72
Фінляндія 10	Мексика 31	ПАР 52	Азербайджан 73
Німеччина 11	Словаччина 32	Хорватія 53	Пакистан 74
Норвегія 12	Словенія 33	Колумбія 54	Алжир 75
Ірландія 13	Таїланд 34	Філіппіни 55	Нігерія 76
Тайвань 14	Кіпр 35	Індонезія 56	Кенія 77
Чилі 15	Бахрейн 36	Йорданія 57	Куба 78
Нідерланди 16	Угорщина 37	Сальвадор 58	Іран 79
Бельгія 17	Португалія 38	В'єтнам 59	Ангола 80
Франція 18	Латвія 39	Шрі-Ланка 60	Венесуела 81
Австрія 19	Кувейт 40	Сербія 61	Лівія 82
Малайзія 20	Коста-Рика 41	Греція 62	
Велика Британія 21	Румунія 42	Домініканська Республіка 63	

*Рейтинг складено на основі 91 показника в 10 загальних категоріях.
За даними Economist Intelligence Unit

КОРОТКО ПРО 2015

Канал НВО запустить платний онлайн-канал, тож любителям «Гри престолів» більше не треба буде купувати абонемент на кабельне чи супутникове телебачення, аби подивитися улюблений серіал

Час машинам говорити

Гарлі Ерл, легендарний шеф-дизайнер General Motors, сказав колись: «Моєю головною метою завжди було видовжити американський автомобіль і зробити його нижчим. Інколи посправжньому й завжди бодай на вигляд». У 1940–1950-х роках в Ерла з'явилася надзвичайно вдала серія концепт-карів, які часто сягали в довжину 20 футів при тому, що були заледве 5 заввишки. Але за хромом та хвостовими стабілізаторами ховалися ґрунтовні роздуми про те, чого хотілося б покупцям, що їм буде потрібно в наступні десятиліття і які технології зможуть упоратися з роботою.

Один концепт-кар тієї епохи — схожий на реактивний винищувач Firebird II — став утіленням водійської нірвани: світу, де автомобілі їздять самі собою, а шляхи вільні від заторів. Цього було досягнуто завдяки поєднанню «розумних» магістралей, бездротового зв'язку й автоматики — технологій, які тоді належали до царини наукової фантастики, а зараз швидко стають частиною машинобудівних реалій.

Поки світовий автопром наздоганяє новітні технології, ми зробимо наступний великий стрибок уперед в автомобільній безпеці, заощадимо дорогоцінний час і підвищимо енергоефективність — і все це водночас. Технології автопілота (створені, щоб допомагати водіям, а не замінювати їх) відіграватимуть у цьому величезну роль.

Упродовж останніх кількох років на планеті постійно зростає кількість автівок, обладнаних протиаварійними системами, які за допомогою радара, камер та інших сенсорів допомагають водіям тримати безпечну дистанцію, «бачити» мертві зони й залишатися на потрібній смузі руху.

Прокатати технологію

Приблизно через два роки Cadillac почне випуск моделі Super Cruise, у якій водій зможе тривалий час безпечно їхати швидкісною магістраллю, навіть не торкаючись керма чи педалей — як на великій швидкості, так і в режимі частих зупинок.

Наступний бар'єр — бездротова технологія V2X, яку розробляють компанії з Америки, Європи та Японії. Вона працює на основі зв'язку між транспортними засобами, а також між ними й інфраструктурою. У принципі, спеціальні модеми дають змогу обладнаним V2X машинам «спілкуватися» між собою та із зовнішнім світом, а також попереджати водія, коли прямо

по курсу виникає якась небезпека. Наприклад, якщо зустрічне авто починає рух на червоне світло або робить різкий поворот, кожен, хто веде своє поблизу, дістає попередження, яке дає йому дорогоцінний час для реакції. Аналогічно оснащена технологією V2X інфраструктура майже миттєво надсилає водіям сигнал, якщо через аварію, повільно або дорожні роботи закриваються смуги для руху.

Випробовування засвідчили, що V2X може розпізнавати деякі небезпечні ситуації куди швидше, ніж сенсори, камери або радар. Це може мати величезне значення, якщо згадати, що автомобіль на швидкості 90 км/год (55 миль/год) за неповні 5 с долає відстань, рівну довжині футбольного поля. Дослідження Департаменту транспорту США показують, що технологія V2X потенційно допомогла б майже у 80% ДТП, де водії не зазнали травм. У світових масштабах, за даними ООН та ВООЗ, дорожньо-транспортні аварії обходяться державам у величезну суму, 1–3% ВВП щороку. Тому регулятивні органи США і Європи покладають великі надії на V2X. Дедалі більше цікавиться цією технологією Китай.

Для її широкого застосування багато що мають зробити наразі і держава, і промисловість: ідеться, зокрема, про визначення стандартів, контроль безпеки, організацію функціональної сумісності. Кожен повинен виконувати свою роботу, і я закликаю галузь пришвидшити темпи. У General Motors оголосили про намір випустити за два роки на дорогу свій перший автомобіль із технологією V2X — модель 2017 Cadillac CTS. Штат Мічиган планує прокласти 120 миль шляхів з інфраструктурою для V2X у Детройті та його околицях за підтримки GM та інших автовиробників. Це буде наймасштабніший проект такого роду в країні.

Не може не дивувати прозорливість дизайнерів моделі Firebird II, які передбачили V2X. Одне скажу точно: вони вмели добре слухати. Нині, як і колись, людей дратують затори. Нам теж кажуть: «Як було б чудово, якби машини в дорозі брали на себе більше водійських обов'язків!». І всі хочуть безпечних шляхів та безпечних автомобілів для своїх рідних. 60 років тому ніхто не мав ані програм, ані обладнання, щоб зробити ці інженерні задуми дійсністю. Сьогодні в нас усе це є. Відтак потрібно лише вивести їх на ринок — і чимшвидше. ■

Розумні технології на основі взаємодії невдовзі цілком змінять керування автомобілем, прогнозує **Мері Барра**, генеральний директор General Motors

Ми зробимо наступний великий стрибок уперед у автомобільній безпеці, заощадимо дорогоцінний час і підвищимо енергоефективність — і все це водночас

Фінанси

Також у рубриці:

Наступні фінансові загострення 99
Де ставки зростатимуть, а де ні 100
Банкіри і довіра 101

Європейські ринки капіталу 102

Лише можливо... 102

Менші банки процвітатимуть 103

Наслідки подешевшення нафти 103

Креативне інвестування 104

Карл Айкан про те,
як зробити відповідальнішими
ради директорів 106

Прогнозовано шторми

Філін Корфен

На фінансові ринки повертається волатильність

У житті часто стається не так, як очікувалося. Якщо 2013 року темпи зростання цін на фондовому ринку не встигали дивувати інвесторів, то 2014-го настала черга дивуватися «ведмедам» ринку облігацій. Дохідність останніх упала, а дворічних євробондів — аж до від'ємних значень. Інвестори добровільно йшли на збитки, аби підтримати позиковими коштами Францію та Ірландію.

Чим здивує 2015-й? Найбільшу інтригу обіцяє повернення волатильності. Її вимірюють індексом Vix (показує вартість опціонів, тобто, фактично, ціну, яку інвестори готові платити, щоб перестрахуватися від різких рухів ринку). Як видно на графіку вгорі, раптову бурю над озером нагадувала економічна криза 2008 року. Після неї було ще два пориви шквального вітру, але зрештою все заспокоїлося. На кінець вересня 2014-го індекс Vix був дуже низьким.

Великою мірою це результат грошово-кредитної політики: кілька років поспіль у багатьох країнах відсоткові ставки не піднімалися, а центробанки намагалися заспокоїти ринки придбанням активів і рефінансуванням. У 2015-му це може змінитися. Федеральна резервна система (ФРС) уже припинила купувати облігації; тепер гарячі дискусії точитимуться навколо наступного підвищення ставок і того, хто буде першим: ФРС чи Банк Англії. Коли

ринки бачать підняття ставки одним регулятором, то очікують його й від низки інших.

Європейський центральний банк (ЄЦБ) і Банк Японії можуть довше тиснути на монетарний акселератор. Але розбіжності в політиці різних центробанків здатні призвести до волатильності на валютних ринках. У розпал кризи долар різко підскочив, тоді опустився і вже два роки зберігає дивовижну стабільність. Одна з найпопулярніших ігор на Forex називається carry trade: позичити гроші в країні з найнижчими відсотковими ставками, інвестувати у валюту країни з найвищими, а різницю взяти собі. Але в останні роки маржа була надто малою, щоб на ній заробляти. Восени 2014-го з'явилися ознаки того, що долар може піти на підвищення. Розрив між дохідністю десятирічних облігацій у Німеччині та США був найбільшим від моменту запровадження євро, а тому сприятливим для carry trade.

Інше потенційне джерело коливань — фондовий ринок. У жовтні 2014 року його лихоманило, бо інвестори побоювалися слабкого глобального зростання й можливої дефляції. «Ведмеді» давно прогнозують, що припинення підтримки з боку центробанків обвалить переоцінені папери; «бики» вважають, що поживавлене економічне зростання уможливить продовження ралі на фондовому ринку, яке спостерігається від 2009 року. Вони вказують на солідність корпоративних прибутків, насамперед в Америці, й прогнозують, що у 2015-му ті зростатимуть далі.

«Бики» зазвичай вигравали в цій суперечці, навіть якщо ринок не вражав динамікою. Але зараз умови нагадують середину 1980-х або кінець 1990-х, коли ентузіазм інвесторів сягнув піка, що призвело до хвилі злиттів і появи на ринку нових компаній. У такій ситуації фондовий ринок може різко підско-

Через розходження в політиці центробанків волатильність може проявитися на валютних ринках

КОРОТКО ПРО 2015

Неамериканські інвестфонди мають почати утримувати податок із прибутків клієнтів-американців

Криза? Яка ще криза?

Раян Авент

Три можливих приводи для паніки

Низька волатильність ринку в 2014 році може бути затишшям перед бурєю. У 2015-му Федеральна резервна система (ФРС), Китай і зона євро — ось три потенційні джерела фінансової лихоманки.

Очікування згортання програми придбання активів викликало в 2013-му істеріку на ринках країн, що розвиваються, з різким знеціненням валют і зростанням вартості запозичень. І поки ФРС крок за кроком наближається до першого від 2006 року підвищення відсоткових ставок, капітал може триматися подалі від економік, які розвиваються, що закінчиться ще істотнішим послабленням місцевих валют і збільшенням вартості запозичень. У країн із великими боргами і дефіцитом поточного рахунку платіжного балансу, як-от Туреччина та Індонезія, ймовірно, виникнуть проблеми з погашенням кредитів. А це негативно вплине на банки.

Якщо ФРС не спровокує кризу, це може зробити КНР. Зростання її економіки сповільнюється, незважаючи на стрімке розширення кредитування. Загальний борг Китаю зріс від понад 100% ВВП у 2008 році до нинішніх 250%. Коли уряд КНР вжив заходів для обмеження кредитування, економіка зашпорталася, а нашвидкуруч змайстровані фінансові продукти зазнали краху.

Проте китайська криза не нагадувала б звичайної паніки завдяки державному контролю над фінансовою системою і припливом-відпливом ка-

піталу. Натомість вона призвела б до обвалу цін на нерухомість і створила б неприємності для ненадійних інститутів у тіньовому банківському секторі. Обвал ринку нерухомості обтяжив би фінансові установи безнадійними кредитами, що унеможливило б видачу нових. Зростання різко сповільнилося б. Раптова зупинка спричинила б обвал цін на сировинних ринках.

Різке сповільнення може посилити песимістичні настрої і спричинитися до дефіциту капіталу в країнах, що розвиваються. Їхні економіки витримали паніку в 2013-му завдяки зрілим фінансовим системам і значним золотовалютним резервам. Утриматися на плаву їм допомогли загалом позитивні перспективи зростання. Однак в наступні кілька років вони розвиватимуться повільніше, ніж протягом останнього десятиліття, — приблизно 5% на рік, а не понад 7%. Це призведе до збільшення збиткових інвестицій і створить неприємності для деяких банків. Якщо інвестори почнуть боятися, що знецінення

валют спричинить подорожчання за позичень і втрату капіталу, це може посягти справжню паніку.

Усі дороги ведуть до Рима

Та навіть ця небезпека тьмяніє порівняно з можливими втратами в зоні євро. Там ситуація заспокоїлася після

Зараз борг Італії приблизно на тому ж рівні, що й Греції у 2009 році

того, як голова Європейського центрального банку (ЄЦБ) Маріо Драгі у 2012 році пообіцяв зробити «все необхідне» для порятунку євро. Але слабе зростання і зниження цін можуть призвести до нової хвилі паніки. Найімовірніше місце — Італія.

Обсяг італійської економіки в євро з 2007 року майже не зріс. Зате різко підскочив борг — від трохи більш як 100% ВВП до 134%. Зараз він приблизно на тому рівні, що й у Греції в 2009-му, коли почалася криза євро.

Дохідність італійських облігацій залишається низькою переважно завдяки довірі до ЄЦБ. Але що неефективнішим здається уряд Італії у вирішенні її бюджетних проблем, то менше політичного простору матиме Європейський центральний банк для того, щоб викупити її борг. На ринок облігацій швидко може повернутися нервозність. Єврозоні, можливо, доведеться терміново збирати кредитний пакет для Італії з реструктуризацією значної частини боргу, а Німеччині та ЄЦБ — брати на себе зобов'язання підтримувати стабільність зони євро. Але якщо фінансова допомога Італії обходиться надто дорого, німці можуть вирішити, що з них досить. Нові сумніви щодо існування самого євро і справді можуть зробити 2015-й важким роком. ■

Раян Авент, кореспондент відділу економіки, *The Economist*

► чити, діставши приплив нових грошей, а потім іще різкіше обвалитися, коли розумні інвестори зафіксують прибутки. Якщо колапс буде, центробанки, не виключено, постануть перед непростим рішенням: рятувати ринки й захищати свою репутацію установ, які підтримують вартість активів, або дозволити їм обвалитися з ризиком зараження всього фінансового сектору та удару по впевненості споживачів.

Окрім того, слід остерігатися ринку облігацій. Їх наднизька дохідність у Європі, схоже, зумовлена затяжним повільним зростанням та мінімальною інфляцією. І справді, купувати облігації з такою низькою дохідністю (за винятком японських), ніколи не було вигідно. Зараз ознак появи інфляції

мінімум. Якщо економічні передумови такої дохідності збережуться, виборців це дратуватиме ще дужче, що може підірвати віру в європейський проєкт. Вибори до Європарламенту 2014 року показали різке збільшення підтримки антиєвропейських партій; мейнстримним політикам, мабуть, буде важко ігнорувати ці настрої, якщо застій триватиме.

У США дохідність десятирічок Казначейства на рівні близько 2% дивно контрастує з думкою «биків» про те, що економіка крокує вперед, а темпи зростання сягають рівня 1990-х. Очевидно, на одному з цих ринків помиляються. На якому саме — це може бути ключовим питанням фінансового сектору 2015 року. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Резервний банк Індії почне публікувати щорічний список «системоутворюючих» фінансових установ

КОРОТКО
ПРО 2015

Добігає кінця доба кредитних карток із магнітною смужкою: Америка вводить в обіг 550 млн смарт-карток

Обмежений підйом

Річард Дейвіс

Де ставки зростатимуть, а де ні

Прогнозів щодо відсоткових ставок у багатих країнах 2015 року є два. Одні вважають, що низькі відсотки повинні піднятися разом із відновленням економічного зростання і зменшенням показників безробіття; другі застерігають, що економіка може сповзти до застою і застрягнути в періоді низьких ставок. Обидві думки виправдані. Центробанки, починаючи з Федеральної резервної системи США, їх підніматимуть. Але це сигналізує радше про новий поділ серед країн G7, ніж про повернення до нормалізації економіки.

Нинішні відсоткові ставки найнижчі й найдовше залишаються на такому рівні. За шість років турбулентності найбільше постраждали дві країни. У Британії за 100 років до краху 2008-го відсотки змінювалися 370 разів, майже щокварталу. Але вже від 2009-го, коли облікова ставка Банку Англії впала до 0,5%, вона залишається незмінною. ФРС США тримає свою вже шість років — це нечувано від самісінських часів Великої депресії.

Не все, що знижується, обов'язково почне зростати. Крах фондового ринку Японії в 1989 році спричинив там глибоку рецесію. Від 1996-го облікові ставки Банку Японії не перевищували 1%. Однак легкодоступні гроші не викликали швидкого підйому цін: інфляція в середньому не перевищувала 0,5% за рік від початку краху, ціни на житло знижувалися щороку від 1991-го до 2005-го. Песимісти вважають, що нова фаза «тривалого застою», схожа на «японську хворобу», може заразити весь Захід.

Щоб зрозуміти, хто ж має рацію, тямущі інвестори повинні стежити за ринками праці ретельніше, ніж за економічним зростанням та інфляцією.

У гіршому разі країни матимуть ще більше причин хвилюватися

У США безробіття уже впало нижче 6%. Коли воно наблизиться до 5,5%, за оцінками ФРС, почнуть зростати зарплати й ціни. Американський центробанк першим серед регуляторів країн G7 підніме відсоткові ставки.

На думку багатьох, наступним це зробить Банк Англії (див. «А ми підемо прямим шляхом»). Але, хоча 2014 рік і був вдалим, центробанк не квапиться. У Британії підвищення облікової ставки ймовірно тільки тоді, коли безробіття опуститься приблизно до 5%, а для цього треба, щоб близько 350 тис. непрацевлаштованих британців знайшли собі заняття. Проблема безробіття може вирішитися не раніше парламентських виборів у травні. А через величезний розрив у продуктивності праці Британії доведеться довше чекати, доки виникне тенденція до зростання зарплат.

Події за кордоном сприятимуть приглушенню інфляції в Британії. Зараз у Євросоюзі налічується 25 млн безробітних. Політикам треба буде враховувати ці необмежені трудові ресурси, часто готові переїхати до Британії.

Коли розходяться дороги

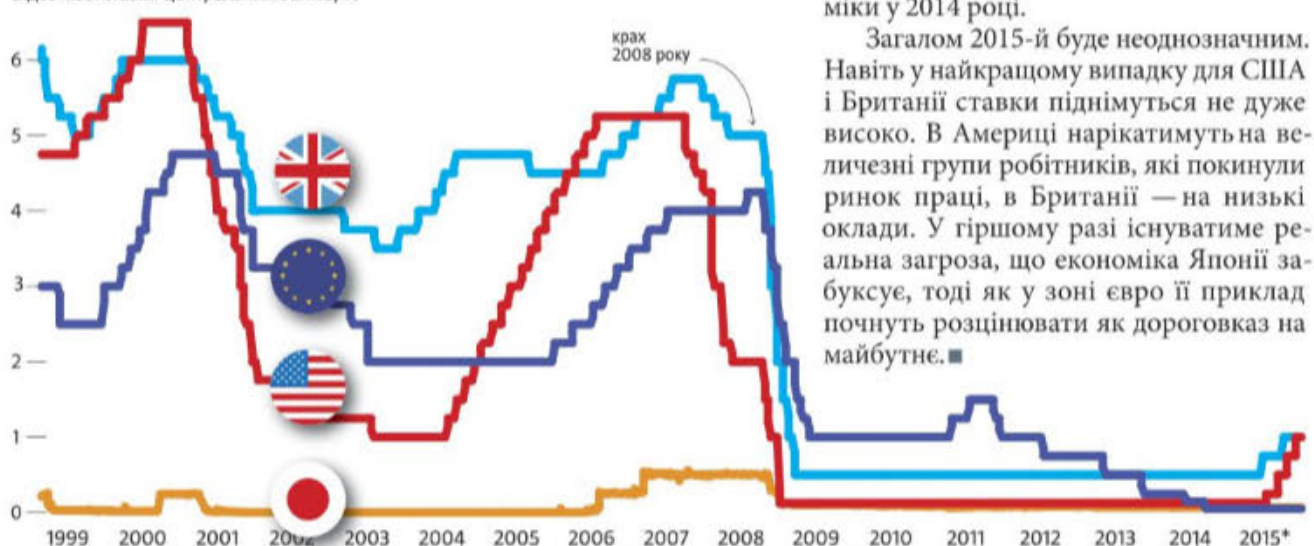
Європейський центральний банк (ЄЦБ) не піднімає відсоткових ставок у 2015 році. Серед країн зони євро найпроблемнішою буде Італія: її державний борг, на який припадає чверть облігацій зони євро, може отримати кредитний рейтинг ВВВ-, що лише на сходинку вище від статусу «смітєвих облігацій». Зростатиме занепокоєння щодо Франції. Її економіка проходить випробування планом президента Франсуа Олланда щодо урізання державних витрат на €50 млрд і одночасного зниження податків на €40 млрд. Поєднання ситуації, коли французькі банки піднімають вартість послуг для домогосподарств та підприємств, і суворішої фіскальної політики не обіцяє на 2015 рік нічого доброго.

Для Японії 2015 рік буде вирішальним. Як і ЄЦБ, Банк Японії продовжуватиме політику монетарного пом'якшення. Це повинно підтримати зростання економіки та інфляцію. Але заплановане підвищення споживчого податку (від 8% до 10%) упродовж року нагнітатиме страх; попереднє його підняття (з 5% до 8%) спричинило різке зменшення обсягів японської економіки у 2014 році.

Загалом 2015-й буде неоднозначним. Навіть у найкращому випадку для США і Британії ставки піднімуться не дуже високо. В Америці нарікатимуть на величезні групи робітників, які покинули ринок праці, в Британії — на низькі оклади. У гіршому разі існуватиме реальна загроза, що економіка Японії забуксує, тоді як у зоні євро її приклад почнуть розцінювати як дороговказ на майбутнє. ■

А ми підемо прямим шляхом

Відсоткові ставки центральних банків, %

**Прогноз аналітичного підрозділу Economist Intelligence Unit. За даними Thomson Reuters.

Річард Дейвіс,
редактор відділу
економіки,
The Economist

Святі і грішники

Лайонел Барбер

Найбільші банки Заходу намагаються повернути довіру

У розпал обурення громадськості банкірами та їхніми привілеями Боб Даймонд, тодішній виконавчий директор банку Barclays, заявив, що час каяття і вибачень мине. У 2015-му його слова справдяться. Спустивши більш як \$150 млрд на спокутування махінацій зі ставками LIBOR, незаконних операцій зі страховими полісами й іпотечними кредитами, західні банкіри зможуть зайнятися чимось іншим, окрім судової тяганини.

У 2015 році увага фінансового сектору буде прикута до посткризового світу вищих відсоткових ставок, більших буферів капіталу і винахідливих конкурентів. Банки об'єднуюватимуть зусилля для підвищення надійності й завоювання довіри.

Регулятори як сторожові пси лишатимуться на варті. «Трое товаришів» із Нью-Йорка (генпрокурор Ерік Шнайдерман, голова департаменту фінансових послуг Бенджамін Лоскі та федеральний прокурор Пріт Бгарара) і далі стежитимуть за банками, особливо за іноземними конкурентами. У Лондоні Управління з фінансового регулювання (FCA) під керівництвом Мартіна Вітлі триматиме руку на кобурі. Будуть нові колективні позови, а негативні наслідки валютних маніпуляцій, які нібито мали місце, не ліквідовані. Але банки вірять, що найгірше вже позаду: «У 2014 році, з вирішення питання LIBOR, ми досягли піка», — каже один високопоставлений банкір, — Скелетів у шафі не залишилося».

Не кожен керівник піде так далеко, щоб догодити регуляторам, як Ентоні Дженкінс, наступник Даймонда в Barclays. Дженкінсу вдалося різко скоротити штат інвестбанку й організувати експрес-курси з етики для багатотисячного колективу, завдяки чому його прозвали Святим Антонієм. У 2015-му він, мабуть, залишиться на посаді, незважаючи на критику за те, що зробив із Barclays абсолютну посередність за мірками світової банківської системи.

Це турбуватиме коаліційний уряд або Банк Англії. У Лондонському Сіті не дуже чекають на модерновий інвестиційний британський банк. Про це свідчать вимушена відставка Стівена Гестера з Королівського банку Шотландії (RBS) і відмова в останню мить від кандидатури Джеса Стейлі, колишнього виконавчого директора J.P. Morgan, якого сватали на керівника Barclays. Серед неамериканських установ лише німецький Deutsche Bank про-

понуватиме повний спектр послуг з інвестиційного банкінгу та управління активами.

У 2015 році відбудеться справжній парад нових керівників у банках Barclays, RBS, Santander і, можливо, Standard Chartered. Вони сядуть у керівні крісла слідом за Норманом Блеквеллом, новим директором Lloyds. Їхнє колективне гасло — «тримати курс». Після травневих парламентських виборів британське Казначейство планує продати останні 25% акцій банку (купленого в результаті виділення державою \$32 млрд допомоги 2008 року).

Волл-стрит теж буде обережна. Американські банки згорнули свої проп-трейдингові системи відповідно до закону Додда — Франка, припинили непрофільну бізнес-діяльність і зменшили залежність від операцій із облігаціями, чому сприяв період дешевих грошей.

Симфонія для технології

Банківський ландшафт дедалі більше змінюватиметься під впливом технологій. Фінустанови витрачають сотні мільйонів на технічні відділи, щоб інтегрувати в загальну систему конкурентів, яких поглинули після Великого краху 2008 року. Тепер акцент буде зроблено на розробці нових продуктів і послуг за межами простого комерційного кредитування. Goldman Sachs планує в першому півріччі 2015-го запустити нову міжбанківську систему повідомлень Symphony, яка має конкурувати з Bloomberg. Голова Goldman Sachs Ллойд Бланкфейн наголосив у інтерв'ю телеканалу Bloomberg: «Ми — високотехнологічна компанія».

У Британії перехід на нові технології призведе до скорочення штату банківських відділень і, можливо, кращого обслуговування. Santander планує зменшити час відкриття рахунку онлайн. Комерційним банкам доведеться покращити сервіс, тому що популярності набирають небанківські кредити (від компаній міжбізнесового кредитування до тінювих гігантів).

А ще банки зондують ґрунт щодо можливості використання власних IT-платформ для хостингу інших послуг. Потенційна загроза від компаній, що володіють розширеними базами даних (як-от Amazon, Facebook чи Google), не лишилася не помічена ними. Банки мріють про той день, коли зможуть не тільки сховатися від мстивого ока наглядових органів, а й відійти від безнадійного тупцювання на місці.

Тож для жменьки розумників — і не лише колишніх грішників, а й майбутніх святих, — технології можуть стати сходами на небо. ■

Лайонел Барбер,
редактор,
Financial Times

Банки вірять, що найгірше позаду

Банківський розрив

Пол Воллес

Європейцям варто активніше працювати з ринками капіталу

Держави ЄС успішно заклали підвалини банківського союзу після того, як поставили це собі за мету в середині 2012 року, в розпал кризи євро. Але у 2015-му політикам доведеться попрацювати, щоб втілити задум до кінця. Тим часом ЄС починає новий проект: заснування союзу ринків капіталу. Завдання окреслив новий президент Європейської комісії Жан-Клод Юнкер.

Ринковий шарм

КОРОТКО ПРО 2015

Литва попрощається з літом і стане 19-ю країною, що перейшла на євро

Найважливішою складовою банківського союзу ЄС було створення єдиного наглядового органу — Європейського центрального банку (ЄЦБ). 2015-й

Бізнес-модель багатьох середніх банків в ЄС нежиттєздатна

стане для нього першим повним роком відповідальності за фінансову діяльність за фінансови євросони (формально до цієї роботи він узявся в листопаді 2014-го). Одним із пріоритетів буде змусити банки ліквідувати нестачі у їхньому капіталі, виявлені під час перевірок якості активів і стрес-тестів 130 кредитних установ, на які припадає понад 80% активів банківської системи. На це фінансови мають від шести до дев'яти місяців.

Чари ринку

ЄЦБ хоче сподіватися, що оцінка стану банків, яку він здійснював упродовж року, розвіє страхи інвесторів щодо появи на балансі фінансових установ безнадійних кредитів. Поповнення банківського капіталу повинне сприяти, крім того, відновленню кредитування, яке підтримує уражену кризою економіку зони євро. Допоможуть і наступні транші в межах програми ЄЦБ «фінансування для кредитування», відкритої до середини 2016 року.

Але на шляху до оздоровлення залишаються величезні перешкоди. У Європі забагато банків, як сказано в дослідженні експертів Європейської ради з системних ризиків. Сумарні активи фінансових установ євросони дорівнюють приблизно €30 трлн (\$37 трлн), що втричі перевищує її ВВП. Їхні баланси почали зменшуватися лише від середини 2012-го й за наступні два роки втратили одну десяту. Це зменшення може тривати навіть за кращої капіталізації кредитних установ, адже бізнес-модель багатьох європейських банків середньої руки нежиттєздатна.

Тим важливіше, щоб євросона ширше використовувала фондові ринки для задоволення попиту на кредитування. Тамтешні ринки акцій недостатньо розвинуті, а рівень випуску облігацій компаніями не дотягує до міжнародних стандартів. Банки забезпечують 70% покриття боргу нефінансових компаній ЄС, тоді як у США — лише 30%. У зоні євро залежність від банків іще помітніша: 85%. Британія перебуває приблизно посередині: там за рахунок банків фінансуються 62% корпоративних запозичень.

Один зі способів послабити прив'язаність до банків — оживити ринок сек'юритизації, від якого після фінансової кризи лишилася бліда тінь. Таке відродження відкрило б нові джерела фінансування банків і допомогло б їм позбутися ризиків та зберегти капітал. ЄЦБ, зі свого боку, сприятиме цьому, купуючи забезпечені активами цінні папери (ABS) у межах програми, розпочатої наприкінці 2014 року. Але страхувальники, які є головною групою інвесторів, можуть остерігатись ABS через нові правила, які набудуть чинності у 2016-му. Вони не виявляться настільки драконівськими, як спочатку боялися, та все-таки можуть гальмувати розвиток ринку.

Не все відразу

Серйозніша підстава очікувати повільної еволюції від банків до фондових ринків — це природа європейського капіталізму. Тут куди більше, ніж у США, переважає дрібне й середнє підприємництво, особливо у Південній Європі. Власники родинного бізнесу чинять спротив виведенню своїх компаній на фондові ринки, а раніше їм і думати про це було не треба, адже банки завжди погоджувалися їх фінансувати. Тож створення справжнього європейського союзу ринків капіталу може залежати від зміни покоління. ■

Лише можливо...

Через поширення Еболи на Кот-д'Івуар і Гану, найбільших виробників какао, **ціна на боби різко підскочить**

Аргентина почне перемовини із **кредиторами з хедж-фондів**, які чекають виплат після дефолту 2001 року

«І стало їх вісім»: **кредитний рейтинг AAA** втратить іще одна країна

Пол Воллес,
редактор відділу
європейської
економіки,
The Economist

Ідеальний формат

Стенлі Пігнел

Невеликі банки виграють у світових гігантів

У банківському світі відбувається зміна балансу сил. Великі фінустанови постійно розбираються з наглядовими органами і прокуратурою. А от для менших, які далекі від метушливих Волл-стрит чи Лондонського Сіті, настали непогані часи. Вони цілком можуть розраховувати на зростання.

У той час як 25 найбільших банків США нарощують кредитування приблизно на 4% щороку, дрібніші мають удвічі вищий показник. Малеча (близько 7 тис. фінустанов у США, чимось з одним відділенням) активно кредитує бізнес, а її рентабельність збільшується, на відміну від великих братів.

У Британії менші конкуренти падають на задвірках давно вкоріненої олігополії. У 2015-му Metro Bank, створений 2010-го як перша за понад 100 років нова комерційна фінустанова в Сполученому Королівстві, почне отримувати прибуток напередодні лістингу на фондовій біржі у 2016-му. Режим роботи банку (сім днів на тиждень до пізнього вечора) різко контрастує з послугами конкурентів. Ще один новачок у Британії — шведський Handelsbanken — прославився, на перший погляд, простим прийомом,

уповноваживши керівників відділень на місцях ухвалювати рішення про видачу позик. Замість того, щоб зв'язуватися з віддаленим call-центром, клієнти отримують мобільний телефон місцевого представника. У першій половині 2015 року відкриється довгожданий онлайн-банк Atom Bank.

Дрібні фінустанови мають менший тягар проблем порівняно з більшими суперниками, які задіяні в технічно складніших проєктах. Найвність торгового залу для операцій з іноземними валютами або складними деривативами колись була для великих банків плюсом. Тепер це громовідвід для штрафів, які можуть поглинути прибуток за кілька років діяльності.

Наполегливість, з якою влада взялася за недобросовісні компанії, охолодила ентузіазм банківських титанів. Фінустанови бояться, що мізерна віддача від ведення бізнесу на маргінальних ринках (наприклад, фінансування торгівлі в Малі або кредитних карток в Пакистані) не варта клопотів із регулятивними органами. Тож це залишає нішу для місцевих кредиторів.

У деяких напрямках інвестиційного банкінгу, де традиційно панували фінансові гіганти, дрібнота зараз також здійснює наступ. Консультативний бізнес, у

якому банкіри виступають поводитириями компаній у лабіринтах злиттів і поглинань або допомагають їм заробляти на ринках, колись був цариною грандів на зразок Goldman Sachs або JPMorgan Chase. А сьогодні незалежні компанії, якими часто керують колишні менеджери банків-гігантів, контролюють близько третини ринку. Міні-фірми, які інколи мають лише кілька осіб у штаті й Блумберг-термінал, консультували шість із десяти найбільших світових угод зі злиття і поглинання, оголошених за перші дев'ять місяців 2014 року.

Звісно, великі банки все ще займають вигідні позиції. Низка операцій, як-от торгівля облігаціями, сировинними товарами і валютою, потребують більшого масштабу, що лише ускладнює доступ до них для дрібних фінустанов. А в деяких сферах гіганти мають більше політичної влади, що дає їм змогу обходити небажаний контроль, чого менші дозволити собі не можуть. У Китаї малі банки, які розширили застосування не зовсім законних позабалансових інструментів, держава бере за горло, а от великі — не завжди.

Інвестори все ще вважають, що великим банкам нізащо не дадуть розоритися, враховуючи досвід руйни 2008 року. Само по собі це неабияка перевага: у результаті в таких гігантів нижча вартість фінансування, що дає їм змогу видавати дешевші позики.

Утім, коли на великі фінустанови тиснутиме дедалі більший нормативний тягар, 2015-й має стати дуже вдалим для дрібніших гравців. ■

Стенлі Пігнел: редактор відділу банків, *The Economist*

Заправимось?

Коллум Вільямс

Про наслідки дешевої нафти

У 2008 році ціна нафти сягнула \$140 за барель. А в 2014-му опустилася нижче \$85 — через постійне постачання з Америки, ослаблену світову економіку та сильний долар. А що, як вона не припинить падіння й у 2015-му?

Здешевлення нафти могло б поживити світову економіку, бо завдяки йому прибутки перетікали б від видобувачів до споживачів, які витрачали б більше. На думку британського експерта Ендрю Кеннінгема, зниження ціни нафти на \$10 збільшує світовий попит на 0,2–0,3%.

Від цього виграла б Європа, але не без ризиків. Інфляція в зоні євро впала від 3% на 2011 рік до 0,3% на вересень 2014-го. Голова ЄЦБ Маріо Драгі вважає, що

80% цього падіння пояснює зниження цін на нафту. Якщо сировина дешевшатиме далі, може початися дефляція, що змусить європейців обмежити видатки.

У 2015-му можуть постраждати експортери нафти. Deutsche Bank дослідив, що 7 із 12 членів ОПЕК мають проблеми зі збалансуванням бюджету, якщо її ціна опускається нижче \$100. У вересні впав рейтинг держоблігацій Венесуели, яка є дуже розбалансованим постачальником. Саудівська Аравія має достатньо грошей у резерві, але може обмежити видобуток, щоб підтримати ціну нафти, якщо та буде меншою за \$90.

Здешевлення нафти дуже вплине на Росію. Її економіка ледве витримує санкції Заходу. Але за захоплення територій треба платити: субсидії анексованому Криму обходяться РФ в мільярди доларів. Економіка майже не зростає. Якщо ціна нафти не перестане падати, наслідки будуть катастрофічні. Вона забезпечує половину експорту Росії та 40% надходжень до бюджету. Коли гроші закінчатся, у Владіміра Путіна почнуться проблеми на внутрішньому фронті. ■

КОРОТКО ПРО 2015

Із днем народження, великі банки! 150 років святкуватиме HSBC, 250 — Lloyds, 325 — Barclays

Коллум Вільямс, кореспондент відділу економіки, *The Economist*

КОРОТКО
ПРО 2015

Європейські інвестиційні менеджери повинні почати інформувати органи контролю про свої інвестиційні стратегії та портфелі

Дохідність мрій

Едвард Мак-Брайд

Інвесторам доведеться креативити

Які інвестиції будуть у тренді в 2015 році? І акції, і облигації, які становлять левову частку більшості портфелів, схоже, дуже дорогі. Дохідність деяких короткотермінових держоблигацій уже від'ємна, тож при купівлі вони коштують дорожче, ніж принесуть заробітку у вигляді відсотків та основної суми. До того ж фондовий індекс S&P 500 за 2014-й кілька разів піднімався до нових рекордних позначок. Ціни акцій набагато перевищують довгострокове середнє значення прибутків за ними.

Усе це не залишає інвесторам великого вибору. Досі вони реагували просто: масово сунули на останні біржі акцій та облигацій, де ще можна заробити хоч щось. У 2014-му вони зайшли на ринок держоблигацій таких країн, як Кот-д'Івуар і Греція, які лише кілька років тому оголошували дефолт. Вони також хапалися за ризикові корпоративні облигації, які випускали компанії зі слабким фінансовим становищем, і платили за них високі ціни, що зовсім не відповідали рівню ризиків.

Така поведінка безслідно не зникне. Спостерігатиметься щось на зразок реабілітації, наприклад, сумнозвільної форми боргу — структурованих облигацій. До цієї категорії належать інструменти, відомі тим, що спричинилися до фінансової кризи. Приміром, забезпечені активами цінні папери (ABS). Відтоді вони стали прокляттям для більшості інвесторів. Але регулятори хочуть відновити їх, щоб

менеджери з управління активами відчайдушно полювали за вищою дохідністю. Але додаткові ризики, закладені в них (вони або конвертуються в звичайні акції, або за ними перестають виплачувати відсотки, якщо емітент має проблеми), означатимуть нерівноцінний обмін.

На фондових ринках найлегшим способом збільшити прибутки стане зменшення витрат. Малі прибутки вже пришвидшили перехід від витратних фондів, що вимагають активного управління, до пасивних портфелів, що просто відтворюють ринкову дохідність. Стає популярною «розумна бета», тобто складні інвестиційні стратегії, що забезпечуватимуть дохідність на рівні ринкової, але без захмарних гонорарів за послуги хедж-фондів.

Але ці стратегії не дуже захистять, коли почнуть зростати відсоткові ставки: в 2015 році вони підвищуватимуться, принаймні в США і Британії. Ціни на облигації автоматично падають зі збільшенням ставок. Теоретично вищі ставки можна вважати хорошим знаком для акцій, оскільки це сигнал про оздоровлення економіки. Тим часом бізнесові позики обходиться дедалі дорожче, а компанії, обтяжені великими боргами, матимуть ще більше проблем із їх обслуговуванням. На кривій ризику найвище знаходяться, звичайно, ті інструменти, ціни на які можуть обвалитися найбільше.

Тож у 2015 році ми побачимо розквіт інвестицій, які подаються як «некорельовані» з цінами на акції та облигації. Зазвичай так продаються сировинні товари, але низька динаміка їхніх цін не дасть їм особливо відновитися. Не впаде попит на так звані катастрофні облигації, які забезпечують менші прибутки у випадку природного катаклізму, і на фінансування судових розглядів (коли інвестори покривають судові витрати у справах, де можна виграти велику компенсацію). Проте це крихітні ринки, які не можуть прийняти маси інвесторів.

Не вимагати нереального

Натомість гроші пливтимуть до інших, реальних активів, тобто тих, які мають матеріальну форму. Найпоширеніший з них — нерухомість. Найвіддалішими об'єктами будуть ті, які захищені від короткотермінових економічних флуктуацій. Наприклад, будівлі комерційного призначення з довгостроковою орендою. Крім того, інвестори полюватимуть на об'єкти інфраструктури, землі сільськогосподарського призначення, лісові насадження — все те, що гарантує постійний і захищений від інфляції прибуток. Приміром, досить модна інвестиція — мигдалеві сади.

До того ж є ще інвестиції, прив'язані до самої волатильності. Можна купити набір деривативів і біржових продуктів, які дають прибуток тоді, коли піднімається індекс волатильності Vix. Проте витрати на них дуже високі переважно тому, що зазвичай включають операції з короткотерміновими ф'ючерсами.

Консервативним інвесторам це може здаватися темним і незрозумілим. Натомість вони можуть підстрахуватися за допомогою активу, який хоча і втрачає часто у вартості, але рідко залишає власника без штанів. Цей актив — готівка. ■

Мигдаль цвіте, ринки божеволіють

дати можливість фінустановам і далі продавати кредити й таким чином забезпечити їм фінансовий люфт для видачі нових позик. Так, Європейський центральний банк пообіцяв масово скуповувати ABS — крок, який має стати стимулом для ринку.

Проте загалом затяжний підйом інвесторів по «кривій ризику» зупиниться і почнеться відступ. Уже спостерігалось щось на кшталт розпродажу сміттєвих облигацій. Гібридні облигації стануть новою жертвою зміни настроїв. Ці родичі корпоративних бондів в останні роки зростали в ціні, коли

ЛІДЕР ЗАХИСТУ

Французька АХА – страховий бренд № 1 у світі

СТРАХУВАННЯ

змінюємо / стандарти

Міжнародне агентство Interbrand опублікувало рейтинг найдорожчих світових брендів 2014 року Best Global Brands.

Перше місце в списку посідає Apple з ринковою вартістю бренду \$118,9 млрд. Порівняно з 2013-м бренд подорожчав на 21%. На другому місці Google (\$107,4 млрд). На третій сходинці, як і торік, Coca-Cola (\$81,6 млрд).

До топ-10 рейтингу входять також IBM (\$72,2 млрд), Microsoft (\$61,2 млрд), General Electric (\$45,5 млрд), Samsung (\$45,5 млрд), Toyota (\$42,4 млрд), McDonald's (\$42,3 млрд) і Mercedes-Benz (\$34,3 млрд).

Брендом № 1 у страховій галузі стала французька АХА. АХА посіла 53-тє місце в рейтингу Найкращих глобальних брендів (випередивши Nestle, Nissan, Porsche тощо) і 5-тє місце в рейтингу Найкращих французьких брендів серед усіх галузей, при цьому вартість бренду зросла на 14% і становить \$8,12 млрд.

Interbrand виділило деякі ключові досягнення АХА в 2014 році. Серед них розвиток на нових територіях, інвестиції в технічні лабораторії (АХА Lab у Кремнієвій долині) й стартапи, партнерство з провідними технічними компаніями (Facebook і LinkedIn) та університетами, а також ініціативи АХА з корпоративної та соціальної відповідальності. Interbrand: «АХА розумно адаптується до мінливого світу», щоб «зміцнити свій зв'язок із клієнтами як з боку бізнесу, так і з боку споживачів». Понад те, Interbrand надало АХА статус Найкращого зеленого бренду в страховій галузі по всьому світу, зокрема, підкресливши вагомий роль компанії в боротьбі зі змінами клімату, а також зменшення ступеня впливу АХА на довкілля.

«Ми всі дуже пишаємося тим, що вже шостий рік поспіль є провідним страховим брендом, а також одним зі 100 найкращих брендів світу серед усіх галузей. АХА — це стратегічний актив для залучення й утримання клієнтів, партнерів і персоналу по всьому світу. Сильні сторони нашого бренду — це розвиток на ринках, що швидко зростають, і конкурентна перевага в діджиталізації бізнесу», — прокоментувала Веронік Вейл, директор з операційної діяльності АХА Group.

АХА Group (Франція) — світовий лідер у сфері страхування та управління активами. Шостий рік поспіль АХА є страховим

Топ найдорожчих брендів світу в 2014 році (за версією Interbrand)

№	Бренд	Вартість бренду, \$ млрд
1	Apple	118,86
2	Google	107,44
3	Coca-Cola	81,56
4	IBM	72,24
5	Microsoft	61,15
6	GE	45,48
7	Samsung	45,46
8	Toyota	42,39
9	McDonald's	42,25
10	Mercedes-Benz	34,34

<...>

53	АХА	8,12
54	Nestle	8,00
55	Allianz	7,70
56	Nissan	7,62
57	Thomson Reuters	7,47

брендом № 1 у світі. Понад 157 тис. працівників щодня обслуговують 102 млн клієнтів у 56 країнах світу.

В Україні французька АХА Group представлена компанією «АХА Страхування». За підсумками шести місяців 2014 року «АХА Страхування» посідає 1-ше місце в Україні за збором страхових премій по КАСКО, за чистими преміями, за обсягом страхових виплат, а також за страхуванням фізичних осіб (за даними журналу Insurance TOP).

Маніфест активіста

У серпні 2013 року я твітнув своїм підписникам, що акції Apple, на нашу думку, «дуже недооцінені». Після того їх ціна зросла більш ніж на 50%. Журнал The Economist попросив мене написати статтю-пораду на 850 слів про те, як інвестору отримати прибуток у 2015-му. Ризикую здатися несерйозним, але скажу ось що: підпишіться на мене у Twitter і читайте надалі мої повідомлення!

А тепер без жартів. Навіть за сьогоднішніми мірками ціна акцій Apple дуже занижена. Чому? Через загальне нерозуміння на Волл-стріт: там вважають, що Apple — це компанія, яка виробляє «хард», а насправді вона продає цілу екосистему з комп'ютерної техніки, програмного забезпечення та послуг. Тільки-но споживач купує один-єдиний девайс від Apple, як стає її клієнтом і через додаткові продукти. Коли наближається час поміняти цей девайс, покупець вважає за краще залишитися вірним Apple, ніж переходити до конкурента — на відміну від споживачів суто «хардових» виробників, на продукцію яких вони дивляться як на простий товар. Ми написали директору Apple Тімові Куку листа, в якому висловили свої міркування (його можна прочитати на нашому сайті shareholderssquaretable.com).

Якби ви купили акції нашої провідної компанії IEP на початку 2000-го, то мали б річний дохід 21,5%; а купивши акції IEP 1 квітня 2009-го, отримували б 33,8% (розрахунок до 30 вересня 2014 року). Ще показовішим є дохід особи, яка інвестувала у 23 компанії, членами рад директорів яких ставали наші призначенці від 1 січня 2009-го до 30 червня 2014-го; якби така особа вкладала в кожну з них того дня, коли номінант ставав членом ради, і продавала акції в день його виходу звітності, вона отримала б 27% річного доходу.

Преваги активного способу життя

Причина наших успіхів у тому, що ми «активісти» у прямому значенні слова. За останні два десятиліття ми активно працювали з генеральними директорами й радами директорів, часто в дружній формі. Я сотні разів обідав із керівниками та членами правлінь різних компаній у своїй нью-йоркській квартирі. В мене й досі збереглися дружні стосунки з багатьма директорами, навіть із тими, які, можливо, залишили посаду з моєї подачі.

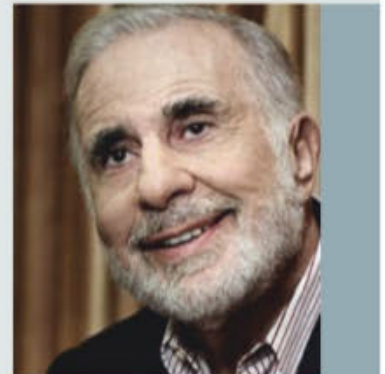
Активність додає вартості. Ми довели це в таких компаніях, як Motorola, де були головною силою, яка виступала за розділення Motorola Solutions і Mobility, а згодом — за продаж Mobility компанії Google. Інакше Motorola збанкрутувала б. Не так давно ми активно співпрацювали з Apple, Chesapeake, Forest Labs, Hain та eBay, і це аж ніяк не весь перелік. Навіть в Apple, де цілком підтримуємо керівництво, мало хто заперечуватиме нашу роль у збільшенні зворотного викупу акцій.

На жаль, американська система корпоративного управління неефективна. Упродовж років виникло багато правил для захисту керівництва від відповідальності. Навіть IEP дуже важко взяти фортецю, яка захищає всіх директорів. Проте нещодавно ми змогли переконати представників ради директорів, не вдаючись до боротьби. Як сказав Сунь-цзи у «Мистецтві війни», «найбільша перемога — та, яку здобуто без бою».

Зараз, можливо, зароджується важливіша тенденція. Здається, ціла низка великих неіндексних пенсійних фондів зацікавлена в тому, щоб підтримати мене. Вони змушені конкурувати з індексними. Послуги фондів спільного інвестування та хедж-фондів коштують дорожче, ніж індексних, які просто копіюють фондовий індекс S&P 500. Щоб виправдати свої гонорари, вони повинні працювати краще за індексні. Основну увагу вони звертають на інвестиції в певні акції, які вважають недооціненими. У більшості випадків ці акції «недооцінюються» через неефективне управління або нездатність ради директорів зробити щось для значного збільшення вартості (як-от оголосити про відокремлення PayPal від eBay, за що я агітую не перший рік).

За десятки років наша активність збільшила акціонерну цінність для всіх акціонерів на багато мільярдів доларів. Завдяки йому наші компанії підвищили власну продуктивність і конкурентоспроможність. І хоча багато компаній мають ефективне правління, на жаль, їх не досить. Якщо ми нічого не робитимемо найближчим часом для збільшення відповідальності рад директорів і керівників компаній перед акціонерами, то велика американська економіка незабаром утратить свою першість.

Сподіваюся, ви стежитимете за моїми твітами. Але якщо інвестуватимете, то пам'ятайте, що у «співвідношенні ризику і винагороди», яке ми так ретельно вивчаємо у IEP, ці слова в парі не просто так. ■

Настав час посилити відповідальність керівництва компаній перед акціонерами, вважає Карл Айкан, голова правління Icahn Enterprises

Я буквально сотні разів обідав із керівниками та членами правлінь різних компаній. Дивно, але в мене й досі збереглися дружні стосунки з багатьма директорами, навіть із тими, які, можливо, залишили посаду саме через мої наполягання

Застереження: Карл Айкан володіє 53 млн акцій Apple. Його погляди й пакети акцій можуть змінюватися. Ця стаття не є керівництвом до придбання чи продажу цінних паперів. Повний текст застереження від Карла Айкана читайте тут: economist.com/IcahnDisclaimer

Наука і технології

Також у рубриці

Перемога у битві проти щурів 108

Поїздка на Плутон 109

Нові застосування генетичних даних 110

Лише можливо... 110

Аластер Рейнолдс: від наукової фантастики до наукових фактів 111

Шляхом досягнень

Пол Маркіллі

Порив до рекордів у повітрі, на землі й на воді

Усьогоденні замало простору для нових пригод. Немає незвіданих гір, щоб на них підніматися, недосліджених океанів, щоб їх перетинати, та й варіантів ще не здійсненого, але безпрецедентно сміливого

Інженери працюють з іще не баченими проблемами

небагато. Але 2015-го кілька заповзятливих команд максимально спробують за допомогою технологій установити нові світові рекорди. Першою почине група зі Швейцарії, яка планує облетіти навколо світу виключно на енергії сонця. Її літак (на фото угорі) має назву Solar Impulse 2. Попри 72-метровий розмах крил, у ньому вміщується один льотчик. У цій ролі виступлять два керівники проекту: Бертран Пікар, що 1999 року був одним із пілотів Orbiter 3, першої повітряної кулі, яка облетіла навколо світу, й Андре Боршберґ, пілот-винищувач та інженер. У березні 2015-го Solar Impulse 2, стартувавши в Абу-Дабі, помандрує через Індію та Китай, а потім перетне Тихий океан, Америку, Атлантику, Південну Європу та Північну Африку. Дорогою літак приземлятиметься і правитиме за виставковий експонат. Перетинаючи океан, він має п'ять-шість днів поспіль

Пол Маркіллі, редактор відділу технологічних інновацій, *The Economist*, редактор щоквартальника *Technology Quarterly*

перебувати в повітрі. Тобто вдень літак підніматиметься на 8500 м, щоб 17 248 фотоелементів на його крилах максимально зарядили літєві акумулятори. Вночі пілот повільно опуститься до 1500 метрів, живлячи накопиченою енергією чотири електромотори, які крутять пропелери.

Команда розробляла потрібну технологію на прототипі літака — апараті Solar Impulse 1. Торік він перетнув США. Проект зазнавав і невдач. 2012-го під час випробувань на міцність зламався лонжерон головного крила другої крилатої машини. Утім, проблеми не виявилися несподіванкою, бо ж команда, прагнучи зменшити вагу, використовує найновіші методи будівництва з вуглецевого волокна.

Суть науки, як каже Пікар, полягає в тому, щоб

учитися на помилках і рухатись уперед. Інколи це означає новий винахід колеса,

як-от у випадку Bloodhound SSC. Цей автомобіль створили, щоб установити новий світовий рекорд швидкості на землі — 1609 км/год. Британська команда, яка готує проект, розглянула різні способи виготовлення коліс, і зупинилася на міцно скваному алюмінію високих сортів. У червні 2014-го таке колесо успішно розкрутили

до 174 об/с. Випробовування проводила компанія Rolls-Royce на базі у Дербі в Англії, де аерокосмічне підприємство випробовує лопаті реактивних двигунів. Усі три згадані проекти залежать не тільки від корпоративних спонсорів,

а й від фірм, які забезпечують матеріали та обслуговування і надають інженерів. Спонсорів, звісно, вабить можливість попіаритися, але вони з'ясували, що такі проекти спонукають їхніх інженерів вирішувати проблеми, з якими раніше не стикалися. У Bloodhound SSC таких вдосталь. На авто стоїть реактивний двигун літака-винищувача Turboprop та комбінований ракетний. Керуватиме ним Енді Грін, ►

Смерть на далекому Півдні

Алан Андерсон

Південна Георгія бореться з пацюками

У середині 2015-го острів Південна Георгія має відродитися, звільнившись від мільйонів пацюків, які спустошували його рідкісну дику природу 240 років, відколи капітан Кук висадився там із небажаними пасажерами-гризунами. «Щуряча команда» з 18 вчених, пілотів та інженерів має намір знищити всіх пацюків на цьому гористому субантарктичному острові завдовжки 100 миль (160 км). Для цього з трьох гелікоптерів з високою точністю скинуть 50 млн отруйних кульок приманки.

Від пацючнi вже очищували інші острови, але найбільший із них — Маккуорі на південний схід від Тасманії — вдсятеро менший за Південну Георгію. Успіх на такій площі надихне екологів на подібне у багатьох місцях світу, де інвазивні види завдали удару по екосистемі. У 2013–2014 роках «щуряча команда» розкидала приманку на двох третинах Південної Георгії, тож на 2015-й лишилася тільки третина острова. Дивна річ, проект вартістю £7,5 млн (\$12 млн) реалізує невеличка недержавна організація — базований у Данді (Шотландія) Фонд спадщини Південної Георгії, який зібрав 90% коштів з пожертв, отримавши тільки невелику допомогу від британського уряду. Південна Георгія — британська заморська територія за 850 миль на схід від Фолклендських островів, де дослідники живуть тільки влітку. Це унікальне середовище для морських птахів, зокрема скельних буревісників і альбатросів, а також для двох видів, які водяться тільки там і перебувають

під загрозою зникнення. Колись острів був незайманим куточком раю, але лихо прийшло, коли Кук повідомив, що там багато тюленів і моржів. Морських котиків знищили за 50 років, тільки за одне літо наприкінці XVIII століття їх убили понад 100 тис. Потім, на початку ХХст., на острові облаштували бази китобої, котрі за 60 років загарпунили понад 175 тис. китів. Поки відбувалися

Боротьба зі шкідниками в давнину

ці масові нищення, пацюки, які вибралися на берег, учиняли власну «бійню», проїдаючи собі шлях крізь пташині популяції. Ті пернаті, що вижили, гніздуються на прибережних острівцях, куди не можуть дістатися гризуни.

Завдяки суворим нормам, які регулюють мисливство, на острові знову з'явилися великі групи морських котиків, а також морські слони. У прилеглих

водах знову плавають кити. А тепер є надія, що повернеться й острівне птаство. Тоні Мартін, керівник проекту професор Університету Данді, фахівець зі збереження видів тварин під загрозою зникнення, пояснює, що успіх залежить від пілотів гелікоптерів. Усі вони новозеландці з великим досвідом очищення прибережних острівців своєї країни від завезених з Англії пацюків, кролів та горностаїв.

Пілоти повинні літати по прямих лініях, рівномірно розподіляючи гранули щурячої приманки з гігантських контейнерів, які крутяться під гелікоптером. Не можна пропустити жодної латки. Задля успіху кожен гелікоптер возить апарат, який щосекунди визначає його позицію. Коли вертоліт сідає, дані наносять на карту, а якщо пілот збивається з курсу, то повертається і обробляє пропущену ділянку. Приманка смертельно приваблива. «Пацюки відчувають її за сотні метрів і долають усе, щоб до неї дістатися», — каже Мартін. Пацюк, що з'їсть її, гине.

Якщо все буде гаразд, 2015 року на острів почнуть повертатися птахи. Дуже рідкісні види, як-от південно-георгійські щеврики, мабуть, швидко розселяться островом зі своїх теперішніх прибережних сховків. Інші, як-от кілька видів скельних буревісників, певне, повертатимуться довше, бо зазвичай летять до місць, де народилися. На повне відновлення можуть знадобитися століття, та, коли воно почнеться, матимемо блискучий приклад масштабного виправлення колишніх помилок. ■

Алан Андерсон, журналіст, автор наукових книжок

Острів
колись був
незайманим
куточком
раю

КОРОТКО ПРО 2015

Оголошений Google Lunar X Prize пропонує \$20 млн команді, яка висадить роботу на Місяці до кінця року

► якому належить сучасний рекорд швидкості на землі: 763 милі за годину (1228 км/год). Він установив його в 1997-му. Восени 2015-го Bloodhound SSC привезуть до ПАР, де Грін спробує побити власний рекорд, досягнувши 800 миль за годину (1287 км/год). А от Найджелові Мак-Найту зайве турбуватися про колеса. Він очолює британську команду Quicksilver, яка прагне побити рекорд швидкості на воді 317,6 миль за годину (511 км/год), установлений 1978 року Кеном Ворбі в Австралії. Мак-Найт і його команда будують гідроплан, який має мчати поверхнею води на реактивному двигуні Spre і встановити новий рекорд близько 330 миль за годину (531 км/год). Максимальна швидкість судна

Quicksilver буде почасти обмежена розміром озера Коністон в Англії, де команда пробуватиме побити рекорд. Саме там 1967 року загинув Дональд Кемпбелл, сподіваючись перевершити власний рекорд: 276,3 милі за годину (444,5 км/год). Його судно Bluebird KK 7 підскочило вгору й розпалося. Саме зустріч із конструкторами Кемпбеллового судна надихнула Мак-Найта на власний проект. Команда розраховує на те, що її гідроплан спустять на воду 2015-го. Доля Кемпбелла лиховісно нагадує, як небезпечно буває бити рекорди. Навіть із найновішою технологією та найкращими інженерами прагнення їхати швидше залишається пригодою з невідомим кінцем. ■

Рік карлика

Олівер Мортон

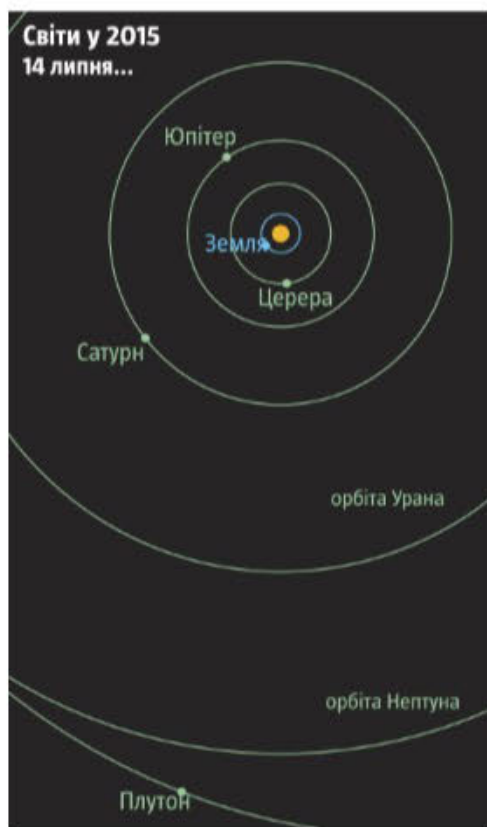
Учені побачать дивні нові світи,
і щось знайоме в них

Орбітальна механіка — рідкісна наука, яка пропонує точні прогнози. 14 липня 2015 року американський космічний зонд New Horizons пролетить повз Плутона, що перебуває далі за всі небесні тіла, куди коли-небудь приземлялися його роботоколеги. Зі швидкістю 50 тис. км/год він пройде за 10 тис. км від крижаної поверхні Плутона, давши фотоапаратам змогу розрізнити деталі завбільшки з будинок і вивчити його аномально великий супутник Харон.

Майже так само впевнено можна прогнозувати: зібрана таким чином інформація, передана потім на Землю, буде надзвичайно цікава вченим, адже пролле світло на таємниці не тільки Плутона, а й інших небесних тіл. Від миті відкриття Плутона в 1930 році до запуску New Horizons у 2006-му, його вважали за дев'яту планету Сонячної системи. Але через кілька місяців ці уявлення змінилися. Поблизу Плутона відкрили інші небесні тіла, що нагадували його за розміром. Замість додавати всі ці знахідки до списку власне планет Міжнародний союз астрономів (МСА) визначив їх як карликові планети й дещо розгублено записав до них і Плутона.

Зустріч зонда New Horizons із Плутоном буде першим близьким поглядом на котрусь із цих карликових планет у її нормальному стані, але не конче на будь-якого карлика взагалі. 1989-го зонд Voyager 2 пролетів повз Тритон, що є тепер найбільшим супутником Нептуна, але, певно, з'явився як карлик, дуже подібний до Плутона, перш ніж потрапив під вплив синьої планети. Виявилось, що Тритон — дивний пістрявий світ із активними гейзерами, які здивували геть усіх. Отже, для пояснення фотознімків Плутона може бути цікаве його зіставлення із Тритоном — своєрідним «братом». Такі порівняння стають дедалі кориснішими у планетології, показуючи й відмінності між небесними тілами однакового походження, і схожі риси між явищами, які на перший погляд видаються не пов'язаними одне з одним. Звідси й захват із приводу зробленого у 2014 році відкриття, що

Тритон, певно,
з'явився
як карлик,
подібний до
Плутона

крижана Європа, супутник Юпітера, має тектоніку плит, напрочуд подібну до земної. Подальші цікаві порівняння можна зробити між Плутоном і Хароном: останній вважають за результат раннього катастрофічного зіткнення між його «батьком» та якимсь третім тілом (як і Місяць). Відмінності між Плутоном і Хароном можуть пролити світло на те, що загалом відбувається під час таких зіткнень, а відтак, не виключено, й на різницю між Землею та Місяцем. Але найцікавіші порівняння можна, мабуть, провести між Плутоном і Церерою, найбільшим небесним тілом у поясі астероїдів.

Церері, відкритій 1801 року, спершу, як і Плутонові, приписували статус планети. Проте, коли відкрили інші небесні тіла на схожих орбітах, її понизили й вона стала просто одним із небесних тіл, названих астероїдами. 2006-го МСА знову запровадив зміни, стверджуючи, що з огляду на свій розмір Церера є однією з нових карликових планет. А втім, здається, це радше плутаний елемент наукової педантичності. Вона такий самий астероїд, як і решта, хіба що більший. Проте нещодавні дослідження довели: на ній навдивовижу холодно; цілком може бути, що Церера дуже відрізняється від інших поки що досліджених астероїдів. Існує вірогідний аргумент, що вона

почала рухатися набагато далі від Сонця, ніж кружляє тепер, тож, можливо, і справді, як стверджував Білл Мак-Кіннон з Університету Вашингтона в Сент-Луїсі, має не тільки розміри Плутона, а й спільні з ним походження та природу.

Ти не можеш бути Церерою

За давніших часів ця ідея видавалася б абсурдною. Тоді вважали, що планети просто котяться по колу колись визначеними орбітами, перебуваючи на майже сталій віддалі від Сонця. У ранній Сонячній системі планетарні орбіти, здається, зазнавали великих зсувів. Дехто вважає, що Юпітер спершу рухався по спіралі до Сонця, а потім одночасно із Сатурном круто «поміняв галс», вийшовши на теперішню орбіту. Такий рух розкидав менші небесні тіла в різних напрямках: ті, що були

близько одне від одного, легко могли б опинитися настільки взаємно віддаленими, як нині Церера і Плутона. За кілька місяців до того, як зонд New Horizons майне повз Плутона, набагато повільніший космічний літальний апарат Dawn, вийде на орбіту Церери. Чи матиме остання такий самий вигляд, як Плутона, що був настільки близько до Сонця? А чи вона астероїд із крижаним покривом? Один зі зледенілих супутників Юпітера? Суміш усього переліченого? Щось цілковито відмінне? Орбіти передбачувані. А небесні тіла, що рухаються по них, досі — через майже 60 років з початку космічної доби — здатні дивувати. ■

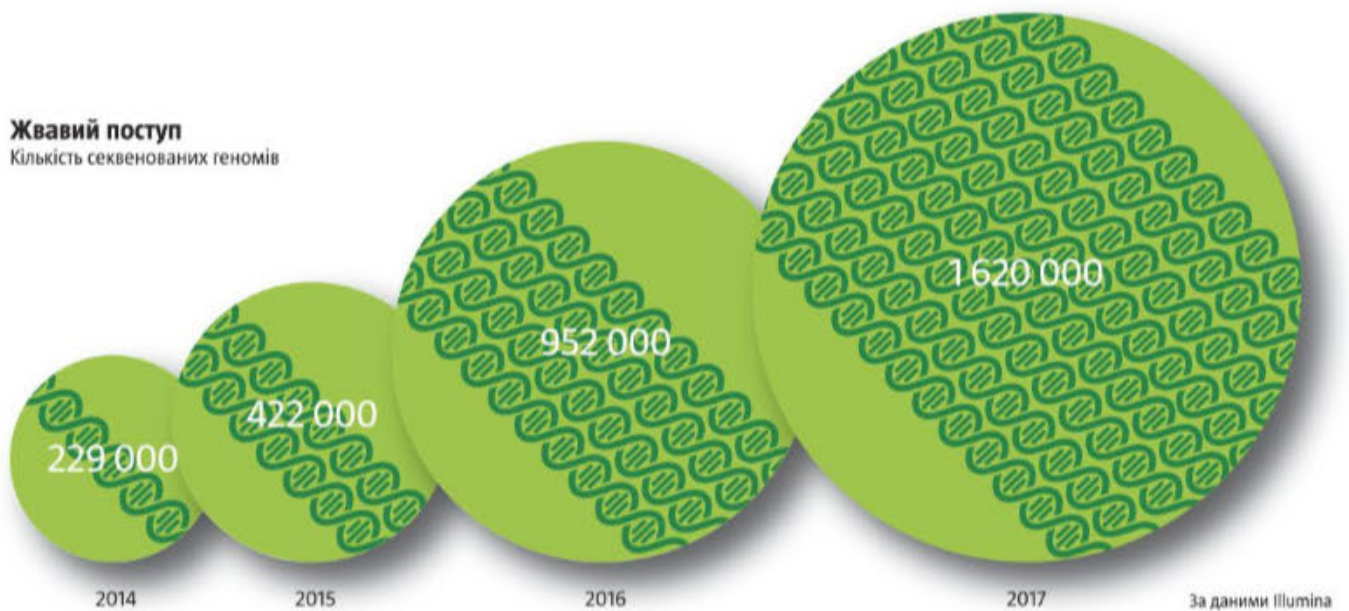
КОРОТКО
ПРО 2015

Публічний конкурс від Міжнародного союзу астрономів має знайти назви для 350 екзопланет

Жвавий поступ

Кількість секвенованих геномів

За даними Illumina

**КОРОТКО
ПРО 2015**

В Аризоні почнеться будівництво найвищої у світі сонячної електростанції, що живитиме 150 тис. будинків.

Розшифровані гениНаташа Лодер, *ЧИКАГО***Маса генетичних даних і розмаїтє їх застосування**

2014 року стало можливим визначати послідовність (секвенувати) людських геномів, і то масово — по \$1 тис за один геном. Тому в 2015-му з'явиться значно більше людської генетичної інформації. Новий апарат для визначення послідовності генів, створений компанією Illumina з Сан-Дієго, розкриває геном за 25 хв. Якщо порівняти, перший людський геном шукали понад десяток років і коштувало це \$3 млрд. Не тільки вчені в захваті від такої продуктивності: застосування процесу, загалом відомого як удосконалене визначення послідовності генів, дуже широке. Дешевше і швидше визначення послідовності генів принесе революційні зміни в медичній практиці, боротьбі із суперінфектами, створенні харчової безпеки, судовій медицині, боротьбі з браконьєрством і навіть у сільському господарстві.

Наступного року Британія почне визначати послідовності всього геному для понад 100 тис пацієнтів під опікою Державної служби охорони здоров'я. Інші держави мають такі самі наміри. Випадок Британії особливий, бо там процедура має допомогти таким пацієнтам, як Шелбі Велінт, котра від народження боролася із загадковою хворобою, а від восьми років — уже за життя. Тільки після визначення послідовності всього її геному виявлена генетична аномалія вказала на проблему, що допомогло лікарям знайти ліки і змінити життя дитини. Френсіс де Суза, президент Illumina, каже, що у 2015 році вдвічі зросте показник повного секвенування геномів (див. схему). Від здешевшення і пришвидшення процесу першими виграють вагітні жінки. Пренатальна діагностика зазнає тепер разючих змін, бо аномалії плода можна виявити, визначивши послідовність генів у зразках материнської крові. Це усуває потребу в інвазивних (і потенційно шкідливих) аналізах для виявлення таких порушень, як синдром Дауна. Де Суза стверджує, що за два-три роки неінвазивні аналізи стануть нормою для вагітностей із середнім ризиком, а за три-

п'ять років немовлятам визначатимуть генетичну послідовність при народженні. За той самий час стане рутинним секвенування геномів пухлин. У межах десятиріччя це допоможе звести часто невиліковний сьогодні рак до статусу хронічної хвороби.

Усе в послідовності

2015 року потенціалом секвенування скористаються у багатьох сферах. Судмедексперти усвідомлять, що можна ідентифікувати кількох людей, проаналізувавши зразок суміші різних рідин, узятій на місці злочину. Митники, яким важко забезпечувати дотримання законів про захист дикої природи, зможуть сказати, чи законно добута шкура якоїсь тварини, визначивши послідовність генів за невеликим зразком. 2015 року в Африці почнуться практичні випробування портативного апарата для визначення послідовності генів, який допоможе боротися з малярією. Апарат Q-POC за 15 хв досліджує краплю крові й встановлює паразита, що спричиняє інфекцію, а ще потенційний рівень

Першими виграють вагітні жінки

резистентності до ліків. Його випробують і у лікарнях, аби з'ясувати, чи мають пацієнти генетичні зміни, котрі впливають на їхню реакцію на антикоагулянт варфарин. Нещодавно вчені виявили, що кишкові бактерії відіграють певну роль в ожирінні і завдяки дієті їх можна змінювати. Тож, коли фірми запропонують з'ясування генетичної послідовності цих бактерій в межах програм схуднення, є лише питанням часу. Коли почнеться бум визначення генетичних послідовностей, застосовувати їх результати будуть всюди. ■

Лише можливо...

Дракукульоз стане другою після віспи ліквідованою хворобою

Уперше за 52 роки **Нобелівську премію з фізики** дадуть жінці

В Африці застосують давно сподівану вакцину від **малярії** і щойно відкриту в лабораторії вакцину від **Еболи**

Малі кроки, великі зміни

Нарікання на наукову фантастику здебільшого зводиться до того, що вона обіцяє більше, ніж коли-небудь дасть нудна реальність нашого світу.

І цей рефрен підсумовано запитанням: «Де мій летючий автомобіль?». Але зміни відбуваються подалу і можуть заскочити нас зненацька, якщо не звертати на них достатньо уваги. До летючих автівок, мабуть, і справді ще далеко, а от машини без водіїв уже торують шлях до перетворення на загальнопоширене явище. Від 2015 року на них дозволять їздити по деяких дорогах Британії. Хоча у цих авто повинен бути водій, що може будь-якої миті перебрати керування, вони вже дуже близькі до цілком автономного транспорту. Керовані за допомогою вбудованих кінокамер, радара і GPS, безпілотні авто будуть і безпечніші, і економічніші, ніж теперішні. Але їх доступність ще не означає, що ми ринемо користатися нею. Багато з нас не схочуть віддавати контроль над своїм автомобілем.

Ставлення суспільства до технології формує і наше сприйняття робототехніки, ще однієї сфери, де поступу досягли завдяки неспішним крокам, а не гучному прориву. Роботи, автономні й з дистанційним контролем, потай проникають у суспільне середовище. Лиховісний на вигляд робот-охоронець Knightscope K-5 2015 року почне патрулювати Кремнієву долину і потім неспокойні райони міст, сподіваються його виробники. K-5 неозброєний, але має системи моніторингу, «аналізує поведінку» в реальному часі, й може відчути хімічну, біологічну й радіаційну загрози. Тим часом Jiivo, фінансований громадським коштом проект, обіцяє бути першим соціальним роботом, якому не треба рухатися, але він доволі малий, щоб сидіти на обідньому столі й брати участь у соціальній взаємодії, розпізнаючи обличчя і добираючи належні висловлення.

Розмовляти з роботом — це одне, а розуміти людину, яка спілкується іншою мовою, — зовсім інше. Переклад із голосу в реальному часі — одна з великих цілей досліджень штучного інтелекту. Після десятиріч невдалих спроб ми нарешті маємо потрібні інструменти. В результаті прогресу в розпізнаванні мови і нейронних мережах «глибокого навчання», 2015 року з'явиться бета-версія Skype Translator. Але цей спільний проект від Skype і Microsoft — лише один із кількох конкурентів на дедалі прибутковішому ринку те-

лекомунікацій. Одним з недавніх стимулів поступу до безперешкодного спілкування стали війни в Афганістані та Іраку: там бракувало перекладачів. Іронічно, що саме війна допомогла подолати один з головних бар'єрів на шляху розуміння між людьми.

На обрії

Зрозуміти себе і людей важко. А що казати про світ загалом? Щоб усвідомити наше місце в ньому, маємо дивитися на усі рівні — від субатомного до далекого космосу й далі.

2015 року після великого капітального ремонту до активної роботи повертається один із найбільших наукових інструментів. Після славного відкриття у 2012-му давно передбачених бозонів Гігса великий адронний колайдер (ВАК) не працював, бо його модифікували, щоб енергія прискорюваних частинок була ще вища за ту, при якій зафіксували бозони Гігса. Є великі сподівання, що ВАК дасть нарешті доказ суперсиметрії, одного з провідних явищ-кандидатів у пошуках теорії, яка вийде за межі теперішньої стандартної моделі фізики елементарних частинок. Якщо так і буде, це стало б ще одним переконливим підтвердженням прогностичної здатності фізики. Але неможливість виявити суперсиметрію, а деякі вчені вважають, що попередній цикл функціонування ВАК містив натяк на це, виявиться не менш цікавою. Коли зазирнути трохи далі — на край сонячної системи — останню планету, відкриту навколо нашого Сонця, має відвідати космічний літальний апарат. Після дев'яток років польоту зонд New Horizons у липні пролетить повз Плутон (див. ст. Олівера Мортонна в цьому розділі). Але моргнеш — і прогавиш цю мить, бо зонд летітиме надто швидко, щоб зупинитися й насолоджуватися краєвидами. Проте астрономи радітимуть нагоді зблизька поглянути на Плутон і його родину супутників. Хоча чи це справді планета? Офіційно понижений 2006 року до статусу карликової планети, Плутон і досі має своїх оборонців серед учених, тож, можливо, він врешті знову стане планетою. Тут слід згадати й про Клайда Томбо, відкривача Плутона. Його прах перебуває на борту зонда New Horizons, тож у липні ніхто краще за нього не роздивиться холодного самотнього сторожа воріт нашої сонячної системи, з якого до решти всесвіту лиш один стрибок. ■

Письменник-фантаст **Аластер Рейнольдс** міркує про те, що невдовзі буде науковим фактом

Переклад із голосу в реальному часі — одна з великих цілей досліджень штучного інтелекту. Після десятиріч невдалих спроб потрібні інструменти нарешті є

Культура

Також у рубриці:

Прекрасна мода 114

Політичні комікси 115

Лише можливо... 115

«Аліса в Країні чудес» —
молода у 150 116

Девід Блейн:

Про майбутнє
магії 117

Лувр іде в Перську затоку

Ф'яметта Рокко АБУ-ДАБІ

КОРОТКО ПРО 2015

Великий рік для Джеймса Бонда: Ентоні Горвіц опублікує новий роман, дія якого відбувається в 1950-х роках, романи Яна Флемінга стануть серією коміксів, вийде новий фільм про агента 007

Народження новісінького культурного центру

Білу покрівлю розкішного Лувру в Абу-Дабі виготовлено зі взаємопов'язаних сталевих фрагментів кожен вагою 70 т. Але відвідувачеві унизу вона видається летючим балдахіном: витонченим, мережаним і легким. Французький архітектор Жан Нувель, лауреат Прітцкерівської премії, відомий своєю здатністю добачати сутність країни й надавати їй фізичної форми. Його проєкт нового Національного музею в Катарі має за основу поширену всюди місцеву пустельну троянду, а майбутній Національний музей китайського мистецтва він моделює на основі ієрогліфа, який позначає одиницю. Джерелом натхнення для покрівлі Лувру в Абу-Дабі стало переплетене пальмове листя, котре в Перській затоці традиційно використовували як покрівельний матеріал: Нувель хотів, щоб у атмосфері пустелі його проєкт видавався «світляним дощем».

Лувр в Абу-Дабі запропонує перший погляд на новий, спеціально збудований культурний осередок, який родина аль-Нагайян, що править в Об'єднаних Арабських Еміратах (ОАЕ), планувала понад десятиріччя. Культурний район на острові Саадіят стоїть на піщаній косі завбільшки у чверть Парижа неподалік північно-західного узбережжя Абу-Дабі, й він є одним із понад двох десятків схожих культурних зон, створених у різних містах усього світу. З довгими узбережжями із компактною житловою забудовою й великим новим полем для гри в гольф цей

район забезпечить велелюдному місту простір для розширення. Але головним елементом стануть три нові музеї, з яких Лувр в Абу-Дабі, що має відкритися наприкінці 2015 року, є лише першим.

Другий — Національний музей Зайда — показуватиме історію ОАЕ крізь призму життя засновника держави, шейха Зайда ібн Султана аль-Нагайяна. Національний музей Зайда спроектував Норман Фостер, будувати допомагав Британський музей, а відкрити повинні 2016 року. Третім буде Музей Гугтенгайма в Абу-Дабі, спроектований Френком Гері. Він має стати на Близькому Сході вітриною сучасного мистецтва, його відкриття заплановане на 2017 рік. Наступний раунд розширення, що триватиме до 2020-го, передбачає будівництво на острові Саадіят Морського музею, а також Центру виконавського мистецтва за проєктом Загі Гадід. Ці монументальні споруди перебувають у центрі плану: перебудувати до 2030 року залежну від нафти економіку Абу-Дабі й допомогти перетворити місто на новий осередок глобальної культури.

Лувр в Абу-Дабі мав за свій взірць украй успішний Музей Гугтенгайма в Більбао (Іспанія), який відкрився 1997 року, але перевершив його масштабом. Міждержавна угода, яку із французького боку підписав у 2007-му президент Жак Ширак, остаточно затвердила розраховану на 30 років домовленість, яка дозволяє цьому музею використовувати назву Лувру і діставати поради від нової організації Agence France-Muséums, яка об'єднує 12 французьких культурних закладів, а також влаштовувати виставки, на яких будуть представлені позичені художні твори й нова колекція, придбана з допомогою Лувру в Парижі та нафтових грошей Перської затоки. За надані послуги французи отримають від Абу-Дабі трохи менше ніж €1 млрд (\$1,26 млрд).

В Арабському світі планується створення першого універсального музею

Ф'яметта Рокко, автор статей про літературу та мистецтво, *The Economist*

Народження оазису

INSTITUTE OF
INTERNATIONAL
EDUCATION

FULBRIGHT
UKRAINE

Програма академічних обмінів імені Фулбрайта в Україні

Програма імені Фулбрайта, спонсорована урядом США, посідає чільне місце у системі міжнародної освіти. Узасаднена ідеєю взаємодії та взаєморозуміння й уґрунтована на пізнанні та повазі до розмаїтого світу, вона успішно діє з 1946 року, нині – у 155 країнах світу. За час існування Програми в Україні – з 1992 року – близько 900 українців навчалися, стажувались, проводили дослідження у США; понад 530 американців викладали в українських вищих навчальних закладах і займалися науковою працею.

ЩОРІЧНІ КОНКУРСИ

ДЛЯ НАУКОВЦІВ, ВИКЛАДАЧІВ, ВИПУСКНИКІВ ВНЗ ТА СТУДЕНТІВ СТАРШИХ КУРСІВ:

Fulbright Scholar Program: Стипендії для проведення досліджень в університетах США, дослідницьких центрах, бібліотеках, музеях, архівах тощо від трьох до дев'яти місяців. У конкурсі можуть брати участь представники гуманітарних, суспільних, точних, технічних і природничих дисциплін – кандидати та доктори наук; діячі культури, фахівці з бібліотекарства, журналісти та юристи; дослідники без наукового ступеня з досвідом роботи не менше п'яти років; аспіранти напередодні захисту, які отримують науковий ступінь до початку гранту.

до 15 жовтня

Fulbright Faculty Development Program: Стипендії для проведення досліджень в університетах США від шести до дев'яти місяців. У конкурсі можуть брати участь особи віком до 40 років з дворічним професійним досвідом: викладачі; аспіранти та дослідники, які ще не мають наукового ступеня; кандидати наук (не пізніше 5-ти років після захисту); адміністратори вищих навчальних закладів; співробітники науково-дослідних установ; журналісти; фахівці з бібліотечної, музейної та архівної справи; спеціалісти у сфері управління культурою; працівники громадських організацій (НДО).

до 1 листопада

Fulbright Graduate Student Program: Стипендії для навчання в американських університетах від одного до двох років на здобуття ступеня магістра. У конкурсі можуть брати участь студенти старших курсів та випускники ВНЗ. Кандидати повинні мати щонайменше диплом бакалавра на час призначення стипендії.

до 16 травня

Українські вищі навчальні заклади можуть запросити американських науковців на термін від двох до шести тижнів – Fulbright Specialist Program або від одного семестру до двох – U.S. Fulbright Scholar Program.

www.fulbright.org.ua

Віддані шанувальники моди

Івонн Райан

Музеї виходять на подіум, аби привабити відвідувачів

Багато років музеї були храмами високого мистецтва і зухвальство поп-культури їх не тривожило. Але все змінилося, коли вони, прагнучи привабити більше відвідувачів, почали поглядати на подіум. Модні покази можуть ображати деяких меценатів, але вони вкрай прибуткові.

Частково тому лондонський Музей Вікторії та Альберта (V&A) покладає великі сподівання на виставку «Александр Мак-Квін: дика краса», яка відкриється в березні. Цю експозицію спершу показав 2011 року Музей Метрополітен у Нью-Йорку, в історії якого вона стала однією з найпопулярніших. За чотири місяці її відвідали понад 660 тис. осіб.

Лондонську виставку спланували по-новому й адаптували до простору V&A, щоб увиразнити різні елементи доробку Мак-Квіна. Цей народжений у Лондоні дизайнер,

Мак-Квін злітає

що помер 2010-го в 40-річному віці, мав багату уяву й був одним із найоригінальніших та найпровокаційніших творців моди. Виставка «Дика краса» охоплює всю його кар'єру: від випускної колекції 1992-го до останньої незакінченої добірки «Осінь-зима» 2010 року, котру охарактеризували як своєрідне повернення до джерел.

Виставки на кшталт «Дикої краси» — важливий спосіб заробітку. Крім того, вони можуть ефективно приваблювати нову аудиторію. Протягом її демонстрації понад 23 тис. осіб стали членами Музею Метрополітен, що вдвічі більше, ніж за аналогічний період 2010 року. Ретроспективний показ доробку французького дизайнера Жана-Поля Готьє, відколи його виставку вперше відкрили в Монреалі 2011-го, побачило близько 1 млн людей в усьому світі. А якщо додати продажі каталогів і сувенірів, успішна виставка може заробити кілька мільйонів доларів.

Виставки мод не позбавлені суперечностей, надто коли розмивається межа між рекламуванням і мистецтвом, а суб'єкт якоїсь експозиції

може бути ще й спонсором музейної установи. Музей Гуггенгайма у Нью-Йорку критикували, коли італійський кутюр'є Джорджо Армани пожертвував йому \$15 млн незадовго до того, як там провели ретроспективний показ його доробку. Потенційні спонсори зі своїми грішми стають схильні до непорядності, а деякі з них інвестують у власні культурні установи. Наприклад, фонд Prada відкриє навесні в Мілані свій новий музей, і то по гарячих слідах нової будівлі фонду Louis Vuitton у Парижі, спорудженої за проектом Френка Гері.

Якщо й так, любителі мод у 2015 році будуть розбещені розмаїттям вибору. В травні Музей Метрополітен відкриє показ китайського костюма, живопису і скульптури, створений спільними зусиллями свого Інституту костюма та відділу азійського мистецтва. А дві проведені в музеї V&A виставки, які приголомшили лондонців, 2015 року вирушать у турне. Голлівудська виставка костюма поїде до Музею кінофільмів у Лос-Анджелесі, а ретроспектива доробку Девіда Бові, зокрема колекція трико його сценічного персонажа Ziggy Стардаста, — з Парижа до Мельбурна, а потім, хотілося б сподіватися, закінчить свій золотий рік у Нідерландах. ■

Івонн Райан, старший редактор, *Світ у 2015*

Успішна виставка може заробити кілька мільйонів доларів

КОРОТКО ПРО 2015

Смійтеся донесочку: франшиза «Зоряних воєн» оживе після 10 років затишшя, «Парку юрського періоду» — після 14-ти

► Цей план амбіційний. Лувр в Абу-Дабі не буде ані філією французького музею, ані навіть його напівавтономною гілкою. Мета — створити в Арабському світі перший універсальний музей. Як стверджує Ріта Аун-Абдо, що очолює відділ культури Абу-Дабського управління туризму і культури (УТК), «це буде музей світу і для світу», який охопить тисячоліття й поєднає твори різноманітних цивілізацій.

Буря в пустелі

На пробній виставці в Парижі в червні 2014-го «Лувр в Абу-Дабі: народження музею» були представлені деякі придбання: мармуровий римський оратор, фігура Шиви в танці, «Мадонна з немовлям» Белліні, дев'ять полотен Сая Твомблі, фотографія Парижа XIX століття й колекція індійських мініатюр, куплена в кінопродюсера Джеймса Айворі. Але ця виставка не змогла передати справжнього бачення плану: експонати були надто строкаті, а зв'язки між ними недостатньо пояснені. А французька ліва газета *Libération* опублікувала лист-скаргу шейха Султана ібн Тануна аль-Нагайяна, голови УТК, до

тодішнього директора Лувру Анрі Луаретта, і з цього листа випливало, що між партнерами не все гладко. Французи були зарозумілі й не дотримували обіцянок, Абу-Дабі відчувало зневагу.

Французи швидко заворошилися, щоб заспокоїти настрої. Нині, коли наближається відкриття музею, вони прагнуть лишити всі суперечки позаду. В Луврі призначили нового директора Жана-Люка Мартінеса, і він літає до Абу-Дабі щомісяця, бажаючи пересвідчитися, що завершальні роботи відбуваються без перешкод. Ерве Барбаре, виконавчого директора паризького Лувру, 2015 року мають призначити першим директором Лувру в Абу-Дабі. Серед першої партії із 300 експонатів з французьких музеїв, що будуть відіслані для першої виставки в Абу-Дабі, Лувр погодився надати одне зі своїх неоціненних полотен (див. праворуч): портрет Лукреції Кривеллі, коханки Лодовіко Сфорци, краще відомий як «Прекрасна Ферроньєра», який приписують пензлю да Вінчі. ■

Безпаперові комікси

Кевін (Кел) Каллагер *БАЛТИМОР*

Політична сатира переходить у пікселі

Останнім часом карикатуристи всього світу зіткнулися з незвичайними викликами. Зі зменшенням обсягу газет на Заході й зростанням релігійної чутливості на Сході карикатуристи стає дедалі важче бачити межу.

Натомість для Сабіра Назара, найвидатнішого карикатуриста Пакистану, 2015 рік позначить вихід за межі. Його гострі, ефектні коментарі на політичні реалії країни (див. праворуч) у газетах Friday Times та Express Tribune привернули багато уваги. Вона не завжди бажана. Розгнівані коментарями, екстремісти за останні кілька років сім разів нападали на Express Tribune. Під час одного з нападів вчинили замах на Назарового видавця і вбили його водія.

Оскільки погрози частішають, Назар думає, що 2015-й стане роком, коли він почне малювати переважно для аудиторії за межами Пакистану. Він хоче уникнути долі Алі Фарзата, відомого сирійського карикатуриста, на якого в 2011-му поплічники Башара Асада вчинили напад, поламавши йому руки (Фарзат

ватимуть свої твори швидко збільшуваній інтернет-аудиторії.

У США в авангарді безпаперової тенденції іде Метт Борс. Лівак із покоління двотисячників, він вважається одним із найкращих, але і йому не вдалося забезпечити собі місце в традиційному притулку карикатуристів: якій-небудь щоденній газеті великого міста. Після 1980 року кількість робочих місць карикатуристів у американських

Сайти беруть карикатуристів на зарплату

національних газетах зменшилася більш ніж на 60%. Тож не дивно, що вакансій мало. Але Метт Борс їде верхи на новій хвилі у світі карикатур. Він тепер працює у штаті сайта. Колись керівники сайтів були великими скнарами, але тепер наймають карикатуристів. Цю тенденцію започаткував вашингтонський новинний портал Politico, найнявши 2007 року лауреата Пулітцерівської премії Метта Вюркера. Борс на посаду карикатуриста і редактора колекції коміксів The Nib («Перо») взяв на роботу веб-ресурс Medium.

На додачу до створення власного доробку (див. ліворуч), поширюваного в межах усієї країни, Борс тепер опікується щоденною добірною карикатур, які замовляли іншим художникам. Він використовує The Nib, щоб демонструвати твори групи талановитих митців, котрим важко публікуватися у традиційних газетах. 2015 року він забезпечуватиме бажане джерело прибутку й дедалі ширшу платформу для чергового покоління сатириків.

Ох, Канада!

Теперішньому поколінню карикатуристів Канади у 2015 році аж ніяк не бракуватиме матеріалу для творчості. Головною подією їхнього календаря стануть національні вибори. Канадські ▶

утік до Кувейту, і згодом Європарламент ушанував його Премією Сахарова за свободу думки).

Сабір Назар планує покладатися на соціальні мережі та блоги як засоби поширення своєї зброї. 2015 року він приєднається до Фарзата й багатьох інших карикатуристів планети, які вирішили працювати без паперу. Вони обирають всесвітню мережу як первинну платформу, на котрій показу-

Лише можливо...

Опублікують перший твір із нової низки романів та оповідань **Дж. Д. Селінджера**

Фільм «Дитинство» принесе **Річарду Лінклейтеру** «Оскара» за найкращу режисерську роботу

Кейт Буш виступить хедлайнером на **Гластонберійському фестивалі**

Кевін Каллагер, політичний карикатурист, *The Economist*

Щедрий усміх

Емма Гоґан

Бучний день народження Аліси

До появи 1865 року «Аліси в Країні чудес» книжки для дітей здебільшого радше повчали, ніж розважали. Перша книжка Льюїса Керролла (псевдонім оксфордського математика Чарльза Латвіджа Доджсона) змінила ситуацію. Святкування у 2015-му 150-річчя виходу цього твору покаже, якою мірою його вплив відчутний і досі.

«Аліса в Країні чудес» розповідає про подорож дівчинки в світі, де живуть криль із кишеньковим годинником, миша, що читає лекції про британську історію, і гусинь, що курить кальян. Книжку переклали на сотню мов, в аборигенній австралійській версії замість кролика виступає кенгуру. Ця книжка надихала багатьох художників — від Сальвадора Далі до Туве Янссон. За нею знято понад два десятки фільмів.

Кілька виставок 2015 року будуть присвячені цим відгукам на твір Керролла. Від червня до жовтня Бібліотека Морґана в Нью-Йорку організує

виставку, серед експонатів якої буде й оригінальний рукопис, наданий Британською бібліотекою; згодом цю виставку перевезуть до Музею Розенбаха у Філадельфії. Ще одна виставка в Нью-Йоркському університеті покаже пародії та одноразову друковану продукцію, пов'язані з книжкою. Виставка «Алісин погляд», яка відкриється у травні в лондонському Музеї дитинства, вивчатиме вплив книжки на стиль. А меломани зможуть побачити оперний варіант твору, який поставлять у Лондоні в безрезні, або балет, який виконають у Вашингтоні в травні.

Ювілейного року багато уваги присвятять життю Керролла й тому, що стоїть за його книжкою. У квітні буде опублікована «Історія Аліси», поділена на дві частини: біографію та літературну історію, яку написав Роберт Дуглас-Феєрґерст, викладач Оксфордського університету. Він простежує життя Керролла паралельно з життям Аліси Ліддл, дівчинки, яка його надихнула, а ще досліджує сприйняття твору Керролла, який справив вплив на таких авторів, як Джеймс Джойс і Т. С. Еліот. У липні вийде «Дзеркальний дім», перший роман Ванесси Тейт, правнучки Ліддл. Тейт писатиме про дружбу між Ліддл і Керроллом, про яку лишається ще багато невідомого. Документальний фільм BBC дослідить життя Керролла й невмирущу привабливість його твору.

Але чимало шанувальників прагнуть святкувати повернення до самої книжки. Видавництво Pan Macmillan, яке вперше опублікувало казку, представить її нові видання, а також збірку листів Керролла. У продажу з'явиться й копія кишенькового варіанта «Аліси в Країні чудес» 1907 року, й гігантське повне зібрання творів Керролла, зокрема і його нехудожніх творів та архівних матеріалів. Вийде й книжка з малюнками, де будуть проілюстровані головні сцени «Аліси...». ■

Емма Гоґан, британський кореспондент, *The Economist*

КОРОТКО ПРО 2015

У тихому барі, ніким не впізнаний, Елвіс Преслі святкує свій 80-й день народження

► карикатуристи одні з найкращих на планеті й пропонують токсичну суміш британського гумору та американського глуму. Додайте до неї трохи квебекської дотепності — і ви отримуєте ICI Laflaque, мультиплікаційне сатиричне шоу, започатковане 2004 року пером монреальського карикатуриста Серґа Шапло.

У Laflaque Шапло використовує мультиплікаційні тривимірні цифрові карикатурні ляльки політиків та інших постатей, коментуючи події в щотижневій програмі на телебаченні Radio-Canada. Це злободенне високотехнологічне шоу підняло на

новий рівень концепцію британської лялькової сатири 1980-х років Spitting Image («Разюча схожість»). Застосовуючи технологію зображення руху для створення складних мультфільмів у стислі терміни, Laflaque став світовим лідером анімаційної сатири. Донедавна карикатуристи довго сподівалися побачити, як їхні твори прикрашають сторінки ранкових газет. Хоча недавні зсуви у видавничому світі в деякому й розтоптали ці надії, 2015-й може започаткувати добу, коли карикатуристи дедалі більше малюватимуть не на папері, а в пікселях. ■

Майбутнє магії

Немає такої технології, яка взяла б гору над готовністю людства вірити в магію, прогнозує **Девід Блейн**, маг і фахівець із мистецтва витривалості

Таємниця магії в тому, що маги впливають на ваші думки, граючи на ваших же попередньо сформованих уявленнях про навколишній світ, щоб дивувати вас

Шоб прозирнути майбутнє магії, варто поглянути на її минуле. Якби я виконав для вас перший згаданий у письмових джерелах картковий фокус, цілком може бути, що ошукав би вас, як ошукували ним глядачів у Італії 1478 року. Методи, що за ним стоять, використовують і досі. Але видатна магія вимагає більшого, ніж просто майстерності й механіки. Власне, вона вимагає опанування аудиторії.

Візьмімо Гаррі Гудіні. Сторіччя тому глядачі були приголомшені видовищем чоловіка в гамівній сорочці, який звисав із хмарочоса. Фокус порятунку Гудіні був новісільський і разючий, тож його ім'я стало синонімом досягнень неможливого. То було новаторське виконання, та аж ніяк не продукт нової технології. Гудіні опановував свою аудиторію емоційно, граючи на людських сподіваннях і страху. Ось чому фокус спрацьовував так добре.

Магія — це форма прикладної психології. Психологічну основу магичної вистави тисячі років використовували здебільшого так само, як і тепер.

Кілька років тому, готуючись до телепередачі, я подорожував до найдальших закутків венесуельських тропічних лісів і відвідав плем'я яномамі. Тамтешні родини живуть майже так, як жили і 5 тис., і 10 тис. років тому. Здивувався, побачивши, як їхній шаман використовує те, в чому я легко добачив фокуси, але він виконував їх для того, щоб змусити аудиторію вірити: неможливі труднощі можна подолати.

Крім того, маги у своїх виставах послугоувалися наукою, іноді застосовуючи ту або ту технологію задовго до моменту, коли про неї дізнавався широкий загал. Вважають, що один німецький священик XVII століття перший поширив уявлення про магичний ліхтар. Сторіччями цей пристрій сприймався як щось нерозгадане, доки не став поширеним і відомим у повсякденному житті як діаскоп.

Ще одним новатором був Жан-Ежен Робер-Уден (Houdin; саме від його прізвища походить псевдонім Гудіні). 1856 року він використовував майже невідомий феномен електромагнетизму, щоб допомогти зупинити повстання проти колоніального панування Франції в Алжирі. Він узяв гору над місцевими релігійними гуру, показавши, що може вчинити так, що й найдужчий чоловік не підніме залізної скриньки, яку легко бере на руки навіть дитина.

Сьогодні, звичайно, мати таку технологічну перевагу над аудиторією важче. За інформаційної доби ми бачимо магів, які побоюються, що розгадки їхніх фокусів, викладені на YouTube, уб'ють їхнє мистецтво. Більшість таємниць дійсно можна знайти в інтернеті. Просто наберіть у Google запитання «Як розітнути жінку навпіл?» — і ви дістанете міриади посилань і навіть окрему статтю у Вікіпедії. Але чи справді ті руйначі ілюзій мають значення? Виклик для магів полягає в тому, щоб і далі винаходити наше мистецтво.

Маги вже не вперше опиняються під тиском. 1872 року один англієць на ймення Анджело Льюїс, виступаючи під псевдонімом Професор Гартман, почав розкривати публіці магичні таємниці в одному журналі для хлопчиків, а потім у книжці «Сучасна магія». Ілюзійністи боялися за своє майбутнє, бо ж глядачі могли дізнатися про секрети їхніх фокусів. Але та книжка не тільки не вбила магії, а й виявилась одним із найголовніших її стимулів, спонукавши дітей зацікавитися нею і заохотивши дехто й самому стати магом. Тож для магії почався золотий період, вона зажила більшої популярності, ніж будь-коли раніше.

Усе в голові

Одна з дивовиж у мистецтві магії полягає в тому, що насправді не важливо, де криється розгадка фокуса. Таємниця в тому, що маги впливають на думки, граючи на ваших же попередньо сформованих уявленнях про світ навколо. Ми усвідомлюємо: ви вважаєте, мовляв, ваш досвід під час споглядання магії унікальний для вас, але знаємо, що загалом кожен думає більш-менш однаково. Навіть якщо магам важче мати технологічну перевагу, застосування психологічної пропонує нам майже безмежні можливості.

Значна частина таємних нових методів, за допомогою яких магія твориться сьогодні, не з'явиться на YouTube. Вони є результатом нескінченних годин спроб і помилок у намаганні зрозуміти нашу аудиторію. Зміняться деталі й удосконаляться методи, але ми знаємо, що картковий фокус, які дивували Леонардо да Вінчі, дивуватимуть і вас. У цьому аспекті мистецтво магії може дати нашій зосередженій на технології добі важливий урок. Як і в багатьох інших професіях, і 2015 року, і згодом дедалі більше значення матиме первісне вміння розуміти людей. ■

Прощання з ескапізмом

Енн Роу

Технологія у 2015-му знайде нас усюди.
І нам буде байдуже

Ескапізм завжди здавався дивним явищем. Людина — соціальна істота; місце її соціалізації — агора, кав'ярня чи торговельний центр. Усі винаходи — від письма до телефону й далі — мали на меті зблизити людських істот у невпинному гаморі розмов. Добровільне рішення проміняти його на самоту чи тишу часто бачилося ненормальним, йому було важко знайти пояснення.

Упродовж багатьох століть якщо люди й відмовлялися від громади, то рідко із власної волі. Їх виганяли через різну хворобу, одержимість демонами або переслідування влади. Але міста росли, й життя складнішало. От уже й Горацій захотів жити виключно в себе на фермі, слухаючи пісню Бандусійського струмка. Вергілій гинув за простим обідом із хліба, яєць і трав у гірській хатинці. Побожні вір'яни утікали в незаселені місця, де не було спокус. Симеон Стовпник радо жив на своєму стовпі; середньовічні ірландські відлюдники не потребували компанії, окрім, може, білого kota, зірок і шепоту листя. Значно пізніше красу такого ескапізму описав у своєму вірші «Небесна гавань» Джерард Менлі Гопкінс:

*І там би хотілося бути,
де негоди нема.
Де в затишку гавані
плеще блакитна вода
І море її не хвилює*

У XVII столітті ескапізм став релігійно-політичним, тікали зазвичай бунтарі або ті, хто хотів жити за біблійними канонами. Відтак у дикій і майже безлюдній Америці опинилися палігрими, до певної міри започаткувавши тамтешній великий експеримент. Те бажання уникнути «зв'язків, що сковують», відвернути слух і зір від звичного світу й було виявом ескапізму — ну і ще прагненням будувати нове життя.

Тодішній ескапіст мав чіткий образ і часто драматичну долю. На початку XIX століття він був поетом, що пакував клунок і вирушав у Альпи шукати свою душу. У старому житті залишалися борги й купа позашлюбних дітей, що більше його не турбували. Наприкінці століття то був обдертий циган у капелюсі, що сидів біля вогнища край дороги. А загалом ескапізм становив цілковиту протилежність фіксованому робочому графікові й тихому життю в затишному приміському будиночку. Мандрівникам подобалося днями не зустрічати анікогоїсенько, спати в копицях сіна посеред поля й митися у струмках. «Я прошу тільки неба над головою і дороги переді мною», — писав про них Роберт Льюїс Стівенсон.

Раз по раз вони обговорювали якісь новини з незнайомцями в пабі, але зазвичай не бажали знати, чим живе злий світ.

У 1960-х ескапіста — із квітами в довгому волоссі й пошарпаному бусику замість помешкання — можна було побачити в полях і лісах. Це покоління втікачів уже вимагало від суспільства серйозного сприйняття їхнього послання про мир, любов і життя без прив'язки до землі. Хоча їх мало хто слухав. А все тому, що саме поставав новий вид ескапізму, який принаймні кількістю адептів затьмарив усі попередні.

Його неодмінним атрибутом була валіза, повна кремів для засмаги, непристойних романів та пляжного одягу. Такий ескапіст аж на два тижні покидав дім і роботу, газети, що збиралися під дверми його будинку, рахунки за комунальні послуги, контракти, прикрих клієнтів і тікав до готельної кімнати, куди ніхто не міг додзвонитися.

Але, опинившись у затишку відпустки далеко від усіх, ескапіст починав нервувати: гарячково шукав газети з дому й улюблені телеканали в готельному телевізорі, де їх зазвичай показують два-три, та й то погано; знайомі страви у чужій кухні, компанію земляків на пляжі. Загалом утекти йому не вдавалося ні від чого. Коли з'явилися смартфони і планшети, фейковому ескапісту стало ще простіше. Це якоюсь мірою була прелюдія до сучасних родин, члени яких у відпустці, забуваючи про все навколо, сидять кожне у своєму телефоні й читають повідомлення з дому.

Лишаючи сліди

Ескапізм постав перед загрозою зникнення задовго до 2015-го. Скасування наприкінці наступного року в Європі роумінгових тарифів на телефонні розмови стане ще одним маленьким кроком у тому напрямку.

Але неминучу смерть віщують ескапізму два явища. По-перше, наша нинішня поведінка зумовлює нестримне поширення різних цифрових технологій стеження за нами. Люди, що скупуються в інтернеті, й користувачі соціальних мереж залишають по собі «цифрові сліди» — масив даних про свої вподобання, звички та захоплення, аж до улюбленої зубної пасти й стану

кредитного рахунку в банку. Крім того, Google пам'ятає про давні гріхи злочинців, а Facebook — про п'яні вечірки офісного планктону, які соромно згадувати на тверезу голову. Від цього не схватись ані в халупі на Шетландських островах, ані серед пінгвінів Патагонії.

По-друге, щоразу, коли наші браузерери чи оператори тісніше прив'язують нас до себе (цільовою рекламою на Facebook чи функцією панорамного огляду вулиць усього світу нібито зі свого вікна від Google Street View), ми протестуємо дедалі слабше, ніби вже змирилися з тим, що стали публічною власністю, навіть коли перебуваємо вдома. Нам тепер завжди можна зателефонувати, споснас узагальнюють і до чогось під'єднують. І буде, — думаємо ми, — таке сучасне життя легше прийняти стеження за собою, ніж І стає зрозуміло, що більше ми й не хочемо

Енн Роу, редактор некрологів, *The Economist*

AutoMate is running task: NatGeo

Total Progress: 7 of 19 (36%)

Stop T

Україна

Розділ «Українського тижня»

Також у рубриці:

Ян Томбінський про українські реформи 121
Зовнішньополітичні орієнтири 122
Що чекає на Донбас 124

Поневолення Криму 126

Лише можливо... 127

Нові локомотиви національної економіки 130

Кінець енергетичного марнотратства 132

Чи будуть вибори 134

Армія або смерть 136

Нові правила гри для медіа-ринку 141

Рятуємо культуру разом 146

Виграти час

Ігор Лосєв

Нинішня ситуація у світі характеризується атакою деяких держав і рухів на сталий світовий порядок. Це насамперед агресія Росії проти України й загроза такої проти країн Балтії, Польщі, Грузії, Молдови, а в перспективі (якщо не зупинити) проти Фінляндії та Швеції, а там апетит прийде під час їди.

Однак сила Кремля полягає у слабкості й нерішучості Заходу, в безмежному нахабстві й блефуванні московського диктатора. Захід справді не бажає війни, він її не хотів у 1939 році. На це й робив ставку німецький єфрейтор, який сподівався без жодного пострілу проковтнути Європу. Допоки при владі в демократичних країнах перебували жалюгідні політики, яких Гітлер беззастовно вважав пігмеями, фіюер мав фарт. Як азартний гравець, він брав країну за країною, але непомітно для себе втрапив у криваве болото Другої світової війни, яка для нього закінчилася в 1945 році пострілом у скроню в казематі Рейхсканцелярії. Бо починав він свої геополітичні ігри з Лавалем, Даладьє, Чемберленом, а закінчувати довелося

з Черчиллем, Рузвельтом, де Голлем, які вже були зовсім не пігмеями.

Нині час працює проти Путіна і його режиму. Внаслідок санкцій російська грошова одиниця знецінилась до 50 руб./\$ (нещодавно давали 32), неухильно зменшується на світовому ринку вартість нафти (цей процес понад 20 років тому вбив Радянський Союз). Посилюється міжнародна ізоляція РФ. У США після парламентських виборів посилилися позиції Республіканської партії, прихильниці жорсткого курсу щодо Москви.

Дедалі більше у світі зростає розуміння, що Росія є величезною проблемою для людства, що вона небезпечна і становить реальну загрозу. Деякі традиційно нейтральні держави Європи вже замислилися про вступ до НАТО. Розпочався процес перекидання його військових контингентів на східні терени європейського континенту. Після розпаду СРСР чимало людей на Заході питалися: а навіщо нам НАТО? Тепер зрозуміли навіщо. Північноатлантичний Альянс відчув друге дихання, ввійшовши у стадію свого відродження і зміцнення. ►

► Світ знову стоїть на порозі Третьої світової війни, що неминуче стане ракетно-ядерною. Востанне така ситуація була в 1962 року під час Карибської кризи. Тоді Хрущов і Кеннеді залагодили конфлікт, бо обидва були ветеранами Другої світової і, на відміну від радянського шпигуна в Дрездені (де працював майор КГБ Путін), знали, що таке велика війна.

Путін абсолютно авантюрно, будучи переконаним, що західні опоненти — слабаки, нав'язує їм психологічний двобій, мовляв, вони не витримують напруження, а я витримаю. І ті будуть змушені в останній момент поступитися. Це надзвичайно небезпечна гра, але вона розрахована на боягузів. Навряд чи президент РФ дозволив би собі таке, приміром, щодо Рональда Рейгана чи Маргарет Тетчер. Тут Захід можуть врятувати лише мужність і стійкість, розуміння того, що об'єктивно РФ у рази слабша за Америку й НАТО, що її економіка надзвичайно вразлива і тримається лише на експорті нафти та газу.

Дуже складне й геополітичне становище Росії, віддзеркаленням якого є постійне загравання Кремля з Китаєм. Ось, наприклад, РФ підписала угоди про будівництво газопроводу «Сила Сибіру» на територію Китаю. Тут вона потрапила в пастку, адже КНР буде єдиним покупцем сибірського блакитного палива, а отже, диктуватиме ціни. А шантажувати газом Піднебесну не вдасться, бо китайці мають альтернативне джерело в Центральній Азії.

Коли Москва провокувала конфронтацію із Заходом, вона чомусь сподівалася на те, що Китай стане її стратегічним союзником. Однак Пекін зовсім не поспішає брати на себе цю роль. Зокрема, Піднебесна блокує рахунки російських фірм у своїх банках, щоб не порушувати режиму санкцій проти РФ і не псувати відносин зі США, які для неї є набагато важливішими, ніж із Росією.

КНР не впевнена, що остання втримається під тиском санкцій...

Крім того, Китай має власні історичні спогади про Далекий Схід та Сибір, і вони не завжди, м'яко кажучи, збігаються з російськими... Ось цікаві інформаційні дрібнички: Піднебесна інвестувала \$28 млрд у побудову залізниць до свого північного кордону. Напевно, без якоїсь конкретної мети...

Є ще потенційна діжка порошу в Центральній Азії, відкритій для ісламістської активності. Є вибухонебезпечний Північний Кавказ, та й власне російські формування, що відчули смак розбою в Криму й на Донбасі, можуть перенести «цінний досвід» на терени самої Росії.

Депутат Держдуми РФ Ілля Пономарьов, котрий на Донбасі бачив нацистів із РНЄ («Русского национального единства»), що приїхали воювати з Росії, сказав, що це величезна помилка Кремля — давати російським фашистам відчуття перемоги.

А ті громадяни України, які вітали російську інтервенцію і закликали війну на свою землю, все це й дістали. Багатьом довелося стати біженцями

і втікати до любої Росії. Однак там їх, як худобу, ведуть у невідомому напрямку. Місцеве населення зустрічає їх вороже, вбачаючи в них конкурентів, які претендують на соціальні подачки.

Біженці часто опиняються в незвичних кліматичних і природних умовах, не маючи теплих речей і взуття. Умови спартанські, недоїдають. Їх використовують як соціально-демографічний гній, як людське добриво для депресивних регіонів РФ.

Що ж, вони хотіли Росії, вони її отримали... Цікаво, що з Криму донецьких біженців викидають до Сибіру, Уралу тощо, на півострові вони не потрібні...

Оскільки справи у РФ не такі чудові, як хотілося б тамтешньому люду, його виховують і напучують «пропагандони» (як їх тепер називають у РФ) Кремля: Дмитрій Кісельов, Владімір Соловйов, Сергій Доренко, Аркадій Мамонтов, Міхаїл Леонтьєв та подібні до них. Це не просто телеведучі, а фактично чиновники, дуже високооплачувані, насправді мільйонери (дола-рові!), які мають палаци на Сардинії, французькій Рив'єрі, в Іспанії та інших теплих краях.

Ім платять шалені суми за високопрофесійну брехню. За такі гроші вони скажуть все, що треба Путіну, і підуть на будь-яку підлість. Дмитрія Кісельова вже спіймали на демонстрації обстрілів міст у Сирії, які він приписав українській армії на Сході нашої країни.

Я особисто побачив інтернетівський знімок, на якому, за версією росіян, були зображені «звірства українців на Донбасі», але чітко пам'ятаю цей кадр телесюжету 2008 року: там грузин у місті Горі сидить біля тіла свого вбитого росіянами брата.

«Пропагандони» не соромляться. Гроші не смердять. Але їм варто пам'ятати, що за все в житті доведеться відповідати. Кісельов уже оголошений нев'їзним до країн Європейського Союзу, США і Канади. Як же він тепер відвідає свої палаци? Але це ще не найстрашніше.

Був у Німеччині тихий «пропагандон» Юліус Штрайхер, який видавав брудний антисемітський журнал «Штурмовик» і навіть критикував Гітлера за «надто ліберальне» ставлення до євреїв. Особисто він нікого не вбив. Але в 1945 року постав перед Нюрнберзьким трибуналом за «публічне підбурювання до вбивства і винищення євреїв». Повісили Штрайхера. Московським штрайхерам, які сіють ненависть до українців, слід замислитися... ■

Путін абсолютно авантюрно, будучи переконаним, що західні опоненти — слабаки, нав'язує їм психологічний двобій, мовляв, вони не витримують напруження, а я витримаю

Реформи для України

2014-й був для України жахливим роком. Але це був і рік надії. Появилася нова нація громадян, свідомих своєї влади й прав. Часи криз — це унікальна нагода для глибоких, швидких і незворотніх перетворень у політиці та економіці. Сьогоднішня криза збіглася із запитом на зміни в суспільстві, з величезною духовною силою Майдану, здатною трансформувати пострадянську олігархічну систему. За сприяння своїх міжнародних друзів та партнерів із демократичного світу Україна має шанс закласти фундамент нового майбутнього. Передумовою реформ завжди є мир. Дуже сподіваюся, що українці ввійдуть у 2015 рік із відчуттям того, що на обрії — мирне вирішення конфлікту. Серед найкращих запобіжників від будь-яких спроб підірвати суверенітет і єдність України — побудова міцної демократії та ефективного економіки. Нове керівництво має мандат від громадян на початок серйозних реформ, що змінять країну. Є широке розуміння невідкладних пріоритетів: від банківського сектору, боротьби з корупцією та енергоефективності до верховенства права й делегування повноважень регіональним та місцевим структурам. ЄС та інші міжнародні партнери мають чіткий намір допомагати українській владі та суспільству реалізовувати ці масштабні реформи.

Процес реформування дуже непростий і часто болісний для будь-якої країни. Україна може скористатися досвідом, що накопичений державами Євросоюзу, для реформ різних секторів. Її не слід вважати якимось винятком із правил історії чи базових законів економіки. Реформи, проведені іншими країнами, можуть їй цілком стати у пригоді. В короткостроковій перспективі акцент треба робити на рішеннях, що не заважатимуть реалізації довготермінових стратегій, визначених президентом та підтриманих парламентом і спрямованих на те, щоб до 2020 року виконати критерії, необхідні для розгляду кандидатури України на вступ у ЄС. Угода про асоціацію, що набула чинності 1 листопада 2014-го, є дорожньою картою для багатьох дуже потрібних реформ. Євросоюз запропонує Україні свою допомогу, щоб вона пододала цей шлях.

Однак реформи варто пояснювати народу і проводити при постійному від-

критому діалозі із представниками різних частин громадянського суспільства, промисловості, бізнесу та державних структур. Щоб здобути підтримку цих кроків, необхідно прорахувати їх тягар та вартість для захисту найуразливіших категорій населення.

Багато українців убачають у ЄС ідеал, за стандартами якого мають розвиватися демократія і верховенство права. Місцеві органи влади теж часто заявляють, що Угода про асоціацію з ЄС послужить їм національною дорожньою картою та інструментарієм у реалізації широкого кола реформ. Нині останні здебільшого потрібні самій Україні, щоб розкрити її потенціал. Якщо його буде цілком реалізовано, він сприятиме розвитку внутрішнього ринку країни й приведе її аграрний та промисловий потенціал до європейських стандартів, відчиняючи двері найбільшого єдиного ринку світу. Тоді функціональна українська економіка приваблюватиме серйозні міжнародні інвестиції. Рим будували не один день, і Україну не вийде реформувати швидко та легко. Комплексне бачення її трансформацій має виходити за межі нинішньої кризи й вирішувати проблемні аспекти Конституції, виборчого законодавства та децентралізації. А ще воно повинне охоплювати ті питання, що не є на найпріоритетнішому порядку денному Угоди про асоціацію, як-от реформування складної та несприятливої для бізнесу системи оподаткування й негнучких ринків праці через спрощення процедур прийняття на роботу і звільнення та навчання працівників.

Мій друг і колишній єврокомісар Януш Левандовський якось сказав, що успішні реформатори рідко виграють наступні вибори. Але Україна більше, ніж будь-коли, потребує сьогодні державника зі стратегічним баченням, що виходить за межі його чинного мандата. Відроджена нація об'єднається на чолі з тими, хто ступить на шлях реформ, і люди винагородять сміливих політиків. Приклади таких історичних здобутків можна знайти в сусідів України, які обрали реформи в 1990-х. 25 років тому вони починали майже з таким самим ВВП, як і Україна. У 2014-му він у них учетверо вищий. Жодна з цих держав не була в такій складній ситуації, як Україна сьогодні. Але в побудові майбутнього якісні перетворення мають бачитися міцним муром, що захищає кордони країни. ■

Ян Томбінський,
голова
представництва
Європейського
Союзу в Україні

Успішні реформатори рідко виграють наступні вибори. Але Україна більше, ніж будь-коли, потребує сьогодні державника зі стратегічним баченням, що сягає за межі його чинного мандата

Від реформування ООН залежить її існування

Україна зіткнулася 2014 року з певним вакуумом безпеки, що реалізувався фактично у відкритій агресії — окупації Криму, а потім вторгненні на Сході. Це був найбільший виклик нашому головному пріоритету — безпеці. Постає питання: яким чином захищати національні інтереси в тих умовах, коли ми не маємо гарантій від міжнародних безпекових структур. Тож проблема полягала в тому, як захистити себе з механізмами, вже наявними в системі ООН. Насамперед для нас важливо було забезпечити моральну й політичну солідарність якомога більшої кількості держав. Від часу першого засідання Ради Безпеки з нашого питання відбулося майже 30 офіційних засідань і майже стільки само неформальних. Від лютого до листопада ми відчували й відчуваємо цілковиту солідарність членів Ради Безпеки. Втім, її слабкість як механізму полягає в тому, що спроба зупинити «референдум» у Криму та його підтримку з боку Москви усіма країнами-членами у формі відповідної резолюції була заблокована правом вето Росії. Відтоді РФ займала виокремлену позицію в Радбезі, чим сама себе ізолювала і продемонструвала неповагу до міжнародного права та Статуту ООН. Наша держава задіяла механізм Генеральної Асамблеї, а саме 27 березня цього року ми внесли резолюцію «Територіальна цілісність України». Вона важлива для нас, бо нею було засуджено не тільки сам «референдум» та його результати, а й, що істотно, усі наступні можливі дії у зв'язку з ним. Цим актом були закликані міжнародні структури ООН, насамперед Міжнародна морська організація та Міжнародна організація цивільної авіації, які своїми рішеннями ухвалили невизнання будь-якої іншої юрисдикції, крім української, щодо повітряного простору над Кримом і територіальними водами довкола півострова. Резолюцію було ухвалено, і для нас вона є поки що єдиним правовим механізмом забезпечення наших інтересів, аби не допустити цілковитої анексії Криму.

Кризи в Сирії та Україні, нерегульовані кризові ситуації в Африці демонструють, що від реформування ООН залежать саме її існування та здатність виконувати свою основну функцію — забезпечувати мир і стабільність. Для зупинення та запобігання агресії, і не лише в Україні, потрібна

системна реформа ООН, щоб механізми працювали на захист миру і стабільності.

2015 рік може стати активним у пошуку рішень, як зробити Раду безпеки ООН дієвішою і обмежити блокувальні механізми, особливо в умовах відкритих конфліктів, коли є загроза життю людей. Таке послання вже надійшло від Франції — постійного члена й носія того права. Саме навколо цього точитиметься дискусія, але вона не проста, адже система досить бюрократизована. Активність буде, проте сумніваюся, що рішення ухвалить швидко, адже вони торкаються інтересів окремих держав. 2015-го Організація Об'єднаних Націй відзначатиме своє 70-річчя, і ми підходимо до цього ювілею в кризовій для неї ситуації. Так само доведеться запитувати і ОБСЄ, яка відсвяткує 40 років від ухвалення Гельсінського заключного акта. Україна не змогла забезпечити механізмів своєї національної та регіональної безпеки в межах цих організацій. Росія поставила під сумнів усе досягнуте за багато років. Отож ми всі маємо бути зацікавлені в реформуванні, оновленні, поверненні до того, з чого починали. Питання формату реформування є водночас і філософським, і практичним. По-перше, всі повинні суворо дотримуватися того, на що погодилися, тобто захищати всіма силами базові принципи Статуту ООН. По-друге, ми маємо поновити в системі міжнародних відносин довіру, що зламана не тільки Росією.

Механізм Радбезу має бути кардинально змінений. Проблема в тім, що реформування цього органу в останні роки відбувалося переважно навколо розширення постійного та непостійного членства у ньому, але це арифметика, яка ні до чого не приведе. Саме тому точиться дискусія навколо трьох можливих рішень. І насамперед ліквідації права вето. Втім, без бажання носіїв цього права подолати останнє буде складно. Інша пропозиція — ухвалення рішень виключно консенсусом у Радбезі. Ним пропонують замінити право вето, але це спричинить іще більше проблем. Консенсус може зламати будь-яка країна. На мою думку, найлогічнішою є третя пропозиція — прийняття рішень більшістю голосів. Утім, потрібно, щоб це переросло в конкретні пропозиції. Україна додає до цього всього свій голос, і ми хотіли б використати наступний рік як кандидат до Радбезу на період 2016–2017-го. ■

Юрій Сергєєв,
постійний
представник
України при
Організації
Об'єднаних Націй

2015 рік може стати активним у пошуку рішень, як зробити дієвішою Раду Безпеки ООН і обмежити блокувальні механізми, особливо в умовах відкритих конфліктів, коли є загроза життю людей

Європейська та євроатлантична перспектива України

Володимир Василенко

2015-й буде роком продовження жорсткої геополітичної боротьби за незворотність вибору, зробленого Україною на користь євроатлантичних цінностей. Цей шлях має завершитися у майбутньому формально-юридичним документуванням приєднання нашої країни до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору (НАТО).

Авторитарного правителя Росії Владіміра Путіна не влаштовує перспектива членства України ні в ЄС, ні в НАТО, оскільки в такому випадку виявляться змарнованими і нездійсненними його неоімперські реваншистські мрії та плани. З метою посилення тиску на Україну та блокування її євроатлантичних намірів Російська Федерація, на порушення мінських домовленостей 2014 року, продовжуватиме агресію проти України, нарощуючи свою збройну присутність на загарбаних українських територіях (Крим, частини Донецької та Луганської областей), концентруючи свої війська поблизу українсько-російського кордону та надаючи підтримку нелегітимним псевдодержавним утворенням «ДНР» і «ЛНР».

Водночас Російська Федерація шантажуватиме західні держави і прагнучим поглибити їхні розбіжності у питанні підтримки європейських та євроатлантичних інтеграційних прагнень України, а також зруйнувати їхню солідарну і консолідовану позицію щодо застосування санкцій проти Росії, як держави-агресора.

2015-й стане роком випробування спроможності української влади ефективно протидіяти російському силовому тиску, реально розпочати системні реформи, необхідні для подачі заявки на членство в ЄС у 2020 році та створення підґрунтя для одержання Плану дій тшодо членства в НАТО, а також забезпечити солідарну дипломатичну підтримку європейських та євроатлантичних прагнень України з боку західних демократій.

У 2015 році на виконання Національного плану імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС усі міністерства та відомства мають активно включитися в реалізацію відомчих програм, що потрібні

для втілення в життя цієї Угоди. Відповідно до положення коаліційної угоди, до Законів України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики» та «Про основи національної безпеки» мають бути внесені зміни, що передбачають скасування позаблокового статусу України, відновлення політичного курсу на інтеграцію до Євроатлантичного безпекового простору та набуття членства в Організації Північноатлантичного договору.

Продовження російської збройної агресії проти Української держави матиме наслідком посилення взаємодії України з НАТО та збільшення числа громадян, готових позитивно висловитися на підтримку вступу до Альянсу на всеукраїнському референдумі (нині вже понад 52% громадян підтримують членство України в НАТО). Можна очікувати громадянських ініціатив, спрямованих на організацію такого референдуму та інформаційної кампанії на його підтримку.

Якщо євроатлантична інтеграційна політика України не стане предметом залаштуноків обурюючих, покликаних задовольнити реваншистські забаганки кремлівського керівництва, то цивілізаційний вибір України на користь євроатлантичних цінностей набуде незворотного характеру, а 2015-й стане роком створення надійних передумов майбутнього членства України в ЄС та НАТО. ■

Ми повернемося

Ми повернемося туди, де наш дім. І дім повернеться до нас. Ми повернемося, тому що немає ніякого Сходу та ніякої «Новоросії». Ніякого повсталого Донбасу немає і не було. А були і є українські землі, що підступно, хижо, при тривалому потуранні зрадників із силових відомств, прикордонної служби та служби безпеки з березня наповнювалися іноземними загарбниками. Крок за кроком: спочатку люди, годинник яких біг на дві години вперед, потім зброя — стрілецька, а за тим і важка — безсоромно, майже не ховаючись. Однак навесні все ж ще потихеньку, як пробують морську воду діти: п'яточкою, носочком — три танки, п'ять танків і «Нона», п'ять «Нон», сім «Гвоздик», десять «Тюльпанів»... А потім вже колонами. Вони заходили й заходили, маскуючи свої носії смерті під наші, ніби захоплені разом із військовими частинами... Робили марш-кидки і просто обирали місто на мапі. Місто, з якого почнеться війна. Обрали Слов'янськ. Вони розраховували на масштабну підтримку місцевих. Однак не склалося. З місцевих їх підтримали куплена оптом та вроздріб міліція, СБУ, прикордонники та влада. Ще з місцевих на їхньому боці виступили кримінальний елемент та вічні лузери, яким завжди і скрізь усе не так. 5 липня вони взяли Донецьк. І ніхто-ніхто-ніхто їх не зустрічав. Вони зайняли місто так, як це зробили нацисти у 1941-му. А наша армія не дістала наказу дати бій і врятувати своїх.

...Ми повернемося туди, де є і буде Україна. Україна повернеться сама до себе, до тих своїх ран, на які плюнула й забула ще з 1990-х. Вони ніби й не боліли, однак повсякчас давали про себе знати. То криком знедолених і загнаних у копанки людей, то купленими голосами регіонального хору, то тихим плачем родичів усіх убитих за правду. Прокляті землі, хоча і наші. Але якщо наші, то ким прокляті? Тими, хто боїться назвати території окупованими, але вкотре не боїться нічого не робити, щоб урятувати-евакуювати хоча б німеччин? Тими, хто ніяк не може розгледіти російську агресію? Тими, хто не хоче взяти на себе відповідальність, а тому знову й знову заплющує очі, щоб не бачити закривавлених, змучених українців, які говорять різними мовами, однак ними ж люблять свою-нашу спільну Вітчизну?

Ми повернемося додому, а дім прийде до нас. Не через кроки влади, не через смерть Кошея, а тому, що самі станемо сильнішими, не впадемо у відчай, не зупинимось, не повіримо солодким промовам, а далі робитимемо своє. Агресора, що скуштував крові невинних жертв, вже не зупинити політикою. Ми маємо перемогти. Одного дня прокинутися і зрозуміти: все, тепер ми сильніші, тепер ми можемо. Бо це наша земля. І не виключено, що нашим танкам не доведеться стріляти. І вони поїдуть, прикрашені квітами. А може, й ні. Але абсолютно точно: визволителів будуть зустрічати, а не боятися. Ми повернемо своє тоді, коли повернемо самих себе до простих і зрозумілих речей: не засуджувати, коли треба прощати. Вміти каятися та просити пробачення, бо ніхто не святий і кожен колись кинув своє каміння в того, кому необхідно було просто допомогти.

Там, де настала чорна ніч, немає нічого, що не ставалося б раніше, з іншими народами. Там, де агресором прописане горе, завжди є слабкі і є герої. Не варто гнівити Бога та просити Його перевірити всіх на слабкодухість і героїзм. Загарбник свідомо плямує мешканців, таврує їх як «своїх», демонструючи переляканих та обдурених «заросистів» як загальний портрет своєї всенародної підтримки. Бо знає: йому не перемогти. Ми повернемося, коли припинимо грати в чуже. Коли станемо собою без оглядки на Захід, Схід, на друзів та партнерів, на ворогів та їхніх спільників. Коли викинемо з власного мозку паніки та істерики, сценарії яких прописані в штабах загарбників. Коли зрозуміємо, що простором війни міг стати будь-який прикордонний регіон, а цьому просто випало. І то не перше і навіть не друге його випробування. І всі біди його — Голодомори, репресії, безнадійна несвобода — були такими самими, як деінде в Україні. І перемоги його, і намети на Майдані, і його-наші солдати в українській армії... І тепер, коли держава знову не здатна, маємо вивозити і годувати не тільки армію, а й тих, хто не може жити без допомоги. Буде ще один волонтерський сегмент. Але він того вартий, бо ми повернемося тоді, коли будемо готові віддавати недодане і промовляти не сказане, коли будемо готові відкрити обійми та обнятися.

Бо немає їх. Є ми. Є Україна. І є наша спільна перемога. ■

Олена Стяжкіна

Агресора, що скуштував крові невинних жертв, вже не зупинити політикою. Ми маємо перемогти. Одного дня прокинутися і зрозуміти: все, тепер ми сильніші, тепер ми можемо. Бо це наша земля

Поворот не туди

1 березня 2014 року в Донецьку розпочався проросійський бунт. Цього дня сепаратистам вперше вдалося зібрати масовий мітинг на головній площі міста. Тоді, за різними підрахунками, в акції взяло участь від 10 тис. до 15 тис. осіб.

Для традиційно пасивного Донецька, де на демонстрації людей завжди зганяли за наказом згори, а справжні мітинги за ідею зазвичай збирали щонайбільше 2 тис. учасників, це було несподівано багато. На сцену вискочив Павло Губарев, до цього дня практично нікому не відомий. Він закликав присутніх брати участь в акціях непокори і вимагати проведення на Донбасі «референдуму» про майбутній статус регіону.

На той момент у Криму вже розгорталися відомі події. Парламент захопили «зелені чоловічки», яких тоді ще не називали «ввічливими людьми», і було зрозуміло, що назриває серйозний конфлікт. Присутні на площі Леніна донецчани вірили, що в їхнє місто, так само як і в Сімферополь, ось-ось увійдуть російські війська у своїй новій формі без розпізнавальних знаків. Важко сказати, як повелися б донецчани, якби заздалегідь знали, що Росія не анексуватиме Донбас. Є поширена думка, що якби там від самого початку усвідомлювали, що Путін доведе справу до війни та відмовиться від Донеччини, то не брали б участі в заворушеннях. РФ, по суті, здійснила на Сході України грандіозну провокацію, пообіцявши проросійському населенню заступництво в разі повстання, а потім кинувши його під кулі та снаряди української армії. Сепаратисти щовихідних збирали мітинги у великих містах Донбасу. А на початку квітня в Слов'янськ і Краматорськ проникло терористичне угруповання російського диверсанта Ігоря Гірка. Відтоді в регіоні почалися справжні бойові дії, які забрали тисячі життів з обох сторін. І заручниками їх виявилися ті самі російськомовні жителі, яких нібито обіцяв захищати в Україні Кремль. Від перших заворушень, спровокованих росіянами в Донецьку і Луганську, минуло близько дев'яти місяців. За цей час Донбас перетворився на зону жорстоких бойових дій. Регіон, колись славний своїми промисловими показниками, перетворився на невизнану територію, де панують безправ'я і бідність. При цьому головна мета, з якою затівалося повстання і заради якої багато людей на Донбасі йшли на ризик

і на смерть, не була досягнута. Регіон так і не став частиною Росії. І в найближчому майбутньому, як уже зрозуміло, не стане. Підсумок кривавих зіткнень і руйнівних артобстрілів — утворення на східних українських кордонах невизнаної держави під керуванням збройних банд, такого собі європейського Сомалі. Зрозуміло, що не цього хотіли мешканці Донецької та Луганської областей.

Спершу сепаратисти своєю головною метою декларували возз'єднання з Росією. І саме на заклики возз'єднуватися з РФ відгукнулися жителі Донбасу. Тому що одна справа — жити в Росії і геть інша — у Придністров'ї. Якби від самого початку людям пообіцяли нове Придністров'я, навряд чи хтось сприйняв би цю ідею всерйоз. Щоб вивести людей на вулиці, потрібні були російські прапори, а не прапори «Донецької республіки».

Але обіцяні Губаревим «ввічливі люди» на Донбасі так і не з'явилися. Замість них з'явилися нечестні «ополченці». І стали стріляти по українських військових із під'їздів житлових будинків.

Замість російських пенсій «як у Криму» тамтешні мешканці не отримали ніяких зовсім. А замість трикологів на мітингах у якийсь момент замайорили якісь незрозумілі полотнища, що символізують прапори не бачених раніше республік. Людям підсунули зовсім не той товар, який вони обирали.

Яке майбутнє очікує захоплену бандитами територію? Спрогнозувати неважко. Будучи невизнаною, вона не матиме змоги експортувати товари, а в умовах, коли бізнесменів шантажують, грабують і вбивають, найімовірніше, втратить і малий бізнес. Закони економіки обдурити важко. Втеча капіталів з Донбасу вже набула характеру стійкої тенденції. Часи, коли в центрі Донецька майже в кожній будівлі були офіси, минули. Працювати в Росії та отримувати московські зарплати, як про це мріяли мешканці східних областей, уже не вийде. Натомість доведеться працювати в «ДНР». Поки що безплатно. За їжу. У буквальному сенсі.

«ЛНР-ДНР» хотіли до Росії, але від самого початку повернули не туди. І завдяки провокаторам на всіх парах мчать не до процвітання, а в економічну прірву. Та звернути з цього шляху тепер набагато складніше, ніж навесні. ■

Денис Казанський

Якби від самого початку лідери сепаратистів людям пообіцяли нове Придністров'я, навряд чи хтось сприйняв би цю ідею всерйоз

Півострів неслободи

Борис Чатирдаг

Для Кремля сьогодні анексований Крим — це, схоже, передусім «півострів-фортеця», який має бути базою для диверсійно-розвідувальної діяльності, постійною загрозою «м'якому підчерев'ю» України, плацдармом для експансії в українському напрямку, а за сприятливих умов — на Кавказ та Балкани. Крим займає вкрай важливу геостратегічну позицію.

Кремль прагнучим закріпити Крим за собою, а тому у 2015 році продовжить посилену мілітаризацію цього українського регіону. Можна очікувати створення на його території анонсованого Путіним потужного окремого збройного угруповання, а за

Створення потужної військової бази — головний пріоритет РФ у Криму

негативного сценарію — використання цих військ у повномасштабній війні проти України. Причому носії ядерної зброї вже присутні в Криму. Не виключено, що поява на його території такої зброї — це засіб залякування та шантажу.

Мілітаризація Криму є однією з причин та одним з інструментів поступової зміни складу його населення. На «великій військовій базі», на яку стрімко перетворюється анексований регіон, потрібні лояльні та відносно забезпечені жителі. Крим же критично залежить від материкової частини України через постачання води, продуктів, електроенергії. Купівля їх за світовими цінами — дороге задоволення для Кремля. Отже, Росії просто невідгідно утримувати наявну кількість населення. Вже оголошено про побудову там найближчими роками для російських військових 17 тис. квартир. Тобто

якщо взяти прийнятий в українській статистиці показник у 2,6 особи на родину, то йдеться про 44,2 тис. членів сімей військових, значна частина яких прибуде на окуповану територію з Росії. До того ж можна припустити, що чимало людей у погонах не отримає житло, а відповідно кількість «військових-колоністів» буде більшою. Крім того, призов у 2015 році до лав російської армії призведе до сплеску виїзних настроїв у переселенців-чоловіків, особливо серед кримськотатарської молоді.

Можна очікувати розширення практики пільгового вступу кримської молоді до російських вишів, переведення на службу чи роботу у регіони РФ не тільки військовослужбовців, правоохоронців чи держслужбовців, які в Криму зрадили присязі українському народові, а й, наприклад, кримських викладачів та представників деяких інших професій. Натомість до так званого «Кримського федерального округу» буде спрямовано зустрічний потік чиновників та інших «стовідсоткових» росіян.

Кадирівський режим як взірць

У Кремлі, схоже, вирішили принаймні на перехідний період для оперативного управління Кримом лишити старий істеблшмент. Хай із додаванням та під надійним контролем «нових кримчан» із росіян. Мабуть, і у 2015 році на анексований півострів їхатимуть працювати лише другорядні чиновники, адже серйозні гравці остерігатимуться міжнародних санкцій.

Кримський істеблшмент здебільшого неефективний, але надійний для офіційної Москви. Багато його представників спалили мости з Києвом як своїм сепаратизмом, так і участю у підривної діяльності на сході зрадженої ними держави.

У 2014-му намітились жваві контакти між Чеченською Республікою та «Республікою Крим». Відбувалися двосторонні візити,

культурні обміни, перший з 1990-х років призов чеченської молоді — 4 тис. чоловіків служитимуть у Криму. Річ тут навіть не в тому, що Кремль визначив особливу роль Чечні в анексії півострова та його економічно-тіншовому освоєнні, нейтралізації кримськотатарського фактора. Видається, «главу Республіки Крим» Аксьонова вельми цікавить досвід утримання влади президентом Чечні Рамзаном Кадіровим. Він використовує квазіфеодалну модель організації відносин з Москвою: чеченський лідер багато років демонструє абсолютну лояльність «сюзерену» — президенту Росії Владіміру Путіну, натомість Чечня регулярно отримує значні федеральні субсидії, на додачу Кадіров має окремі від федеральних силові структури, які діяли навіть за межами РФ.

У цьому контексті для кримського істеблшменту становить інтерес так звана кримська ▶

► самооборона, сформована як парамілітарне сепаратистське угруповання на початку 2014 року. Правозахисники звинувачують її у систематичному порушенні прав людини й підозрюють у скоєнні тяжких злочинів — викрадень та вбивств. Кримське керівництво з червня намагається вписати «кримську самооборону» в правове поле Росії. Можна припустити, хоч би якого статусу не набуло це формування, у 2015-му воно використовуватиметься кримським істеблшментом як засіб придушення невдоволених кримчан та як інструмент силового переділу власності. Загалом кримська верхівка у 2015 році, ймовірно, почуватиметься добре у фінансовому плані, адже вона зможе отримати свою частку «адміністративної ренти» від великих бюджетних вливань федерального центру, створення вільної економічної зони, а також від тінювих доходів грального бізнесу в разі відкриття в Криму гральної зони. Не виключено, що хтось із «старих кримських» зможе взяти участь у розподілі баришів від наркотрафіку з Афганістану та Північного Кавказу в Європу.

Суцільний «одобрямс»

Порушення прав на свободу слова, зібрань, совісті, особистої недоторканності та навіть на життя у 2015 році, на жаль, на анексованих територіях будуть системними.

Із понад 3 тис. ЗМІ, зареєстрованих в АРК на початку 2014-го, у 2015-му за російським законодавством буде перереєстровано в кілька разів менше. Посилиться тиск російської влади та проросійських угруповань на ті мас-медіа та журналістів, що залишаться. Так само зачищене буде й поле громадських організацій. Отже, простір свободи та можливості самоорганізації суттєво звужуться. Й це при тому, що вже цього року кримчан, відповідно до законодавства РФ, позбавили права обирати міських голів.

Особлива загроза нависла над правами національних груп: кримськотатарського народу та етнічних українців. Структуризований кримськотатарський рух, з понад півстолітнім досвідом самоорганізації, не вписується у реалії авторитарної Росії, яка рухається в бік тоталітарних практик. До того ж органи національного самоврядування — Меджліс та Курултай кримськотатарського народу не визнали анексії Криму.

За таких умов Кремль у 2015 році прагнучим шляхом підкупу, шантажу та репресій утворити проросійську більшість у Меджлісі та Курултайі. З огляду на непевність результату паралельно конструюватимуть лояльні до Росії організації кримських татар на кшталт руху «К'рим». Треба зазначити, що в релігійній сфері Москві практично вдалося схилити до співпраці Духовне управління мусульман Криму, яке об'єднує більшість кримських мусульман. Задля цього було вжито цілий комплекс заходів, включно зі створенням паралельного муфтіату. Надалі можна очікувати суттєвого збільшення фінансування з бюджету Росії потреб раніше депортованих за національною ознакою та подальшого тиску на опозиційно налаштованих кримських татар.

Вкрай некомфортно почуватиметься у 2015 році в Криму етнічні українці, які прагнуть зберегти рідну мову та власну культуру. Окупаційна влада продовжить ліквідовувати залишки й без того нерозгалуженої культурницької інфраструктури українців. Очікується, зокрема, що у 2015/2016 навчальному році на півострові не залишиться українськомовних шкіл та майже не буде українськомовних класів. Зростатиме тиск на кримські структури УПЦ Київського Патріархату та УГКЦ, більшість парафіян яких етнічні українці.

Загалом напруження у міжнаціональних та міжконфесійних відносинах, провокації у цій сфері здатні породжувати спонтанні конфлікти. Проте весь величезний комплекс порушень прав людини в Криму та інші проблеми, що стали наслідком анексії, ймовірно, не призведуть у 2015 році до прозріння більшості кримчан.

Наслідком потужного промивання мізків кримчанам стане те, що зустріч із багатьма труднощами російських реалій буде сприйматися як менше зло: в стилі «проте ми уникали війни», «зате у нас немає фашистів».

Водночас, певні можливості для маніпуляцій відкривають й інфраструктурні проекти — побудова переходу через Керченську протоку, будівництво транспортної магістралі Севастополь—Керч тощо. Пострадянська людина може з допомогою пропагандистів інтерпретувати це в стилі: «побудуємо міст — заживемо, а зараз треба протриматися». Спрощена до карикатури версія очікування комунізму пересічними радянськими людьми.

Але тримати кримське суспільство під контролем Росія зможе не тільки за допомогою «пряника» — збільшення соціальних виплат, гарантування домінування етнічним росіянам, які становлять більшість кримчан, чи «опіуму» — машини пропаганди, а й батога — репресивного апарату та інституту стукацтва. За умов загострення проблем Росії у 2015 році, пов'язаних з економічними санкціями та збільшенням політичної ізоляції, роль батога зростатиме.

Україна ж, як законний володар суверенітету Криму, попри мінімальні можливості повернути його у найближчій перспективі, повинна у 2015-му розробити стратегію реінтеграції тимчасово окупованої території і почати її реалізовувати. Росія має відчувати все більший тягар незаконного володіння чужою землею.

Вже наступного року Україна може почати відпускати в Крим не тільки електроенергію, а й воду за світовими цінами, причому з політичною умовою дотримання прав громадян України на тимчасово окупованій території. А в разі її порушення блокувати постачання півострова критично важливою продукцією... ■

Лише можливо...

Масова втеча кримських юнаків, які не бажають служити у російській армії

Створення проросійської фронди у Меджлісі та Курултайі

Кількість регіональних ЗМІ зменшиться в разі

Розбита вітрина

Олександр Крамар

Реальний сектор економіки Криму очікує подальша деградація, а зайнятих у ньому мешканців — зuboжіння і безробіття

Перед окупацією Росією Крим був найрозвинітим туристичним регіоном України, мешканці якого щороку приймали, обслуговували, годували, розважали та забезпечували всім необхідним принаймні втричі більше відпочивальників, аніж становило його населення. Будувалися сотні нових об'єктів туристичної інфраструктури, зокрема малим бізнесом та приватними особами. Усе це особливо помітно на тлі того, що відбувається в Криму після окупації, коли ситуація в більшості галузей реальної економіки різко погіршилася, а сподіватися на бодай відновлення, не кажучи вже про підвищення того рівня розвитку, який автономія мала у 2013 році, марно.

З літа в круте піке пішла найбільша галузь кримської обробної промисловості — виробництво харчових продуктів та алкогольних напоїв, що до окупації Криму забезпечувало до 40% усієї її продукції. У червні — жовтні обсяги виробництва становили лише 64,3–69% до аналогічних місяців минулого року. Спад був спричинений переважно глибоким обвалом у виробництві лікеро-горілчаної та винно-кон'ячної продукції через ускладнення її постачання на основний ринок — континентальну Україну. Критична ситуація і в риболовецькому промислі півострова: втративши український ринок, знайти собі місце на російському, де дефіциту рибпродуктів ніколи не було, досить складно.

Міжнародні санкції призвели до різкого падіння поставок із Криму до більшості споживачів його продукції в минулому. Вивіз товарів із півострова у II–III кварталах 2014 року становив лише \$90,67 млн, тобто в 3,3 раза менше, ніж в аналогічний період 2013-го (\$301,9 млн без урахування поставок до Росії). Основними ринками збуту для Криму у квітні — вересні 2014 року доволі неочікувано стали Швейцарія (29%) та Панама (20,4%). Це свідчить про не надто успішні спроби використати їхні митні території для подальшого реекспорту товарів до ЄС та США, куди у відповідний період 2013 року було експортовано товарів на \$79,5 млн.

Туристичні перспективи під російською окупацією ще гірші. За інформацією экс-міністра туризму АРК Олександра Лієва, 2013 року півострів прийняв майже 6 млн туристів, з яких лише 1,3 млн росіян, але 4 млн українців. Цього року російських відпочивальників за дев'ять місяців приїхало лише 1,15 млн, тобто навіть менше, ніж торік. Зростання вартості життя і відпочинку в Криму, а також транспортні труднощі позбавляють його решти переваг перед кавказьким узбережжям Краснодарського краю.

Нещодавно Владімір Путін підписав закон про вільну економічну зону в Криму та Севастополі. Однак такі рішення не матимуть жодного серйозного

Порти Криму фактично зупинилися

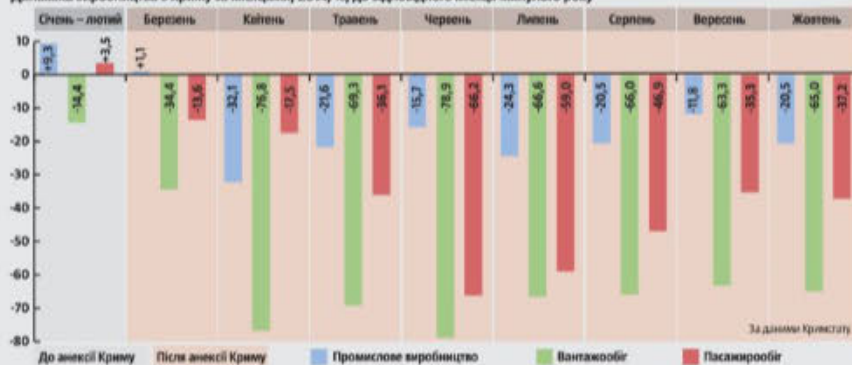
ефекту, якщо Крим і далі перебуватиме під міжнародними санкціями, а новий український парламент усе ж наважиться на зміни до раніше ухваленого лобістського українського закону про створення ЗВТ на півострові, й перекриє можливості тамтешнім підприємствам постачати продукцію в Україну.

У складі Росії Крим — це острів. З усіма негативними наслідками, які з цього випливають. У зимовий період доставка товарів включно з продуктами першої необхідності туди взагалі неможлива інакше, як через Україну або з України. Це вже проявилось як у трикратному падінні вантажних перевезень його територією, так і занепаді місцевих портів. Наприклад, найбільший, у Севастополі, зменшив перевалку вантажів із 1,78 млн т у I кварталі 2014 року до 0,2 млн т у II.

Транспортну проблему Криму нібито можна вирішити, побудувавши мостовий перехід через Керченську протоку, однак доставляти по ньому товари

Вплив російської окупації на промисловість і транспорт

Динаміка виробництва в Криму за місяцями, 2014, %, до відповідного місяця минулого року

з Росії, щоб повантажити в кримських портах не буде жодного сенсу, адже це можна робити в портах Краснодарського краю. Малоімовірно є й вирішення під російською окупацією проблем із забезпеченням півострова електроенергією та водою. Ціни на енергію та воду (а за рівня споживання 2013 року та ринкових цін потрібно \$1,7 млрд на рік) роблять у низці випадків не вигідним їх використання в промислових та сільськогосподарських цілях.

Відірваному від України, йому, навіть щоб вижити як великій військовій базі будуть потрібні систематичні потужні вливання з російського федерального бюджету. Але сподіватися на перетворення півострова на зразково-показову вітрину «Русского міра», схоже, марно: зі 373 млрд руб, передбачених на 2015-й цільовою програмою з розвитку Криму, тепер він отримає лише близько 100 млрд руб., а решту (не факт) — у наступні роки. Причому якщо на час анексії йшлося про майже \$11 млрд, то тепер про менш ніж \$2 млрд. І немає жодних гарантій, що й ці виплати ще більше не знеціняться або не будуть урізані в умовах подальшого поглиблення в Росії бюджетної кризи. ■

Ліцензія Національної ради в галузі телебачення і радіомовлення на право мовлення: НР № 0905-м від 23.06.2004, НР № 1622-м від 18.05.2009, НР № 1589-м від 05.03.2012

Диверсифікація в муках

Олександр Крамар

Під впливом зовнішніх чинників українська економіка долає надмірну залежність від окремих експортних товарів та ненадійних із політичних причин ринків збуту

У 2014-му залежність економіки України від зовнішніх ринків збуту значно посилилася: відношення експорту до ВВП у першому півріччі становило близько 46% (а за результатами року, ймовірно, буде ще вищим через набагато глибшу девальвацію гривні восени, що призводить до знецінення ВВП країни у валютному вираженні). Водночас унаслідок останніх потрясінь як товарна, так і географічна структура експорту зазнала змін. Попри свою шокову природу (зменшення надходження валюти та спричинена цим дестабілізація валютно-фінансової системи), у довгостроковій перспективі вони матимуть позитивні наслідки, оскільки диверсифікують товарну структуру і зменшать залежність від ненадійних із політичних причин ринків.

Протягом перших трьох кварталів 2014-го зменшення експорту товарів становило 7,7%. Однак відбулося воно майже виключно через обвал у Донецькій та Луганській областях (-24,7%), де триває АТО. Натомість спад майже не торкнувся решти регіонів країни (-1,6%). Статистика III кварталу свідчить: хоча падіння експорту в річному вимірі й пришвидшувалося, але це й надалі відбувалося за рахунок охоплених бойовими діями регіонів. Їхня концентрація на продукції металургії, застарілого і переважно неконкурентного за межами СНД машинобудування та енергозатратної хімії зумовила різке зменшення частки в українському експорті саме цих груп товарів.

У серпні — вересні внаслідок активізації бойових дій та поступової зупинки виробництва й

особливо експорту товарів із захоплених терористами територій частка Донеччини та Луганщини в промисловому виробництві України (без Криму) впала до 12,3% (проти 25,2% у 2013 році). За цей самий період питома вага продукції чорної металургії в загальноукраїнському експорті зменшилася з 26,6% до 22,3% (або з \$1,38 млрд до \$0,96 млрд), а машинобудування — з 18,8% до 13,4% (з \$904 млн до \$577,1 млн). Останнє до дня тягнули виробники залізничних локомотивів, виробничі потужності яких зосереджені в зоні АТО. При цьому розміщене далеко за її межами літакобудування значно наростило частку в експорті, дещо збільшили її й виробники електричного обладнання.

Динамічно зростає відсоток в експорті продовольчих товарів (до 31,7%), причому не лише зерна чи насіння олійних культур, а й олії, м'яса птиці та овочів. У цьому випадку фактор АТО лише пришвидшив та увиразнив більш довгострокову тенденцію, що спостерігається від часу світової економічної кризи 2008–2009 років, — переорієнтацію на експорт тих видів продукції, у виробництві яких Україна має природні переваги. Наприклад, частка продовольчих товарів із 2007-го по 2013-й збільшилася від 12,7% до 26,8% і перевищила експорт продукції чорної металургії.

Зросла й питома вага в експорті тих галузей промисловості, які традиційно вважалися другорядними в економіці країни (текстильна, шкіряна, взуттєва, деревообробна, паперова, меблева, склообробна, виробництво кераміки), — у III кварталі 2014-го до 8,9% (ще три роки тому вона становила лише 6,6%), а щомісячні обсяги їх поставок на зовнішні ринки уже сягають 5–6 млрд грн. У вересні доходи від експорту паперу і картону (\$71 млн) були більшими за надходжень від експорту добрив (53,5 млн), а експорт меблів (\$50,5 млн) чи готових текстильних виробів (\$48,8 млн) перевищував експорт залізничних локомотивів (\$42,9 млн).

Таким чином, відбувалася серйозна диверсифікація експорту, який раніше надмірно залежав від трьох галузей: неефективних та енергомістких металургії і хімії та застарілого машинобудування. І наступного року така тенденція, вочевидь, триватиме. Цьому сприятиме зменшення поставок неконкурентної за межами пострадянського простору частини машинобудівної продукції та основних експортних товарів української хімії, у виробництві яких використовують як сировину великі обсяги дефіцитного імпортного газу.

Металургійний експорт залежатиме насамперед від світової кон'юнктури, адже потужностей, розміщених поза зоною АТО, достатньо, щоб за високого попиту на світових ринках компенсувати втрати на Донбасі.

На конкурентоспроможності українських ви-

Відкрита рана

Значне зменшення цього річного експорту відбулося майже виключно за рахунок охоплених бойовими діями регіонів.

Обсяги експорту в січні–вересні 2013–2014 років із Донбасом та без нього, \$ млрд

2013, січень — вересень

Україна
(без Криму)
45,53

2014, січень — вересень

Україна
(без Криму)
41,98

Розрахунки автора за даними Держстату

► робництв із великою питомою вагою оплати праці в собівартості продукції позитивно має позначитися той факт, що середня заробітна плата промислових робітників у Китаї, «світовій фабриці» (за офіційним курсом НБУ на 12 листопада це близько 8,8 тис. грн), на сьогодні в рази перевищує аналогічні показники в Україні.

Уже перші чотири місяці 2014/15 маркетингового року (липень — жовтень) ознаменувалися різким зростанням експорту зернових. Після літнього падіння ціни на світовому ринку поволі відновлюються, а девальвація зробила їх гривневий еквівалент привабливішим для українських аграріїв, оскільки витрати через неї збільшилися лише на 30–40%, а ціни — майже вдвічі. Тож у 2014/15 маркетинговому році (липень 2014-го — червень 2015-го) за очікуваного валового збору зерна 62–63 млн т Україна може поставити на зовнішні ринки рекордні 36–37 млн т.

Істотно збільшитися в 2015-му має експорт продукції тваринництва. Цьому сприятиме отримання українськими постачальниками дозволів на її продаж до країн ЄС. Зокрема, після запровадження з 1 травня 2014-го Європейським Союзом в односторонньому порядку безмитного режиму для українських товарів у межах квот динамічно зростають поставки до ЄС м'яса птиці: у III кварталі у 2,8 рази більше, ніж у II. Польські виробники уже висловили побоювання конкуренції з українськими товарами, які наразі більш ніж удвічі дешевші від їхніх. Можна очікувати розширення експорту до ЄС й іншої продукції тваринництва, насамперед молочної та яєць.

Урізноманітнення товарної структури експорту, підписання Угоди про асоціацію та ЗВТ із ЄС, але ще більше втрата частини експортних потужностей на Донбасі й посилення торговельних обмежень Росії на українські товари створили всі умови для порівняно безболісного відходу України з пострадянського ринку збуту.

У серпні — вересні 2014 року, коли повною мірою проявилися згадані вище фактори, поставки до РФ були на 40,5% менші, ніж за той самий період 2013-го. А частка РФ у загальному українському експорті впала до 16,9%, а разом із сателітами, які готуються у 2015-му стати учасниками Євразійського економічного союзу (Казахстан, Білорусь, Киргизія та Вірменія), — до 23,2%. Для порівняння: експорт до ЄС за аналогічний період становив 28,9%, на ринки інших країн — 47,9%.

Зараз утрата навіть усього російського ринку була б меншою, аніж втрата його частини, яку українська економіка пережила за останні три роки: за III квартал 2014-го експорт до РФ становив \$2,4 млрд, а за той самий період 2011-го — \$5,4 млрд. Якщо ця тенденція збережеться впродовж 2015-го, то до моменту набуття чинності Угодою про ЗВТ із ЄС (1 січня 2016 року) та ймовірного припинення застосування Росією щодо України Угоди про ЗВТ у СНД частка РФ у вітчизняному експорті цілком може знизитися до некритичних 10–12%. ■

Зростання частки в експорті окремих видів продукції у III кварталі 2014-го до відповідного періоду минулого року, разів

	Липень 2014	Серпень 2014	Вересень 2014
Продукція текстильної промисловості	1	1,07	1,15
Взуття	1,12	1,06	1,06
Меблі	1,1	1,17	1,1
Дерево та вироби з нього	1,18	1,23	1,32
Скловироби	1,41	1,16	1,41
Зерно	1,42	1,41	1,41
М'ясо	1,3	2,33	1,73
Олія	1,5	1,29	1,88
Овочі	1,24	2,93	1,98

Розрахунки автора за даними Держстату

Прощання з Євразією

Частка Росії та країн створюваного нею Євразійського економічного союзу в українському експорті динамічно зменшується, а їх потенційна втрата більше не становить загрози для економіки

Експорт до РФ у 2011–2014 роках, \$ млрд

У серпні — вересні 2013–2014 років, % загального обсягу

Країни, що з 2015 року стануть членами Євразійського економічного союзу*

Зокрема, Росія

2013, серпень — вересень

*РФ, Казахстан, Білорусь, Киргизстан, Вірменія
Розрахунки автора за даними Держстату

Рекомендована дієта

Михайло Гончар

Здавалося, що 2014 рік виявиться основним іспитом на міцність і гнучкість для марно-тратної енергетики України, на здатність її функціонувати в екстремальних умовах війни та дефіциту енергоресурсів. Зима 2014–2015-го це підтверджує. Настрої в суспільстві — перезимувати, а там полегшає. Утім, очевидно, що випробування триватимуть.

Цьому є два підтвердження. Перше: Росія не збирається відмовлятися від використання енергоресурсів як зброї та вчинення диверсій супроти енергетичної і транспортної інфраструктури. Друге: газозаощадження у 2014 році було доволі скромним на тлі показників, визначених урядовою постановою про 30-відсоткове обмеження споживання. Останнє додає Москві охоти й надалі використовувати енергетичний важіль впливу на Київ, пропонуючи непрозорі газові обладнання, а також сприяє створенню для України «альтернативи» щодо вугілля: закуповувати його або в Росії, або на контрольованій нею частині території Донбасу.

Газова блокада й вугільна «дієта» 2014-го можуть доповнитися проблемами з нафтопродуктами, адже найбільший постачальник — Білорусь, а Росія може змусити її обмежити експорт до України. Механізм простий: якщо Мінськ відмовиться це зробити, Москва обріже постачання пільгової нафти до Білорусі.

2015 рік в енергетиці має тривати під гаслом «реформа + запаси». Запаситися всіма необхідними енергетичними ресурсами (газ, нафтопродукти, вугілля, ядерне паливо) — це запорука виживання взимку 2015–2016-го. Завдання буде нелегким через брак коштів. 2015 рік, не виключено, виявиться переломним. Що переможе: чергова газова схема від Кремля чи реформаторський підхід влади до газового сектору? Так само і з вугіллям: чи й надалі вугільні барони диктуватимуть свої умови, доячи бюджет, а чи уряд наважиться на непопулярні реформи й закриття більшості шахт, що вже давно є збитковими?

Крім газувугільних пут Росія використовує фінансові. Європа у скрутних обставинах ризикує вкотре виявитися не таким уже й надійним партнером. Декларацій про підтримку може бути не менше, ніж доти, але допомоги — не більше, аж доки США змусять ЄС діяти інакше. Багато хто з європейського політикуму буде готовий заплю-

щити очі на пропоновані Москвою схеми, аби лише «українсько-російська криза» припинилась і можна було швидше повернутися до звичного бізнесу з Росією.

Однак у Кремля інші рахунки до європейців. І він укотре розіб'є їхні ілюзії, пов'язані з довоєнним статус-кво. Однак, зіштовхнувшись із новими техногенними та природними катаклізмами, Росія виявиться не в змозі показати Заходу чергову «кузькіну матір».

РФ намагатиметься вирішити питання енергозабезпечення псевдодержавних новоутворів на Донбасі, намагаючись водночас завдати енергетичного удару по Україні спробами захоплення нових територій, де розміщена критично важлива енергогенерація.

2015-й стане роком масового запровадження обліку споживання газу, електричної і теплової енергії. Воно не сягне належних 100%, проте наблизиться до абсолютного показника, причому громадяни активно прагнуть цього після зимових рахунків 2014–2015-го. Питання заощадження енергії, забезпечення й диверсифікації особистого енергобалансу стануть провідними для українських родин у 2015-му. Енергетичне самозабезпечення домогосподарств та персональне незалежнення від громіздких централізованих систем енергопостачання стане на роки вперед надзавданням для українців. Після зими 2014–2015 років поняття «енергетична сертифікація», «термомодернізація» стануть остаточно зрозумілі кожному споживачеві. Рахунки за енергопостачання, девальвація гривні спрацюють як негативні стимули до енергозаощадження.

Бум використання біомаси в місцевій енергетиці чекає на нас найближчими роками. Із підґрунтя, що закладене у 2014–2015-му на нормативно-правовому рівні, проростуть пагони незалежності від газу й вугілля. Україна — потужна аграрна країна, й великі обсяги біомаси — це наслідок розширення аграрного виробництва. Тож було б гріхом не використовувати цього, водночас пам'ятаючи, що воно не панацея.

Від енергетичного виживання України у 2015 році залежить і її виживання у розв'язаній проти неї Росією гібридній війні. Схоже, ми маємо шанси вистояти й перемогти. Не завдяки тому, що робитиме влада, а часто всупереч. ■

Михайло Гончар,
президент Центру
глобалістики
«Стратегія XXI»

Заощадження енергії так і не стало всеохопним

**2015 рік
в енергетиці
має тривати
під гаслом
«реформа +
запаси»**

«Україні необхідний своєрідний план Маршалла», — вважає Георгі Заманов, директор Центру корпоративного бізнесу UniCredit Bank

Як Ви вважаєте, що в 2015 році впливатиме на ситуацію в країні?

Очікуваний рівень падіння ВВП у 2014 році — близько 9%, у 2015-му — 5%. Найбільший вплив на ці показники мають воєнні дії на Сході. Раніше Донбас давав 20% українського ВВП, 14% населення країни, тож конфлікт завдає прямого удару по українській економіці. Виробництво регіону було сконцентровано на металургії та коксі, які йшли на експорт. Зараз цього експорту мало, а значить, зменшилася і валютна виручка, як наслідок — коливання курсу гривні.

Продовження конфлікту завадить Україні отримати довгострокове рішення по газу. А це питання як соціальне, тому що газ — це опалення, так і економічне. Промисловість споживає велику кількість блакитного палива, особливо хімічна для виробництва добрив. А без добрив знижується врожайність.

Асоціація з ЄС у цьому якось допоможе?

У період глобальної економіки угода з партнерами та сусідами допоможе відновленню економіки України, якщо Україна складе чіткий план і стратегію подальшого розвитку. Перші кроки з надання допомоги вже зроблені.

Україні необхідний своєрідний «план Маршалла». У першу чергу для побудови інфраструктури — автодоріг і залізниць, комунікації для розвитку ІТ-сектору. Як приклад — побудова відкритої мережі WiFi в містах та університетах. Це коштує не так дорого, і зробити можна швидко, а дає хороший ефект для розвитку школярів і студентів.

Слід розвивати і впроваджувати енергозберігаючі технології, створити незалежний від імпорту ринок енергетики та енергоресурсів України.

Ще необхідний сприятливий інвестиційний клімат. Звичайно, Україна не Китай, але географічна близькість із Європою буде великою перевагою. Адже за наявності інфраструктури на поставку продукції з України до центру ЄС піде лише два дні, а з Китаю — два місяці. Тобто українські товари можуть бути трохи дорожчими, але якіснішими, і поставка буде через два дні. Таким шляхом пішла Туреччина, і турецька економіка за останні 10 років щороку зростає на 5–8%.

В Україні є хороші інженери, виробничі потужності, енергетика; робоча сила дешевша, ніж у ЄС. Водночас необхідно вирішити проблеми з новими технологіями та обладнанням. Коли бачиш на заводі техніку 1950-х років, то розумієш, якої якості тут продукція і наскільки ефективним є саме виробництво. Для таких заводів необхідний план модернізації, але для цього потрібні довгі гроші й нова техніка.

А що може дати довгі гроші?

Основне питання — який діапазон планування у держави. Якщо держава створить стратегію на 10 років, то

будуть десятирічні гроші. Якщо ж планувати розвиток тільки на шість місяців, то і гроші можна отримати тільки на шість місяців.

Які ще умови необхідні для інвестицій в Україну?

Стабільність — політична, економічна, законодавча — і чіткі правила гри. Якщо нормативні акти змінюються двічі на рік, ніхто не стане вкладати гроші на тривалий термін.

Необхідним є захист прав як кредиторів, так і вкладників. Захист вкладників допоможе повернути довіру населення до банків, поверне гроші до системи. Це важливо, адже гроші, які лежать «під матрацом», не працюють.

Що стосується захисту прав кредиторів, то це питання гостро постало після кризи 2008–2009 років і досі не вирішене. Тоді багато клієнтів вирішили не платити кредиторам (як, наприклад, «Пузата Хата» — Укросоцбанку). За п'ять років на законодавчому рівні нічого не було зроблено, і далі використовуються всі ті самі схеми та юридичні компанії, які допомагають позичальникам виводити гроші й обманювати кредиторів. Якщо протягом півроку питання захисту прав кредиторів не буде вирішене, іноземні інвестори не вкладатимуть в економіку країни. Найяскравіший приклад 2014 року — дефолт агрохолдингу «Мрія».

Яка стратегія банку на 2015 рік?

Ми допомагаємо і працюємо з хорошими клієнтами, довгостроковими партнерами банку, але не так активно залучаємо нових, як це робили в 2010–2013 роках. Якщо ми знаємо клієнта, знаємо його бізнес, розуміємо його ситуацію, то завжди підемо назустріч, навіть якщо у клієнта є потреба в реструктуризації заборгованості.

Які Ваші прогнози щодо розвитку України на наступний рік?

Я людина, яка мислить позитивно. Я вірю, що завтра буде краще, ніж сьогодні. Найважливіше зараз — мирне вирішення конфлікту на Сході України і створення політичної та макроекономічної стабільності.

Дискусія про передчасні місцеві вибори

Ігор Коліушко

Не встигли українцям оголосити результати позачергових парламентських виборів, як у політиків з'явилося бажання вже навесні достроково обирати місцеву владу. Що не лише суперечить Конституції України, а й гальмує низку важливих реформ.

Як кажуть: «Не біжіть попереду потяга, бо задавить». Але чи розуміють це політики, які заявляють сьогодні про доцільність дострокових місцевих виборів не наприкінці жовтня 2015 року, як визначено Конституцією України, а на півроку раніше? Такі пропозиції продиктовані бажанням деяких політичних сил скористатися високим рейтингом, здобутим цього року, і на його хвилі завести побільше своїх прихильників у місцеві ради та на посади міських, селищних, сільських голів. Вочевидь, вони побоюються, що їхня діяльність упродовж 2015-го в парламенті, а можливо, й на урядових посадах не додасть їм рейтингу, радше, навпаки — зіпсує його. Їхні політичні амбіції можна зрозуміти, якби не одна обставина.

Річ у тім, що всі політичні сили в Україні, які пройшли до ВР, обіцяли децентралізувати владні та фінансові повноваження задля того, щоб більшість питань, які виникають у житті рядового громадянина, вирішувалися на рівні органу місцевого самоврядування. Йдеться не лише про благоустрій території проживання, утримання й розвиток закладів середньої освіти та первинної медичної допомоги, а й про адміністративні послуги — різні дозволи та реєстрації — неза-

лежно від того, муніципальні вони чи державні, які мають забезпечувати центри надання адміністративних послуг. І ця реформа справді одна з ключових, яку необхідно терміново провести в Україні. Адже вона дасть змогу запустити процес розвитку нашої країни.

Проте з технічного погляду здійснити децентралізацію влади неможливо без адміністративно-територіальних перетворень. Тому що передавати такий обсяг повноважень і фінансів, який декларує затверджена Кабміном у квітні цього року Концепція реформ місцевого самоврядування та територіальної організації влади, сьогодні можна хіба що великим містам. У селах немає суб'єктів, готових взяти на себе та ефективно виконувати такі повноваження. Саме тому перед запровадженням децентралізації влади треба сформувати адміністративно-територіальні одиниці, спроможні виконувати нові повноваження. Але це складно реалізувати без внесення змін до Конституції України. Політики обіцяють зробити такі кроки назустріч реформам, про що свідчить проект коаліційної угоди нового парламенту. Попри це, дехто з них і далі говорить про дострокові місцеві вибори. Постає запитання: а як можна поєднати одне з іншим? ▶

Ігор Коліушко,
голова правління
Центру політико-
правових реформ

▶ За найшвидшим сценарієм розвитку подій внесення змін до Основного Закону можливе наприкінці весняної сесії. Для цього голосувати за відповідний проект доведеться вже на першій сесії Верховної Ради нового скликання. Тоді після висновку Конституційного Суду на другій сесії можна буде ухвалити його в цілому. Після чого доцільно провести адміністративно-територіальну реформу, запровадивши на законодавчому рівні нову систему громад як територіальну основу для майбутніх органів місцевого самоврядування. А тоді виходити на вибори на новій територіальній основі в термін, визначений Конституцією, тобто наприкінці жовтня 2015-го.

Якщо територіально-адміністративна реформа та децентралізація не будуть реалізовані до місцевих виборів, доведеться їх відкласти ще на п'ять років — термін роботи новообраних місцевих рад. Також варто наголосити, що місцеві вибори неможливо проводити за старим Законом «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». Він, на мій погляд, дуже неякісний. Адже був ухвалений влітку 2010-го Партією регіонів та її сателітами і покликаний забезпечити максимальне сприятливий для Януковича та його команди результат на місцевих виборах у жовтні того самого року.

Одним із недоліків цього документа є гіпертрофована роль політичних партій. Адже він не передбачає самовисування кандидатів у депутати місцевих рад. Тільки через політичні партії, які навіть не мають своїх осередків нижче від районного рівня. Водночас Закон поєднує найгірші варіанти виборчих систем: пропорційної із закритими списками й одномандатними мажоритарними округами. Тому його слід змінити, ухваливши новий закон про місцеві вибори.

Такий пункт містить проект коаліційної угоди. Тому можна сказати, що новообрані народні депутати ставлять перед собою таке завдання. Однак серед них, як і серед експертів, немає консенсусу щодо виборчої системи, яку необхідно застосовувати на місцевих перегонах. На мій погляд, найдоцільніше було б обирати депутатів міських, селищних, сільських рад за мажоритарною системою з багатомандатними округами. При цьому слід надати право висувати кандидатів політичним партіям і дозволити балотуватися самовисуванцям. Чому так? Тому що, на відміну від одномандатних, багатомандатні виборчі округи мінімізують адміністративний вплив на результати волевиявлення і не призводять до гострих конфронтацій серед виборців і кандидатів. Тому що перемагає не один претендент, для якого решта суперників стають ворогами. У новому законі можна передбачити, наприклад, три- або п'ятимандатні округи. Це означає, що перші три чи п'ять кандидатів, які набрали найбільшу кількість голосів, отримують депутатський мандат, що значно знижує градус напруження між конкурентами.

З районними та обласними радами ситуація складніша. Згідно з Конституцією це органи місцевого самоврядування, які виражають спільні інтереси територіальних громад. А отже, вибори до них

мали б проводитися через представників цих громад. У минулому такий закон діяв в Україні. Згідно з ним вибори до зазначених органів проводилися за мажоритарною системою в багатомандатних округах. Тоді кожна громада на виборах районної ради чи кожен район на виборах обласної ради становили округ, від якого обиралися троє депутатів. Я вважаю, можна повернутися до такої моделі й сьогодні після втілення в життя адміністративно-територіальної реформи, яка усуне таке явище, як міста обласного значення. Проте багато політиків хочуть ширше застосувати під час місцевих перегонів пропорційну систему для розвитку місцевих партійних осередків. Тому можна піти на компроміс: 50% облрад обирати за пропорційною системою, але обов'язково з преференціями, а решту залишити за мажоритаркою.

Готуючи вибори сільських, селищних та міських голів, необхідно розуміти, що йдеться про кандидатів на посади одноособових органів публічної влади. Тому застосування мажоритарної системи відносної більшості, визначеної чинним законом, у цьому випадку є неприпустимим, бо призводить до низької легітимності обраних посадових осіб. Система відносної більшості може нормально функціонувати на виборах колегіальних органів. Адже там обирається один із десятків чи сотень майбутніх депутатів відповідної ради. Тому випадки невеликої переваги чи її відсутності на одному з округів не позначаються загалом на розкладі сил у колегіальному органі.

Коли ж ми говоримо про вибори одноособового органу, приміром міського голови, то перемога з відривом у кілька відсотків голосів породжує конфлікти у громаді, підозри у фальсифікації результатів голосування та небажання значної частини виборців визнавати цього голову. Як наслідок — намагання організувати відкликання новообраного мера, що не раз траплялося в багатьох населених пунктах України. Вирішенням такої складної ситуації є перехід до двотурових виборів сільських, селищних, міських голів або ж застосування системи, за якої того самого результату можна досягти в один тур у вигляді рейтингування виборцями в бюлетені претендентів на ці посади. Тобто нумерування їх за рівнем підтримки: перший, другий, третій. Тоді завдяки спеціальному підрахунку той самий результат, що й за двотурової системи, отримуємо в один тур.

Однак усе це реально зробити, лише провівши вказані вище реформи та внісши зміни до виборчого законодавства. І з цим треба поспішати, а не з наближенням дати місцевих виборів. Тоді в політиків може з'явитися шанс наздогнати потяг, що від'їжджає... ■

Лише можливо...

Багато політиків хочуть ширше застосувати під час місцевих перегонів пропорційну систему для розвитку місцевих партійних осередків. Тому можна піти на компроміс: 50% обласних рад обирати, приміром, за пропорційною системою, але обов'язково з преференціями, а решту представництва громад залишити за мажоритарною багатомандатною системою

Армія або смерть

Роман Малко

Урозпал війни кадрові офіцери не дають коментарів і прогнозів — у них на фронті час йде по-іншому. Тому ми звернулись до військових експертів. Дуже сподіваємося, що оцінки 2016-го будуть більш мирними і до них обов'язково долучаться ті, хто нині боронить країну

«Я впевнений, що 2015-й стане роком кардинального реформування всієї сфери безпеки та оборони, — зазначив Дмитро Тимчук, координатор групи «Інформаційний спротив», — інакше не може бути. У 2014-му, з початком російської агресії, українське суспільство і держава прозріли, побачивши, що армія все ж таки потрібна, незважаючи

У 2015-му витрати на армію сягнуть 3% ВВП

на те що 23 роки країна була впевнена в протилежному. Понад те, від її стану залежать наш суверенітет і територіальна цілісність. З квітня тривають бойові дії, і не зробити висновків було б злочином. І в суспільстві, і в експертному середовищі, і у владі є розуміння, що ситуацію треба міняти». У тому, що зміни будуть, можна не сумніватися — життя підштовхує. Питання лише у правильності кроків, наявності політичної волі й адекватності розуміння справи. Утім, потрібна не тільки воля, а й певна корекція ідеології влади. Для президента як верховного головнокомандувача стратегічним вектором вирішення конфлікту на Сході нині є політичний і дипломатичний процес. З одного боку, ми просимо допомоги в Заході, і той тисне на Росію санкціями, рекомендуючи Україні не доводити ситуацію до війни. З другого — українська влада все ще наївно сподівається домовитися з Кремлем, хоча доведено, що це неможливо. «Від Заходу не буде допо-

моги, — каже Валентин Бадрак, директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння, — зокрема й летальної зброї. Можна дещо купити, але нічого такого нам не дадуть. Захід пішов шляхом відсторонення від України і підготовки до відбиття агресії на кордонах НАТО. А те, що Путін готується до цього, не викликає сумнівів. Якщо Альянс відреагує, як записано в його статуті, це фактично означатиме початок Третьої світової війни. Тому сто відсотків, що не буде ззовні захисту Української держави, так само як сто відсотків не можна домовитися з Путіним. За таких вихідних даних немає іншого виходу, аніж готуватися до протистояння самотужки, і військово-політичне керівництво має поставити пріоритетом безпосередню підготовку сил оборони до війни і всього населення до протистояння Росії». Йдеться найперше про підготовку наших громадян до війни, починаючи з усвідомлення, що ми зможемо протистояти агресії Путіна. Потрібно негайно внести зміни до законодавства для введення воєнного стану. Держава таки змушена боротися з корупцією в повному масштабі, бо знищити її тільки в ЗСУ нереально. Це питання боєздатності війська і життєздатності країни. Україні таки доведеться творити нову армію, і що швидше, то краще. Якщо влада справді зможе дотримати слова, даного президентом, і виділяти щороку 3% ВВП, плюс ще мільярд доларів щороку впродовж трьох років на переозброєння, тоді все складеться. За умови, звісно, чіткого усвідомлення, що треба робити.

Загальнонаціональний військовий обов'язок і формування армії за радянським зразком — учорашній день, переконані експерти. Сьогодні потрібне 100–120-тисячне професійне військо на постійній основі. Пропонуються різні моделі, але загальне бачення збігається: кривавий досвід АТО, поєднаний із передовими розробками світу, акумульованими в стандартах НАТО. Йдеться найперше про стандарти в законодавстві, фінансовому забезпеченні, організаційно-штатній структурі, штабних процедурах тощо. Навіть коли вони недосконалі, то проходять постійну обкатку в бойових умовах, і в світі навряд чи є щось ефективніше. Армію зазвичай готують не до найімовірніших, а до наймасштабніших загроз. У нас вони збіглися. Найімовірніша і наймасштабніша загроза — Росія. Її агресія вимагає чіткої підготовки до протистояння. Тож потребують змін і воєнна доктрина, і стратегія нацбезпеки та оборони. Будемо готові протистояти Росії — впо-

Саботаж і показуха

Богдан Буткевич

Буремні події останнього року засвідчили загальну неефективність українського державного механізму, а надто виявили повну деградацію головного її інструмента — судово-правоохоронної системи. Необхідність її термінового глобального реформування під сумнів не ставить ніхто, адже це фактично питання реального виживання держави, яка опинилася в умовах майже цілковитої недієздатності головних важелів влади. За планом урядовців, реформи в цих сферах проводитимуть у кілька етапів: на початок відведено час до кінця 2014 року, основна ж робота запланована на 2015–2016-й. Завершальний етап цих перетворень припадає на 2016–2018-й.

За даними соціологічних досліджень, рівень довіри до судової системи в українців балансує на межі 5–6%. З міліцією ситуація ще критичніша — після подій Євромайдану він впав з 3–5% до 0,8%. Однак жодних радикальних змін у цих царинах за останні місяці так і не сталося. Ще в квітні 2014-го Верховна Рада ухвалила Закон «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», який мав забезпечити люстрацію судової системи. На підставі цього документа створена Тимчасова спеціальна комісія, яка уповноважена перевіряти суддів. Однак вона відразу наразилася

на реальний саботаж із боку самого судового корпусу, який абсолютно не хоче втрачати корупційну монополію.

Саме тому, попри те, що є узгоджений Мін'юстом та громадянським суспільством проект нової редакції Закону «Про судоустрій і статус суддів», експерти прогнозують великі складнощі у втіленні його в життя навіть у разі проходження через парламент. Що, своєю чергою, також викликає багато запитань через існування там так званого суддівського лобі, яке очолює горезвісний Сергій Кивалов, котрий на цих виборах знову отримав депутатський мандат. Головними інструментами утвердження нової якості судді повинні стати прозорий конкурсний добір на посади, справедливі механізми відповідальності служителів Феміди, реальне суддівське самоврядування, громадський контроль за судовою системою і судочинством, запровадження системи приватних виконавців тощо.

Щодо правоохоронних структур, то тут жодних серйозних змін, окрім перетворення Внутрішніх військ на Національну гвардію, так досі й не відбулося. Нещодавно МВС презентувало проект Стратегії розвитку

органів внутрішніх справ України, у якому йдеться про необхідність перейти від карального до сервісного змісту цих органів та потребу демілітаризувати міліцію, створивши Національну поліцію та поставивши її в один ряд із міграційною, прикордонною і пожежно-рятувальною службами.

Реформа МВС, зокрема, матиме на меті розмежувати в уявленні українців саму поліцію і міністерство, яке буде політичним органом управління низки окремих служб, серед яких Національна поліція, Нацгвардія, Державна прикордонна та Державна міграційна служби, Служба з надзвичайних ситуацій. Передбачається, що за рішенням місцевої влади буде створена муніципальна поліція, контроль за якою матиме як влада, так і Служба національної поліції. Планують скоротити персонал, створити єдиний спецназ, об'єднати служби порятунку, ліквідувати ДАІ, розробити сучасні сервіси співпраці з громадянами, забезпечити прозорість закупок і витрат у відомстві тощо.

За оцінками експертів, влада обов'язково розпочне цю реформу, бо суспільний тиск надто сильний, однак ця діяльність багато в чому буде напоказ. Насамперед реалізуватимуться суто косметичні зміни, що дасть чималий піар-ефект, але не зачіпатиме підвалин системи. Наприклад, створення єдиного спецназу чи перейменування відомства. Реальна масштабна реформа можлива тільки за умови максимально активної участі громадськості в процесі. ■

Рейтинг довіри до міліції впав до 0,8%

► раємося з будь-якою іншою військовою загрозою.

Потребує врегулювання діяльність добровольчих батальйонів, що показали ефективність. Способи також різні — від переходу до складу Нацгвардії, аж до підпорядкування президентові чи введення до складу територіальної оборони, яку теж доведеться вдосконалити. Не можна забувати, що сектор безпеки має враховувати як силові засоби протидії та впливу, так і несилові. Перші кроки зроблено, створено Комітет із питань розвідки, форпост несилового протистояння, на черзі розбудова потужних засобів стримування, як-от ракетні сили з опорою на оперативно-тактичні ракетні комплекси чи підсилення військ спецпризначення, котрі наразі використовуються хаотично. Щоб усе це вдалося, необхідно дуже швидко і реалістично сформулювати державне оборонне замовлення на 2015 рік. «Питання державного оборонного замовлення, його розподілу, черговості, а також

можливості використання західних технологій і створення спільних підприємств та проектів треба винести на рівень віце-прем'єр-міністра, — переконаний Валентин Бадрак, — створивши відповідну структуру — держагентство оборонної промисловості, яке зуміє організувати державно-приватне партнерство». Потрібно задіяти всі ресурси держави, по всій вертикалі, починаючи з президента як верховного головнокомандувача ЗС. Країна повинна нарешті перейти в режим особливого часу, що наближає нас до можливого воєнного протистояння з агресором. «Якщо ми продемонструємо готовність воювати, причому серйозно, довго і до кінця, — наголошує Бадрак, — Путін відступить. Не тому що побоїться, а тому що вже сьогодні бачимо суттєву зміну настроїв в російському суспільстві. Наш серйозний опір може спричинити серйозний опір у Росії. Тому цей фактор стає вагомим, ніж дипломатично-політичний опір Заходу». ■

Без кардинальних змін?

Оксана Хмельовська

Запрошеному з Грузії міністрові охорони здоров'я у 2015 році випадає роль камікадзе, особливо якщо він не матиме підтримки новоствореної коаліції, прем'єра й президента

Якщо до цього додати війну на Донбасі, економічну кризу та все ще не подолану корупцію, зокрема у сфері державних закупівель МОЗ, втілення в життя реформ, не кажучи про відчутні результати для населення, можуть відкласти в довгий ящик. «На жаль, реформа охорони здоров'я не визначається як пріоритет порівняно з іншими галузями, які також чекають на реформи в нашій країні. Понад те, вона є доволі складною за своєю

в один ряд із не дуже розвиненими країнами Африки. Держзакупівлі необхідно зробити максимально прозорими, прибрати всіх посередників, які накручують ціни та носять кеш валізами в кабінети відповідальних чиновників. Також треба офіційно визнати, що «безплатної медицини» в Україні не існує і в найближчому майбутньому про це не варто мріяти. Тож треба не дурити своїх громадян, а змінювати Конституцію (ст. 49)», — вважає Павло Скала, директор із політики та комунікацій Міжнародного альянсу з ВІЛ/СНІД в Україні.

Наразі напрацьовано зміни до законів про медичні заклади, медичні послуги, «громадське здоров'я», у бюджет на 2016 рік, тож є всі підстави очікувати 2015-го їх ухвалення. Щоправда, у короткостроковій перспективі українці від нововведень не відчують особливого ефекту.

Реальною реформою наступного року може стати дерегуляція фармацевтичного сектору. «Це допоможе полегшити доступність ліків для населення через запровадження таких механізмів, як паралельний імпорту, зміна реєстрації і перереєстрації препаратів, дозвіл на використання міжнародних упаковок, що спростить розповсюдження на нашому ринку медикаментів, які продаються

в ЄС, а також вплине на конкурентоспроможність вітчизняних ліків. Сподіваюся, 2015 року зможемо підвищити автономність і надати лікувальним закладам право самостійно розпоряджатися коштами, що хоча б трохи покращить надання медичних послуг», — переконаний голова експертної ради Стратегічної дорадчої групи з питань реформування охорони здоров'я Володимир Курпіта. У перспективі триватиме й сегментування лікарень за спеціалізацією, збільшення кількості закладів екстреної допомоги, та й від переходу до сімейної медицини відмовлятися не збираються.

Найбільше надій, як і в минулі роки, українцям слід покладати на зовнішню багатомільярдну допомогу, особливо у протидії ВІЛ-інфекції, СНІДу, гепатиту, діабету, туберкульозу, гемофілії та онкології. Варто сподіватися на продовження практики реабілітації та лікування бійців АТО за кордоном, яких на сьогодні прийняли понад 15 країн. ■

Більшість медичних нововведень очікують у 2016-му і пізніше

суттю, і навіть висока політична підтримка (прикладом чого є відповідна програма Барака Обами) не убезпечує від труднощів реалізації», — вважає Олена Кучерук, менеджер програмної ініціативи «Громадське здоров'я» фонду «Відродження».

Ще одним каменем спотикання в поступі галузі є традиційне перетягування ковдри між МОЗ, Кабінетом Міністрів і Комітетом Верховної Ради з питань охорони здоров'я. За найгірших сценаріїв очільникам міністерства потрібно буде зосередитися лише на забезпеченні медичним обладнанням і ліками військових, навчанні військових медиків, евакуації хворих із прифронтових зон, махнувши рукою на базові потреби людей у медичній допомозі.

За оптимістичного сценарію розпочнеться боротьба з корупційною складовою в розподілі та використанні коштів державного і місцевого бюджетів. «Те, що відбувається з року в рік у сфері державних тендерних закупівель ліків, ставить Україну

Навчити вчитися

Роман Малко

Як 2015-му стати роком апгрейду української освіти

Уже зараз триває широка фахова і суспільна дискусія навколо концепції розвитку освіти до 2025 року. Тільки-но вона буде узгоджена, її засади закладуть у загальний закон, що охопить дошкільну, середню, професійну освіту, освіту дорослих, який, цілком можливо, ухвалюватиметься вже 2015-го. Разом із тим час розпочати роботу над змістом освіти, а також над її структурою. Зміст освіти, особливо середньої, має бути переорієнтований на здобуття ключових життєвих компетентностей, які потрібні дітям у дорослому житті. Обговорюється перехід все ж таки до 12-річної середньої освіти, щоб завдяки тривалості навчання забезпечити дітям можливість здобути більше практичних знань, умінь і навичок. Йдеться про вільне володіння іноземними мовами, інформаційними технологіями, фінансову грамотність тощо.

«Ведеться дискусія про переорієнтацію змісту освіти на потреби людини, — каже народний депутат Лілія Гриневич, провідний лобіст освітніх реформ. — Тобто в нас зараз надзвичайно багато різних шкільних предметів, і всі вони зорієнтовані на відтворення відповідного обсягу знань. А він в інформаційному суспільстві весь час збільшується, ми постійно напихаємо дітей новими й новими знаннями. Весь світ відійшов уже від такої моделі і вчить шукати інформацію,

критично аналізувати її і використовувати для вирішення різноманітних проблем. От і нам треба переорієнтувати зміст освіти на набуття дітьми власне таких компетентностей, щоб вони вміли цю інформацію здобувати, аналізувати і вчилися впродовж усього життя».

Дати можливість людині навчатися впродовж життя — це одне з найважливіших положень закону про освіту, який рано чи пізно доведеться ухвалити. На динамічному ринку праці нам доводиться постійно підвищувати свою кваліфікацію і навіть змінювати професію. Скажімо, в країнах ЄС її змінюють щонайменше два-чотири рази за час трудової діяльності, стверджують експерти, а отже, повинна бути гнучка система підвищення та перекваліфікації — і в законі про освіту це має бути закладено. Наприклад, визнання кваліфікації людини, яку вона здобула не в традиційному форматі, а

Навчання у школі може знову стати 12-річним

самостійно завдяки індивідуальному та дистанційному навчанню, яке нині стає дедалі популярнішим у світі.

Зрозуміло, коли з ухваленням закону за наявності політичної волі може не виникнути великих проблем, то над зміною розуміння змісту освіти доведеться суттєво попрацювати. Адже йдеться не лише про інструкції чи побажання вчителям, необхідно переінакшити величезний масив роботи, ►

▶ який до того ж потребує чималих фінансових витрат. А от із цим не все гладко. Іноземна воєнна агресія поглинає величезну кількість ресурсів, брак яких наступного року стане ще відчутнішим. Тому до справжніх реформ навряд чи дійде, але зробити все, що не потребує значних капіталовкладень, освітній бюрократії таки під силу.

Надзвичайно важливо зберегти і стабілізувати систему освіти, щоб діти мінімально відчували на собі, що в Україні війна. Держава повинна забезпечити безперерйну роботу системи і максимально напрацювати й підготувати все необхідне для послідовних, поетапних змін, які за першої-ліпшої нагоди треба втілювати. Наприклад, якщо ми хочемо насправді змінити якість освіти на селі, необхідно інвестувати в сільського вчителя і в саму сільську школу, покрити широкосмуговим інтернетом усі навчальні заклади тощо. Зрозуміло, що наразі ці речі доведеться відкласти. Але за цей час можна втілити чи принаймні підготувати багато чого іншого.

«2015-й, з одного боку, складний рік, бо ми маємо війну на Сході, — зазначає Лілія Гриневич, — а з другого — він є ключовим для утвердження чіткого планування реформ. У нас є всі передумови, щоб ухвалити прогресивний закон про освіту. Він насправді повинен стати часом планування справжніх перетворень. Перетворень у змісті освіти, підготовці вчителя і системі оплати праці, а також планування тих інвестицій, які ми маємо сьогодні вкласти в реформу освіти, щоб покращити саму інфраструктуру. І навчальні матеріали, і запровадження нових методів, і використання нових інформаційних технологій — усе це необхідно для підвищення якості української освіти».

Окрім того, 2015-й — це наступний етап у запровадженні закону про вищу освіту, ухваленого в 2014-му. В новому навчальному році повинні

частково запрацювати нові, за новими стандартами, освітні програми, студенти мають отримати частину курсів на вибір, із 1 вересня — розпочне роботу Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. І до того часу Міністерство

1 вересня розпочне роботу Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти

освіти і науки вже мусить напрацювати значну частину нормативно-правової підзаконної бази, яка запроваджує закон про вищу освіту. «На сьогодні, — каже Лілія Гриневич, — ситуація така, що чинні постанови і накази міністерства поки що суперечать духові й букві закону. До 2015-го ця нормативно-правова база вже повинна бути змінена і на-

працьована». Ще один бар'єр для реформи вищої освіти — людський фактор, а саме неготовність до реалізації своїх автономних прав частини вишів. Закон дає їм ці права, але їх ще треба вміти втілити в життя і взяти на себе відповідальність за результати. Тому необхідно готувати кадри.

Ну і найскладніша проблема, яку все ж доведеться вирішувати, — функціонування навчальних закладів в зоні окупації. Поза сумнівом, вони жодним чином не можуть бути координовані з боку України, і навіть навчання та перебування в них можуть становити загрозу життю дітей. «Наразі те, що ми можемо запропонувати тактично, — вивезти вищі навчальні заклади і наукові інститути на території, підконтрольні українській владі, — вважає Лілія Гриневич. — Але єдиний правильний вихід із цієї ситуації для всіх наших дітей, адже там також лишилися діти шкільного віку, — це якнайшвидше припинення війни і взяття під контроль цих територій, для того щоб забезпечити кожній дитині, громадянину України нормальну освіту». ■

КОРОТКО ПРО 2015

Шкільна освіта матиме нові пріоритети:

вивчення іноземних мов

інформаційні технології

фінансова грамотність

СвітЧаю
Шедеври чайного мистецтва

Бізнес "під ключ"!

1. Складемо бізнес-концепцію;
2. Підберемо асортимент;
3. Забезпечимо рекламну продукцію.

ТОВ "Світ чаю",
03057, м. Київ, вул. Вадима Гетьмана, 1,
тел. (044) 593-96-70,
www.svit-chaju.ua

За чесну гру

У списку очікувань нагальних змін у різних сферах суспільного життя реформа українських медіа аж ніяк не на першому місці. Після того як схема контролю попередньої влади над телебаченням, радіо й періодикою відійшла в минуле, існують і злободенніші питання. Утім, ніякого суттєвого оздоровлення ця сфера не зазнала. Той факт, що поряд із «поганими» з'явилися «хороші» олігархи, яким належать впливові ЗМІ, не змінив ані принципів формування редакційної політики, ані ступеня прозорості інформресурсів. Холдинги, або безпосередньо пов'язані із «Сім'єю», або такі, що мають сумнівну структуру власності, працюють безперешкодно, якщо не враховувати недолугих спроб СБУ розкрити таємницю фінансування видавничого дому «Вести». Серед позитивних моментів можна назвати хіба що прогрес у перетворенні державного телебачення на суспільне. Головне, що залишилося без метаморфоз: український медіа-риннок не є, власне, ринком, оскільки не існує на гроші споживачів і фактично від них не залежить (як відомо, прибуткових ЗМІ в нас практично немає, за винятком окремих нішевих). Погіршення економічної ситуації внаслідок війни робить цей парадокс очевиднішим, бо зменшились як продажі, так і обсяги рекламних грошей, тож перевагу здобувають саме видання, від початку розраховані на залежність, головним чином, від гаманця «спонсора». Інституційно всі вони досі залишаються інструментами впливу, а не обслуговування суспільних потреб, хоча суб'єктивний фактор — себто добра воля окремих видавців і редакторів, а також репутаційні міркування — роблять це подекуди не таким очевидним. Але далі випробування можуть завалити всю систему, що склалася на сьогодні, з непередбачуваними наслідками.

У пропаганді як такій немає нічого ганебного, все залежить від чистоти намірів. Понад те, історично вона в європейській пресі передувала власне інформуванню громадськості: відомо, що перша регулярна газета з'явилася в Німеччині 1609 року, тоді як іще напередодні Реформації (1517) у тій-таки країні перебувало в обігу до півмільйона примірників друкованих летючок із релігійними памфлетами. Головною вимогою має бути відвертість: або той чи той

ЗМІ виконує суспільну місію (тоді його, власне, утримує соціум), або він змагається за право інформувати громадськість на конкурентних засадах, і тоді це суто бізнес, або він ставить за мету пропаганду, і його діяльність так само має регулювати закон.

Нині ці мотиви у переплутаному й прихованому вигляді присутні в діяльності практично кожного гравця, що не лише примножує інформаційний безлад та ентропію, а й становить безпосередню загрозу державі, надто в умовах війни. До того ж серед чинників деформації ринку слід назвати й такі: надлишок закордонних видань-клонів, фінансова складова діяльності яких не є очевидною, натомість існують сумніви щодо їхньої сумлінності; ознаки картельної змови окремих видавців при розподілі реклами й потраплянні в роздрібні мережі; штучний надлишок телеканалів, що заздалегідь позбавлені комерційного спрямування й водночас виключають появу конкурентів у цифровому мультиплексі та кабелі.

Незалежно від того, дочекаємося ми обвалу потворного «ринку» чи його буде акуратно демонтовано, на руїнах останнього має постати нова схема з чесними правилами гри. Якими? Тут буквально напрошується запозичення із царини... спорту! Відомо, що у відповідь на неконтрольоване зростання видатків футбольних клубів, яке не встигало за доходами, особливо в умовах кризи, спершу європейська асоціація — УЄФА, а згодом і світова — ФІФА впровадили принцип фінансової fair play (чесної гри): якщо той чи той клуб залишається збитковим три сезони поспіль, його позбавляють права на участь у кубкових турнірах. Таким чином нівелюється вплив на спорт пихи та/або PR-фактора окремих власників, успіх команди визначається тільки її спортивними досягненнями.

Пряма залежність від споживача плюс розкриття структури власності медіа — захід, що його уряд Януковича (!) безболісно почав вживати у вітчизняній банківській системі, — може суттєво оздоровити майданчик масових комунікацій. Решта чинників — професіоналізм, сумлінність, модерність, освіченість тощо — залежатимуть як від запитів суспільства, так і від суб'єктивного дорослішання тих, хто на цьому майданчику працюватиме. ■

Юрій Макаров

Той факт, що поряд із «поганими» з'явилися «хороші» олігархи, яким належать впливові ЗМІ, не змінив ані принципів формування редакційної політики, ані ступеня прозорості інформресурсів

Історико-політична часова зона України

Події в Україні, як і колись війна в Югославії, повернули у вжиток мову ненависті часів Другої світової

Події Євромайдану змусять західноєвропейських та північноамериканських соціологів переглянути свої дослідження. Українсько-американський політолог Олександр Мотиль та російський письменник Владімір Сорокін зауважили, що народилася нова Україна; ми мали унікальну нагоду спостерігати за формуванням нової політичної нації. Зауваження влучне, щоправда, не вичерпне.

Соціологи відносять появу нових колективних гравців на політичній мапі планети до XIX століття. Справді, після Першої світової війни з'явилися національні держави, але початком цього цивілізаційного процесу була друга половина XIX століття. Його назвали добою націєтворення, а також «весни народів».

Другу світову вважають поворотним моментом глобальної історії — останньою сторінкою геополітичної саги сучасної Європи.

Постали нації, визначилися державні кордони — двічі ввійти в одну річку було немислимо. Не вкладалася в голову можливість зміни нашої історико-політичної часової зони.

Тривалий час життя в дедалі більш постнаціональному світі ми приймали як належне. Падіння Берлінського муру ознаменувало кінець сучасної кривавої історії ворогуючих ідеологій (улюблений термін Френсіса Фукуями).

Страшна війна в колишній Югославії завдала Європі подвійного удару. По-перше, стали очевидними безсилість, моральна та політична сліпота й ілюзорність усієї європейської політики м'якої сили; кульмінацією прозріння виявилася Сребрениця: за два дні 8 тис. цивільних загинули на очах у нідерландських миротворців (найжахливіший злочин проти людяності, скоєний у Європі після Другої світової війни). По-друге, люди з дивовижною легкістю повернулися на 50 років назад — до кардинально іншої історико-політичної часової зони.

Найстрашнішим у Боснії і Герцеговині було те, що люди нищили одне

одного, вигукуючи імена і ярлики, котрі не мали нічого спільного з тодішньою реальністю.

Ярлик «четники» (тобто сербські націоналісти й монархісти) пригадався, щойно виникла потреба виправдати чергову різанину і братовбивчу війну. Чи були в колишній Югославії 1990-х років справжні четники та усташі? Звісно, ні.

Сталося так, що неврівноважені або політично збочені особи відмовилися від реальності для тимчасового переходу до кардинально іншої історико-політичної часової зони та її відродження. Вони обрали інше життя, відкинувши соціальні факти заради фантому, короткострокового логократичного проекту, привиду вибіркової пам'яті й свідомого забуття.

А як щодо іншого дежавю — експлуатації терміна «бандерівці» російською

провладною пропагандою? Чи знайдуться сьогодні в Києві реальні бандерівці? Чи були вони там рік тому під час Євромайдану?

Насправді промивання мозку і

Під час війни в колишній Югославії суспільства активно переживали періоди історії довоєнної та повоєнної Європи

пропаганда суттєво відрізняються від більш комплексного явища зречення нинішньої часової зони та повернення до іншої. За цим механізмом — історична травма, пригноблена ідентичність або конфлікт ідентичностей і апологій.

Ми можемо припинити пояснювати собі реальність і повернутися натомість у минуле, намагаючись його відродити. Звідси й численні війни пам'ятей у Європі.

Заблукати у часі

Існування за принципом відмови й повернення проглядається не лише у випадку адіафоризації свідомості (тим-

Леонідас Донкіс,
ЛИТОВСЬКИЙ
ПУБЛІЦИСТ

Чи знайдуться сьогодні в Києві реальні бандерівці? Чи були вони там рік тому під час Євромайдану?

часова відмова та вихід із зони нашої людської чутливості й повернення до неї), а й у випадку проблемної історико-політичної часової зони.

Невдоволення нинішніми реаліями та спокуса повернутися хронологічно назад, як видається, належать до найнебезпечніших настроїв у світі. Це відчуття позбавляє людей розуміння власного суспільно-політичного часу. Диктатори або навіть адекватні лідери, в демократичних цінностях яких нібито немає сумнівів, замислюються про відновлення справедливості чи її пошук у минулому, роблячи проєкцію на теперішнє або ж майбутнє.

Щоправда, не кожен принцип відмови й повернення становить загрозу для світу.

У романі «Зима незгоди нашої» Джон Стейнбек говорив про вкорінення цього механізму в сучасній моделі людської поведінки: ми можемо переступити межі норм і відмовитися від сьогоднішніх поглядів заради завтрашнього добробуту, самоствердження й безпеки.

Він геніально описує цей механізм тимчасового існування деінде заради відновлення контролю над обставинами. Усе це застосовне й до світу націй. Соціологи цілком виправдано вважають націоналізм специфічним явищем XIX століття.

Однак це не означає, що нації нездатні переформуватися або навіть збільшувати свій плебісцит, як сказав би Жозеф Ернест Ренан. Вони можуть народжуватися не раз, відмовлятися від постмодерної реальності й повертатися до настроїв та поглядів, що їх соціологи пов'язують із другою половиною XIX або першою XX століття.

Під час війни в Югославії індивіди, угруповання та суспільства активно відроджували й переживали періоди історії довоєнної та повоєнної Європи.

Ймовірно, Україна нині перебуває в історико-політичній часовій зоні, сформованій на основі поєднання модерної історії та політики, яка уможливає і повторює подібні або навіть ідентичні моральні вибори XX століття. Йдеться про народження нової нації. ■

EDINBURGH
BUSINESS SCHOOL
HERIOT-WATT UNIVERSITY

EASTERN EUROPE

MBA

British MBA

Ваша персональна

Євроінтеграція

(044) 221-17-71

britishmba.in.ua

Українські зірки на світових оперних сценах

Андрій Гайдамаха

Які плани на наступний рік мають Людмила Монастирська та Павло Гунька — знамениті українські співаки, чиї імена добре відомі поціновувачам опери в усьому світі

Людмила Монастирська

Людмила Монастирська народилася 1976 року в місті Іркліїв Черкаської області. Виросла в сім'ї, яка не була пов'язана з музичною чи театральною діяльністю: мати — філолог, тато — підприємець. У дитинстві Людмила відвідувала музичну школу за класом фортепіано, а оскільки дуже любила спів, то подальше навчання присвятила вокалу. Закінчила Київське музичне училище ім. Р. М. Глієра (клас Івана Паливоди), а в 2000-му — Київську консерваторію, де навчалася вокалу в славної Діани Петриненко.

Творчий дебют артистки відбувся в 1996 році на сцені Національної опери України в ролі Тат'яни з «Євгенія Онегіна» Петра Чайковського. У 1997-му перемогла на Міжнародному музичному конкурсі імені Миколи Лисенка, а з 1998-го стала солісткою Національної опери.

Володіє багатим і яскравим сопрано (spinto soprano), має яскравий акторський талант. Вважається нині однією з найкращих у світі виконавиць партії Аїди в однойменній опері Джузеппе Верді. В Україні також виконувала партії для драматичного сопрано: Джоконди («Джоконда»), Сантуцци («Сільська честь»), Амелії («Бал-маскарад»). Її неперевершені сольні партії Аїди і Сантуцци можна послухати на YouTube.

З 2010 року Людмила Монастирська почала успішно виступати на міжнародних оперних сценах, зокрема в Німецькій опері (Берлін) у ролі Тоски в однойменному творі Джакомо Пуччині. Згодом були блискучі виступи в Італії з диригентом Альберто Веронезі, а 2011-го — у Королівському театрі «Ковент-Гарден» (Лондон) в ролі Леді Макбет у виставі Джузеппе Верді «Макбет». 2012-го співачка виконала партію Аїди в театрах «Ла Скала» у Мілані та «Метрополітен-опера» в Нью-Йорку, а 2013-го разом із Лео Нуччі та Пласідо Домінго виступила в опері Джузеппе Верді «Набукко» (роль Абігаїль) у лондонському Королівському оперному театрі.

У Людмили Монастирської та її колишнього чоловіка Олександра Монастирського є 14-річна дочка Анна і 15-річний син Андрій.

«Дуже пишаюся тим, що я українка! Дякувати Богу, маю змогу представляти українську вокальну школу в найкращих театрах світу. Хай там де я співаю

і в якій країні перебуваю, завжди пам'ятаю, звідки я і де моє коріння. Ця думка надихає мене до праці, до творчості, до життя!..

З приводу своєї виконавської майстерності можу сказати лише одне: мені достатньо бачити щасливі обличчя у глядацькій залі після вистави...

Ми, митці, виконуємо своєрідну естетико-виховну місію: своєю професією намагаємося зробити людей, які прийшли до театру, щасливішими, небайдужими, а інколи й змусити кардинально переосмислювати своє життя.

Стосовно моїх творчих планів, то на 2015 рік це виступи в «Ковент-Гардені» (Лондон) у виставі «Бал-маскарад» і тур до Японії з цим театром (опера «Макбет»). Будуть виступи з відомим тенором Пласідо Домінго: у Берліні — «Макбет», а в Барселоні — «Двоє Фоскарі». Планую також виступ із німецьким тенором Йонасом Кауфманном у «Сільській честі» та в «Реквіємі» Джузеппе Верді на Великодньому фестивалі у Зальцбурзі навесні 2015 року. А влітку виступатиму у Берліні в опері «Набукко» Джузеппе Верді.

У новому сезоні-2015–2016 заплановані «Тоска» та «Сільська честь» у театрі «Метрополітен-опера» в Нью-Йорку, потім «Аїда» у Відні та Парижі. І знову «Набукко» — цього разу в лондонському «Ковент-Гардені». І багато іншого...»

Павло Гунька

Павло Гунька народився в місті Ковентрі (Англія) в 1959-му, має українське коріння — його батько родом із Тернопільщини, із села Мужилів біля Підгайців. Павло усвідомлює себе українцем і добре розмовляє українською. Співав змалечку: спочатку в дев'ятирічному віці в церкві, а згодом здібний п'ятнадцятирічний учень взявся керувати молодіжним хором «Верховина». Проте після закінчення школи Павло не пов'язав своє життя з артистичною кар'єрою — взявся вивчати французьку та іспанську мови в університеті Манчестера. Певний час студіював літературу в Іспанії та Франції, а повернувшись до Великої Британії, став опановувати інший фах — юриспруденцію — і навіть якийсь час мав адвокатську практику. Аж у 1988-му, коли українці по всьому світу відзначали 1000-річчя хрещення України-Русі, він таки вирішив облишити й цю професію і пішов учитися співу в консерваторії Манчестера. Тоді ж Гунька вперше виступив перед ши-

рокою міжнародною аудиторією: у базиліці Святого Петра в Римі, потім на ювілейному концерті в лондонському «Альберт-холі», а в 1991-му — вже перші контрактні виступи у Швейцарії. Відтоді й почалася успішна міжнародна оперна кар'єра Павла Гуньки і його голос — бас-баритон — став усесвітньо відомим.

Дружина Гуньки народилася в Англії, її батьки також походять з України.

Уже ставши відомим оперним актором і здобувши сталий репертуар у найкращих оперних театрах Європи та Америки, Павло вирішив звернутися до свого українського коріння й ініціював культурологічний проект «Українські класичні художні пісенспіви», який передбачає запис усього репертуару українських композиторів на слова видатних поетів. Для початку вивчив і підготував до запису романси Кирила Стеценка. Згодом організував в Англії хор «Булава», який уже дістав високі оцінки і функціонує як самодостатній успішний проект. Перша програма цього творчого аматорського колективу називалася «Козаки» і була реалізована у співпраці з акторами Королівського Шекспірівського театру. Сам Павло заспівав у виставі партію Остапа з опери «Тарас Бульба» Миколи Лисенка. Друга програма побудована на поемі Байрона «Мазепа». Це яскраве сучасне театральньо-концертне дійство, у якому беруть участь професійні піаністи й світлотехніки. У 2013 році Гунька з хором «Булава» уперше прибув до України й у Квітну неділю в патріаршому соборі Воскресіння Христового УГКЦ у Києві виконав святу літургію Миколи Леонтовича і дав перший концерт класичних пісенспівів, що їх виконали студенти консерваторії з Манчестера.

Павло Гунька має ще багато творчих проектів у Канаді, де його підтримує українська діаспора, зокрема в Торонто. Він має тісні приватні й творчі контакти з родичами на Тернопільщині та з представниками музичного світу в Україні.

«Я щасливий, що маю нагоду працювати з найвидатнішими диригентами та режисерами світу і всі знають, що я «британський українець». Усе, чого вчуся в них, стараюся привносити до проекту записів українських класичних пісень.

Цієї історичною, неспокійної хвилини нам усім треба показати, що Україна належить до гурту культурних націй землі. Українська класична художня пісня віддзеркалює культурну глибину наших людей. Понад одна тисяча пісень видатних українських композиторів — це важлива і цінна частина нашого культурного майна. Дай Боже, щоб увесь світ почув про нашу класичну пісню.

Сезон 2014–2015 років надзвичайно активний для мене, збудний як з української, так і з оперної перспективи:

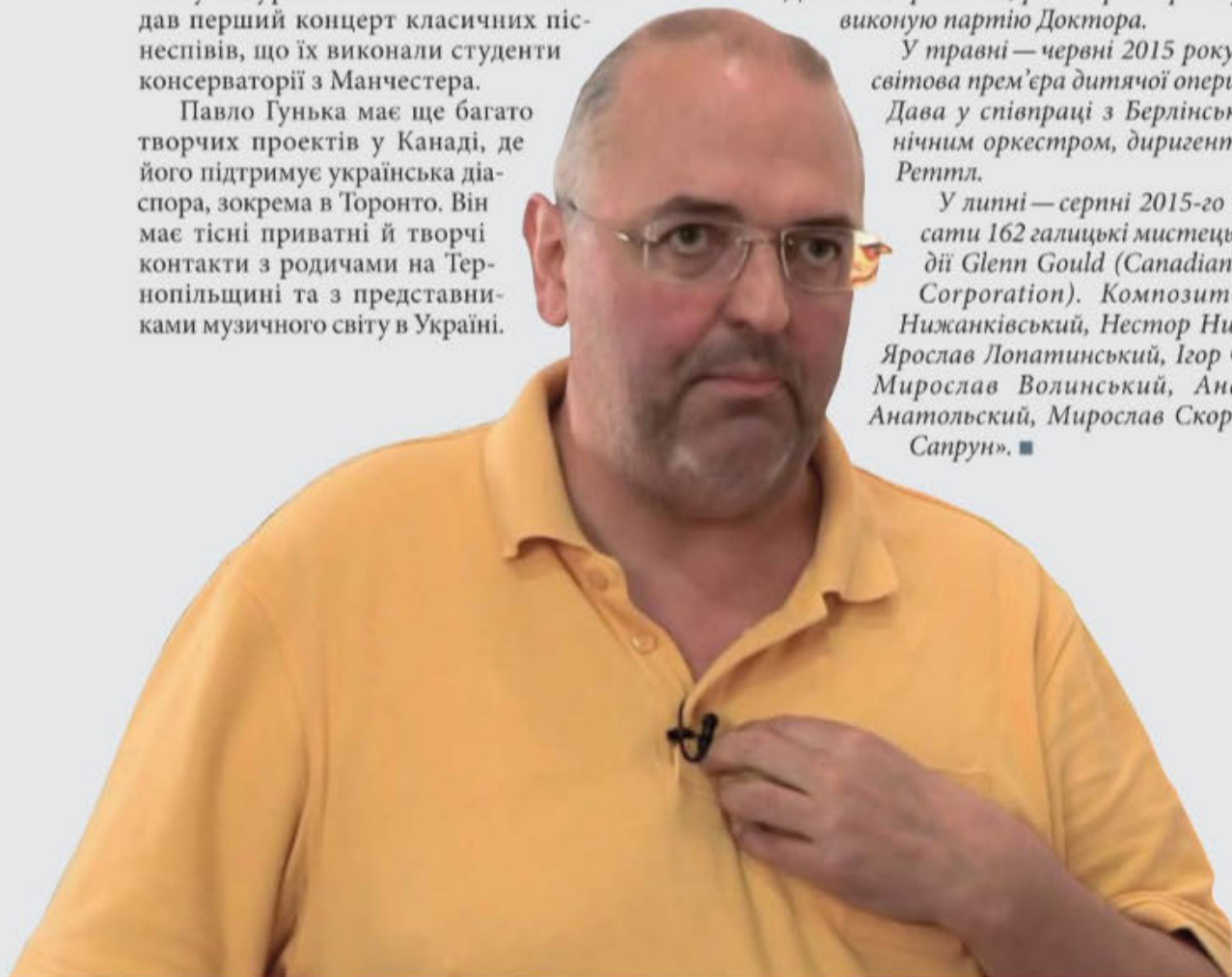
2 листопада 2014-го побачить світ уже четвертий випуск записів українських мистецьких пісень авторства чотирьох галицьких композиторів: Дениса Січинського, Станіслава Людкевича, Василя Барвінського та Стефанії Туркевич (першої жінки-композиторки України (1898–1977)). Із цього приводу відбудеться урочистий гала-концерт у Торонто. Наразі записано 302 мистецькі пісні сімох українських композиторів.

У грудні 2014-го — опера «З мертвого дому» Леона Яначека у «Штатс-опері» в Берліні. Диригент сер Саймон Реттл, режисер Патрік Шеро. Я в ній виконую партію Шишкова.

У лютому — березні 2015-го — опера «Воццек» Адбана Берга, теж у «Штатс-опері». Диригент — Даніель Баренбойм, режисер Андреа Брейт. Я там виконую партію Доктора.

У травні — червні 2015 року відбудеться світова прем'єра дитячої опери Джонатана Дава у співпраці з Берлінським філармонічним оркестром, диригент сер Саймон Реттл.

У липні — серпні 2015-го планує записати 162 галицькі мистецькі пісні у студії Glenn Gould (Canadian Broadcasting Corporation). Композитори: Осман Нижанківський, Нестор Нижанківський, Ярослав Лопатинський, Ігор Соневицький, Мирослав Волинський, Анатолій Кос-Анатольський, Мирослав Скорик і Северин Сапрун». ■

Антикризова комунікація

Нещодавно, на запрошення Гете-інституту, я відвідав культурну зустріч у Німеччині, де обговорювали механізм побудови культурного сегмента в колишньому депресивному вугільно-промисловому Рурі, який, на мій погляд, дуже подібний до України (у сенсі відмирання старої промислово орієнтованої економіки та взагалі ритму життя — та необхідності побудови нового). У випадку Німеччини все виявилось не так складно: держава через реформи надає надзвичайну підтримку різним культурним ініціативам, наприклад, сприяє перетворенню колишніх цехів на музеї. Тоді як для України реформа культури є одним із найбільш наболілих питань. Та без неї вихід із нинішньої кризи просто неможливий.

Звісно, на цьому шляху чимало ризиків. Наприклад, ризик побудувати на папері чергову чиновницьку утопію з розкраданням бюджету. Однак найважливіший крок, з якого треба починати, — це наближення приватних культурних ініціатив і держави до точки їх перетину. Приватні інституції зараз дуже часто вагоміші за державні, тому їй необхідна їхня підтримка. І зовсім не обов'язково, щоб вона була суто грошова, фінансова — у стандартній формі виділення коштів із бюджету. Ні, йдеться як про пільгове оподаткування, так і про лобювання через державні канали національного культурного продукту — незалежно від того, хто саме фінансував чи ініціював його — державні інституції чи приватні.

Дуже важливо розуміти, що культура — це не тільки мистецтво, а й освіта, соціальні інституції та ініціативи, інтелектуальні розваги, кінець кінцем. Необхідно нарешті дійти до усвідомлення того, що національний культурний продукт та його просування є одним із головних стратегічних завдань держави. Цей продукт включає як масову, так і елітарну культуру в тих пропорціях, які забезпечать максимально ефективну презентацію та присутність країни у світі. В сучасній світобудові держава абсолютно не зобов'язана власноруч займатися культурою, однак вона має максимально підтримувати тих, хто нею займається.

Зараз ми в ситуації, коли приватний сектор знає, як і навіщо зближуватися, а

держава поки що — ні. У неї етап такого собі ступору після повного неприйняття приватних ініціатив. А потрібна нарешті взаємодія. І саме це зближення, хоча б на рівні комунікації, є головним завданням і трендом в українській культурі на 2015 рік. Ми всі разом маємо поступово досягнути, в яку халепу потрапили. Бездіяльність просто неможливо допустити, бо саме бездіяльність минулих років призвела до безкультур'я, яке, в свою чергу, спричинило нинішню політичну ситуацію.

Загалом маю сказати, що це спілкування на всіх рівнях вже відбувається. Наприклад, мене постійно запрошують у державні культурні органи, у Києві та регіонах, поспілкуватися з різних питань, зокрема про те, чим ми можемо бути корисними одне одному, і це прекрасно. Паралельно очищується і приватний сектор: ми бачимо, хто балакун, а хто реально діє. Зрештою, є й шалений попит на українську культуру в самій Україні. Зокрема, на цьогорічному Форумі видавців у Львові зафіксовано рекордний, порівняно з минулими роками, продаж книжок.

Упевнений, що встановлення контакту та зростання ваги культури відбуватимуться незалежно від складної економічної ситуації, бо, як показують численні дослідження та просто історичний досвід, за кризових умов, навпаки, значення культури й культурного продукту тільки зростає. Зараз не найкращий час для бізнесу, але найкращий для культури. Так, не треба бути Кассандрою, щоб спрогнозувати традиційне недофінансування державою культури наступного року. Але я впевнений, що меценати, ініціатори різноманітних культурних заходів чудово розуміють, що саме в такі складні моменти в культуру й потрібно вкладати гроші, зусилля та ресурси в широкому сенсі слова. Кажуть, коли Черчиллю запропонували урізати бюджет на культуру на користь військових, він відповів: «У такому разі за що ж боремось?». Не можна постійно апелювати до того, що ми голі й босі, тому на культуру немає ні часу, ні можливостей, бо це зачароване коло.

Навпаки, треба вилікувати культурою голову, навіть залишаючись голодними, а потім, із холодним розумом, братися за економіку. ■

Павло Гудімов,
музикант

Треба вилікувати культурою голову, навіть залишаючись голодними, а потім із холодним розумом братися за економіку

Якщо зібрався у мандрівку,
бери з собою
ТревелСімку!

ВИГІДНІ ТАРИФИ
на інтернет зі старт-пакетом
TravelSiM Online

БЕЗКОШТОВНІ вхідні дзвінки у **≈ 140** країнах

Діє у **> 190** країнах

ВІДСУТНЯ ПЛАТА за з'єднання та абонплата

ПАКЕТНІ ПРОПОЗИЦІЇ, що дозволяють заощаджувати ще більше: дзвінки, СМС, GPRS-Інтернет

БЕЗКОШТОВНІ дзвінки зі Skype та Viber на ТревелСімку

ВСІ можливі варіанти поповнення: portmone.com **VISA** **IBOX** ПриватБанк

Інфолінія: (044) 223-8008 w.TravelSiM.ua

Тарифи становлять на 10.10.2014 р. Додаток на дачність: ТЛ00-1586
код 201120001 м. ТЛ00-1586 код 41202003 м.код ЄНДІЗ

U.T.T. & C.S.C.

TOYOTA

ALWAYS A
BETTER WAY

ЗАВЖДИ КРАЩЕ

CAMRY

НОВА СТРАТЕГІЯ УСПІХУ

ВЖЕ В УКРАЇНІ

ДЕТАЛІ ПРОДАЖУ – ЗА ТЕЛЕФОНАМИ ОФІЦІЙНОЇ ДИЛЕРСЬКОЇ МЕРЕЖІ:

Тойота Сіті Плаза, тел. (044) 492 70 00; Тойота Центр Київ «Автосаніт», салон: (044) 537 5454, СТО: (044) 537 54 51; Тойота Центр Київ «Автосаніт на Столичному», тел. (044) 201 30 30; Тойота Центр Київ «ВІДІ Автострада», салон: (044) 50 333 50, СТО: (044) 50 333 05; Тойота Центр Вінниця «Преміум Моторс», салон: (0432) 677 007, СТО: (0432) 61 22 62; Тойота Центр Дніпропетровськ «Алмаз Мотор», салон: (056) 377 1054, СТО: (056) 776 2267; Тойота Центр Дніпропетровськ «Алмаз Мотор», салон: (056) 760 25 25, СТО: (056) 760 2524; Тойота Центр Донецьк «Автогалс», тел. (062) 340 55 55; Тойота Центр Донецьк «Галс мотор», тел. (062) 332 06 78; Тойота Центр Житомир «Стар-Кар», тел. (0412) 41 93 50; Тойота Центр Запоріжжя «Восток Автомир», салон: (061) 222 1444, СТО: (061) 222 1441; Тойота Центр Івано-Франківськ «Класик-Авто», салон: (0342) 71 10 10, СТО: (0342) 715 715; Тойота Центр Кіровоград «Мотор-Оліві», салон: (0522) 36 04 10, СТО: (0522) 36 04 12; Тойота Центр Кременчук «Компанія «Про Лайн», салон: (05366) 2 21 52, СТО: (05366) 2 43 55; Тойота Центр Кривий Ріг «Алмаз Систем», салон: (0564) 404 55 00, СТО: (0564) 404 33 00; Тойота Центр Луганськ «Автовінд», салон: (0642) 50 70 20, СТО: (0642) 50 72 30; Тойота Центр Львів «Діамант», тел. (032) 2 777 777; Тойота Центр Луцьк «Автоконцепт», тел. (0332) 28 39 39; Тойота Сервіс Маріуполь «Азовмотор», тел. (0629) 50 49 12; Тойота Центр Миколаїв «КиТ-Т», тел. (0512) 71 00 00, СТО: (0512) 71 44 44; Тойота Центр Одеса «ВІДІ Пальміра», салон: (048) 734 4545, СТО: (048) 734 1500; Тойота Центр Одеса «Інжпроект», тел. (048) 705 93 93; Тойота Центр Полтава «Компанія «Стар Лайн», салон: (0532) 610 830, СТО: (0532) 635 131; Тойота Центр Рівне «Агат А вто», салон: (0362) 64 20 44, СТО: (0362) 64 96 29; Тойота Центр Севастополь «Омега Моторс», салон: (0692) 944 333, СТО: (0692) 944 555; Тойота Центр Сімферополь «Дельта Моторс», салон: (0652) 58 33 33, СТО: (0652) 58 33 34; Тойота Центр Суми «Артмотор», салон: (0542) 700 500, СТО: (0542) 700 502; Тойота Центр Тернопіль «Кристал Моторс», салон: (0352) 405 888, 47 79 20, СТО: (0352) 425 888; Тойота Центр Ужгород «Карат Мотор», салон: (0312) 64 06 06, СТО: (0312) 44 12 06; Тойота Центр Харків «Автоарт», тел. (057) 763 22 22; Тойота Центр Харків «Артсіті», салон: (057) 777 07 00, СТО: (057) 777 04 07; Тойота Центр Херсон «Авто-Плаза», салон: (0552) 415 415, СТО: (0552) 337 086; Тойота Центр Хмельницький «Гранд Мотор», салон: (0382) 788 111, СТО: (0382) 785 800; Тойота Центр Чернівці «Олімп-Моторс», салон: (0372) 54 34 01, СТО: (0372) 900 255; Тойота Центр Чернівці «Сівер-Авто», тел. (0462) 600 300.

Офіційний дистрибутор ПП «Тойота-Україна», м. Київ, пр-т Московський, 24 Б. Тел.: (044) 492 7002

*Кредитує ПАТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК». Ліцензія НБУ № 99 від 12.10.2011

www.toyota.ua